

Pere Curtiada i Ferrer (1898-1968): de la UGT i la Unió Socialista de Catalunya a Estat Català

**Biografia política en el marc del moviment obrer i popular
sitgetà i de la Catalunya contemporània**

Marc Santasusana i Corzan

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

**PERE CURTIADA I FERRER (1898-1968):
DE LA UGT I LA UNIÓ SOCIALISTA DE
CATALUNYA A ESTAT CATALÀ**

**Biografia política en el marc del moviment obrer i
popular sitgetà i de la Catalunya contemporània.**

(VOLUM II)

Tesi doctoral de Marc Santasusana i Corzan
Programa de doctorat Societat i Cultura
Departament d'Història Contemporània

ÍNDEX

VOLUM I

Introducció.....	Pàgina 3
1) Sitges: Platja d'Or, Ciutat Roja.....	Pàgina 6
2) Creixença i formació a la llar d'un agricultor socialista.....	Pàgina 34
3) Corresponsal i articulista de Justícia Social.....	Pàgina 75
4) L'Ateneu El Centaure: Contra la dictadura i els seus còmplices sitgetans....	Pàgina 100
5) Cap a la proclamació de la República.....	Pàgina 115
6) Regidor pel Comitè Revolucionari.....	Pàgina 148
7) Regidor per les urnes.....	Pàgina 159

VOLUM II

8) Sots-cap del sometent per defensar l'Estat Català.....	Pàgina 3
9) De l'empresonament al vaixell Uruguai al cop d'Estat.....	Pàgina 21
10) Representant d'Estat Català al Comitè de Defensa.....	Pàgina 46
11) Regidor i alcalde per la revolució.....	Pàgina 99
12) La Guerra Civil des del Comitè Central d'Estat Català.....	Pàgina 142
13) La derrota republicana des de la ciutat de Sitges.....	Pàgina 177
14) El camp de concentració del Barcarès i estada a Vilanova de Raó.....	Pàgina 188
15) Retorn a Sitges, Ciutat Blava.....	Pàgina 203
Conclusions.....	Pàgina 210
Arxius, fundacions i biblioteques.....	Pàgina 216
Actes de congressos, organismes polítics o sindicals i institucions públiques..	Pàgina 217
Correspondència personal o institucional.....	Pàgina 219
Prensa periòdica.....	Pàgina 220
Fonts orals.....	Pàgina 223
Fonts varies.....	Pàgina 223
Bibliografia citada.....	Pàgina 224

8) SOTS-CAP DEL SOMETENT PER DEFENSAR L'ESTAT CATALÀ

Mentre Pere Curtiada i Ferrer fou regidor havia mantingut la presidència de l'Ateneu El Centaure, que exercia des de feia tres anys, i pocs dies abans de cessar com a representant municipal fou escollit president de la secció local d'ERC en el marc d'una renovació de dalt a baix de la seva junta¹. Dels set membres que formaven la junta sortint sols es mantingueren Pere Curtiada i Ferrer i Joan Roca, i tampoc no es repescà cap membre de la junta original.

	JUNTES LOCALS D'ERC DE SITGES		
	MAIG 1932	GENER 1933	FEBRER 1934
President	Josep Xambó	Josep Xambó	Pere Curtiada i Ferrer
Vice-president	Marian Mirabent	Magí Robert	Joan Coasialls
Secretari	Joan Darna	Marian Mirabent	Josep Costa i Salort
Vis-secretari	Joan Güell	Joan Güell	Ramon Duran
Tresorer	Magí Civit	Joan Roca	Joan Roca
Vocal/s	Magí Robert	Estanislau Carbonell i Magí Civit	August Jacas, Joan Serra, Josep Sanromá i Amfós Jornet.

L'ara president d'ERC de Sitges arribava al càrrec en una situació política que havia fet un gir de cent vuitanta graus en escassos quatre mesos, tant per l'arribada a la presidència d'ERC i de la Generalitat de Companys, que a diferència del seu antecessor Macià i de Pere Curtiada i Ferrer no era d'Estat Català, com per les dues derrotes electorals sofertes, que havien portat les dretes al govern estatal i local.

L'arribada de les dretes al govern central comportà la derogació de bona part de les mesures implantades durant el Bienni d'Esquerres, i la lluita política evolucionà progressivament cap a una confrontació oberta que esclataria amb els Fets d'Octubre. El paper tan significat políticament de Pere Curtiada i Ferrer fou de ben segur el motiu que

¹ Baluard de Sitges núm.1.340, publicat el divuit de febrer de 1934.

aquell any passés la titularitat de la botiga de comestibles que portava pràcticament una dècada al seu nom a la seva muller².

Tot i el seu microcosmos polític diferenciat, Sitges no quedà al marge del procés de crispació política i de la creixent conflictivitat social, i qüestions relacionades amb armament monopolitzaren bona part de la política local. El Baluard del quinze d'abril inicià aquesta tendència publicant una fotografia a pàgina sencera³ d'una factura d'una armeria barcelonina, a nom de l'Ajuntament de Sitges, acompanyada d'un article denunciant que els fons municipals haurien servit per pagar quatre pistoles Star per a ús personal de membres de l'anterior coalició d'esquerres. Concretament s'acusava a l'alcalde Costa i als regidors Vidal, Jacas i Pascual, i, a més, es denunciava també que:

*“en aquells dies es renovaren les armes curtes de foc als vigilants nocturns de l'Ajuntament, guardant-se les retirades entre altres a la Secretaria Municipal. Més totes varen desaparèixer misteriosament, molt abans de prendre possessió els amics de Concòrdia Sitgetana”*⁴.

Les posteriors sessions municipals i l'estudi de la comptabilitat municipal demostraren, però, que no hi havia hagut tal finançament de les pistoles dels regidors d'esquerres per part de l'Ajuntament, i Baluard⁵ hagué de reconèixer que els regidors d'esquerres simplement havien aprofitat la compra d'armes que el consistori feia pels guardes per, paral·lelament, obtenir-ne un millor preu, i, de fet, tot i que entre línies, en una edició posterior de Baluard reconeixien que havien publicat que l'Ajuntament havia pagat les quatre pistoles sabent que era fals, *“hi ha qui s'ofereix de dir exactament l'autor de la facècia del duplicat de les pistoles”* alhora que exigien qui eren els *“honorables ciutadans amb patent de catalans enragé, que feren el paquet i se les emportaren”*⁶. Pel que fa a la suposada desaparició de les armes substituïdes que argumentava Baluard, l'oposició municipal ni tan sols mencionà la qüestió, fet que indicaria que seria una acusació sense fonament emmarcada en l'habitual línia d'intoxicació de la política local del setmanari.

² Segons el Fons d'Altes de Matricula Industrial i Comercial de 1934 (AHS).

³ Baluard no havia publicat mai abans una fotografia a pàgina completa, fet que il·lustraria la importància que donaven a aquesta exclusiva dins la confrontació política local.

⁴ Baluard de Sitges núm.1.347, publicat el quinze d'abril de 1934.

⁵ Baluard de Sitges núm.1.350 i 1.351, publicats el sis i el tretze de maig de 1934.

⁶ Baluard de Sitges núm.1.353, publicat el vint-i-set de maig de 1934.

Mentre aquesta campanya de descrèdit protagonitzava la crònica política, Pere Curtiada i Ferrer fou l'objectiu d'un altre atac per part del mateix setmanari. Segons la publicació, el capvespre del catorze d'abril uns escamots (s'entén que d'Estat Català) que Baluard anomenà "*nombrós grups de jovenalla*" anaren "*capitanejat(s) per l'ex-regidor Curtiada*" a la central de telèfons" per exigir "*explicacions per no haver-se hissat (la) bandera (de la República)*", fet que segons el setmanari fou respost argumentant "*que de fa temps que no existeix el pal*"⁷.

Si la diada de la República com detallava Baluard es visqué en un clima de tensió, la del Primer de Maig vingué marcada per la reacció a les polítiques de la coalició dretana que governava el govern espanyol. En aquest sentit, "*a la vigilia a la Casa del Poble va tenir lloc un acte d'afirmació antifeixista, amb varis oradors*", que Durgan concreta analitzant la Batalla que hauria estat organitzat per l'Aliança Obrera i hi haurien intervingut oradors del "*BOC, socialistes (i) trentistes*"⁸. Per altra banda, i "*mitjançant un pregó, els de l'Esquerra de Sitges anunciaren al veïnat (...) que encendrien unes grans fogueres antifeixistes*"⁹ al cim d'una muntanya.

Just abans d'aquelles diades, s'aprovava una llei que pretenia tancar un conflicte d'arrels profundes però generà unes resistències que acabarien desestabilitzant la política catalana, la Llei de Contractes de Conreu, que fou aprovada pel Parlament de Catalunya l'onze d'abril de 1934. La llei incidia especialment en els contractes de rabassa morta a les comarques vitícoles, com era el cas del Garraf i de tot el Penedès. Diferenciava entre arrendament i parceria, fixava un mínim de sis anys de contracte i pràcticament impedia els desnonaments de pagesos que fins llavors havien sovintejat. La Lliga Catalana, l'únic partit català que no va votar a favor de la tramitació de la llei, així com els propietaris agrupats a l'Institut Agrícola de Sant Isidre, es dirigiren a Madrid per denunciar-la davant el govern central, que la impugnà per considerar-la anticonstitucional i al seu torn el Tribunal de Garanties Constitucionals l'anul·là. Aquest atac directe a les facultats legislatives atorgades per l'Estatut d'Autonomia al Parlament de Catalunya generà que aquest tornés a aprovar la llei anul·lada sense realitzar-hi cap tipus de modificació.

⁷ Baluard de Sitges núm.1.348, publicat el vint-i-dos d'abril de 1934.

⁸ DURGAN, Andrew Charles, Op. Cit.

⁹ Baluard de Sitges núm.1.350, publicat el sis de maig de 1934.

Paral·lelament al tortuós camí que seguí aquesta llei, Miquel Badia, uns dels principals líders dels sectors d'Estat Català d'ERC, havia esdevingut cap superior dels Serveis d'Ordre Públic, i des d'aquell càrrec impulsà una reorganització dels sometents catalans. La mesura suposà que els caps del sometent de moltes localitats que no es consideraren propers al govern català foren rellevats, i Sitges fou una d'aquestes poblacions. En aquest sentit, Joaquim de Querol i Ramon Soler serien rellevats el dilluns onze de juny per Joan Santaló, que esdevindria caporal del sometent local, i per Pere Curtiada i Ferrer, que es convertí en el sots-caporal del cos armat¹⁰.

El mateix exemplar de Baluard que anunciava aquests nomenaments ja començava a carregar contra l'actuació de Pere Curtiada i Ferrer i denunciava la seva presència en un acte de protesta celebrat tres dies després. L'acte estigué motivat per una sentència judicial que desestabilitzaria la política catalana, l'anul·lació de la Llei de Contractes de Conreu el Tribunal de Garanties Constitucionals espanyol, que acceptava així un recurs presentat per l'Institut Català de Sants Isidre (d'ara en endavant ICSI) i per la Lliga Catalana, que prioritant els seus interessos econòmics per davant de l'autonomia catalana argumentaven que la Generalitat de Catalunya s'havia excedit en les competències estatutàries en aprovar aquella llei. El rebuig contra els dos promotors del recurs es generalitzà a tot Catalunya, especialment a Sitges i a la resta de localitats de la vegueria del Penedès, les més vinícoles.

Concretament, a Sitges, la Lliga Catalana havia programat una xerrada sota el títol "*l'actitud de la Lliga davant del moment actual*" al seu local del Cap de la Vila i fou resposta per una convocatòria de l'Aliança Obrera de Sitges que s'analitzarà amb detall en aquest mateix capítol. Segons crònica del Baluard, "*amb motiu de l'esmentada conferència, es repartiren unes fulles firmades per l'Aliança Obrera de Sitges, en les quals s'incitaven els afiliats i rabassaires perquè fessin acte de presència al Cap de la Vila, enfront del local de la Lliga, disposats a impedir aquesta conferència amb les dents, si cal*", i sempre segons la versió del setmanari conservador, "*com que segurament deuriem ignorar la suspensió de l'acte*¹¹, *en aquella hora es formaren varis*

¹⁰ Baluard de Sitges núm. 1.355, publicat el disset de juny de 1934.

¹¹ Segons el mateix setmanari la Lliga havia convocat conferències sota aquell títol a diverses poblacions catalanes, "*però foren suspeses, excepte les de Barcelona, per l'autoritat governativa de la Generalitat*".

grups, entre els quals s'hi veia gent de pobles veïns, i s'hi destacava entre tots el nou sots-caporal del sometent en Pere Curtiada"¹².

Més enllà de l'anècdota de la presència de Pere Curtiada i Ferrer en aquell acte de protesta, la primera tasca que realitzaren els nous caps del sometent fou desarmar-ne els seus anteriors membres. Des del Baluard es denuncià que anaren "*recollint les armes dels sitgetans que des de fa moltíssims anys i amb tota mena de sacrificis havien format part de la benemèrita institució, complint els deures (...) per ésser entregades als nous sometentistes, de l'Esquerra, tampoc cal dir-ho*"¹³. La lectura de l'article, però, no deuria desagradar als membres d'ERC tant com els redactors deuria pretendre, ja que afirmant que els desarmats feia "*moltíssim anys*" que eren membres del sometent, reconeixien implícitament que n'havien estat membres ja en temps dictatorials, i, per tant, "*complint els seus deures*" no haurien fet altre cosa que impedir per les armes les més essencials llibertats democràtiques, i, per tant, no resultaria estrany que en conseqüència fossin desarmats per garantir-les.

En els següent exemplars de Baluard es seguí prestant atenció a la requisita d'armes efectuada pel sometent, que afirmaven "*es reconstitueix, amb elements esquerrans-socialistes*", destacant que fins i tot "*s'ha desarmat a algun sometentista que està afiliat a l'Acció Catalana, actual aliada dels esquerrans*"¹⁴. Aquesta circumstància narrada per Baluard, en cas de ser certa, caldria contextualitzar-la, si bé no mentia quan afirmava que Acció Catalana estava aliada amb l'esquerra sí que oblidava la peculiaritat que a Sitges estava vinculada a les dretes locals.

Novament centrant els atacs en Pere Curtiada i Ferrer, Baluard, tot i que eludint de nou citar-lo pel nom, afirmà que "*una de les creus més grosses que ha caigut a un dels caps del nou Sometent local (Pere Curtiada i Ferrer), és que no pot anar a les sessions a moure soroll, com tenia per costum escridassar, pel perill que això enclou, de que, trobant-se a la sessió el Caporal fent de regidor (Santaló), no sigui aquell requerit pel manteniment de l'ordre que ell mateix altera.*

¹² Baluard de Sitges núm.1.355, publicat el disset de juny de 1934.

¹³ Baluard de Sitges núm.1.356, publicat el vint-i-quatre de juny de 1934.

¹⁴ Baluard de Sitges núm.1.357, publicat el primer de juliol de 1934.

Desarmar sospitosos de ser desafectes no fou l'única tasca que tindria encomanada Pere Curtiada i Ferrer com a sots-caporal del sometent. Com detalla una acta municipal s'acordà *“un vot de gràcies per la col·laboració prestada pels mossos d'esquadra, guàrdia civil, caporal i sots-caporal del sometent i molts veïns en l'extinció del foc declarat el vint-i-dos del passat juliol a Garraf”*¹⁵. A més del ja citat militant d'Estat Català, també caldria destacar la presència dels mossos d'esquadra en l'extinció d'aquell incendi, doncs aquell mateix més¹⁶ s'havia instal·lat a Sitges la primera parella d'agents del cos policial de la Generalitat.

Aquell mateix mes de juliol sortí al carrer el primer exemplar de Front, Òrgan del BOC de Sitges. En el nou butlletí marxista, a nivell nacional, s'afirmava que *“s'ha ensorrat l'anarquisme. No ha pres peu el socialisme reformista (...) L'Esquerra toca al seu fi”*, i a nivell local es deia que *“el BOC de Sitges (...) per a sostenir una posició digna no té representant a l'Ajuntament”* i que Opinem estava *“molt descolorit últimament”*. Presagiant el desencadenament de la situació política, afirmaven en titulars que *“el BOC demana a l'Esquerra l'armament de les organitzacions obreres de Catalunya”*, concretant que *“l'Esquerra té armes i si veritablement és antifeixista, si aprecia a Catalunya i al proletariat ha d'armar les organitzacions obreres”*¹⁷.

El butlletí del BOC adequà aquesta consigna a nivell local en el seu segon exemplar publicant una carta oberta titulada *“al president de l'Esquerra de Sitges”*, és a dir, a Pere Curtiada i Ferrer. En aquella s'hi exposava que:

“FRONT ha demanat al teu partit armament per defensar Catalunya. I el tornem a demanar segur que estaria més bé a les nostres mans que no pas en la d'algun ex pupi a qui n'heu entregat. Però t'hem de dir que no tens dret quan un obrer t'ho retreu contestar-li que no l'hi has volgut donar perquè se les jugaria. Primer perquè en el teu partit hi tens directrius que això ja ho han fet i segon perquè un home que té ideals no pot llençar a la cara d'un altre els seus defectes per a ofendre'l i avergonyir-lo. Nosaltres ho hauríem pogut fer amb un regidor del teu partit, això ho saps bé, i no ho hem fet ni ho farem.

¹⁵ Baluard de Sitges núm.1.362, publicat el cinc d'agost de 1934.

¹⁶ La Generalitat destinà els agents, i l'Ajuntament de Sitges havia de finançar el lloguer dels seus habitatges. Baluard de Sitges núm.1.361, publicat el vint-i-nou de juliol de 1934.

¹⁷ Front: Òrgan del BOC de Sitges núm.1, publicat el tretze de juliol de 1934.

Dijous dia dinou, a la sortida de la conferència d'en Maurin digueres que no volies donar res pel BOC perquè en Cartró ja ens subvencionava, així com a FRONT.

A aquesta vil insídia hi contestem aplicant-te la paraula més dura que es pot aplicar a qui falta a la veritat, i sostenim aquesta paraula fins que ens demostris amb fets la certesa del teu judici o el retiris.

En quant al que diguis de que fem el joc a la Lliga, hem de dir-te que els que fèrem Opinem en el seu primer temps sabem que l'avui alcalde de Sitges ens deia que amb ell fèiem el joc a la UP (la monàrquica Unión Patriótica). I seguirem endavant. I avui és ell qui governa amb el que de més esperit de la dictadura resta. Si tu ara uses les mateixes armes, procura veure el que fas i pensa que fores regidor de la majoria d'un Ajuntament que ha subvencionat als fejojistes¹⁸ i nosaltres no hem usat mai per dir-te que feies el joc al feixisme.

Pel demés estem absolutament identificats amb les paraules incontrovertibles del nostre secretari general i mal et pesi cada cop que el vostre partit faci traïció a Catalunya i als obrers vos ho tirarem en cara, advertint-vos que així com nosaltres no tenim per norma interrompre cap acte, vosaltres tampoc ho proveu, perquè encara que no siguem del sometent no som manxols”¹⁹.

L'article s'inseria en la línia defensada a nivell nacional per les joventuts del BOC més que en la del propi BOC, doncs com assenyala Bonamusa, “les joventuts es trobaven sota la influència del radicalisme anarquitxant. El seu putxisme enlluernava un sector de l'organització, que mantenia unes postures esquerranistes respecte de la necessitat d'una insurrecció armada. Això feia que l'organització de defensa, de tipus paramilitar, adquirís un paper fonamental en les seves Joventuts. Aquests fet origina discrepàncies amb la Federació, que augmenten en analitzar les característiques organitzatives del BOC. Segons les Joventuts, el BOC havia de tenir una organització més rígida i s'oposaven a la creació i funcionament dins el BOC d'una secció femenina.

¹⁸ Amb els fejojistes feien referència als membres de la Federació de Joves Cristians de Catalunya, un moviment juvenil promogut per Albert Bonet i Marrugat l'any 1931 que era percebut pels militants d'esqueres com proper a la ideologia feixista.

¹⁹ Front: Òrgan del BOC de Sitges núm.2, publicat el vint-i-nou de juliol de 1934.

*Aquesta oposició triomfà a Sitges i en algun altre lloc on l'organització de Joventuts era forta*²⁰.

Aquest atac directe a la seva persona va merèixer la resposta de Pere Curtiada i Ferrer, i el següent número de Front, el darrer conservat d'aquesta etapa com a òrgan del BOC²¹, inclogué una carta seva responent a les acusacions i una contestació a aquesta del director de Front i dels tres membres del seu comitè de redacció.

La carta de Pere Curtiada i Ferrer fou publicada pels redactors de Front amb el títol “*del president d'Esquerra*” amb una introducció:

*“N’hem rebut una lletra sense data, enviant-nos unes ratlles perquè hi donem cabuda a FRONT. El nostre periòdic, que contra el que opina l’esmentat president viu de l’esforç dels obrers de Sitges, ha d’ésser ben reduït, i com que tenim coses més interessants per inserir, no podíem donar-li cabuda. Amb tot, fidels als principis de la democràcia –i no pas de la burgesa sinó de la proletària, que és ben diferent– hem fet un esforç i la publiquem íntegra, demanant al caixista que no en toqui ni un punt ni una coma*²². *Advertim a l'autor, però, que una altra vegada, lamentant-ho molt, no podríem ésser tant liberals*”²³.

Sense més dilació es reproduïa la carta, on el president local d'ERC expressava:

“Poques paraules perquè no vull perdre el temps en contestar les moltes falsedats que des del vostre portaveu llanceu contra el president de l'Esquerra; La vostra lletra m'ha fet la impressió que tornàvem a aquell temps que la reacció de Sitges feia barallar obrers, i que es valgué en molts casos d'un tal “cara de burro”²⁴ a qui un altre obrer en defensa pròpia apartà de la vida.

²⁰ BONAMUSA, Francesc, Op. Cit. arran d'una entrevista realitzada a Wilebald Solano a finals de 1968.

²¹ De Front, l'òrgan del BOC, sols se n'han recuperat els tres primers exemplars, però queda confirmat que se'n publicaren set perquè la futura publicació del POUM local en conservaria la numeració quan començà a editar Front, portaveu del POUM pel número vuit.

²² En aquesta tesi doctoral però és reproduirà adaptant-la al català normatiu, com s'ha fet amb la resta de textos, en els que també s'han eliminat els habituals errors tipogràfics.

²³ Front: Òrgan del BOC de Sitges núm.3, publicat el dotze d'agost de 1934.

²⁴ Gràcies al testimoni que Ramon Planes publicà cinquanta-tres anys després a les seves memòries, en “*Cara de burro*”, que ell anomenà Cap-de-burro, fou trobat mort a la carretera de Ribes. No fixà l'any del seu assassinat amb claredat, però pel context descrit per Planes caldria ubicar-lo a les darreries dels anys deu o a principis dels vint, per tant en dins el període que s'ha conegut com el del pistolisme. PLANES i IZABAL, Op. Cit. P. 39, 40 i 41.

Em demaneu que rectifiqui una cosa que jo no he dit. El dia dinou de juliol al sortir de la conferència que donà el senyor Maurín textualment vaig dir i d'això en pot respondre un militant del BOC que no donava res per a Front perquè podien anar a trobar en Vidal i Guardiola²⁵ o bé en Doro²⁶, que si sabien que deia tant mal de l'Esquerra els podria molt bé subvencionar no vaig dir que en Doro us subvencionés en tal cas sou vosaltres que ho dieu.

És veritat que vaig dir a un obrer si volia l'arma per vendre-la per anar a jugar? També li vaig dir lacai de la burgesia i d'això en poden respondre els obrers que havíem treballat a can Roqueta, com els que últimament ho feren a can Canyellas, i això ho sabeu vosaltres que ara sortiu en defensa d'aquest obrer.

Mentiu quan dieu que s'han entregat armes a un ex pupi, si ho sabeu teniu el deure de parlar clar, és veritat que no se n'ha entregat a vosaltres, perquè un partit que cada dia parla de Revolució no deu demanar armes a la petita burgesia, allò que considereu de la podridura, algú de vosaltres (no tots) recordarà que abans del gest de Prats de Molló, en Macià E.P.D.²⁷ es dirigí a Rússia demanant ajut per alliberar Catalunya li van contestar que les casernes n'estaven plens, i bé, doncs nosaltres la petita burgesia les fórem a buscar a casa de la reacció, perquè per defensar Catalunya en seguretat estan millor on estan, si algun dia arriba el moment de posar a prova per sortir en defensa de casa nostra, ah? Llavors veurem els que ens trobarem a l'avançada? Jo no dubto de ningú però de vegades em cap el dubte de qui seria qui es quedaria a casa.

I per què dir més? Us repeteixo que no tinc el perquè rectificar el que no he dit. Soc a les Joventuts d'Estat Català i les circumstàncies han fet jo sigui el president de l'Esquerra; i ningú de la reacció que tanta estima em té... ni cap militant del BOC pot tirar-me en cara coses que me la puguin abaixar. Soc allà on he estat sempre i no demano cap lloc a la avançada, perquè els obrers conscients si han de trobar sempre, callo coses que podria dir però no em dóna la gana de donar més greix a la reacció que aquests dies es freguen les mans, veient com a ells se'ls deixa tranquils, mentre nosaltres ens barallem;

²⁵ Es referia a Miquel Vidal i Guardiola, llavors dirigent i diputat de la Lliga Catalana.

²⁶ Doro seria l'abreviatura d'Isidoro, referint-se col·loquialment a Isidor Cartró, durant anys un dels principals dirigents del carlisme sitgetà.

²⁷ E.P.D., en pau descansi.

Penso haver dit el suficient perquè les coses quedin al lloc que han de quedar, i tingueu present que sempre que se m'ataqui injustament, sortiré en defensa pròpia i en el terrenys que se'm porti.

PERE CURTIADA ²⁸.

La carta anava acompanyada d'una segona nota i de la resposta de Front:

“Com que algú es creurà que la publicació d'aquesta nota és una maniobra, certifiquem que l'original està en poder del Director de Front, per poder justificar la fidelitat del que acabem de transcriure”.

“FRONT CONTESTA

El nostre director i el cos de redacció li han contestat amb la següent:

Al president de l'Esquerra de Sitges:

Hem rebut la vostra lletra i normalment no la podríem publicar, ja que és excessivament llarga i l'espai el necessitem per altres coses que per nosaltres tenen més interès.

Amb tot trobem la vostra lletra molt xiroia i no hem pogut desistir d'atendre-us per aquesta vegada, naturalment demanant-vos no reincidiu, creiem que comprendreu que no podem convertir FRONT en òrgan del vostre partit. A més essent com creiem que sou director i propietari de Opinem, que ara, sortint nosaltres, no podeu esperar més en fer-lo aparèixer, caldrà que l'utilitzeu per a les vostres aficions literàries essent al mateix temps més apropiat.

Dieu que no voleu perdre el temps contestant més falsedats i en canvi comenteu coses que ningú us exposa, encara que això de perdre el temps ja sabem que és un sistema per a eludir les coses que no podeu justificar.

Anomeneu el “Cara de burro”, i tots els que assistirem a la vostra provocació el dia que sortí el nostre segon número, sabent que únicament la serenitat dels homes del nostre partit feren que s'evités un incident lamentable i us consta que si algú tenia

²⁸ Front: Òrgan del BOC de Sitges núm.3, publicat el dotze d'agost de 1934.

ganes d'apartar algun obrer no érem precisament nosaltres²⁹. Tenim ben provat que des del lloc que sigui, ja en el sindicat ja en el partit polític, sabem plantar cara a la burgesia.

Des del nostre òrgan no s'ha atacat mai cap partit ni cap sector de la classe obrera, ara si vos militeu en un partit que no és de classe, no podeu dir que atacant-vos sembrem la divergència entre els obrers, ja que el mateix justificant podien usar els obrers, que per desgràcia, militen en la Lliga o en els carlins.

En quan a la insídia de que en Cartró i en Vidal i Guardiola els podríem anar a trobar perquè ens subvencionessin, creiem que conté la mateixa dosi de mala fe que en el que comentàvem en la nostra nota anterior.

No fora per demás que llegíssi les coses tal com estan escrites, ja que nosaltres no hem defensat a ningú. Sols dèiem que el que té ideals no ha de tirar en cara d'un altre els defectes per ofendre'l ni avergonyir-lo. No anàvem a favor de ningú, com hem dit, però amb tot vos no heu pogut justificar l'actitud d'aquell regidor del vostre partit, ja que no en parleu en la vostra contesta.

En quant al que dieu del que féu en Macià d'anar a Rússia a demanar armes i els hi negaren, no podeu dir pas que la revolta que volia fer en Macià fos per implantar un règim socialista i per tant a Rússia no trobà acollida, a més nosaltres no podem ésser pas responsables dels actes dels nostres camarades russos. I si el dinou de novembre, i més tard en motiu de la resolució del Tribunal de Garanties vàreu venir a buscar-nos al nostre local hem de creure que no dubtàveu de nosaltres i que no podíeu pretendre que lluitéssim al costat vostre amb les mans a la butxaca, ara si el que fèieu era comèdia, és una altra cosa.

Que sou de les Joventuts d'Estat Català i que les circumstàncies us han portat a la presidència de l'Esquerra, són coses que ho celebrem, tot desitjant-vos que no us portin enlloc més. De nosaltres sols us podem dir que som d'un partit proletari on no hi ha ex-pupins ni presidents de patronals, etc.

²⁹ Des del BOC feien referència a l'episodi, ja analitzat, on els membres de l'anterior direcció local d'ERC haurien vetat Pere Curtiada i Ferrer de les llistes electorals pel seu perfil polític obrerista.

Celebrem no voleu donar greix a la reacció encara que l'autoritzeu, per mitjà de les autoritats del vostre partit, per celebrar concentracions a l'autòdrom o que ajudeu amb subvencions als pobres fejecistes o que després de fer brandar a tot el poble us retireu d'unes altres eleccions. Moltes coses més podríem dir-vos, però pensem que ja n'hi haurà prou.

Sitges, nou d'agost de 1934. Per FRONT, el director S. Arnan Domingo³⁰. Pel comitè de redacció, Josep Elies Artal, J. Alsina Cabero³¹ i M. Milà i Guillaumes³²”.

Aquell tercer número de Front encara incloïa una altra referència a aquesta polèmica, doncs en un article titulat “*del caporal del sometent*”³³ afirmaven haver rebut també una carta del regidor republicà Santaló, afirmant després que no la publicaven perquè ni Front era un butlletí d'ERC ni havien fet referència a la seva persona com sí que havia estat el cas de Pere Curtiada i Ferrer.

Aquell mateix estiu el projecte teatral del BOC, el Teatre de Masses, presentà a diverses localitats, entre elles Sitges³⁴, la premonitòria obra teatral “*La guerra estalla mañana*” de Gorkín³⁵. Basada en la història recent del moviment obrer, que dividit havia facilitat el pas al feixisme, fou l'obra de teatre de Masses que més èxit va tenir, i després d'aquesta gira de l'estiu de 1934, es tornaria estrenar en plena Guerra Civil³⁶.

La tornada de les dretes al govern municipal semblava que garantiria que s'autoritzés de nou dins els actes de Festa Major la processó catòlica pels carrers de Sitges, i de fet arribà a aprovar-se en sessió municipal i s'anuncià dins el programa de Festa Major, però finalment com a resultat del que en paraules de Baluard fou ‘una “*maniobra dels esquerrans*” no es pogué “*celebrar la típica processó de Festa Major*”³⁷.

³⁰ Sebastià Arnan i Domingo seria un important dirigent del POUM i del moviment sindical, tingué un important protagonisme en el moviment revolucionari. S'exilià a França, on fou detingut pels alemanys i morí al camp d'extermini de Mauthausen-Gusen l'any 1941.

³¹ Miquel Milà i Guillaumes i Joan Alsina i Cabero, ja han estat referenciats en aquesta tesi doctoral, Josep Elies i Artal dirigí el sindicat de constructors de calçat local.

³² Front: Òrgan del BOC de Sitges núm.3, publicat el dotze d'agost de 1934.

³³ Ibid.

³⁴ Segons consta a DURGAN, Andrew Charles, Op. Cit.

³⁵ Julián Gorkín era el sobrenom adoptat pel militant del BOC Julià Gómez, que el valencià adopta en homenatge a Màxim Gorki.

³⁶ Segons s'analitza a COBB, Christopher, *Teatre del proletariat – teatre de masses. Barcelona 1931-1934* i a FOGUET i BOREU, Francesc, *POUM: cultura i teatre a la rereguarda republicana (1936-1939)*, Serra d'Or núm.491, publicat el novembre de 2000.

³⁷ Baluard de Sitges núm.1.366, publicat el dos de setembre de 1934.

Acabat l'estiu, quan Pere Curtiada i Ferrer complí els deu anys de casat, esclataria la tensió acumulada durant anys el que la historiografia catalana ha anomenat el Fets d'Octubre i l'espanyola la Revolució d'Octubre de 1934. La tebiesa i lentitud en l'aplicació de les reformes socials havia provocat una progressiva radicalització de les demandes socials de l'esquerra arreu de l'Estat, observable en els canvis en les direccions del PSOE i de la UGT, però també en la creixent implantació del PCE i en menor mesura del BOC. L'aturada de les reformes arran del nou govern de Lerroix no feu més que consolidar aquesta tendència, que esclataria en encetar-se el mes d'octubre amb l'entrada de la CEDA al govern estatal.

La CEDA havia estat creada el març de 1933 per José María Gil-Robles sumant els efectius d'Acción Popular, de Derecha Regional Valenciana i d'altres grups dretans menors, i davant de la disgregació de les d'esquerres en les eleccions estatals de novembre de 1933 obtingué cent quinze diputats en ser la força més votada. Aquells diputats ultradretans recolzaren inicialment la investidura de Lerroix i del seu govern, però conscients del pes del seu grup parlamentari per a la governabilitat acabaren exigint entrar a formar part del govern. Mancat de gaire més alternatives, el president del govern accedí a la seva petició i atorgà tres carteres ministerials a membres de la CEDA el dijous quatre d'octubre.

L'entrada de l'extrema dreta al govern espanyol acabà de convèncer a bona part de l'esquerra que s'estava repetint el model alemany, és a dir, que la CEDA de Gil-Robles, com havia passat abans a Alemanya amb el Partit Nacional Socialista dels Treballadors Alemanys (NSDAP) d'Adolf Hitler, aconseguia entrar al govern a través d'un pacte amb una força dretana més moderada, i si no s'hi posava remei, a mitjà termini podria implantar una dictadura totalitària similar al Tercer Reich alemany.

Al conjunt de l'Estat l'intent revolucionari arrossegà a les principals forces d'esquerres però no a la CNT, que debilitada per anteriors intents insurreccionals sols s'hi afegí a Astúries. Per contra, a Catalunya, arribà a aplegar la majoria de forces polítiques catalanes i al govern, circumstància que no li garantí però un èxit major. La peculiaritat del cas català provenia principalment del fet que després de les eleccions de 1933 Catalunya era l'únic territori de l'Estat que tenia un govern no controlat per la dreta i que alhora estava disposat a plantar cara per defensar el seu autogovern. La victòria de

les dretes al conjunt de l'Estat havia estat percebuda pel Govern de la Generalitat i per la majoria de forces polítiques catalanes com una amenaça per l'autonomia, percepció que es demostrà encertada arran de la reacció generada per l'aprovació de la Llei de Contractes de Conreu pel Parlament de Catalunya l'onze d'abril de 1934.

La llei incidia especialment en els contractes de rabassa morta a les comarques vitícoles, com era el cas del Garraf i la resta del Penedès, diferenciava entre arrendament i parceria, fixava un mínim de sis anys de contracte i pràcticament impedia els desnonaments de pagesos que fins llavors havien sovintejat. La Lliga Catalana, l'únic partit català que no va votar a favor de la tramitació de la llei, així com els propietaris agrupats a l'Institut Agrícola de Sant Isidre, es dirigiren a Madrid per denunciar-la davant el govern central, que la impugnà per considerar-la anticonstitucional i al seu torn el Tribunal de Garanties Constitucionals l'anul·là. Aquest atac directe a les facultats legislatives atorgades per l'Estatut d'Autonomia al Parlament de Catalunya generà que aquest tornés a aprovar la llei anul·lada sense realitzar-hi cap tipus de modificació.

Poques setmanes després, com a resposta a l'entrada al govern dels tres ministres de la CEDA es convocà per al dia següent una vaga, i el divendres cinc l'aturada fou general a gran part de Catalunya. Els rabassaires, conscients que es jugaven al tot o al res la propietat de les terres per les que havien lluitat durant generacions, foren els primers en encendre l'espurna de la revolta, i la tarda del mateix dia cinc a Vilafranca del Penedès formaren les primeres patrulles per escorcollar cases en busca d'armes, practicaren les primeres detencions d'elements dretans i es produïren els primers tirotejos amb les forces d'ordre públic. Com a la capital de vegueria, a la capital de comarca, Vilanova, el dia cinc també es produïren incidents amb les forces de la guàrdia civil i a l'Ajuntament es proclamà la República Catalana. A Sitges, per contra, la vaga convocada a tot Catalunya *"fou ben general encara que d'aspecte pacífic"*, malgrat tot, les primeres notícies arribades des de la veïna Vilanova i el fet que els trens haguessin deixat de circular ja presagiaven que el moviment no es limitaria a una simple aturada de la producció. Arribada la nit, la calma tensa que s'havia perllongat al llarg de la jornada es trencà pels volts de l'una de la nit quan, segons el testimoni del Baluard, arribà *"un camió d'extremistes, que segons es digué eren de Vilanova i portaven l'intent de cremar les esglésies i altres llocs"*. La mateixa publicació, que aportà el relat més detallat dels

fets, aclarí que “gràcies a les oportunes gestions d’un significat de l’Esquerra, hom diu que s’aconseguí que desistissin de l’execrable projecte”³⁸. L’Eco de Sitges donà encara menys detalls, limitant-se a informar sobre l’afer que:

*“algunos afiliados a los partidos extremistas (es dedicaren) a cumplir las instrucciones recibidas de Barcelona, siendo justo reconocer fueron ellos los más interesados en evitar que personas forasteras realizaran atropellos en personas y causaran destrozos en edificios sagrados para nuestro vecindario”*³⁹.

Tot i que les fonts no arribin a concretar clarament qui fou el significat militant d’ERC a que feia referència la crònica, són múltiples els elements que permeten atribuir sense cap mena de dubte la salvació de l’església icona de la població i probablement d’altres edificis religiosos d’alt valor artístic i arquitectònic com l’ermita del Vinyet a Pere Curtiada i Ferrer, i, alhora, permeten tancar definitivament la polèmica periodística oberta l’estiu del 2010 sobre qui salvà els retaules barrocs de l’església quan, el juliol de 1936, un nou grup d’insurgents, aquest cop provinents de Vallcarca li calaren foc.

Pere Curtiada i Ferrer no podia ser més “*significat de l’Esquerra*”, doncs a part d’haver-ne estat un dels fundadors i regidor, des de febrer de 1934 ocupà la presidència local d’ERC, és a dir, el càrrec orgànic més “*significat*” dins del partit republicà. A aquesta constatació cal afegir-hi el fet que des del mes de juny ocupava el càrrec de sots-cap del sometent local, i lògicament li pertocava la responsabilitat de garantir l’ordre públic a la localitat, i, potser, tant o més important que aquest càrrec, la seva ascendència sobre els insurgents vilanovins. Quin membre de l’ERC sitgetana podia convèncer millor als vilanovins que acudiren a cremar l’església que desistissin de les seves intencions? Per la seva trajectòria Pere Curtiada i Ferrer, que més enllà d’haver-se iniciat en les lluites sindicals des de vailet o d’haver estat ariet contra els col·laboradors de la dictadura era considerat pel catolicisme local com el principal menjacapellans de la població, doncs com s’ha detallat aconseguí la suspensió de les tradicionals processons així com la laïcització del cementiri i l’asil locals.

El llarg silenci imposat pel franquisme, però, juntament amb les deficiències que sovint acompanyen la transmissió oral, haurien provocat que un fet cert com aquest, que Pere

³⁸ Baluard de Sitges núm.1.371, publicat el catorze d’octubre de 1934.

³⁹ L’Eco de Sitges, publicat el catorze d’octubre de 1934.

Curtiada i Ferrer salvà els retaules l'any 1934, s'hagués confós i se li atribuís erròniament aquell salvament el juliol de 1936. En aquest sentit, a l'Eco de Sitges del disset de juliol de 2010 s'afirmà que *“el conjunt de retaules que conserva la parròquia, salvats “in extremis” de la seva destrucció el juliol de 1936 per la intervenció de Pere Curtiada davant els escamots que els volien cremar”*⁴⁰. Més enllà aniria el periodista Ramon Francàs, qui seguint la premissa que la veritat no ha d'espantillar una bonica història, des de les pàgines de La Vanguardia afirmà una setmana després que *“en julio de 1936, en plena quema de conventos, el vecino de Sitges Pere Curtiada, un militante de Estat Català, el partido independentista fundado por Francesc Macià, evitó que uno de los símbolos de Sitges, la barroca Iglesia parroquial de Sant Bartomeu i Santa Tecla, fuera saqueada y quemada. Blandiendo una simple pistola evitó que las obras de arte de este templo fueran destruidas y que sus retablos renacentistas y barrocos fueran pasto de las llamas”*⁴¹. Tot just abans de tancar-se el mes de juliol, el sitgetà Blai Fontanals desmentí les informacions de Francàs, que comparà amb *“les aventures del “capitán Trueno”*. Des de les pàgines de l'Eco de Sitges recordà que ja l'any 1942 un article publicat en aquell mateix mitjà relatà que els retaules *“fueron cuidadosamente desmontados por beneméritos vecinos”*⁴², i afirmant que *“per sort, avui encara es recorda aquella feta extraordinària i fins se li pot posar nom i cognoms”*, identificà a Jaume Daví i Mañosa, llavors *“funcionari encarregat d'obres de l'Ajuntament que tenia una gran sensibilitat per l'art i la cultura”*⁴³, com a responsable d'haver capitanejat la brigada municipal en les tasques de desmuntatge dels retaules. Els haurien conservat al Palau Maricel, espai propietat del multimilionari nord-americà Charles Deering que en quedar sota la protecció de la seva ambaixada fou respectat en tot moment⁴⁴.

Aclarit que Pere Curtiada i Ferrer possiblement hauria salvat els retaules de la crema l'octubre de l'any 1934 i no pas el juliol de 1936, i reprenent la crònica local dels Fets

⁴⁰ *“La col·lecció d'art sacre a la Parròquia de Sant Bartomeu i Santa Tecla”*, publicat a l'Eco de Sitges el disset de juliol de 2010.

⁴¹ *“Sitges, no solo playa”*, publicat a La Vanguardia del vint-i-cinc de juliol de 2010.

⁴² L'Eco de Sitges del vuit de març de 1942.

⁴³ *“Al Cèsar el que és del Cèsar i a Déu el que és de Déu”*, publicat a l'Eco de Sitges del trenta-u de juliol de 2010.

⁴⁴ La protecció de l'ambaixada nord-americana que rebé el Palau Maricel es limità a un document enganxat a la façana del mateix, però tanmateix evità que els milicians hi entressin al llarg del conflicte, com igualment efectiva fou la pintada de les sigles USA dels Estats Units d'Amèrica al terrat per evitar els diversos bombardejos de l'aviació franquista sobre la localitat.

d'Octubre, el matí del dia sis Sitges es despertà presa pels elements del sometent local, reclutats sobretot entre els militants d'ERC de la població, que controlaven ja els principals carrers de la vila així com els seus accessos. A diferència de Vilafranca, on els revoltats assaltaren les seus dels partits dretans i incendiaren la Basílica de Santa Maria i diverses capelles, o de Vilanova, on també atacaren esglésies i assetjaren amb explosius la caserna de la guàrdia civil, a Sitges no es produïren incidents de gravetat.

Imatge del balcó de l'Ajuntament de Sitges, on podria trobar-se Pere Curtiada i Ferrer, mentre es llegia la proclama dels Fets d'Octubre que fou realitzada per Joaquina Caballol i recull el seu llibre.

A un quart de nou del vespre les dotzenes de vilatans que s'havien congregat davant de l'Ajuntament pogueren sentir el discurs del president Companys, que redactat pel seu secretari el sitgetà i ex-president de l'Ateneu El Centaure Josep Maria Massip

proclamava l'Estat Català. Seguidament, des del balcó de l'Ajuntament, on s'havia hissat una bandera estelada i una bandera roja, els dirigents locals de la revolta, entre ells molt probablement Pere Curtiada i Ferrer, repetiren la proclama de l'Estat Català.

Sufocada ràpidament la revolta a la capital catalana per les tropes del general Batet, el desencís s'estengué entre els revoltats sitgetans, que es retiraren de les seves posicions i:

“a la una un piquet de carabiners sota el comandament del capità Don Francesc Bernabeu publicà un Ban declarant l'Estat de Guerra. I d'aquesta manera es va acabar l'anòmala situació”⁴⁵.

Tancant aquest període que Pere Curtiada i Ferrer inicià esdevenint president de la secció local d'ERC, caldrà valorar que la important tasca que desenvoluparia a partir del moment que fou nomenat sots-cap del sometent sitgetà, a més de amb les dretes locals, de qui era el principal ariet des que presidí Opinem..., l'enemistaria amb els dirigents del BOC amb els qui fins fa poc compartia ateneu, publicació i candidatura i ara hi compartiria acusacions i empresonament.

Per acabar, caldria destacar també que des del seu càrrec de sots-cap del sometent de la localitat aconseguí el que cercava la direcció del seu partit, que a les diferents localitats s'hi proclamés la República Catalana i alhora s'evitessin excessos i alteracions greus de l'ordre públic per facilitar l'actuació contra les tropes espanyoles.

⁴⁵ Baluard de Sitges núm.1.371, publicat el catorze d'octubre de 1934.

9) DE L'EMPRESONAMENT AL VAIXELL URUGUAI AL COP D'ESTAT MILITAR

A diferència de Vilafranca, o de les veïnes Sant Pere de Ribes i Vilanova, on s'havien produït víctimes mortals, a Sitges ni tan sols s'havien produït incendis o assalts de locals, tot i això, el *“Jutjat militar que entén les diligències pels passats fets, el divendres (dia dotze) va detenir alguns veïns de la vila”*⁴⁶. Anys després, en ple procés revolucionari, quan alguns dels empresonats l'octubre de 1934 esdevingueren regidors, un d'ells expressà que:

*“Té un concepte dolent en general de tots els guàrdia civils, que havien actuat a Sitges; però ha de remarcar encara com a més funesta l'actuació de l'anomenat Mangado”*⁴⁷ *sobretot en els maltractes que donà als detinguts el sis d'octubre, entre els quals ell hi era comptat”*⁴⁸.

Les circumstàncies tenses del moment impediren a la premsa donar més detalls dels detinguts, dels quals sols arribaren a identificar els dos que passaren més temps empresonats i ni tan sols es publicà el nombre total de detinguts, que la historiografia no l'havia arribat a concretar, però l'estudi de les diverses fonts consultades permet fixar-lo en nou. Baluard publicà que:

*“els detinguts de la vila han esta portats al vapor “Uruguay”. Dos compatricis que també foren detinguts al “Ciudad de Cádiz” han estat alliberats”, i excusant la falta de detall, afirmaven que “a més de l'Estat de Guerra s'ha establert una restricció a la premsa, pel qual com comprendran els nostres llegidors, hem de ser molt concisos en els comentaris”*⁴⁹.

Tot i aquesta mancança de detalls de la premsa local contemporània dels fets, els estudis publicats fins al moment ja havien recollit que Pere Curtiada i Ferrer fou un dels sitgetans que foren empresonats al vaixell Uruguai que fou atracat al moll de Barcelona juntament amb el ciutat de Cadis per exercir de vaixell presó. De fet, als mateixos números de Baluard i de l'Eco de Sitges on s'informava de les detencions, s'anunciaven

⁴⁶ Baluard de Sitges núm.1.371, publicat el catorze d'octubre de 1934.

⁴⁷ Referint-se al guàrdia civil Josep Mangado i Coll.

⁴⁸ Llibre d'actes de sessions municipals de l'Ajunt. de Sitges, sessió del vint-i-vuit de març de 1937.

⁴⁹ Baluard de Sitges núm.1.372, publicat el vint-i-u d'octubre de 1934.

les destitucions dels regidors d'esquerres sitgetans i també que havia *“estat dissolt el sometent esquerrà que s'havia format a Sitges, i destituïts els caporals nomenats darrerament”*, és a dir, els detinguts al vaixell Uruguai Santaló i Pere Curtiada i Ferrer.

Des d'un primer moment Sitges es mobilitzà per la llibertat dels detinguts, i *“demanant l'indult per als condemnats amb motiu dels darrers fets, s'han adreçat a govern gairebé totes les entitats de la vila”*, i la majoria dels quals serien alliberats el primer de desembre. La premsa local apuntà que *“ahir, al vespre, arribaren els compatricis que amb motiu dels passats fets estaven detinguts a l'Uruguai. En queden, però, dos pendents encara. Celebrem llurs retorns a les llars”*⁵⁰.

El llistat dels detinguts catalans dels Fets d'Octubre elaborat per López Esteve⁵¹ aclareix el nom de cinc dels sis sitgetans que estigueren empresonats amb Pere Curtiada i Ferrer al vaixell Uruguai. Hi haurien estat empresonats sis sitgetans més, dos més d'ERC, el caporal Santaló, i Alfons Jornet i Sedó, i tres del BOC, Arnan, Alsina i Milà, el director i dos dels tres redactors de Front. Una acta del Consell municipal de 1937, aclariria que el sisè detingut fou el també bloquista Josep Elies i Artal⁵². Gràcies a les informacions que publicà posteriorment l'Eco de Sitges, sabem que els republicans Jornet i Santaló foren els que restaren més temps empresonats, el primer fins a finals de desembre i el segon fins a principis de febrer⁵³. Combinant totes aquestes fonts es pot concloure que Pere Curtiada i Ferrer fou alliberat el primer de desembre, que paradoxalment compartí presó amb els tres militants del BOC amb qui s'havia discutit públicament a Front poc abans.

Les conseqüències dels Fets d'Octubre de 1934 anaren molt més enllà dels milers de detencions, doncs les vulneracions de les llibertats democràtiques més essencials es feren habituals durant el que ha passat a ser conegut com el Bienni Negre. A Sitges aquests fets es traduïren en la desaparició de l'activitat política pública dels partits d'esquerres, sense anar més lluny Baluard destacà que pel Primer de Maig d'aquell any *“tot el caire polític de la diada consistí en unes fulles de to extremista fetes circular*

⁵⁰ Baluard de Sitges núm.1.378, publicat el dos de desembre de 1934. També n'informa l'Eco de Sitges publicat el vint-i-u d'octubre de 1934.

⁵¹ LÓPEZ i ESTEVE, Manel, *Els fets del 6 d'octubre de 1934*, Base, Barcelona, 2013.

⁵² Llibre d'actes de sessions municipals de l'Ajunt. de Sitges, sessió del vint-i-vuit de març de 1937.

⁵³ L'Eco de Sitges núm.2.532 i 2.542 publicats el dos de desembre de 1934 i el deu de febrer de 1935.

pels elements sindicalistes”⁵⁴, en *”escorcolls en diversos indrets i registres domiciliars*”⁵⁵ per part de la guàrdia civil, a la que el govern municipal parlà de construir una caserna, i en la controvertida substitució dels destituïts regidors d’esquerres per uns gestors.

Els gestors designats per les autoritats (Saturní Llansó, Miquel Teixidó, Miquel Forment, Josep Garriguez i Lluís Garcia Peña), no eren pas funcionaris, doncs els quatre primers eren militants del Partit Radical i el darrer de la CEDA⁵⁶. Les autoritats atorgaven així quatre regidors als radicals, la implantació a Sitges dels quals no els havia permès passar dels dotze vots en les darreres eleccions a les que havien concorregut, i un de la CEDA, que amb el seu nomenament esdevenia la primera prova de l’existència d’algun militant d’aquell partit de dreta espanyolista a la localitat.

El fet que el seu únic mèrit fos ser militants dels partits que formaven part del govern estatal provocà que aquells cinc *“regidors designats com a radical-cedistes no comparegueren a prendre possessió, segons es veu ho feren com a protesta que s’ha solucionat aquest afer”*, molt probablement perquè segons Baluard *“tot el que hem exposat ha constituït la nota de la setmana, ja que no es sentia a parla d’altra cosa”*⁵⁷. Posteriorment el militant de la CEDA *“presentó la credencial de Concejal de este Ayuntamiento y, por tanto, tomó posesión del cargo”*⁵⁸, tot i que no arribaria a assistir a cap sessió, mentre que els regidors radicals no arribaren a fer ni això, doncs quatre mesos després:

*“al dinar monstre que tingué lloc a Barcelona diumenge, en honor del Cap del Govern Sr. Lerroux, hi assistiren un grup d’addictes de la vila, entre els qual figuraven els regidors radicals nomenats darrerament i que encara no han pres possessió del càrrec”*⁵⁹.

⁵⁴ Baluard de Sitges núm.1.401, publicat el cinc de maig de 1935.

⁵⁵ Com els realitzats a finals de febrer, on fou *“detingut un jove, al qual se li va trobar una escopeta sense permís. Fou conduït a la presó de Vilanova”*. Baluard de Sitges núm.1.391, publicat el vint-i-quatre de febrer de 1935.

⁵⁶ Baluard de Sitges núm.1.401, publicat el cinc de maig de 1935.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ L’Eco de Sitges núm.1.402, publicat el dotze de maig de 1935.

⁵⁹ Baluard de Sitges núm.1.419, publicat el quinze de setembre de 1935.

Ni els regidors radicals acabarien prenent possessió dels càrrecs de regidors que els havien concedit violentant la voluntat popular, ni Lerroux organitzaria gaires grans dinars més, doncs els diversos escàndols de corrupció i de malversació de fons que afectaren alts càrrecs del seu partit començaren a esquarterar la seva coalició de govern. En aquest sentit, a finals d'octubre de 1935, Baluard anunciava una mínima normalització de la situació en afirmar que *“hom diu que havent-se ordenat l'aixecament de clausura de les entitats d'esquerra, a fi que puguin procedir als treballs d'organització i distribució dels seus afiliats i simpatitzants del Carnet Electoral, el centre d'Esquerra de Sitges ha estat obert ja aquesta setmana. El local estava clausurat d'ençà dels successos de l'Octubre de l'any passat”*⁶⁰.

La principal problemàtica que s'arrossegava des dels Fets d'Octubre eren els nombrosos empresonats, tot i que no restava cap sitgetà a la presó els mancats de llibertat encara es comptaven per milers, i en aquest sentit el dia dotze de gener es convocà un acte del Comitè Local Pro Amnistia. L'acte es celebrà a la Casa del Poble i hi haurien intervingut Hilari Arlandis, Joan Fronjosà, Miquel Faced, Josep A. Trabal, J. Bosh i Gimpera i Carles Pi i Sunyer⁶¹.

Aquesta mínima tolerància cap als actes polítics també es va fer extensiva a l'activitat sindical, doncs a finals de desembre de 1935 pogueren plantejar el primer conflicte laboral del que ha quedat constància des de que s'havien produït els Fets d'Octubre. En concret fou el cas de les societats de paletes i de peons, que denunciaren per carta a l'alcalde que:

*“el patrono José Jacas, abusando de la crisis y de la situación de la misma crea en el Ramo de la Construcción, se niega a reconocer las Bases del Trabajo (que adjuntaven a la carta) que rigen en esta localidad (...) llegando su desaprensión a pagar los jornales de los obreros a ocho pesetas o sea dos menos de lo estipulado”*⁶².

L'alcalde Salvador Olivella hauria respost a les justes exigències dels paletes i peons, dirigint al cap de dos dies una carta al patró Josep Jacas advertint que *“sou advertit, doncs, de que si tal infracció serà comunicada a l'organisme superior competent cas de*

⁶⁰ Baluard de Sitges núm.1.424, publicat el vint d'octubre de 1935.

⁶¹ AACAAAS núm.59 Comitè Local de l'Aliança Obrera (1936) (AHS).

⁶² AACAAAS núm.58 Societat de Peons de Paleta (1904-1935) (AHS).

que els jornals tots tant del temps anterior com en endavant vulgueu persistir en l'esmentada infracció"⁶³.

Aquesta tesi tanca l'anàlisi de l'any 1935, en que el seu fill complí deu anys i la seva filla cinc, sense haver trobat cap font que faci referència a la seva persona amb tota certesa, doncs les conseqüències dels Fets d'Octubre eliminaren el subversiu cognom Curtiada dels fulls de la premsa local. L'única excepció s'hauria produït a finals de juliol, quan L'Eco de Sitges anuncià que *"un nucli de futbolistes de la localitat han organitzat, per les cinc de la tarda d'avui, un extraordinari partit al camp de La Ribera, cantonada amb Avinguda Sofia", i entre els integrants de "l'equip anomenat Glòries de Sitges"*⁶⁴ s'hi mencionava un Curtiada que caldria identificar com a l'ex-jugador del club de futbol Ràcing de la localitat.

Retornant a la crònica política i social local, la crisi que mencionaven els obrers de la construcció es faria sentir també a altres gremis, i a finals de gener de 1936 Baluard narrava que:

*"poques vegades la nostra vila ha passat un període de crisi com el present, puix la manca de comandes en la indústria del calçat fa que les fàbriques treballin sols uns dies a la setmana i és sabut que el contingent de treballadors que formen el cens de Sitges és format en la majoria pels que ocupen les fàbriques de calçat"*⁶⁵.

Retornant a la cursa electoral, si a les darreries d'octubre l'anunci d'unes futures eleccions en el marc de la crisi del govern Lerroux havia permès l'obertura política, no fou fins al mes de gener que es convocaren *"les noves eleccions, que tindran una importància cabdal"*⁶⁶. Aquesta percepció era compartida per les diferents opcions polítiques, i quan es produí:

*"la darrera rectificació del cens electoral tots els partits polítics de la vila han demanat varis centenars d'inclusions, el que demostra l'interès ciutadà per a un afer tan important en la vida pública, cosa que és de celebrar"*⁶⁷.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ L'Eco de Sitges núm.2.565, publicat el vint-i-vuit de juliol de 1935.

⁶⁵ Baluard de Sitges núm.1.438, publicat el vint-i-sis de gener de 1936.

⁶⁶ Baluard de Sitges núm.1.436, publicat el dotze de gener de 1936.

⁶⁷ Baluard de Sitges núm.1.437, publicat el dinou de gener de 1936.

Lligant el seu futur al de les dretes espanyoles, la Lliga Catalana optà per prioritzar els seus interessos de classe renunciant a qualsevol reivindicació catalanista. Presentant-se dins el Front Català d'Ordre en coalició amb Dreta de Catalunya, el Partit Republicà Radical de Lerroux, la carlina Comunió Tradicionalista, Renovació espanyola i Acció Popular Catalana, el partit que representava la CEDA a Catalunya⁶⁸. Aquesta aliança electoral de la Lliga Catalana i la situació d'excepció política que es vivia des dels Fets d'Octubre es traduí a Sitges en un fet que feia presagiar la desfeta de la coalició conservadora, que ni tan sols el conservador Baluard s'atrevis a demanar-ne obertament el vot. Sí que va continuar rebent el de l'Eco de Sitges⁶⁹, realitzà una conferència a càrrec d'Enric Maynés i Gaspar⁷⁰ i, fins i tot, van arribar a instal·lar *“una oficina con cabina fotogràfica a disposició del público en general”*⁷¹ per a realitzar els carnets electorals a la seu de la Lliga Catalana, que llavors es trobava al carrer de sant Pau.

Les esquerres es presentaven totes unides dins el Front d'Esquerres, però continuaren realitzant actes propis de cada formació. La novetat fou que, tot i ser suspès per les autoritats *“per no haver-se sol·licitat la celebració amb el temps degut”*, *“els elements sindicalistes”*, sovint abstencionistes, haguessin *“anunciat la celebració d'un míting a la Casa del Poble”*⁷², fet que il·lustrava a la perfecció com l'exigència de llibertat per tots els presos dels Fets d'Octubre i de restitució de l'autonomia catalana, de la Generalitat i de la Llei de Contractes de Conreu havien convertit la victòria del Front d'Esquerres en el clam de les esquerres de tots els colors. En aquest sentit, l'Aliança Obrera de Sitges dirigí un full *“a tot els treballadors”* on afirmaven *“que les organitzacions obreres sindicals i polítiques representades en l'Aliança Obrera prenguin part activa en aquesta lluita electoral, fent de la mateixa una qüestió de vida o mort”*⁷³. El full de l'Aliança Obrera el signaven l'Agrupació de Sitges del PSOE, la Federació Local de Societats i Sindicats i el Comitè Local del POUM, desmentint la

⁶⁸ El Front Català d'Ordre va aplegar a totes les forces conservadores amb presència a Catalunya a excepció de Unió Democràtica de Catalunya, els principis democràtics i de catalanitat de la qual feren que no hi participés.

⁶⁹ L'Eco de Sitges publicat el nou de febrer de 1936.

⁷⁰ La Veu de Catalunya núm.12.368 publicada el diumenge nou de febrer de 1936.

⁷¹ L'Eco de Sitges publicat el vint-i-quatre de novembre de 1935.

⁷² Baluard de Sitges núm.1.438, publicat el vint-i-tres de febrer de 1936, mencionà una conferència del candidat de la Lliga Catalana Maynés Gaspar.

⁷³ AACAAS núm. 59 Comitè Local de l'Aliança Obrera (1936) (AHS).

participació almenys formal en l'organisme d'un Grup eclèctic de simpatitzants anarquistes⁷⁴.

El POUM es va fundar a la ciutat de Barcelona el vint-i-nou de setembre de 1935, i sorgí de la unificació del BOC amb la minoritària Izquierda Comunista de España (d'ara en endavant ICE) d'Andreu Nin. Amb la unificació es volia impulsar un partit comunista d'àmbit estatal alternatiu al PCE i a les directrius de Stalin i de la Komintern, i que, en un procés de revolució democràtic-socialista, mitjançant l'impuls d'un front únic dels treballadors a través de l'Aliança Obrera prengué el poder per la classe obrera.

Ni a la premsa local ni als arxius consultats no es conserva cap testimoni de cap implantació de la ICE a Sitges, però als anys setanta el poumista Francesc de Cabo hauria informat en una carta des de l'Argentina a Pagès que "*petits nuclis de l'Oposició existien a Sitges*" i altres poblacions. Com ja s'avançava, Nin havia declarat en un congrés que els sitgetans del BOC estaven a punt d'entrar a la seva organització l'any 1932, fet que fou negat pels mateixos des dels seus òrgans, però com avançà Pagès aquesta negativa "*no vol dir, però, ans al contrari, que certament no existís un corrent o nucli oposicionista organitzat*"⁷⁵. Fou, però, l'excepcionalment forta presència del BOC el que faria del POUM un actor clau a nivell local des de la seva fundació, quan segons les seves pròpies dades era la secció local amb més militants de la província de Barcelona després de les de la capital i de Sabadell⁷⁶, però el seu punt àlgid d'influència en la política local es produí sobretot arran de l'inici de la Guerra Civil i del procés revolucionari.

⁷⁴ Ni aquest ni els següents fulls conservats de l'Aliança Obrera inclouen aquest col·lectiu, que sí inclouria erròniament DURGAN, Andrew Charles, Op. Cit., seguint alguna nota poc exacte de La Batalla. El grup, que enlloc més surt designat com de caire anarquista, amb propietat s'anomenava Ateneu Cultural Eclèctic, sociologia i art, i amb seu a la Casa del Poble no va sortir mai referenciat a la premsa local i la historiografia local no n'ha mencionat la seva extensió. Les úniques referències localitzades al grup són els permisos que sol·licitaren per a la realització de les seves conferències entre 1932 i 1936, que permeten identificar-ne com a membres a Manuel Sanza i a Antoni Pellicer, que en foren els secretaris.

⁷⁵ PAGÈS, Pelai, *Dissidències comunistes al si de la Tercera Internacional: l'Esquerra Comunista d'Espanya*. Tesi doctoral, 1975.

⁷⁶ Segons dades aportades per DURGAN, Andrew Charles, Op. Cit., era la secció amb més militants després de la de Sabadell, que comptava amb dos-cents militants. Aquesta dada, imprecisa, permetria afirmar que la xifra de sitgetans afiliats al POUM seria molt similar a la ja citada de cent setanta sitgetans que s'afiliaren al BOC quan implantà una secció local, i per tant l'avanç dels comunistes heterodoxos locals hauria estat escàs durant els cinc primers anys del període republicà.

El primer acte del POUM a Sitges dels que ha quedat constància estarian ja emmarcat en la lògica electoral del Front d'Esquerres i es realitzà el vuit de febrer. Realitzat a les deu del matí hi intervingueren Francesc Gelada, Miquel Pedrola, Josep Rebull i Santiago Palacín⁷⁷.

El del POUM i el que prohibiren als sindicalistes no foren els únics actes programats per donar suport al Front d'Esquerres a la localitat, i almenys se'n celebraren dos més d'impulsats per ERC. El primer, realitzat "*con una concurrència que llenaba la sala del Centro d'Esquerra Republicana*"⁷⁸, amb Josep Maria Sbert, vocal del Tribunal de Garanties⁷⁹, i el segon, realitzat a la mateixa sala i amb ple també documentat, del diputat Francesc Arnau i Codina⁸⁰.

Arribat el dia de les eleccions, que a Sitges es produïren sense incidents, com a la resta de Catalunya i al conjunt de l'Estat les guanyà la coalició d'esquerres. El Front d'Esquerres obtingué mil set-cents quaranta-set vots, imposant-se per cent vint-i-quatre vots al Front Català d'Ordre, que en va recollir mil sis-cents vint-i-dos. A nivell percentual havien obtingut el cinquanta-vuit coma nou i el quaranta-u coma un per cent dels vots respectivament, uns resultats molt similars als de la mitjana catalana, on les esquerres s'havien imposat per un quart de punt més.

La conseqüència més immediata de la victòria del Front d'Esquerres a Catalunya i del Front Popular a la resta de l'Estat fou l'aplicació de l'amnistia de milers de presos polítics, entre ells Lluís Companys i la resta del govern de la Generalitat⁸¹. Precisament una ordre del president de la Generalitat decretà la tornada dels regidors d'esquerres a l'Ajuntament sitgetà⁸², fet que en certa manera simbolitzava la normalització de la vida política a nivell local.

Aquella vida política, l'any 1936, era molt intensa, i en aquest sentit, pocs dies després de les eleccions el POUM organitzà un acte a la Casa del Poble, on intervingueren Josep

⁷⁷ AACAAAS núm.23 Partit Obrer d'Unificació Marxista (1936) (AHS) i l'Eco de Sitges publicat el nou de febrer de 1936.

⁷⁸ L'Eco de Sitges publicat el vint-i-sis de gener de 1936.

⁷⁹ Ídem i Baluard de Sitges núm.1.438, publicat la mateixa data.

⁸⁰ L'Eco de Sitges publicat el vint-i-sis de gener de 1936.

⁸¹ A excepció del militant d'Estat Català i anteriorment conseller de Governació Josep Dencàs i Puigdollers, l'únic membre del govern català que no fou detingut durant els Fets d'Octubre.

⁸² Llibre d'actes de sessions municipals de l'Ajuntament de Sitges, sessió del tres de març de 1936.

Capdevila, novament Santiago Palacin i Julián Gorkín⁸³. Al llarg del mes de març els constructors de calçat començaren una sèrie de xerrades al mateix espai sota el lema unitat sindical on entre els ponents destacava la presència de Buenaventura Durruti⁸⁴ i els republicans celebraren la primera setmana d'abril *“un banquete en homenaje a los consejeros de Cultura y de Obras públicas y Asistencia social y sanitaria y al diputado a cortes don José María Massip”*⁸⁵.

El vint-i-sis d'abril es celebraren uns nous comicis per elegir els compromissaris que triarien al president de la República, que resultaren, però, un pur tràmit, doncs el Front d'Esquerres obtingué mil cinc-cents trenta-sis vots davant una Lliga Catalana amb un electorat desmobilitzat i sense l'ajuda de les altres forces de dretes que s'abstingueren sols aconseguí atreure a cent seixanta-cinc sitgetans a les urnes⁸⁶.

Aquest nou procés electoral no acabà amb el ressorgiment d'una problemàtica que periòdicament marcava l'agenda política local, l'atur. Les conseqüències del crack de 1929 tardaren en manifestar-se a l'Estat i ho feren en menor mesura que en la majoria de països occidentals per l'escassa internalització de l'economia espanyola, però finalment l'acabaren afectant. En aquest sentit, des de Baluard s'afirmava a principis d'abril que *“des de que la crisi mundial ha plantejat arreu el problema de l'atur forçós ha anat prenent caràcters més alarmants en aquesta vila”*, i s'informava que *“l'Ajuntament, que atén fins ara els aturats forçosos subministrant els queviures, organitza una recaptació pública a llur benefici”*⁸⁷. La crisi havia afectat parcialment als sabaters i a les diverses tipologies clàssiques del proletariat local, i totalment als obrers de la nova i efímera indústria local, la de l'automòbil⁸⁸, que segons l'Eco de Sitges ocupava *“uns 200 treballadors”*⁸⁹.

⁸³ AACAAS núm.23 Partit Obrer d'Unificació Marxista (1936) (AHS).

⁸⁴ AACAAS núm.105 Sindicat Únic de Constructors de Calçat (1930-1936) (AHS).

⁸⁵ La Vanguardia núm.22.487, publicada el set d'abril de 1936.

⁸⁶ Baluard de Sitges núm.1.452, publicat el tres de maig de 1936.

⁸⁷ Baluard de Sitges núm.1.448, publicat el cinc d'abril de 1936.

⁸⁸ Aquesta indústria, anomenada Nacional Sitjes, fou creada per Antoni Sitjes i Casahuga l'any 1935 i presentà tres models al saló de l'automòbil d'aquell mateix any. Dades aportades per SITJES SELLARÉS, Lluís, *Nacional Sitjes (1935-1937), La petjada automobilística d'una branca Sitjes*, <http://www.autopasion18.com/IMAGENES-COCHES-REALESHISTORIASPDF/NACIONAL%20SITJES%20-%20Documento%20biografico.pdf>, Barcelona, 2011.

⁸⁹ La xifra la donà el setmanari com a estimació just abans d'obrir-se la fàbrica, i per tant no pot ser considerada com a definitiva. L'Eco de Sitges publicat el divuit d'agost de 1935.

En aquest clima marcat per l'atur, però també pel clima de violència generat des de les dretes espanyoles arran de la no acceptació de la victòria electoral del Front Popular, arribà una nova diada del Primer de Maig. A Sitges, la crònica de Baluard de Sitges recollí que *“a la vigília va tenir lloc a la Casa del Poble un acte organitzat per l'Aliança Obrera en el qual a més de parlaments obreristes uns nens llegiren poesies i es cantà la internacional. L'endemà al vespre es formà una manifestació que de l'estació feu cap a la Casa de la Vila per formular l'entrega de les conclusions acordades en l'acte de la vigília”*⁹⁰. L'Eco de Sitges en feu una crònica més completa, descrivint que *“al anochecer, los componentes y simpatizantes de la Agrupación Socialista y el Partido Obrero de Unificación Marxista, se reunieron en la plaza de la estación ferroviaria, y des de allí, cantando La Internacional, con los puños en alto y seguidos de compacta multitud de vecinos y curiosos, se dirigieron al Ayuntamiento para entregar las conclusiones acordadas en el mitin celebrado en la noche anterior en la Casa del Pueblo. Resulto una gran manifestación que, precedida por cuatro banderas rojas y vistiendo muchas camisas rojas y azules, llegó entre cantos y vivas a la Casa de la Villa, siendo recibida una comisión por el Alcalde actuante D. Antonio Mª Canals, quien recibió las conclusiones para remitirlas a su destino. Seguidamente, los manifestantes se disolvieron, encantados de la jornada del 1º de Mayo de este año”*⁹¹.

L'original entregat a l'alcaldia encara es conserva a l'AHS, constant de tretze punts, que inclouen des del càstig als responsables de la repressió pels Fets d'Octubre fins a la jornada laboral de quaranta hores, passant per la *“ràpida normalització de tota mena de relacions amb la URSS”*⁹².

La jornada del dia del treballador obria un mes de maig calent pel proletariat sitgetà, primer al gremi de la construcció, quan tots els paletes i peons locals aturaren la feina en defensa dels companys d'associació aturats fins que a una obra es deixà de contractar obrers forans⁹³, però, sobretot, a la indústria del calçat.

⁹⁰ Baluard de Sitges núm.1.452, publicat el tres de maig de 1936.

⁹¹ L'Eco de Sitges publicat el tres de maig de 1936.

⁹² AACAAS núm.59 Comitè Local de l'Aliança Obrera (1936) (AHS).

⁹³ AACAAS núm. 57 Societat de Paletes i aprenents (1918-1936) (AHS) i Baluard de Sitges núm.1454, publicat el disset de maig de 1936.

Després de reunir-se el disset i el vint-i-quatre d'abril i el vint de maig, el Sindicat Únic de Constructores de Calçat decidí declarar una vaga general del sector a la localitat. El sindicat, que ara es trobava dirigit pel militant del POUM Sebastià Arnan, comunicà a l'alcalde que havien "*enviat al Conseller de Treball i al de Governació l'ofici de vaga general de 48 hores*" per "*l'incompliment del pacte signat per el senyor Fill de Pau Benazet, els obrers de la seva casa i el Conseller de Treball de la Generalitat de Catalunya*". Remarcaven a més que "*l'acord de 48 hores és pres en principi sense perjudici d'altra cosa*"⁹⁴, però finalment s'arribà a una acord que l'evità⁹⁵.

Després de mesos sense cap referència localitzada a Pere Curtiada i Ferrer la trobaríem durant les dates en que es produïren les negociacions dels sabaters, però la premsa barcelonina, que destacaria el seu important paper en un congrés a nivell nacional, el congrés que portaria a la refundació d'Estat Català com a partit independent d'ERC. Abans però caldrà narrar els antecedents del procés, que caldria remuntar a la mort de Macià i, sobretot, als Fets d'Octubre. Des de la creació d'ERC l'any 1931, gràcies al paper dirigent de Macià en el nou partit Estat Català pogué mantenir unes estructures pròpies a les que hagueren de renunciar la resta d'integrants del partit. Sota la denominació de JEREC, el partit organitzà una xarxa de locals propis paral·lels als d'ERC, que no s'implantà a Sitges, que els permeteren tenir una vida pròpia tot i estar integrats en el nou partit.

La reacció que generà la desfilada d'escamots de les JEREC realitzada l'octubre de 1933 per la barcelonina Gran Via camí d'una exhibició esportiva a l'estadi de Montjuïc, en la que com es documentava participaren Pere Curtiada i Ferrer i altres sitgetans, generà una tensió important entre els independentistes i la resta de sectors d'ERC. Si arran d'aquell esdeveniment la situació dins d'ERC ja no era bona, la mort de Macià poques setmanes després els va fer perdre el control que havien tingut a la direcció d'ERC.

La falta de líders capacitats pel càrrec impedí que les JEREC presentessin candidat propi a la successió de Macià per a la presidència d'ERC, i acabaren recolzant al

⁹⁴ AACAS núm. 57 Societat de Paletes i aprenents (1918-1936) (AHS) i Baluard de Sitges núm.1.454, publicat el disset de maig de 1936.

⁹⁵ Ibid.

republicà Companys. Si bé en part els devia el càrrec, Companys no tingué amb les JEREC la mateixa relació que el seu predecessor. El procés de distanciament esdevingué definitiu arran dels Fets d'Octubre, i en una Catalunya en una situació de permanent estat d'excepció i trobant-se Dencàs, Badia i d'altres líders d'Estat Català a l'exili francès, des d'ERC s'usà al primer i al seu sector independentista com a únics responsables del fracàs dels Fets d'Octubre.

El 6 de desembre del mateix 1934 ja es reuniren a la ciutat d'Orleans *“una colla d'exiliats a França pertanyents a Estat Català i sota la presidència de Miquel Badia. Tenia la reunió la finalitat principal d'estudiar la possibilitat de reorganitzar Estat Català en partit polític, independent, lliure; separat de l'Esquerra Republicana de Catalunya”*. A la reunió haurien coincidit *“en apreciar que ja de temps a dintre de l'Esquerra hi érem com a partit a part d'ella”* i que *“l'Esquerra en general i d'ella particularment alguns homes, entre els quals s'hi destacava molt bé en Companys, ens feien una guerra en tots els terrenys. Només els contenia, no un respecte, sinó una conveniència de partit en no atacar-nos públicament, ja que privadament mai no es varen amagar de combatre tant els nostres homes representatius com les nostres idees i bandera”*. A més de denunciar diversos casos de corrupció dins d'ERC amb noms i cognoms, els reunits van exposar *“que ja abans dels fets d'octubre, el directori d'Estat Català ja havia estudiat la possibilitat de separar-se de l'Esquerra a causa de l'actuació tèrbola i deshonest a alguns dels homes més representatius d'ella i que no vàrem arribar a proposar-ho als nostres militants per a dur-ho a un congrés d'Estat Català, perquè el moment polític aconsellava no trencar la unió per a no ésser titllats de causants de cap desfeta”*. Desfeta, al seu entendre, *“causada per no haver volgut en cap moment el govern Companys comprar les armes necessàries per a enfrontar-nos contra l'exèrcit espanyol”* i per *“no haver permès en Companys que el nostre cap portés a efecte i el pla d'atac a les casernes que ja teníem estudiat”* i *“per no haver volgut en Companys entregar el comandament de les forces de policia a Miquel Badia”*. Argumentaven que com s'avançava *“volen llançar sobre Estat Català tota la culpa i volen treure partit encara de la seva posició d'empresonats”*, i en conseqüència, *“a proposta de Miquel Badia, s'acorda proposar a tots els militants d'Estat Català la separació del nostre partit del d'Esquerra Republicana de Catalunya”*. Ja avançaven que respecte a la qüestió nacional, apostarien *“com sempre (estarien per) la Catalunya lliure”*, i respecte a la social, que havien *“estat sempre obreristes i sempre liberals”* i es

preguntaven si “¿Caldrà acceptar el socialisme? El nostre congrés ho dirà. Serà necessari estudiar-ho profundament”⁹⁶.

Tot i que la decisió del trencament d'Estat Català amb ERC ja es donava per suposada en aquella reunió celebrada a les darreries de 1934, la situació política posterior als Fets d'Octubre impedí que el congrés per ratificar la ruptura no es pogués organitzar fins després de la victòria del Front Popular. Normalitzada la situació política amb el canvi polític al govern central i l'alliberament dels presos, els dirigents d'Estat Català emprengueren les tasques preparatives del congrés, la realització del qual es veié accelerada arran de l'assassinat d'un dels seus líders. En concret, foren assassinats l'autor de la crònica sobre la reunió d'Orleans, Miquel Badia i Capell, i el seu germà Josep, també militant d'Estat Català. L'atemptat, comés per un escamot anarquista, el realitzaren pistolers vinculats a la CNT que recriminaven a Badia la persecució a que els havia sotmès l'any 1934 des de la Comissaria General d'Ordre Públic.

Finalment, el congrés de refundació d'Estat Català es realitzà entre el vint-i-u i el vint-i-quatre de maig de 1936, hi assistiren mil cinc-cents cinquanta delegats en representació de cinc mil vuit-cents setanta-tres militants de les JEREC⁹⁷, però tot i el gran nombre d'assistents Pere Curtiada i Ferrer hi aconseguí un protagonisme suficient com per saltar a les pàgines de part de la premsa barcelonina.

Per tal de donar un anàlisi complet del congrés i en especial de la participació de Pere Curtiada i Ferrer es combinaran les referències que en feren quatre capçaleres de la premsa barcelonina, La Publicitat, La Veü, La Vanguardia i el Full Oficial dels Dilluns, doncs si sovint repetiren les mateixes notes de premsa les acompanyaren d'explicacions i interpretacions lògicament diferents.

Les primeres referències al Congrés datarien del vint-i-u de maig de 1936, i mentre que La Veü de Catalunya informà en un to simplement descriptiu que “*la celebració del Congrés Nacional de les Joventuts d'Esquerra Estat Català tindrà lloc el dia assenyalat, o sigui avui dijous, dia 21, a la nit, al local del CADCI*”, que la decisió de

⁹⁶ “*Miquel Badia des d'Orleans*”, text reproduït a DENCÀS I PUIGDOLLERS, Josep, *El 6 d'Octubre des del Palau de Governació*, Barcelona, Mediterrània, 1935.

⁹⁷ Segons dades de BARRERRA, Agustí, *Conferència sobre Estat Català, Revista Estat Català 80 aniversari*, Barcelona, 2002.

convocar-lo *“fou ratificat pels membres del Consell Nacional de les Comarcals en la reunió celebrada abans d’ahir (dia 19)”* i que *“les credencials poden recollir-se per tot el dia d’avui al casal del carrer Girona”*⁹⁸. Per contra, la crònica de La Publicitat ja deixava a entreveure que quelcom d’estrany succeïa al voltant d’aquell congrés, doncs estava titulada *“la confusionària posició de les Joventuts d’Estat Català”* i anunciava que el Congrés es celebrava *“malgrat els obstacles que semblava s’oposaven a la celebració”*⁹⁹.

Al dia següent, també des de La Publicitat, ja es parlava de “les escissions dins les Joventuts d’Estat Català”, alhora que es publicava una nota de la Federació Comarcal de Barcelona-Ciutat on afirmaven que *“davant el cas d’indisciplina greu produït a conseqüència de vulnerar l’acord pres per aquesta Federació Comarcal de Barcelona-Ciutat de les Joventuts d’Esquerra Estat Català, d’ajornar per uns dies la Celebració del Congrés Nacional de les Joventuts convocat per al passat dia 21”* prenen les mesures d’expulsar al *“Casal d’Esquerra d’Estat Català del districte IV (Girona, 3)”*, és a dir, el local, on La Veu de Catalunya informava que al dia anterior s’havien estat repartit credencials. També amenaçaven *“que es considerarà igualment cas d’indisciplina greu aquell casal o fracció d’aquest els militants del quals no acatin les ordres emanades democràticament dels organismes legítims d’aquesta federació comarcal”*¹⁰⁰, i acompanyaven la nota amb la suposada adhesió a aquesta d’una trentena de casals i ateneus dels deu districtes barcelonins i un de l’Hospitalet de Llobregat que pertanyia a la mateixa comarcal.

La mateixa Publicitat aclariria la situació en la seva següent edició, doncs en un article titulat *“lluita de tendències a Estat Català”*, a més d’aclarir que a la sessió inaugural del congrés celebrada dos dies abans hi participaren representants del PCP, del POUM i de les Joventuts Socialistes Unificades i que es feu sentit homenatge als germans Badia, es detallaven els motius del desacord. El rotatiu detallava que:

“Aquest congrés ha donat lloc a l’exteriorització de les tendències que hi ha dintre d’Estat Català. En realitat sembla que aquest Congrés ha estat organitzat pel Centre d’Estat Català del carrer de Girona que presidi Miquel Badia.

⁹⁸ La Veu de Catalunya núm. 12.453, publicada el vint-i-u de maig de 1936.

⁹⁹ La Publicitat núm.19.201, publicada el vint-i-u de maig de 1936.

¹⁰⁰ La Publicitat núm.19.202, publicada el vint-i-dos de maig de 1936.

Els altres grups d'Estat Català més o menys partidaris de mantenir-se al costat d'Esquerra Republicana, han desautoritzat el Centre del carrer de Girona i afins, i aquests, que es diuen autoritzats pel Comitè Nacional, han replicat dient que el Comarcal de Barcelona-ciutat té menys garantia que el nacional.

Creiem que en el fons d'aquesta lluita de notes hi ha dues tendències: la de la comarcal de Barcelona-ciutat, que volen mantenir-se dintre l'Esquerra, i la del grup del carrer de Girona, que volen imprimir un caire social extremista a Estat Català.

*Diumenge, amb la continuació del Congrés, veurem els acords que seran presos*¹⁰¹.

En una tònica similar a la de La Publicitat, La Veu de Catalunya coincidí en diferenciar els sectors enfrontats, per una banda “els de la Federació Comarcal de Barcelona”, i per altra “els del Consell Nacional, o sigui, aquests segons, els del carrer de Girona, amics de Miquel Badia, i al front dels quals actua en el moment present el doctor Dencàs”. L'article de La Veu de Catalunya també coincidia amb el de La Publicitat en assenyalar que el sector partidari del trencament amb ERC es situava clarament a l'esquerra d'aquesta, però anava molt més lluny, doncs parlaven de:

*“la tendència que hom observa per part dels grups marxistes, que en gran nombre assistiren a la sessió inaugural, a assolir el propòsit de decantar els elements que foren dirigits per Miquel Badia envers llur ideologia comunista. Això inclina a creure que, per tant, les Joventuts d'Estat Català es converteixin en un partit de classe. De moment, hom ja pot donar per descomptat que l'Estat Català és fora, definitivament, o bé ho serà dins d'unes hores, de l'Esquerra Republicana de Catalunya*¹⁰².

El Congrés que havia començat el dijous vint-i-u de maig al CADCI es reprengué diumenge vint-i quatre al matí al local de l'Iris Park, però finalitzaria a la tarda de nou al local dels dependents a la Rambla de Barcelona. Aquell dia la premsa referenciava que els membres de les Joventuts que s'havien mantingut fidels a ERC, en no haver pogut aturar la celebració de la segona part del Congrés dels crítics, els hi retiraven els càrrecs

¹⁰¹ La Publicitat núm.19.203, publicada el vint-i-tres de maig de 1936.

¹⁰² La Veu de Catalunya núm. 12.453, publicada el vint-i-u de maig de 1936.

i feien pública la convocatòria d'un congrés per als dies vint-i-set i vint-i-vuit d'aquell mateix més¹⁰³ en un intent de recuperar la iniciativa política.

Pel que fa al Congrés dels crítics, on Pere Curtiada hi tingué un protagonisme destacat, el dia vint-i-cinc el Full Oficial dels Dilluns en recollia una crònica molt detallada però incompleta per haver hagut de tancar l'edició, mentre que La Vanguardia del dia següent publicà exactament la mateixa crònica, però, ara sí, completa.

Segons la crònica recollida pel setmanari i pel diari, ràpidament:

*“es passà a discutir un dels punts que hom considera més importants del Congrés: la depuració de les responsabilitats pels Fets d'Octubre, i d'una manera especial del militant senyor Josep Dencàs”*¹⁰⁴.

Després de llegir-se i ser defensada la ponència oficial pel senyor Estaper com a membre de la comissió de redacció, hi hagué *“una detinguda discussió”* on intervingueren sis *“assembleistes”*, un tal Bofill, un tal Coll, Pere Curtiada i Ferrer i *“Montserrat, Parés i Francesc Parramon”*. Després d'una primera intervenció de Dencàs, que generà moltes intervencions *“demanant que expliqués determinats punts de la seva actuació abans i en la nit del 6 d'Octubre”*¹⁰⁵. El Congrés es suspengué fins a la tarda, on el mateix assumpte monopolitzà els debats, on a més de cinc assistents més hi participà de nou Pere Curtiada i Ferrer. L'opinió del sitgetà era qualificada per a la qüestió, no sols perquè per edat i per trajectòria militant tenia molta més experiència que la majoria d'assistents al Congrés, sinó, sobretot, perquè havent estat el sots-cap del sometent durant els Fets d'Octubre que es tractaven podia jutjar amb un gran coneixement de causa l'actuació que hi havia tingut Dencàs.

Dencàs realitzà a continuació el seu al·legat final, discurs que l'assemblea decidí que és publicués, i posà *“a disposició del Congrés l'acta de diputat al Parlament català”* però *“els assembleistes, per aclamació, acordaren que seguís com a diputat”*¹⁰⁶. Suspesa la sessió per sopar, es reprengué a les onze, i el Full Oficial dels Dilluns sols estigué a

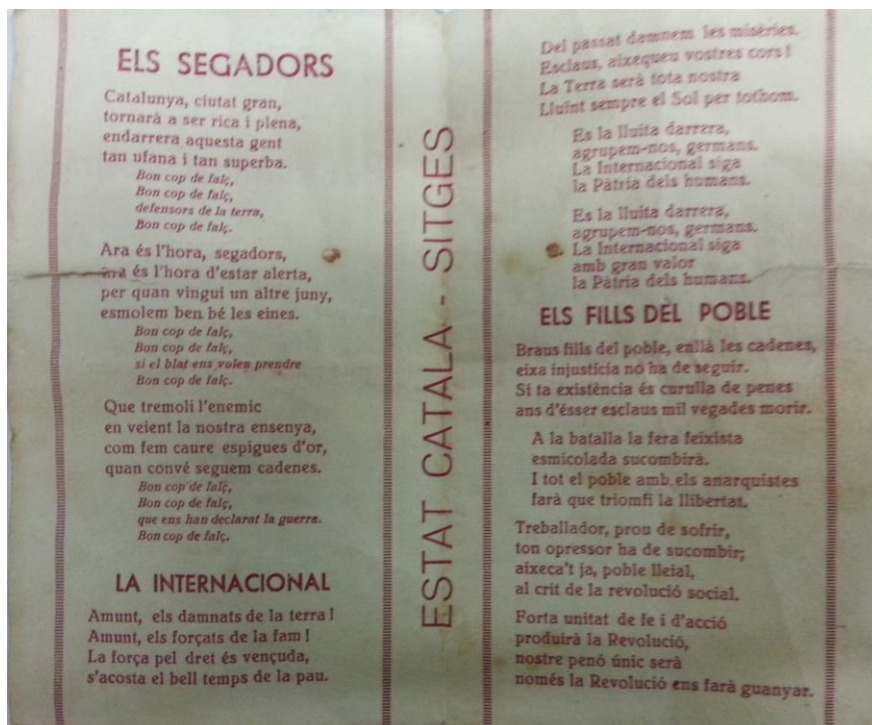
¹⁰³ La Publicitat núm. 19.204, publicada el vint-i-quatre de maig de 1936.

¹⁰⁴ El Full Oficial dels Dilluns núm.545, publicat el vint-i-cinc de maig de 1936.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ Ibid.

temps de recollir l'expulsió de cinc militants històrics de l'històric Estat Català del nou partit. La Vanguardia, publicada un dia més tard, recollí que també s'acordà expulsar a *“todos aquellos afiliados que ocupan cargos públicos de elección popular y no se habían adherido al Congreso que se estaba celebrando”*. Finalment, i encara més important, s'aprovà *“ir a la constitución de una nueva e independiente organización con la denominación de Estat Català”*, i responent a les expectatives de La Publicitat però no a les de la Veu de Catalunya, s'acordà que el nou partit *“tenia que ser de tendencias obreristas, pero no marxista”*¹⁰⁷, tancant-se el Congrés a les dues de la matinada. Finalment, i gràcies a La Veu de Catalunya, sabem que l'acte acabà amb la cantada dels segadors i que *“un grup reduït cantà La Internacional”*¹⁰⁸. Tenint en compte que, en arribar fa uns pocs mesos a un arxiu històric el primer document propagandístic conservat d'Estat Català de Sitges aquest era un cançoner, on es trobava recollida La Internacional, i, sobretot, pel descrit al llarg d'aquesta tesi doctoral, probablement entre els militants que entonaren l'himne obrer es trobava Pere Curtiada i Ferrer i algun sitgetà més.

Full volant d'Estat Català de Sitges amb un cançoner que incloïa la lletra de la Internacional i que s'edità entre 1936 i 1938 (AHS).

¹⁰⁷ La Vanguardia núm.22.527, publicada el vint-i-sis de maig de 1936.

¹⁰⁸ La Veu de Catalunya núm. 12.457, publicada el vint-i-sis de maig de 1936.

Portada del cançoner editat per Estat Català de Sitges (AHS).

La força del nou partit independentista fou ressaltada per La Veu de Catalunya des de la seva creació, doncs afirmaren que:

“si bé Estat Català es troba dividit, són els elements del carrer de Girona els qui realment tenien alguna força, a part que són els qui, per llur actuació anterior i per la significació d’alguns de llurs homes poden ostentar d’una manera irrevocable el sentit radical que informa l’ideari que Estat Català sosté d’ençà que fou creat per Francesc Macià. Cal tenir en compte, també, que són ells els qui tenen la bandera de Miquel Badia, i que compten amb un element com el doctor Dencàs, de temperament lluitador”¹⁰⁹.

Finalment, si durant la jornada de clausura del Congrés el nou Estat Català ja va rebre “l’adhesió del Front Nacional Proletari i el Bloc Escolar Nacionalista”¹¹⁰, un cop ja s’havien constituït com a partit independent s’enfortí amb les incorporacions d’altres grups menors, però, sobretot, amb la del PNC, que s’hi incorporà el tretze de juny, i la de Nosaltres Sols, que es concretà el tres de juliol¹¹¹. Així, com ja recollí Rubiralta, “quedaven establertes, doncs, les bases per a una única organització separatista a les

¹⁰⁹ La Veu de Catalunya núm. 12457, publicada el vint-i-sis de maig de 1936.

¹¹⁰ El Full Oficial dels Dilluns núm.545, publicat el vint-i-cinc de maig de 1936. Els militants del Bloc d’Estudiants Nacionalistes s’integraren a Estat Català, i a tall d’exemple instal·laren el seu local al segon pis del local d’Estat Català de Vilanova i la Geltrú.

¹¹¹ RUBIRALTA I CASAS, Fermí, *Daniel Cardona i Civit*, Editorial Afers, Catarroja 2008. P.159.

portes de La Guerra Civil”, malgrat tot, “sense una veritable unificació de la nova formació separatista, cada fracció mantingué una quota de poder separat i alguns militants, sobretot els procedents de NS!, no trencaren mai del tot les vinculacions anteriors”¹¹².

A més, des d'un bon primer moment, la condició del seu secretari general com a diputat oferí a Estat Català la possibilitat de ser present al Parlament. En aquest sentit, quatre dies després del Congrés “*el senyor Dencàs declarà la constitució de la minoria d'Estat Català*” al Parlament. Des del seu escó, com a primer representant d'un partit declaradament independentista en aquella cambra, pronuncià que:

“En nom, dic, d'Estat Català vinc a significar la nostra posició. Col·laborarem en tot allò que sigui per al bé de Catalunya. Col·laborarem a legislació que feu, dintre l'Estatut o altres estatuts que es facin. Però nosaltres som partidaris de la independència, de la llibertat absoluta de Catalunya. Es manifesta partidari de la llei electoral i del sistema proporcional. Diu que el partit d'Esquerra té mitjans per a contenir els màxims avantatges en els traspessos de serveis i que espera que així serà. Acaba dient que la minoria d'Estat Català no farà l'oposició per fer oposició, sinó que en tot moment sabrà distingir”¹¹³.

Per tal de determinar quina incidència tingué la refundació d'Estat Català a Sitges l'ideal seria comptar amb la xifra de militants que tenia la secció local d'ERC abans del citat congrés, i poder-la comparar amb la dels militants que es mantingueren fidels al partit de Companys i la dels que per contra, com Pere Curtiada i Ferrer, consideraren que calia trencar-hi per efectuar una política decididament independentista. Malauradament, cap d'aquestes xifres no es conserva, però d'altres de conservades permetran fer una aproximació.

Si bé desconeixem la xifra de militants d'ERC a Sitges el maig de 1936, dos anys abans, el maig de 1934, com s'avançava en tenia setanta, i el juny de 1936, un mes després de l'escissió, en tenia seixanta-quatre¹¹⁴. La hipòtesi més conservadora indicaria

¹¹² Ibid. P.160.

¹¹³ La Veu de Catalunya núm. 12.460, publicada el vint-i-nou de maig de 1936.

¹¹⁴ Segons dades aportades a: SOLER i BECERRO, Raimon, 80 anys d'Esquerra Republicana de Catalunya al Penedès. L'organització d'ERC, 191-1936, El país de la gent <http://canestasi.blogspot.com.es/2011/08/80-anys-desquerra-republicana-de.html>.

que a ERC no havia entrat cap nou militant durant els dos anys que separen aquelles dates, i que a l'escissió sols s'hi haurien sumat Pere Curtiada i Ferrer i altres cinc militants.

La no conservació de cap llistat dels sitgetans que participaren de la refundació d'Estat Català no permet desmentir totalment aquesta versió, tot i que la documentació posterior sembla fer-la gairebé impossible. Tot i que no s'ha localitzat cap xifra dels militants d'Estat Català de Sitges, la combinació de les informacions extretes del buidatge de la premsa i la bibliografia local, la del partit i la documentació conservada a l'Arxiu Històric de Sitges, i que es detallarà en aquest i propers capítols, permet afirmar que a Sitges Estat Català hi va tenir una implantació molt destacada. L'octubre de 1936, entre els regidors, els membres del Consell executiu i les membres del grup de dones del partit comptaven amb disset dirigents, i almenys cinc militants identificats més, als que caldria sumar als altres militants de base. De fet, aquesta recerca ha aconseguit identificar a trenta-quatre sitgetans i a nou sitgetanes com a militants d'Estat Català en referències datades entre octubre de 1936 i maig de 1937.

La localització de quaranta-tres noms malgrat l'escassa i fragmentada documentació existent, fa pensar que Estat Català hauria acabat arrossegant al voltant d'un centenar de sitgetans en plena Guerra Civil, però gran part o directament la majoria podien no haver militat prèviament a ERC per la seva joventut.

	NOM DEL MILITANT	Regidor 1936/1937	Milicians vigilant costa el set. 1936	CONSELL EXECUTIU DE GENEER DE 1937	CONSELL EXECUTIU DE GENEER DE 1937	JUNTA D'ABRIL DE 1937	Incoporata a files 29 d'abril de 1937	Mobilitzat i allistat a la milícia D'EC 30/V/37	ALTRES
1	PERE CURTIADA i FERRER	SÍ	X	President	President	President	X	X	Múltiples referències.
2	Antoni Jordà i Altadill	SÍ	X	Vocal	Organització milícies	X	X	X	X
3	Cristòfor Torres i Girona	SÍ	X	X	Cultura	Secretari polític	X	X	X
4	Joan Montserrat i Torralba	SÍ	X	X	Organització i control	X	X	X	Vocal propietari-secretari Junta Agrària

5	Santiago Andaní	X	X	Vice-president	X	X	X	X	X
6	Josep Pujol	X	X	Secretari	Subsecretaria i premsa	X	X	X	Publicà mitja dotzena d'articles als diaris d'Estat Català.
7	Joan Delgado	X	X	Vice-secretari	X	X	X	X	X
8	Joan Pagès	X	X	Tresorer	Administrador	X	X	X	X
9	Magí Ferret	X	X	Vocal	X	X	X	X	X
10	Miquel Esteve	X	SÍ	Vocal	X	X	X	X	X
11	Joan Marcer i Marcer	X	X	X	Representant a Socors Roig	Comissió de joventuts	X	X	Representant i vocal suplent a Junta Agrària
12	Isidre Mestres	X	SÍ	X	X	X	X	X	X
13	Josep Romeu	X	SÍ	X	X	X	X	X	X
14	Manuel Gudin	X	SÍ	X	X	X	X	X	X
15	Jaume Ferret i Bertran	X	SÍ	X	X	X	Sí	Sí, resident a Sínia Purroig.	X
16	Josep Montserrat i Torralba	X	SÍ	X	X	X	X	X	X
17	Salvadora Comes	X	X	Presidenta del grup de dones	X	Delegada del nucli femení	X	X	Representant a Comitè Local Pro-Infància
18	Magdalena Escarpa	X	X	Vicepresident del grup de dones	X	X	X	X	Representant a Comitè d'Ajut a Madrid
19	Berta Giralt	X	X	Secretària del grup de dones	X	X	X	X	X
20	Pura Adell	X	X	Tresorera del grup de dones	X	X	X	X	X

21	Elisa Brunet	X	X	Vocal del grup de dones	X	X	X	X	X
22	Mercè Gràcia	X	X	Vocal del grup de dones	X	X	X	X	X
23	Rita Planes	X	X	Vocal del grup de dones	X	X	X	X	X
24	Francesc Carbonell	X	X	X	X	X	X	X	Motorista milícies Pirinenques
25	Ventura Pujol	X	X	X	Esports	X	X	X	X
26	Joan Carbonell	X	X	X	Esports	X	X	X	X
27	Joan Montrouig	X	X	X	Propaganda	Comissió de joventuts	X	X	X
28	Llorenç Barners	X	X	X	Propaganda/ Representant a Socors Roig	X	X	X	X
29	Jaume Jornet	X	X	X	Propaganda	X	X	X	X
30	Isidre Almirall	X	X	X	Bibliotecari	Delegat de joventuts	X	X	X
31	Jaume Andaní	X	X	X	Representant a Socors Roig	X	X	X	X
32	Manuel Cubillos i Lluís	X	X	X	Representant a Socors Roig	X	X	X	X
33	Eduard Giralt i Esmerats	X	X	X	X	Delegat de cultura	X	X	Representant a Junta Revolucionària de l'hospital de Sant Joan Baptista
34	Carles Miravent	X	X	X	X	Comissió de pioners	X	X	X
35	Antoni Barberà	X	X	X	X	Comissió de pioners	X	X	X
36	Lluïsa Santaló	X	X	X	X	Comissió de companyes	X	X	X

37	Antoni Cubillos i Lluís	X	X	X	X	X	Sí	Sí, resident a C/ Bon Aire 13.	X
38	Juli Cubillos i Lluís.	X	X	X	X	X	X	X	Mori l'estiu de 1938 als vint-i-un anys després d'una llarga malaltia arran de la seva estada al front d'Andalusia.
39	Josep Pagès	X	X	X	X	X	Sí	X	X
40	Francesc Planes	X	X	X	X	X	Sí	X	X
41	Joaquim Bielsa i Pasqual	X	X	X	X	X	X	Sí, resident a C/Àngel Vidal, 1	X
42	Dolors Torralbas i Fontanals (apareix com Dolors Curtiada)	X	X	X	X	Comissió de companyes	X	X	X
43	Endonis	X	X	X	X	X	X	X	Fou un dels representants del Comitè Comarcal del Garraf a principis de 1938.

Una anàlisi comparativa dels membres de la direcció local d'ERC i dels seus regidors amb els sitgetans i sitgetanes identificats com a militants posteriors d'Estat Català, sembla indicar que Pere Curtiada i Ferrer fou l'únic membre directiu en abandonar el partit republicà. De fet, dels quaranta-dos noms identificats com als seus companys a Estat Català de Sitges, en aquesta tesi doctoral sols se n'havien mencionat prèviament dos. La seva esposa i Josep Pujol, el president del Grup Excursionista de Sitges que s'establí a l'Ateneu El Centaure, del que era membre, i que escrigué articles pacifistes a l'Opinió. Totes aquestes informacions semblarien indicar que, com a la resta de Catalunya, la militància d'Estat Català a Sitges seria molt jove, contrastant amb Pere Curtiada i Ferrer, que en el moment de l'escissió comptava ja amb trenta-set anys i que presidiria la secció local del partit independentista. Una de les entrevistes realitzades reforçaria aquesta afirmació, doncs referint-se a Joan Montserrat i Torralbas, que

esdevindria regidor per Estat Català al cap de pocs mesos, el seu fill assegurà que *“el meu pare en aquell moment no passaria dels vint anys, cosa molt jove aquell any, oficialment encara era menor d’edat, llavors era als vint-i-un anys la majoria d’edat”*. De fet, assegurà, que *“el meu pare (Joan Montserrat i Torralbas) es va ficar en política al costat del meu oncle (referint-se a Pere Curtiada i Curtiada i Ferrer, que amb propietat era oncle del seu pare), el meu oncle... que el meu pare ja t’ho he dit l’apreciava molt, doncs es va, va pujar quasi diria com un fill, se que on anava en Pere ell anava... Ja veuràs (...) unes fotografies (...) que a Estat Català estan els dos junts”*¹¹⁵. De fet, a la fotografia referida en l’entrevista, Pere Curtiada i Ferrer destacaria per la seva edat entre un grup de militats i simpatitzants d’Estat Català molt joves.

Retornant a la crònica local, durant el mes de juny la premsa no recollí cap activitat política o sindical a la localitat, sols la presència de *“les senyeres d’Esquerra Republicana, Estat Català”*¹¹⁶ amb la de la Lliga i la majoria d’entitats culturals i esportives de la localitat als actes d’homenatge a Santiago Rusiñol en motiu del cinquè aniversari de la seva mort. La citació, més enllà de l’anècdota, prendria importància per ser la primera referència a Estat Català un cop separat d’ERC a la premsa sitgetana.

Si bé la premsa no ho recollí, a través de les corresponents autoritzacions es pot documentar que aquell mes de juny el Sindicat Únic de Constructores de Calçat realitzà activitats transcendents. La seva Comissió Pro-Cultura i Propaganda organitzà una conferència sota el títol Unitat Sindical a càrrec de Rafael Vidiella, i pocs dies després el sindicat, en aquells moments autònom i, per tant, desvinculat de les grans centrals sindicals acordà celebrar una *“reunió general extraordinària”* on a més del *“informe sindical”* es parlaria que un cop *“fetes les conferències sobre Unitat Sindical que vol fer el nostre sindicat?”*¹¹⁷.

Amb tensió, però sense cap episodi violent, s’arribà a mitjans de juliol a l’esclat del cop d’Estat militar, les primeres notícies del qual arribaren a Sitges a través de la ràdio intranquil·litzant la població de la fins llavors relativament tranquil·la Blanca Subur.

¹¹⁵Informació aportada per l’entrevista realitzada a Carles Montserrat i Milà el dotze d’abril de 2010.

¹¹⁶Baluard de Sitges núm.1.459, publicat el vint-i-u de juny de 1936.

¹¹⁷ACAAS núm.105 Sindicat Únic de Constructores de Calçat (1930-1936) (AHS).

Abans d'obrir un nou capítol dedicat al cop d'Estat i al posterior procés revolucionari, caldrà puntualitzar que Pere Curtiada i Ferrer patí arran dels Fets d'Octubre la que probablement seria la seva primera detenció, els maltractaments d'un dels guàrdia civils que el detingueren i el seu primer empresonament i condemna judicial, que, tot i no ser entre reixes, no hauria estat per això gaire més suportable.

Cap referència localitzada permetria fixar cap detall de l'actuació de Pere Curtiada i Ferrer un cop fou alliberat fins a després de la victòria del Front Popular. Poc després, en escindir-se Estat Català d'ERC, Pere Curtiada i Ferrer hauria esdevingut per primer cop un dels protagonistes d'un congrés nacional d'un partit.

10) REPRESENTANT D'ESTAT CATALÀ AL COMITÈ DE DEFENSA DE SITGES

A hores d'ara no existeix cap estudi exhaustiu de l'esclat del moviment revolucionari ni de la Guerra Civil a Sitges, se n'han fet investigacions que abordaven qüestions concretes però mai el conjunt del període en tota la seva complexitat. Afortunadament, més enllà d'aquests aspectes concrets estudiats i més enllà de les fonts primàries conservades, la premsa local i catalana, la documentació conservada a l'arxiu històric local o les actes i correspondència municipal, la tasca de recuperació de la memòria històrica del Grup d'Estudis Sitgetans ha permès conservar una sèrie de testimonis d'excepció d'aquells fets que han fet possible aquest estudi.

L'any 1987 edità "*Memòries*", l'autobiografia de Ramon Planes i Izabal (1905-1989), fundador i primer president de l'entitat, que ja ha aparegut citat com a company de Pere Curtiada i Ferrer a l'Ateneu El Centaure i a ERC i que dedicà diversos capítols de la seva obra al període bèl·lic.

L'any 1999 publicà "*La Guerra de 1936-1939 a Sitges: un dietari personal*", amb pròleg del sitgetà Ventura Sella i Barrachina, l'estudiós que s'interessà per si el dietari s'havia conservat i en sol·licità a la seva autora la publicació. Escrit per Joaquina Caballol i Moreu (1894-1990), barcelonina d'origen benestant que estiujava a Sitges i que visqué durant els tres anys que durà el conflicte a la localitat, és un testimoni diari dels fets que es produïren a la vila i un testimoni únic per a la reconstrucció de l'ambient revolucionari que s'hi visqué, sempre però des del punt de vista d'una burgesa de mitjana edat que des del primer dia es mostrà contrària als revolucionaris i desitjava un triomf com més ràpid millor dels militars.

Al 2001 fou el torn de "*La Guerra Civil de 1936-39 a Sitges: tres conferències*", un recull de tres xerrades al voltant del període, "*La guerra civil de 1936-39. Un repàs per a la memòria*" de David Jou, que rememora els seus records d'infantesa durant el conflicte, "*Sitges, gener de 1939. Paisatge després d'una guerra*", de Roland Sierra¹¹⁸,

¹¹⁸ SIERRA, Roland, *Sitges, gener de 1939/juliol 1941*, Consell Comarcal del Garraf i Institut d'Estudis Penedesencs, [s.l], 1993.

autor que ja havia presentat un estudi sobre la implantació del règim franquista a Sitges i “*La lleva del biberó*”, de Robert Teixidó.

L’any 2002 continuà el cicle d’obres d’història local relatives a la Guerra Civil amb la publicació de “*Diari de guerra i postguerra: Sitges, 1936-1942*”, una obra de característiques semblants al dietari de Caballol. Escrit per Bonaventura Julià i Massó (1855-1942) sitgetà impulsor de l’Eco de Sitges i alcalde a principis de la dècada dels vint i com Caballol de família benestant i conservadora, la seva crònica és menys descriptiva de l’ambient viscut pels carrers de Sitges però sovint més ben assabentada d’aspectes concrets de la política local.

Finalment, després que el 2006 l’Ajuntament de Sitges edités “*Converses amb “biberons” de Sitges*”, una obra de Sandra Martínez on entrevista a dotze sitgetans que foren incorporats a files amb la Lleva del biberó recollint les seves experiències, l’any 2009 publicava la meua obra, guanyadora del premi de recerca històrica Josep Carbonell i Gener, “*La determinant aportació sitgetana als projectes d’alliberament nacional*”, que aborda el període en dues de les tres biografies que incloua.

Aclarit l’estat de la qüestió sobre la Guerra Civil a Sitges, caldrà exposar que no s’ha localitzat cap referència directe a Pere Curtiada i Ferrer durant les primeres setmanes de revolució, però afortunadament sí una crònica que ell mateix faria de part dels fets que es succeïren a localitat. En aquest sentit, s’ha jutjat com el més apropiat fer una crònica d’aquelles setmanes complementant les diferents fonts localitzades amb el testimoni de l’independentista sitgetà i amb referències al seu partit.

Les primeres referències al cop d’Estat militar arribaren a Sitges com a la resta de Catalunya el dia divuit, quan “*circularon los primeros rumores sobre el levantamiento de las fuerzas españolas de Marruecos (...) agregándose que el general Franco era dueño absoluto de Canarias*”¹¹⁹. Tot i que sense poder recollir la transcendent notícia, l’Eco de Sitges sortí al carrer al matí següent amb normalitat, com Baluard de Sitges, que sí que estigué a temps de recollir que “*ahir per radio es va saber, notificado pel*

¹¹⁹ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, *Diari de guerra i postguerra, Sitges 1936-1942*, Sitges, Grup d’Estudis Sitgetans, 2002. P.27.

govern, que s'havia revoltat part de la tropa del Marroc"¹²⁰. A més de la puntual sortida dels setmanaris locals, Julià subratllà un altre símptoma de normalitat del matí del dia dinou, que continuessin "*cumpliendo los fieles sus deberes dominicales*"¹²¹. Caballol recollia però que en aquella missa "*els assistents érem molt pocs*" i que ja "*no van arribar el diaris i això feia que la gent parlés en veu baixa*"¹²².

Més enllà de les notícies rebudes a través de la ràdio, sempre triomfalistes i de les quals la població qüestionava la fiabilitat, la confirmació de la derrota dels militars i dels pocs civils que els havien recolzat a Barcelona la portaren cotxes arribats de la capital. Caballol descriu com:

"cap allà les cinc de la tarda, arribà un cotxe en què viatgen quatre homes, entre ells un guàrdia d'assalt uniformat. (...) El guàrdia ens saluda somrient i els altres tres ho fan aixecant el braç dret amb el puny tancat. Això ens fa obrir els ulls. Pobres de nosaltres! Ja som a Rússia"¹²³.

Julià completà la crònica del dia detallant que:

"en Sitges estos elementos (referint-se als militants dels sindicats i partits d'esquerres locals) quedaron dueños de la villa, registrando casas, recogiendo armas, muchas de ellas de caza, requisando autos y camiones, proveyéndose de gasolina, armando a la clase trabajadora y recorriendo montada la población en todas direcciones"¹²⁴.

En definitiva, la revolució proletària per la que havien lluitat centenars d'obriers i camperols de la localitat durant el darrer mig segle, entre ells les tres generacions dels curtiades sitgetans, i que tant havien temut els industrials, propietaris agrícoles i forces conservadores locals en general, havia esclatat.

Al matí següent, l'acabat de crear Comitè de Defensa de Sitges (d'ara en endavant CDS) ja va fer públic el seu primer ban, on decretava que:

¹²⁰ Baluard de Sitges núm.1.463, publicat el dinou de juliol de 1936.

¹²¹ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 27.

¹²² CABALLOL I MOREU, Joaquima, *La Guerra de 1936-1939 a Sitges (Un dietari personal)*, Sitges, Grup d'Estudis Sitgetans, 1999. P. 21.

¹²³ CABALLOL I MOREU, Joaquima, Op. Cit. P. 23.

¹²⁴ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 27.

“Primero.- Todo ciudadano que no esté unido a las fuerzas liberadoras y que disponga de armas largas o cortas, hará entrega en un plazo no superior a seis horas de la publicación de este Bando, si no lo hiciera así sería castigado severísimamente.

Segundo.- Todas las autoridades eclesiásticas y religiosas, como centros políticos considerados de derecha y de centro podrán a disposición de este Comité todos los edificios del culto y sus actividades. De no hacerlo así en el plazo marcado en el artículo anterior incurrirán en el mismo castigo.

Tercero.- Todo ciudadano está obligado a obedecer las órdenes que emanen de este Comité, y que serán transmitidas oportunamente. Para hacer cumplir estas órdenes se procederá con toda energía, a tal efecto se han constituido Grupos armados.

Cuarto.- Se recomienda a todos los ciudadanos la ayuda a estos grupos y el respeto a todas las cosas que, como ya sabéis, están en poder del pueblo y para su servicio.

Quinto.- Se castigará con toda energía a aquellos que pretendieran aprovecharse de estos momentos para robar comercios o establecimientos, ya que este Comité, en todo momento, procurará que no falte nada para cubrir las necesidades generales de todos los ciudadanos.

Para esto se ha constituido un Comité de Abastos que, desde el Ayuntamiento, y en la brevedad que los momentos exigen, dictará normas y procedimientos para su mejor cumplimiento.

Téngase muy en cuenta lo que en este Bando se dice, para evitar medidas siempre dolorosas, pero más en estos momentos. Pero téngase bien en cuenta que si alguien se apartase de lo recomendado, este Comité sería inexorable, y no transigirá ni por nada ni por nadie.

Sexto.- todos los extranjeros que circunstancialmente se encuentran en esta localidad, serán atendidos con el máximo respeto, estando este Comité a su disposición para dar todas cuantas facilidades sean necesarias”¹²⁵.

¹²⁵ Ban del Comitè de Defensa de Sitges publicat el vint-i-u de juliol de 1936 (AHS).

Els successos que es produïren el dia vint-i-u a Sitges marcaren el record dels qui els visqueren, i quedaren recollits amb prou detall en els dos dietaris que s'han publicat. Julià el descriví com a “*día tristísimo para Sitges*”, doncs:

“las turbas desbandadas comenzaron por la tarde a desvalijar la iglesia parroquial, el santuario del Vinyet, las ermitas de San Sebastián, la Trinidad, la Virgen de Gracia, Santa Bárbara, el oratorio de Vallcarca, el Patronato, el Ave María y las Mercedarias, con toda clase de profanaciones, amontonando objetos sagrados y prendiéndoles fuego fuera de los templos, saqueando finalmente cuanto contenían las habitaciones del reverendo párroco que, con los vicarios, pudo salvar su persona, despojado de sus ropas seglares”¹²⁶.

La crònica dels fets de Julià es veuria complementada per la recollida per Caballol, qui, amb més detall, recull com:

“tots els cotxes de la gent rica del poble i dels estiuejants han estat confiscats. De moment els revolucionaris només es queden els vehicles bons i cars, com els aerodinàmics que porten ràdio i altres detalls propis de gent de diners. L'Hotel Terramar, (...) és l'hotel que han escollit els revolucionaris per anar a menjar. El director o administrador els informa que no podrà atendre'ls, perquè el servei no s'ha presentat a treballar. La resposta és que els serveixin aquells senyors i senyores que estan allí allotjats. Tota discussió és inútil, i malgrat tots els obstacles, es queden allí i mengen de debò. Una hostessa anglesa apareix amb la seva càmera fotogràfica disposada a fer unes fotografies dels cotxes pintats amb les lletres CNT, FAI, POUM i UGT. Aquestes sigles seran molt respectades, ens sembla (...)

Encara que la sirena de les fàbriques de calçat ha sonat a tres quarts de set del matí, ningú no ha anat a treballar.

El dia abans va córrer que cremarien la parròquia i la capella de la Mare de Déu del Vinyet. Ningú no s'ho creu. No les van cremar a l'octubre de 1934 (com s'ha detallat per la intervenció de Pere Curtiada i Ferrer), tampoc no les cremaran ara. Però aquest matí, a primera hora, s'han vist unes cares desconegudes i desagradables passejant pel poble. Els cotxes confiscats i decorats amb les inicials ja esmentades, plens d'homes

¹²⁶ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 27.

armats amb escopetes i revòlvers, corren amunt i avall del poble i pel passeig com posseïts pel dimoni. Acompanyen la seva cursa tocant el clàxon tres cops consecutius. Deu ésser un senyal entre ells. És un soroll que crispa els nervis, no es pot resistir. A les tres de la tarda tenim el convenciment que realment van a cremar la parròquia (...)

Tothom ha vist com tiraven la imatge del Sant Crist al mar, així com d'altres imatges, canelobres, banderes, confessionaris, tot el que pertanyia a l'església corre la mateixa sort, i quan ja han fet una bona pila, ho cremen (...) Quan es pon el sol en aquest formós i tràgic dia d'estiu, corre la notícia que els revolucionaris també han fet destrosses al Vinyet, al convent de les Mercedàries i al Patronat. Tots els llocs de caràcter religiós han sofert el cop de la revolució (...)

Totes les seves imatges venerades, i les seves relíquies, ja només són una pila de cendra (...) La gent ja no es fia de ningú. Amb veu molt baixa diuen que el rector i el vicari van ésser vistos en un cotxe custodiats per milicians. On els devien dur? A matar-los?"¹²⁷.

Finalment, Ramon Planes, en la seva autobiografia, recull com:

"situats en els terrats de les cases, poguérem veure tranquil·lament com uns homes acabats d'arribar a la vila en camions obriren de bat a bat les portes de l'església per treure'n els sants. Començaren per buidar l'altar major i en cadena, com quan s'organitza un lligam de galledes per apagar un foc, el pobre sant arribava a la barana del Baluard per a ésser precipitat a l'espai. Les imatges, amb el Crist i tot, anaren daltabaix"¹²⁸.

Respecte a la crema de l'església, sembla que novament militants d'esquerres sitgetans haurien intentat impedir-ne la crema com dos anys enrere, i reforçant la versió de Caballol de l'arribada de "*cares desconegudes i desagradables passejant pel poble*", Joan Yll i relata que "*va venir primer una furgoneta de Vallcarca però els van parar els peus*", i que no massa més tard "*van venir dues (furgonetes), una amb una metralladora muntada a la part superior, i van poder cremar l'església*". Segons el mateix testimoni "*van col·locar una metralladora on l'estàtua al Greco i disparaven a l'església intentant tombar la verge*"¹²⁹.

¹²⁷ CABALLOL i MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 23 i 25.

¹²⁸ PLANES i Izabal, Ramon, Op. Cit. P. 127.

¹²⁹ Entrevista realitzada a Joan Yll i Fontanals el dotze de gener de 2011.

Tot i que amb uns dies de retard, el portaveu nacional d'Estat Català recollí una crònica escrita des de Sitges i signada per la lletra "P.", que, tenint en compte qui presidia el partit a Sitges i els seus antecedents com a corresponsal de Justícia Social, així com l'estil de redacció utilitzat, caldria atribuir a Pere Curtiada i Ferrer¹³⁰.

Així, tot i que és breu i fragmentària, tenim el privilegi de poder comptar amb una descripció d'aquells inicials fets revolucionaris realitzada pel mateix Pere Curtiada i Ferrer, que, de fet, és l'única d'un sitgetà partidari del moviment que s'ha conservat i que la historiografia local encara no havia documentat:

“Les jornades antifeixistes han transcorregut a Sitges amb l'entusiasme propi de la justícia de la causa que defensa el poble.

Bon punt arribà la nova de l'aixecament del militarisme espanyol, ajudat per totes les forces retrògrades dels països hispànics, la Casa del Poble, els centres polítics d'esquerra, àdhuc el carrer, bategaren sota l'impuls de la gran voluntat ciutadana de barrar el pas als enemics del poble. Les mesures primeres foren la constitució del Comitè de Defensa, la requisita de les armes de tots els reaccionaris i suspectes de reaccionarisme i l'establiment de guàrdies armades a la carretera i centres oficials i de comunicacions.

Durant els dies del moviment, si deixem de banda alguna feta lamentable, algun esgarriament producte de l'excés de zel o de l'heterogeneïtat dels elements acoblats, l'ordre revolucionari fou perfecte (...)

La nostra organització (Estat Català) reclamà des del primer moment el seu lloc al front de lluita, per bé que d'antuvi fos lliurat sistemàticament tot l'armament als militants anarquistes i comunistes, i una part als socialistes. Malgrat tot, ajudàrem intensament i fervorosament al Comitè de Defensa, del qual forma part un militant d'Estat Català, i intervenim així mateix, al de les Milícies i a diversos altres. En aquesta lluita comuna

¹³⁰ L'altre element que reforçaria aquesta hipòtesi seria que, dels quaranta-dos militants independentistes sitgetans identificats, a més de Pere Curtiada i Ferrer, sols Pura Adell té un nom començat en p, i en aquells moments encara no exercia cap càrrec de la secció local i, de fet, la seva militància sols està documentada des de gener de 1937, és a dir, mig any més tard.

per una dignitat d'homes, no podem fer les distincions que, bon punt guanyades les posicions que volem assolir, cuitem a fer ben clares"¹³¹.

La crònica de Pere Curtiada i Ferrer aclareix que els militants d'Estat Català, i lògicament ell mateix, haurien participat de les ocupacions de la Casa de la Vila, de la central de telègrafs i correus i dels punts neuràlgics i principals accessos a la població, tot i que en un primer moment les escasses armes confiscades, en nombre molt inferior a la dels revolucionaris locals disposats a empunyar-les, no els hi foren entregades a ells i se les reservaren els militants del POUM, de la CNT i en menor mesura del PSOE. La població hauria quedat des d'aquell moment sota la direcció del CDS, la composició del qual l'aclariria la Causa General franquista, que detalla que estava presidit pel cenetista Pere Bellver i Terrades, el poumista Isidre Plana i Modolell n'era el secretari, Pere Curtiada i Ferrer representava com a vocal a Estat Català, Enric Almiñana i Gijarro, Joan Aznar i Cabañate, Francesc González i Gutiérrez i Alexandre Roca i Romeu a la FAI i la CNT, Teòfil Navarro i Martínez i Sebastià Vidal i Palau al PSOE; Emili Bella i Abadal i Josep Xambó i Miret a ERC i Joan Alsina Cabero i Alfred Nicolás i Gracia al POUM¹³².

El CDS, a més de per Estat Català, estava compost pel POUM, ERC, la CNT, la FAI i el PSOE, i en establir-se la situació arran de la derrota dels militars i dels feixistes que els auxiliaren a Barcelona, impulsà diverses comissions, com la Comissió de Milícies, on els militants independentistes també haurien obtingut representació.

La crònica de Pere Curtiada i Ferrer, tot i que insistia en que malgrat "*alguna feta lamentable, algun esgarriament (...) l'ordre revolucionari fou perfecte*", ja advertia, en un to crític, que "*(encara) no podem fer les distincions que, bon punt guanyades les posicions que volem assolir, cuitem a fer ben clares*"¹³³.

El transcendental paper de Pere Curtiada i Ferrer durant aquelles primeres jornades revolucionàries quedaria complementat per les entrevistes realitzades al llarg d'aquesta tesi doctoral. Ja en les entrevistes realitzades el novembre de 2009 els néts de Pere

¹³¹ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.176, publicat el vint-i-nou de juliol de 1936.

¹³² *Causa General de la revolució marxista en Barcelona y su provincia, ramo primero número 307, Sitges*. Caixa 1.603, expedient núm.6. Ajuntament de Sitges, 1939.

¹³³ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm. 176, publicat el vint-i-nou de juliol de 1936.

Curtiada i Ferrer recordaven haver escoltat que el seu avi havia tingut algun paper en el salvament d'un capellà de la localitat, però no fou fins entrat l'any 2011 quan en ser entrevistat Joan Yll aquest confirmà que Pere Curtiada i Ferrer i d'altres sitgetans, *“amagaren al rector Godayol a la part d'a baix d'un carro i el portaren més enllà de Ribes”*¹³⁴. Com complementen les notes de Jou, Muntaner i Sierra¹³⁵ al diari de Julià, Ramon Godayol i Armengou va néixer a Viladrau al 1877, *“va arribar a Sitges com a rector el 1924 (...) Quan va haver de fugir de Sitges, el 21 de juliol, es va refugiar a Begues i després a Santa Maria d'Oló, on va fer de pastor. Acabada la guerra va refer la parròquia i el culte. L'any 1848 marxà de Sitges destinat a la parròquia de Sant Vicenç de Sarrià on va morir”*¹³⁶ l'any 1957.

Desconeixent quants membres del CDS foren conscients que Pere Curtiada i Ferrer infringí el ban publicat salvant al rector, l'acció de ben segur no fou popular. En aquest sentit, el CDS realitzà un registre a un domicili¹³⁷ per cercar-lo, i en la seva primera publicació hi assegurarien que *“el rector de Sitges, a més d'ésser posseïdor d'un munt de milers de pessetes, que li foren trobades en el seu domicili particular, era agent d'enllaç del feixisme. Això no ens estranya a nosaltres en el més mínim. Si ho senyalem és perquè les ànimes càndides se'n donin compte”*¹³⁸, i, posteriorment, que també s'havia *“trobat també una llicència d'ús d'armes, estesa a favor de l'ex-rector de Sitges”*¹³⁹.

Retornant a la crònica dels fets desenvolupats a la localitat durant aquelles jornades, durant els que Pere Curtiada i Ferrer hauria participat dels principals fets revolucionaris, el dia vint-i-dos *“un dels cotxes utilitzats pels revolucionaris ha sofert un accident i ha mort un dels seus ocupants”*¹⁴⁰, que es tractava de *“l'antifeixista Joan Fuster, de 23 anys, el qual trobà la mort als voltants de Garraf, a conseqüència d'un accident d'automòbil. L'infortunat tornava de lluitar contra els qui atacaven els antifeixistes de*

¹³⁴ Entrevista realitzada a Joan Yll i Fontanals el dotze de gener de 2011.

¹³⁵ L'Edició i notes del diari de Julià publicat pel GES correspongué a David Jou i Andreu, Ignasi Mª Muntaner i Pasqual i Roland Sierra i Farreras.

¹³⁶ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 28.

¹³⁷ El registre es produí el vint-i-sis de juliol a casa de Joan Ferret i Plana segons ens detalla a JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 28.

¹³⁸ L'Eco de Sitges, Òrgan del CDS núm.2.620, publicat el tretze d'agost de 1936.

¹³⁹ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm.1.465, publicat el vint-i-set d'agost de 1936.

¹⁴⁰ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 25.

Barcelona”¹⁴¹ La informació quedaria completada per Pere Curtiada i Ferrer, que en la citada nota periodística recordava que:

“una sola nota sagnant cal lamentar, i és la mort del militant del Partit Comunista de Catalunya¹⁴², Joan Fuster, (el) qual fou llançat en un viatge de les Costes del Garraf pel cotxe que ocupava, i morí a conseqüència de les ferides. L’enterrament fou una veritable mobilització del proletariat sitgetà. El presidiren les joventuts socialistes i comunistes, Estat Català amb bandera i l’Esquerra Catalana. Diversos militants acomiadaren, amb paraula fervorosa, el lluitador traspasat”¹⁴³.

El dia que produí l’accident i l’enterrament del primer milicià sitgetà mort arran del conflicte bèl·lic, a Sitges es produïren altres dos fets transcendents, una reunió de la Delegació de Proveïments i la marxa de turistes estrangers. Pel que fa a la reunió de la Delegació de Proveïments del CDS, tenia com objectiu *“evitar toda clase de abusos”* que s’havien produït durant les primeres jornades revolucionaries i evitar *“dar en todo momento la sensación de seriedad que requiere la capacidad de la clase trabajadora”*. Entre les mesures aprovades es consignava que *“no han de hacer uso de las provisiones controladas por este Comité otros compañeros que los que efectúan servicios que no sea posible abandonar y los que tengan una verdadera y apremiante necesidad”*, s’indicava que *“tienen que ser reducidas a su mínima expresión los servicios de comidas a los milicianos, a cargo de fondas i restaurantes”*, que els milicians *“deben abstenerse de realizar ninguna gestión relacionada con el aprovisionamiento y manutención por iniciativa propia. Todo debe efectuarse con el debido control por este Comité”* i finalment, que *“los vales para efectuar compras”* eren per a les despeses *“por cuenta del Comité”* i no *“para el aprovisionamiento particular”¹⁴⁴*. En definitiva, l’òrgan revolucionari acotava les seves despeses al manteniment dels efectius indispensables, reconeixia part de justícia en les queixes dels restauradors locals que portaven tres dies parant plat i taula gratuïtament a un bon nombre de milicians, i sobretot, regulava el mecanisme d’adquisició dels proveïments per evitar corrupteles i apropiacions per a usos personals.

¹⁴¹ La Veu de Catalunya núm.12.513, publicada el trenta-u de juliol de 1936.

¹⁴² Pere Curtiada i Ferrer el cità erròniament com a militant del Partit Comunista Català, quan es referia a que militava al Partit Comunista de Catalunya, el també ja citat referent català del PCE.

¹⁴³ Diari de Barcelona, Portantveu d’Estat Català núm.176, publicat el vint-i-nou de juliol de 1936.

¹⁴⁴ L’Eco de Sitges, Òrgan del CDS núm.2.620, publicat el tretze d’agost de 1936.

L'altre fet que marcà de forma important el rumb futur de la població fou la marxa de turistes estrangers als quals:

“des de diferents consolats s’ha fet saber per mitjà de les ràdios que al port de Barcelona hi ha ancorat un vaixell transatlàntic italià disposat a emportar-se’ls. La marxa d’aquests estrangers és una de les escenes més depriments que he presenciada. A la Ribera, davant de l’Oficina de Turisme hi ha unes dotzenes de forasters, s’escolten diferents idiomes, l’anglès, però, hi domina. Allí, esperen asseguts davant de les seves maletes. Altres, drets i enraonant amb la gent del poble que, trista, contempla aquell èxode (...) Els trens no circulen i tot aquest personal marxarà amb un autocar”¹⁴⁵.

En un article posterior del CDS, on recordava que *“en todo momento, la propiedad de los extranjeros ha sido y será respetada”*, s’exposava que havia sigut la Comissió de Comunicacions del mateix CDS qui *“ha facilitado a los turistas y residentes extranjeros¹⁴⁶, medios de transporte para efectuar el viaje a Barcelona, o bien hasta el punto de embarque”¹⁴⁷.*

Arribat el dimecres vint-i-tres, Caballol recollia que *“les notícies que ens arriben de Barcelona són terrorífiques. Han cremat totes les esglésies, es veu gent morta pels carrers, regna el terror. El tiroteig no para (...) A mitjanit, van a buscar gent rica i coneguda a casa seva per matar-la d’un tret al clatell”*, i tot preguntant-se si *“pot passar això també en aquest poble”* reconeixia que a Sitges *“disposem de menjar i els establiments han seguit fent els seus serveis. Si no fos que l’església està tancada i la presència d’homes armats passejant pels carrers per recordar-nos que han fet la revolució, tot segueix tranquil”¹⁴⁸.* La novetat del dia per a Caballol fou que:

“arriba un cotxe amb un rètol d’Estat Català procedent de Barcelona. Entre dos pistolers hi ha el fill de Jaume Aiguader, ex-alcalde de Barcelona. Porten alguns diaris que ens ofereixen i això ens anima una mica. Fem preguntes. Què passa a Barcelona? Com que aquests joves són revolucionaris, ens reporten que tot marxa bé... De totes maneres, mirant-los bé i veient les seves cares i aspecte, n’hi ha prou per

¹⁴⁵ CABALLOL I MOREU, Joaquima, Op. Cit. P. 25.

¹⁴⁶ En total foren evacuats cent divuit estrangers entre el vint-i-tres i el trenta-u de juliol, trenta-nou que pujaren a dos destructors anglesos a Sitges mateix, i setanta-nou que foren traslladats a Barcelona.

¹⁴⁷ L’Eco de Sitges, Òrgan del CDS núm.2.620, publicat el tretze d’agost de 1936.

¹⁴⁸ CABALLOL I MOREU, Joaquima, Op. Cit. P.26 i 27.

comprendre que tot no va tan bé com diuen. Amb sorpresa veig que el diari que m'han donat i que duu el títol d'Estat Català no és altre que el Diario de Barcelona. Tots els diaris han estat confiscats i cada partit revolucionari se n'ha apropiat un per informar els seus seguidors. Això, pensem, és el pròleg del comunisme que ens espera”¹⁴⁹.

Cotxe amb milicians d'Estat Català a Barcelona com el que Caballol descriu que arribà a Sitges.

Abans de parlar del nou portaveu del partit de Pere Curtiada i Ferrer, caldrà exposar que segons crònica del també militant independentista Manuel Cruells, Estat Català arribà al cop d'Estat quan:

"tot just havia iniciat el seu període d'estructuració orgànica, (i a Barcelona) va intervenir-hi a base de dos nuclis principals; el de Sant Andreu amb el del Clot, que van lluitar conjuntament i van ésser presents a l'assalt a la caserna de Sant Andreu, d'on van treure bona quantitat de fusells (...) l'altre grup important dels homes de Dencàs, barrejat amb alguns militants de les altres branques separatistes, s'havia concentrat en un local del partit que tenien a la ronda de la universitat, on van quedar una bona part tancats per causa de les poques armes que tenien, en penetrar les forces revoltades a la Universitat i a la plaça de Catalunya. Els que van poder evitar aquest encerclament van lluitar a la mateixa Universitat i a l'entorn de la plaça de Catalunya (...) durant aquells dos dies, 19 i 20, (...) el nou Estat Català havia tingut 43 baixes de

¹⁴⁹ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P.27.

*militants, entre morts i ferits, lluitant contra els revoltats (...) Els dirigents d'Estat Català publiquen el mateix dia 22 un primer full, extraordinari i gratuït, del Diari de Barcelona, del qual s'havien incautat catalanitzant-lo i l'havien convertit en l'òrgan de premsa del seu partit*¹⁵⁰. De fet, amb un partit acabat de crear on les fidelitats organitzatives prèvies no s'havien trencat, havien estat “*els antics membres del PNC (els qui) es feien forts en el Diari de Barcelona*”¹⁵¹.

A Sitges, segons el testimoni de Caballol, el Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català hi hauria arribat almenys des del seu segon número, i a jutjar per les referències que hi fan els dietaris publicats i a la premsa revolucionària local, la seva distribució a Sitges hauria estat important.

El mateix dia que Caballol estigué present quan Aiguader fill i altres dos militants d'Estat Català arribaren a Sitges per distribuir-hi el diari independentista, moment en el qual no seria difícil que hagués acudit Pere Curtiada i Ferrer, líder del partit a la localitat i amic de l'ex-alcalde de Barcelona des dels inicis de l'Ateneu El Centaure, Julià escriví que “*la gente armada en esta villa procedió a levantar barricadas en las carreteras*”, fet que també destacà Pere Curtiada i Ferrer, doncs després de ressaltar que “*no ha mancat res d'essencial a la vida normal del poble*”, considerava que “*si no fossin les barricades instal·lades en diversos indrets com a mesura de precaució, (Sitges) presentaria un aspecte absolutament corrent*”¹⁵².

La nit del vint-i-quatre de juliol s'hauria començat a rebre Ràdio Sevilla, ràdio que sota el control dels militars colpistes que havien pres la capital andalusa fou la primera i més seguida propaganda del bàndol nacional que arribà a Sitges. Aquest fet motivà que el deu d'agost el CDS publicqués un ban advertint que “*los aparatos de radio que conecten con las emisoras facciosas serán requisados, incurriendo sus propietarios en la sanción correspondiente*”¹⁵³, i que el vint-i-vuit d'aquell mes i el primer d'octubre es procedís a “*una requisita general de radios*”¹⁵⁴.

¹⁵⁰ CRUELLES, Manuel, *El separatisme català durant la Guerra Civil*, Dopesa, Barcelona, 1975. P. 79.

¹⁵¹ RUBIRALTA I CASAS, Fermí, *Daniel Cardona i Civit*, Editorial Afers, Catarroja 2008. P. 160.

¹⁵² Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.176, publicat el vint-i-nou de juliol de 1936.

¹⁵³ L'Eco de Sitges, Òrgan del CDS núm.2.620, publicat el tretze d'agost de 1936.

¹⁵⁴ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 48 i 49.

Julià, a més d'escriure que ja *“llega de Barcelona algún periódico controlado por los extremistas”* i que *“continúan las barricadas con sacos de arena en el Cap de la Vila”* i *“siguen sin circular los trenes”*¹⁵⁵, destacà que ja hi hagueren els primers detinguts, que Pere Curtiada i Ferrer qualificà de *“elements significats del partido tradicionalista”*¹⁵⁶.

Julià concretà que el vint-i-quatre per la tarda milicians del CDS detingueren tres tradicionalistes sitgetans, l'industrial sabater Antoni Benazet i Plana, el notari Felip Font i Torralbas i el mestre nacional Enric Valls i Vidal. Les peticions per la llibertat dels detinguts, inclosa la de l'ex-alcalde Costa, foren desateses, i de fet al cap de dos dies s'amplià la llista amb la detenció del també carlí i industrial sabater Ramon Alegret i Vendrell.

Després d'un dissabte vint-i-cinc de juliol amb poques referències més enllà d'un embarcament d'estrangers a un destructor anglès, el diumenge vint-i-sis es complí la primera setmana de revolució. Aquell dia es produí una reunió del CDS, del que Pere Curtiada i Ferrer era membre, on *“han sorgit discussions”* pel fet que *“volen treure del local del turisme el partit Estat Català, ordenant-li que es busqui casa”*¹⁵⁷. La qüestió, lògicament, girava al voltant de les ocupacions d'institucions i finques que s'havien produït des de l'inici de l'esclat revolucionari, el CDS ocupà la Casa de la Vila, on hi instal·là les delegacions d'administració i de proveïments, el convent de les monges Mercedàries, que seria seu de les delegacions de defensa i de comunicacions, la Casa dels Escolapis, que esdevingué seu de la Delegació de Cultura i Propaganda i fou habilitada per a menjador popular, i destinà la Casa del Poble a Delegació de Treball¹⁵⁸, però, després començaren les ocupacions realitzades pels propis partits polítics revolucionaris.

Els primers en confiscar un immoble foren Pere Curtiada i Ferrer i els militants d'Estat Català, que s'apoderaren de l'oficina del Patronat de Turisme al passeig de la Rivera vint-i-sis, però el CDS hauria emplaçat als independentistes a apoderar-se d'una altre finca. En aquest sentit, poques hores després, *“ens assabentem que Estat Català ha*

¹⁵⁵ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 28.

¹⁵⁶ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.176, publicat el vint-i-nou de juliol de 1936.

¹⁵⁷ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 29.

¹⁵⁸ L'Eco de Sitges, Òrgan del CDS núm.2.620, publicat el tretze d'agost de 1936.

confiscat la casa del senyor Isidre Jacas, Bonaire 24, i ha instal·lat allà les seves dependències”¹⁵⁹, tot i que per motius desconeguts l’abandonaren en breu i acabaren ocupant una finca aquella mateixa setmana, conjuntament “el comité de Izquierda (ERC) y el de Estat Català”, a la finca de “Lassús (Bonaire, 8)”¹⁶⁰, porta per porta amb la redacció de l’Eco de Sitges. Si bé a mitjans d’agost ambdós partits continuaven compartint seu¹⁶¹, a principis d’octubre Estat Català ja es trobava instal·lat a la seva seu definitiva a la finca del carrer Parellades trenta-sis¹⁶².

Fotografia de Caballol a la finca que compartiren Estat Català i ERC contrastada amb una d’actual.

El nou local, situat a pocs metres del cèntric cap de la Vila, seria anomenat Casal d’Estat Català de Sitges, era un local molt espaiós on es podien celebrar actes amb una assistència mitjana, comptava, fins i tot, amb línia telefònica¹⁶³, servei encara poc estès i amb el que podien comptar sols institucions, grans empreses i particulars adinerats, i el van mantenir com a seu independentista fins a l’entrada de les tropes feixistes.

¹⁵⁹ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 29.

¹⁶⁰ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 31.

¹⁶¹ L’Eco de Sitges, Òrgan del CDS núm.2.620, publicat el tretze d’agost de 1936.

¹⁶² La primera referència localitzada a aquesta finca es trobaria en una nota del partit publicada a Baluard de Sitges núm.1.469, publicat el deu d’octubre de 1936.

¹⁶³ La citada nota referència que tenien el número de telèfon 184, mentre que la Guia Telefònica de 1937 indica que el número seria el 182, no podent-se comprovar si es tracta d’un canvi de línia o bé que una de les fonts donava una xifra errònia.

Document amb l'adreça i el telèfon del Casal d'Estat Català (AHS).

Fotografia presa a la seu d'Estat Català al carrer Parellades trenta-sis on es pot identificar a Pere Curtiada i Ferrer, amb camisa fosca a la dreta del balcó, al seu fill Pere, el nen dret just a la dreta de l'estel de la bandera i a dos dels militants més destacats d'Estat Català de Sitges, Joan Montserrat i Torralba, que a la dreta de Pere Curtiada fill li passa el braç per l'esquena, i Josep Pujol, a la seva dreta en un darrer pla.

Pel que fa a ERC, a les darreries de 1936 o ja al 1937 s'haurien traslladat a una finca al carrer Francesc Macià vint-i-quatre¹⁶⁴, l'actual carrer Major. Retornant a les ocupacions de les darreries de juliol de 1936, seguint l'exemple d'Estat Català:

“la CNT i la FAI s'han apoderat de la magnífica torre Planàs, situada sobre la via del tren (just al costat de la Delegació de Defensa). El POUM també ha volgut un bon local i s'ha fet amb la finca del senyor Ginestà, a la Ribera. En últim lloc, i no per això menys important, el PSUC s'ha instal·lat en una casa de senyors al carrer de l'Illa

¹⁶⁴ Guía Telefónica de España 1937 (PdIR).

de Cuba (trenta-cinc) (...) observo en els balcons dues formoses banderes roges. A mesura que m'hi acosto, veig que són d'un ric damasc vermell. Les han fet del damasc de dos pendons de la parròquia (...) fan guàrdia a la porta”¹⁶⁵.

Fotografia de Caballol a la seu del POUM al 1936 i fotografia actual de la finca que ocupà el PSUC.

Aquesta darrera finca ocupada pel PSUC, avui en dia un luxós hotel, a més de comptar amb diverses plantes incloïa un gran jardí, on segons consta a la matrícula industrial de 1938 els militants comunistes hi establiren un cafè¹⁶⁶. El cafè, però, ja estava obert molts mesos abans, doncs els seus rivals del POUM ironitzaren a mitjans de 1937 que *“s’ha fet de moda cridar que l’economia està perduda. I també fer el cafè als locals socials per a no pagar el segell municipal”*¹⁶⁷.

El Partit Socialista Unificat de Catalunya (d’ara en endavant PSUC) al que el dia vint-i-sis de juliol feia referència Caballol, havia estat fundat a Barcelona sols tres dies abans, per tant, amb la guerra i la revolució ja començades, en circumstàncies similars a Estat Català. Els debats per una confluència dels diferents sectors marxistes catalans organitzats s’havien iniciat a començament del 1935 a iniciativa del PCP, i, a més, dels

¹⁶⁵ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 29 i 38.

¹⁶⁶ Fons de Matrícula Industrial i Comercial (AHS).

¹⁶⁷ Front, Òrgan del POUM de Sitges núm.34, publicat el vint-i-cinc d’abril de 1937.

impulsors les negociacions van incloure al BOC, a Esquerra Comunista, denominació que prengué la ICE de Nin a Catalunya, la USC i la Federació Catalana del PSOE. Aquestes reunions inicials fracassaren per les diferències entre els sectors socialistes i comunistes, així com per la relació que s'havia d'establir amb el PCE, però a les darreries de 1935 dues d'aquelles organitzacions, el BOC i l'ICE, com s'avançava, es fusionaren creant el POUM, partit amb voluntat d'esdevenir una alternativa comunista al PCE oficial a nivell estatal. Just abans d'esclatar la Guerra Civil la USC, el PCC-PCE i el PCP ja havien acordat fusionar-se, i a l'iniciar-se aquesta s'acabà incorporant definitivament al procés la Federació Catalana del PSOE i fent-se pública definitivament la creació del PSUC¹⁶⁸. El partit, en el moment de crear-se comptava amb una militància similar a la d'Estat Català, és a dir, vora els cinc mil militants, i, per tant, es veia lleugerament superat pel POUM i àmpliament per ERC, però seria el partit que més creixeria en influència i militància a Catalunya durant la Guerra Civil.

A Sitges, per la inexistència de nuclis organitzats de la USC, del PCP o del PCC-PCE, si el PSUC fou ràpidament més que la simple continuació del PSOE local fou gràcies a la seva ràpida implantació entre el jovent sitgetà. Prova d'això seria que, com es detallarà, poc més d'un mes després el PSUC de Sitges tenia vint-i-sis militants "*que lluiten en els fronts*", que en no haver aparegut en la documentació consultada amb anterioritat caldria identificar com a joves sense militància política prèvia. Tot i el ràpid creixement descrit, a Sitges, a diferència del conjunt català, com es documentarà el PSUC no pogué arrabassar la plaça de principal partit obrer local al POUM fins que aquest no fou il·legalitzat.

Retornant a la crònica dels fets succeïts a Sitges, de la segona setmana de revolució, compresa entre el diumenge vint-i-sis de juliol i el diumenge dos d'agost, sense cap referència directe localitzada a Pere Curtiada i Ferrer, caldria destacar-ne tres fets. El primer seria la sortida dels primers milicians sitgetans cap al front, concretament a la pressa de Saragossa. La notícia surt referenciada només a La Veu de Catalunya, que en la seva primera crònica post-revolucionària sobre Sitges indica que de la localitat "*uns súbdits italians antifeixistes i fabricants de calçat sortiren cap a Saragossa*"¹⁶⁹. Tot i que cap font no ha permès concretar el nombre de milicians que sortiren des de Sitges

¹⁶⁸ Per a més detall veure MARTÍN, Josep Lluís: Op. Cit.

¹⁶⁹ La Veu de Catalunya núm.12.513, publicada el trenta-u de juliol de 1936.

en aquesta primera tongada, la menció a súbdits italians, a jutjar per documents posteriors¹⁷⁰, permetria situar-los sota l'òrbita de la CNT i a la FAI, i pel fet que es dirigessin a Saragossa, caldria suposar-los integrats a la Columna Durruti¹⁷¹.

Durant aquella setmana es celebrà també un judici a càrrec d'un tribunal revolucionari compost per cinc sitgetans, dirigents d'ERC, del POUM i de la CNT¹⁷², que decidiren la pena de mort per quatre detinguts en un episodi confús relacionat amb un robatori. Les quatre versions dels fets coincidiren en identificar a dos dels condemnats com a falsos guàrdies d'assalt o milicians amb voluntat delictiva, mentre que hi hauria diferents versions sobre els motius de la condemna dels altres dos¹⁷³.

Finalment, el darrer succés destacable d'aquella segona setmana, i que caldrà analitzar amb detall, seria la important Assemblea Popular celebrada al saló del Prado el dos d'agost. Segons crònica posterior del CDS:

“El poble sencer de Sitges (suposem a Pere Curtiada i Ferrer entre ells) acudí a l'assemblea freturós de conèixer la marxa del moviment, satisfet d'ésser per primera vegada ell qui podia dirigir els seu destins (...)

S'assenyalà la necessitat de continuar la tasca empresa per a respondre de que la població no estarà mancada de res, arribant, si cal, a mesures enèrgiques.

De treball, es demostrà la capacitat creadora del moviment obrer, en marxa cap a una nova estructuració, i més quan l'abandó de la classe capitalista està en primer pla.

¹⁷⁰ A Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm.1.465 i 1466, publicats el vint-i-set d'agost i el quatre de setembre de 1936, surten les llistes de milicians lluitant al front de la CNT-FAI, del POUM i del PSUC, i sols en la dels primers hi surten referenciats noms i cognoms d'origen italià.

¹⁷¹ Durant els primers dies de Guerra Civil, des de Barcelona, sortiren cinc columnes, tres d'anarcosindicalistes, la Durruti, l'Ortiz i l'Ascaso, que sortiren entre el vint-i-tres i el vint-i-cinc de juliol, darrera data en que sortiren també la Carles Marx del PSUC i la columna Lenin del POUM, però de les cinc sols la Durruti es dirigí a Saragossa. Dades aportades per BRUSCO, Ramon, *Les milícies antifeixistes i l'exèrcit popular a Catalunya*, Edicions El Jonc, Lleida, 2003.

¹⁷² Dels cinc membres dos, Joan Santaló i Joan Xambó, eren dirigents d'ERC, el primer fou regidor amb Pere Curtiada i Ferrer i el segon fou succeït per aquest darrer en la presidència local d'ERC. Un tercer, Joan Alsina, que compartí presidí a l'Uruguai amb Pere Curtiada i Ferrer, era dirigent del POUM. Pel que fa a Juan Aznar i Cañabate, el Largo, acabaria esdevenint regidor per la CNT. Finalment, Salvador Arnau probablement era del POUM, apareix en una llista de donacions al partit juntament amb un Isidre d'igual cognom, que podrien ser família de Sebastià Arnau. JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 31.

¹⁷³ Les diferents versions pertanyen a La Veu de Catalunya núm.12.517, publicada el cinc d'agost de 1936, a Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.150, publicat el dos d'agost de 1936, a JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 31. i a CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 31.

De defensa, la formació de les Milícies Antifeixistes per a guardar el poble i per tenir un cos disciplinat que respongui de que el feixisme no pot passar, ocupà l'atenció de l'assemblea, prenent-se acords transcendents.

*De detinguts, es parlà també, i acabà l'assemblea enmig de l'entusiasme*¹⁷⁴.

Més enllà d'aquesta crònica publicada pels organitzadors, a falta de conservar-se l'acta de la reunió, queda complementada únicament per la referència que en va fer Julià:

“En la tarde de ayer se celebró en el Prado una asamblea proletaria, en la que, previo apasionado debate, se resolvió la vuelta al trabajo entre hoy y mañana (ho escriu el dilluns tres), admitiéndose sólo a quienes ostentaran el carnet (sindical) (...)

*También por mayoría se acordó no matar a los detenidos Benazet, Font, Valls y Cartró*¹⁷⁵, *quienes, no obstante, continúan detenidos bajo la vigilancia del comité local. Se trataron otros asuntos como, al parecer, el control de los semanarios locales*¹⁷⁶.

Analitzant els dos testimonis s'arribà a la conclusió que a l'Assemblea Popular s'hi haurien tractat almenys cinc qüestions diferenciades i totes d'àmbit local, els proveïments, l'organització del treball, la defensa i seguretat de la població, la sort dels tradicionalistes detinguts i la tasca que havia de jugar la premsa local. La primera qüestió tractada fou la dels proveïments a la població, assegurant-se que no mancarien, compromís s'hauria pogut complir durant poc temps, ja que al cap d'unes poques setmanes ja començaren a faltar certs productes. El segon aspecte a debat fou la represa i l'organització del treball, que com citava la crònica del CDS, es trobava “*en marcha cap a una nova estructuració, i més quan l'abandó de la classe capitalista està en primer pla*”¹⁷⁷. Con destacà Castells en el seu estudi sobre les col·lectivitzacions a Barcelona i la seva província, “*les direccions de les respectives centrals sindicals no donaren cap consigna ni orientació del que calia fer als centres de treball davant la nova situació, creada des del 19 de juliol, i procediren simplement a donar per acabada*

¹⁷⁴ L'Eco de Sitges, Òrgan del CDS núm.2.620, publicat el tretze d'agost de 1936.

¹⁷⁵ Segons la seva pròpia declaració, fou detingut el dia vint-i-vuit de juliol, per tant més tard que els altres tres tradicionalistes, i aclareix que el dia abans “*le fue sacada la radio de su casa por cuatro jóvenes, que fueron en nombre de Estat Català*”, entre els quals per la referència d'edat en no s'inclouria Pere Curtiada i Ferrer, que tenia trenta-vuit anys. *Causa General de la revolució marxista en Barcelona y su provincia, ramo primero número 307, Sitges*. Caixa 1.603, expedient núm.6. Ajunt. de Sitges, 1939.

¹⁷⁶ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 32.

¹⁷⁷ L'Eco de Sitges, Òrgan del CDS núm.2.620, publicat el tretze d'agost de 1936.

la vaga i dir que es tornés a la feina”, i en aquest sentit “foren els comitès sindicals de ram o empresa, segons el cas, qui de manera general i per pròpia iniciativa van impulsar l’inici de les transformacions economico-socials a l’empresa”¹⁷⁸. Segons descrigué la crònica de la Delegació de Treball pocs dies després de l’Assemblea Popular:

“Aquesta Delegació, en dues setmanes de revolta (és a dir, fins a la celebració de l’Assemblea Popular), degut a l’haver-hi vaga, es tingué d’ocupar exclusivament de que la Patronal pagués la setmana als obrers, tasca per cert bastant intensa, degut als embrols en que es topa, més que res, per la situació econòmica de la petita burgesia, cosa que feu que s’haguessin de fer una sèrie de gestions amb els Bancs.

Una volta donada l’ordre de reintegrar-se al treball, tots els oficis ho feren quasi en la seva totalitat en que treballaven abans de la revolta, exceptuant però en la indústria del calçat, que fora de les fàbriques més importants, els demés, o sigui els tallers, no pogueren fer-ho, degut, com hem dit abans, a la situació econòmica de la petita burgesia. Aquest comitè, vetllant per la normalització del treball i pensant en els obrers, cridà una reunió de tots els patrons que no podien reemprendre el treball, acordant-se, a l’enderrocar el feixisme, tirar endavant nosaltres l’obra constructiva que aixequi de les circumstàncies en que avui es troba l’economia, tirant endavant una sèrie de projectes que la Delegació del Treball, junt amb els Sindicats, tenen per aminorar l’atur forçós”¹⁷⁹.

La crònica detalla com durant les dues primeres setmanes del procés revolucionari els obrers, protagonistes d’aquest, no assistiren al treball, fet que il·lustra Caballol amb la seva crònica del dia vint-i-set, quan recull que *“la sirena de les fàbriques no ha cridat la gent a treballar. Dilluns, passat tampoc no els va cridar”¹⁸⁰*. Durant aquesta primera etapa de la seva actuació, la Delegació de Treball hauria obligat als patrons a continuar pagant els salaris als seus treballadors tot i l’aturada de la producció, fet que confirmaria un dels dietaris, en aquest cas el de Julià. Referint-se al seu fill, un dels comptables de la

¹⁷⁸ CASTELLS I DURAN, Antoni, *Les col·lectivitzacions a Barcelona 1936-1939: la col·lectivització-socialització de la indústria i els serveis i a Barcelona (ciutat i província): les agrupacions i concentracions d’empreses*. Barcelona, Hacer, 1993.

¹⁷⁹ L’Eco de Sitges, Òrgan del CDS núm.2.620, publicat el tretze d’agost de 1936.

¹⁸⁰ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 30.

fàbrica de ciment, assegura que la jornada prèvia a l'assemblea, "*Juan pasó el día en Vallcarca, realizándose el pago de jornales de la semana no trabajados*"¹⁸¹.

A l'Assemblea Popular, *previo apasionado debate, se resolvió la vuelta al trabajo entre hoy y mañana*"¹⁸², és a dir, entre el dilluns tres o el dimarts quatre d'agost, mesura que s'hauria complert. Per la segona d'aquelles dates Caballol destaca que "*una de les fàbriques de calçat de la vila ha tocat la sirena cridant la gent a treballar. Això dona un aire de certa normalitat*"¹⁸³. Fou "*la fàbrica anomenada R. Termes*", que abans de deu dies ja havia "*enviat cap al front de lluita per els nostres braus milicians, vuit mil parells de sabates*"¹⁸⁴.

Pel que fa a la fàbrica de ciment de Vallcarca, la família Fradera, patrons de la fàbrica, com s'ha detallat en capítols anteriors havien mantingut als treballadors en condicions inhumanes i havien perseguit per la força tot intent d'associació. Conscients en esclatar el procés revolucionari que la seva conducta dictatorial els convertia en un objectiu clar dels obrers alçats en armes, especialment dels que havien estat acomiadats en la darrera vaga i havien hagut d'emigrar a Gavà, fugiren abandonant la seva indústria. Així, segons el testimoni d'un treballador de la fàbrica:

*"en esclatar la guerra, els que havien hagut de marxar a Gavà a treballar, de seguida escopetes... i cap a Vallcarca, contra la junta que s'havia format! El primer que van agafar va ser el Cañellas, que era el president, i l'encarregat del moll, que era un tal Molina. Els van matar"*¹⁸⁵.

A l'Assemblea Popular s'acordà la col·lectivització de la fàbrica, descrita amb tot detall per Simone Khan, un diputat del Partit Laborista Independent d'Anglaterra que esdevingué membre de la "*Commission Internationale pour l'Aide aux Réfugiés Espagnols*"¹⁸⁶. En un primer article, a més de detallades explicacions tècniques sobre la

¹⁸¹ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 32.

¹⁸² Ibid, ibid.

¹⁸³ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 35.

¹⁸⁴ L'Eco de Sitges, Òrgan del CDS núm.2.620, publicat el tretze d'agost de 1936.

¹⁸⁵ Entrevista a Josep Gómez i Casanovas, MARTÍNEZ I SUÀREZ, Sandra, *Converses amb "biberons" de Sitges*, Ajuntament de Sitges, Sitges, 2006.

¹⁸⁶ A Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.467 i 1.468, publicats el dinou i vint-i-sis de setembre, els articles apareixen sota aquesta signatura sense referenciar qui era Simone Khan, la identitat del qual ve referenciada a SOLANO, Wilebaldo, *El POUM en la historia (Andreu Nin y la revolución española)*, Los libros de la catarata, Madrid, 2000.

tecnologia de que disposava la indústria i sobre el volum i les característiques de la seva producció, exposà que:

“la fábrica de cemento de Vallcarca, de la cual el propietario o más bien los propietarios han huido frente al movimiento popular, está en posesión y bajo la dirección de los obreros, que han formado un comité de fábrica (...) la fábrica emplea 750 obreros (...)

La Iglesia, ya empezada algunas veces e interrumpida por las pericias políticas, ha quedado en un paro definitivo después de junio (data de la constitució del sindicat) ”¹⁸⁷.

En un segon article, continuador de l'anterior, Khan documentaria més detalls del procés revolucionari en referenciar que:

“La Cementera Fradera está ahora dirigida por dos comités. Un Comité administrativo localizado en Barcelona en donde cumple el trabajo de cuestiones comerciales y financieras de la fábrica: se componen de tres miembros elegidos por unos 35 empleados (de los obreros de la fábrica dos nada más han sido despedidos por oponer resistencia al nuevo régimen).

El otro Comité que es el Comité de fabricación se encuentra naturalmente en Vallcarca (...) hay un delegado por cada turno; por lo cual asciende a 35 el número total de delegados de sectores (...)

La semana de trabajo que era de 48 horas, bajó en junio a 44h, ahora es de 38'20 (...)

El personal técnico ha sido muy poco cambiado, solo dos empleados superiores y seis encargados han reusado colaborar en la nueva organización y se han marchado.

El sindicato de la UGT fundado en marzo recogió inmediatamente 700 adhesiones pero la elección de la central no era libre. Fradera después de una huelga importante en 1931, consagró a la CNT un odio irremisible y toleró la UGT contando con la intervención de los jurados paritarios; después de cinco años de verdadero terror patronal, y forzado por las circunstancias políticas generales. Esas condiciones

¹⁸⁷ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.467, publicat el dinou de setembre de 1936.

explican fàcilment el recent traspasso del sindicat de una central a otra (el pas de la UGT a la CNT) ”¹⁸⁸.

La mateixa setmana que els treballadors del ciment, “*els obrers de la Fàbrica de Gas*” s’afegiren al procés col·lectivitzador, i la Delegació de Treball comunicava que “*han confiscat aquesta*” i que “*han estat cridats per aquest Comitè de Defensa per tal de que estudiïn dintre un termini breu la manera de rebaixar el preu del mateix*”¹⁸⁹.

Paral·lelament als treballadors de Vallcarca i de la fàbrica de gas, la indústria del calçat, que ocupava ja més de la meitat de la població treballadora local, fou la que, per la seva importància marcà la consolidació del procés col·lectivitzador en la gestió de l’economia local. Tot i que, des de la Delegació de Treball s’afirmava que “*una volta donada l’ordre de reintegrar-se el treball, tots els oficis ho feren quasi en la seva totalitat en que treballaven abans de la revolta*”, reconeixien que a la indústria del calçat, “*fora de les fàbriques més importants, els demás, o sigui els tallers, no pogueren fer-ho, degut, com hem dit abans, a la situació econòmica de la petita burgesia*”¹⁹⁰. A Sitges s’havien obert any rere any un bon nombre de tallers sabaters de mida petita o mitjana, però sovint tancaven o canviaven una o diverses vegades de propietat arran de les nombroses fallides que patien aquells petits productors, en competència directa amb grans indústries com les fàbriques Termes i Fill de Pau Benazet en un mercat on les comandes oscil·laven ràpidament perjudicant als productors menys capitalitzats¹⁹¹. Si aquesta havia estat la tònica dominant en temps de pau, l’aturada del treball posterior a l’esclat del conflicte bèl·lic deixà força petits tallers en una situació econòmica insostenible i abocats al tancament. Per respondre a la situació, que deixava a centenars de sitgetans en una situació econòmica incerta, que era una de les principals problemàtiques que havia d’afrontar la localitat, la Delegació de Treball emprengué el procés de reorganització del sector que feu públic a través d’aquesta nota:

“es reuní als tallers que momentàniament no podien reemprendre el treball, perquè exposessin la seva situació. S’acordà que es formés una cooperativa de producció, nomenant-se una ponència que junt amb una del Sindicat de Sabaters

¹⁸⁸ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.468, publicat el vint de setembre de 1936.

¹⁸⁹ L’Eco de Sitges, Òrgan del CDS núm.2.620, publicat el tretze d’agost de 1936.

¹⁹⁰ Ibid.

¹⁹¹ Segons l’exposat a: JOU, David, SELLA, Ventura i VIGÓ, Antoni, Op. Cit. i VIGÓ, Antoni, Op. Cit.

estudiessin i fessin els treballs que devien fer-se per portar-la a cap. Es reuní al Sindicat i s'acordà també la formació de la Cooperativa nomenant a una ponència per portar, junt amb la de la patronal, els treballs pertinents. Tot seguit les ponències nomenades tingueren les reunions, i feren gestions a Barcelona prop dels Comitès, en els quals hi trobaren una bona acollida, especialment en el d'Abastiments, que els digueren que podien tirar endavant, puix que ells els proporcionarien feina a fer per calçar les milícies. Encomanaren que es fessin unes mostres i asseguraren que si aquestes agradaven primer seria la Cooperativa que cap burgès. Foren confeccionades aquestes i el Comitè d'Abastiments les prengué, ja que les trobaven acceptables. Mentre s'esperava la demanda de parells que permeti tirar la producció endavant, es confeccionaren uns reglaments que foren presentats a una reunió de tots els afectats, els quals foren acceptats. Aquests reglaments seran enviats aquests dies a Barcelona, i s'espera que seran aprovats pel Govern. Mentrestant es procedirà a l'organització de la maquinària distribuïdora degudament (...) El nom d'aquesta Cooperativa és el de Cooperativa Obrera del Calçat de Sitges”¹⁹².

La col·lectivització del sector no havia estat, però, una iniciativa autònoma de la Delegació de Treball del CDS, ja que en una assemblea de la secció de sabateria del Sindicat Únic del Ram de la Pell celebrada a Barcelona s'havien aprovat unes millores de condicions de treball i de salari en el sector¹⁹³, s'havia aprovat que:

“en todos aquellos talleres y fábricas que los dueños, por cualquier razón o pretexto no acepten estos acuerdos o no les conviniera continuar trabajando , los obreros pueden incautarse del taller o fábrica, socializarlo bajo el control de los obreros y la fiscalización del Sindicato, y éste a su vez lo pondrá a disposición”¹⁹⁴.

La Cooperativa Obrera de Calçat de Sitges (d'ara en endavant COCS) ja havia emprés la producció al cap de menys d'un mes de constituir-se, i en aquest sentit *“els obrers de la Cooperativa, així com també els especialitzats de la Casa Benazet, han començat a treballar en la construcció de sabates per a milicians”¹⁹⁵*. Poc després la COCS va donar a conèixer la composició de la seva junta, amb una forta representació del POUM

¹⁹² Baluard de Sitges, Òrgan del CDSi núm. 1.464, publicat el vint d'agost de 1936.

¹⁹³ Inclouen una nova taula salarial, la sindicació obligatòria o les quaranta hores setmanals.

¹⁹⁴ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.464, publicat el vint d'agost de 1936.

¹⁹⁵ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.466, publicat el quatre de setembre de 1936.

amb militants com Milà o Arnan, i on constava com a vocal Josep Curtiada i Ferrer¹⁹⁶, germà del líder local d'Estat Català que encara treballava de tallador de calçat, a més d'anunciar *“els treballs de trasllat i ordenació de maquinària per muntar una secció que es dedicarà a construir sabates per a milícia”*¹⁹⁷. En el darrer exemplar del butlletí del Comitè de Defensa, que es publicà el deu d'octubre del mateix any, la COCS, que aclaria que com el sindicat corresponent estava adherida a la CNT, informava que:

“Tasca feixuga la d'organitzar la Cooperativa. La seva matèria primera la formaven les restes d'una sèrie de cases la poca importància de les quals feia que tinguessin un sistema de producció altament antieconòmic i que els moments d'intensa actuació local no haurien permès la seva continuïtat. Per això la classe obrera de Sitges ha tingut una visió clara del moment i amb el seu gran esperit renovador les ha transformades en una potent Cooperativa, que inicia els seus treballs en un moment que no es pot jutjar encara propici del tot, ja que ben bé encara els obrers no disposem del tot dels instruments de producció i canvi, sense els quals forçosament de no poder-s'hi recolzar l'economia de classe no pot triomfar. Amb tot, sabem que si aquests instruments encara no són a les nostres mans hi ha d'ésser forçosament i si bé avui aquest avenç nostre pot portar-nos a algun sacrifici, que forçosament tothom deu preparar-se a fer, en canvi fem planera la nostra economia de demà, ja que quedaran únicament en peu fàbriques que com la nostra (la col·lectivitzada) i les altres dues grans existents (Termes i Benazet) són ben organitzades per a produir en la forma que l'economia requereixi.

De moment la tasca immediata de la COCS ha estat de fornir els fronts de guerra antifeixista del calçat necessari. I aquest calçat el produïm, no pas mirant de realitzar un benefici que per la finalitat a que va destinat el calçat considerariem indigne de nosaltres, sinó que emprem tota la nostra atenció a que siguin fabricats amb materials que siguin una garantia per als milicians de que no podran contra els seus peus ni les pluges, ni el fred. I aquesta consigna és la de tots els nostres obrers.

Ja han sortit de la nostra fàbrica n°1 el primer miler de parells. En fabricació hi són tots els altres demanats i diàriament compten fer-ne sortir aviat de 400 a 500. Per això

¹⁹⁶ Josep Curtiada i Ferrer continuaria exercint de vocal de la junta de la COCS almenys fins a finals d'octubre, segons consta a Solidaridad Obrera núm.1.409, publicada el vint d'octubre de 1936.

¹⁹⁷ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.468, publicat el vint-i-sis de setembre de 1936.

hem ocupat ja un centenar de companys en la fabricació per milícies i cinquanta en les de fabricació civil”¹⁹⁸.

Fotografies de les tres de fàbriques de la COCS publicades a Solidaridad Obrera l'octubre de 1936¹⁹⁹.

Anomenar aquella nova indústria “fàbrica n°1” indicava la voluntat d’expandir l’experiència, i a finals de mes un reportatge monogràfic de Solidaridad Obrera sobre la COCS indicava que “ha fusionado todos aquellos grandes talleres en tres grandes fábricas instaladas en locales ventilados y en las que los obreros, mientras trabajan, pueden disfrutar de luz natural”²⁰⁰. Les tres primeres fàbriques organitzades per la COCS, tot i que haurien superat en mida i volum de producció als petits tallers que havien fusionat, i que segons Solidaridad Obrera comptaven amb “las máquinas más modernas que hoy en día existen”, no haurien aconseguit la producció de la gran fàbrica Fill de Pau Benazet. Segons les seves pròpies dades aquesta darrera fabricava “1.200 pares diarios de calzado variado”²⁰¹, mentre que les tres fàbriques de la COCS juntes en fabricaven 1.150 parells²⁰². Cinc setmanes després, en un nou monogràfic de Solidaridad Obrera referent a Sitges, confirmaven que la xifra de noves fàbriques

¹⁹⁸ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.469, publicat el deu d’octubre de 1936.

¹⁹⁹ Cap de les fonts periodística indicaria la localització d’aquestes tres fàbriques, ni de les dues posteriors, tot i això, la guia telefònica de l’any 1937 documentaria una es trobava al carrer Rafael Llopart sense número i una altra carrer Vinyet set.

²⁰⁰ Solidaridad Obrera núm.1.409, publicada el vint d’octubre de 1936.

²⁰¹ Ibid.

²⁰² Segons dades de Solidaridad Obrera “fàbrica número 1:500 pares diarios de botas de calidad superior para las milicias; fàbrica número 2: 150 pares diarios de calzado para mujer; fàbrica número 3: 500 pares diarios de calzado para niños y niñas”.

organitzades s'hauria ampliat, doncs *“acordaron juntar diversas fábricas pequeñas para crear cinco de nuevas, habilitadas en las mejores condiciones”*²⁰³.

Aquell procés col·lectivitzador fou un referent a nivell estatal, i quan a principis d'octubre es celebrà un Ple Nacional de la Indústria de la Pell i del Calçat a València de les dues grans centrals sindicals, els representants dels vuit-cents sabaters sitgetans afiliats a la CNT²⁰⁴ foren els encarregats de la secretaria de les actes²⁰⁵, i quan es debatia sobre si calia col·lectivitzar o confiscar les empreses del sector, afirmaren que:

*“Debido a la actuación caótica de la industria, este Sindicato se adelantó a todo cuando aquí pueda acordarse, esto es, que todas las industrias sin solvencia económica han sido socializadas de común acuerdo entre patronos y obreros, por lo que si aquí se aprobase lo contrario a este Sindicato le sería difícil retraerse de lo hecho ya que de hacerlo sería perpetuar a una clase que siempre hemos combatido por su ineficacia para dar solución a los problemas que la sociedad exige”*²⁰⁶.

Tot i aquesta progressiva consolidació de la COCS, les dues grans fàbriques no s'hi integrarien, així com tampoc algunes més de mida mitjana²⁰⁷. Desconeixent el detall del que succeí a la fàbrica Termes més enllà que tot i col·lectivitzada²⁰⁸, fou supervisada per la Generalitat i no per la COCS, de la fàbrica Fill de Pau Benazet el testimoni recollit per Jou, Sella i Vigó indicaria que tot i *“l'aparició a Sitges de representants del Sindicat de la Pell, controlat per la CNT procedents de Barcelona”*, i que *“les deliberacions es desenvoluparen amb apassionament i amb aportació de tota mena d'arguments, incloses pistoles sobre la taula, però finalment, per damunt de les tesis sindicalistes s'imposaren les del comitè de treballadors de can Benazet, que proposaren continuar intervenint la fàbrica per compte propi i a l'empara de la Generalitat”*²⁰⁹.

²⁰³ Solidaridad Obrera núm.1.442, publicada el vint-i-sis de novembre de 1936.

²⁰⁴ Solidaridad Obrera núm.1.418, publicada el trenta d'octubre de 1936, recull que els representants sitgetans foren Pere Bellver, Marcel·lí García i Joan Sancho.

²⁰⁵ Solidaridad Obrera núm.1.416, publicada el vint-i-vuit d'octubre de 1936.

²⁰⁶ Solidaridad Obrera núm.1.419, publicada el trenta-u d'octubre de 1936.

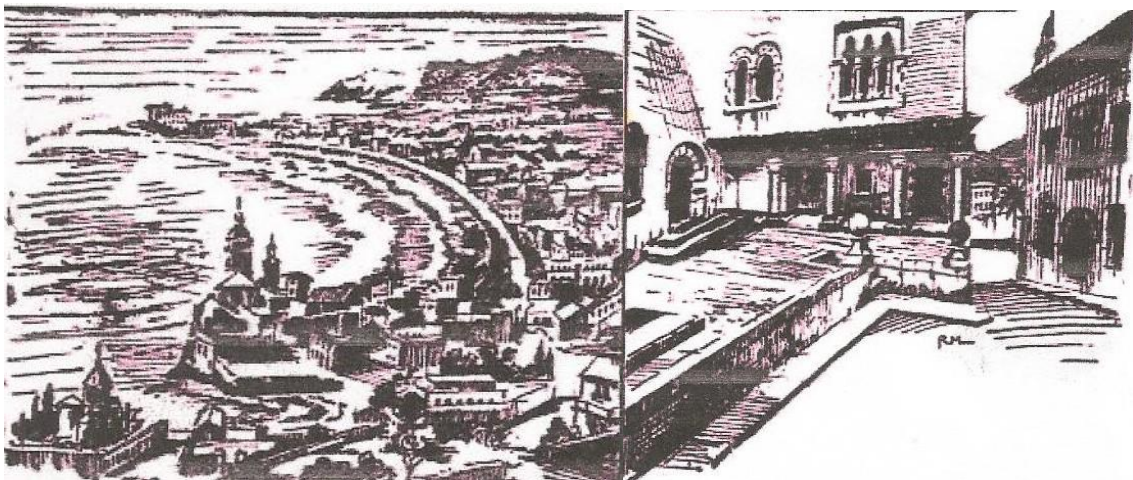
²⁰⁷ Solidaridad Obrera núm.1.442, publicada el vint-i-sis de novembre de 1936, parla de l'existència *“de unas doce fábricas”*, les cinc noves de la COCS, i la resta fins a fer la dotzena, les dues grans i altres de més petites, col·lectivitzades però independents de la COCS.

²⁰⁸ Solidaridad Obrera núm.1.442, publicada el vint-i-sis de novembre de 1936.

²⁰⁹ JOU, David, SELLA, Ventura, VIGÓ, Antoni, Op. Cit. P. 34.

Així, fugits els patrons de la fàbrica, els treballadors i els seus representants, com la resta de sabaters sitgetans integrats a la CNT, haurien aprovat la col·lectivització de l'empresa. Però, tot i les pressions que haurien rebut del sindicat local del calçat, controlat pel POUM, i dels representants del sindicat de la pell català, que haurien acudit armats a l'assemblea i presumiblement es trobaven sota l'òrbita de la FAI, haurien rebutjat integrar-se a la COCS, que més endavant patiria altres contrarietats, com va descriure el militant del POUM Francesc Planas al mes d'abril de l'any següent:

“Un dels obstacles, ha estat que el procés de Socialització del Ram, ha anat descendint i paralitzant-se. No cal dir que al no anar ràpidament a la Socialització de la Indústria, de les matèries primeres, fins a la venda al detall del calçat fabricat, ha donat per resultat que la Cooperativa estigués mancada de crèdits, ja que els materials en mans dels magatzemistes (...) no n'entregaven cap si no era al comptat (...) Existeix avui la Distribuïdora, formada per companys viatjants, que tracten de controlar la venda al detall del calçat i evitar la invasió del mercat pel calçat procedent d'altres regions principalment de Llevant (...) La regió de Llevant, on els treballadors no saben res de la setmana de 40 hores, ni del 15 per 100 d'augment en els jornals, ni han existit confiscacions ni col·lectivitzacions (...) En aquestes condicions i aprofitant-se del descens revolucionari, d'una manera lenta però segura, aquest fabricants, han introduït al mercat de Catalunya (que Sitges abans pràcticament copava), una quantitat considerable de calçat”²¹⁰.

Vista general de la vila i vista parcial del palau Maricel que il·lustraven l'article de Solidaridad Obrera.

²¹⁰ Front, Òrgan del POUM de Sitges núm.32, publicat l'onze d'abril de 1937.

Seguint el camí col·lectivitzador marcat pels obrers de les fàbriques de ciment, de gas i del calçat, pocs dies després “en tots els demás sindicats es propugnà, en cas que llurs patrons no puguin garantir un mínim de 4 dies ja en treball o bé jornals es procedeixi a la formació immediata de cooperatives. Cosa que creiem que tots els obrers acceptaran, ja que del contrari es trobarien amb les circumstàncies de no poder menjar sempre que volguessin”²¹¹. En aquest sentit, a les dues setmanes el butlletí del CDS anunciava que el sindicat de paletes “decidí anar a la formació d’una Cooperativa de Treball” i “ingressar a la UGT” i que els pintors també es reuniren “per parlar dels reglaments de la Cooperativa”, però també que:

“Degut a la demanda feta pel Departament de Guerra per tal de que la fàbrica d’autos de Sitges construeixi les camionetes de la Creu Roja que han de prestar servei al front, aquesta Delegació de Treball reuni els mecànics i fusters parats per tal de que fessin (...) una camioneta de mostra. Una vegada fetes les indicacions en el Departament de la Guerra, es procedirà a la fabricació, a base de torns, de les demandes que faci aquest Departament. No cal dir que aquesta fàbrica serà explotada en comú”²¹².

El darrer butlletí del CDS acreditaria l’èxit del procés en referenciar que un mes després d’impulsar el projecte:

“ha sortit de la que fou fàbrica d’autos Nacional Sitjes el primer cotxe ambulància controlat pel Comitè de Guerra de Catalunya i producte dels esforços dels obrers que allí hi treballen. El nostre poble veu amb goig com cada dia més som una aportació important en l’enderrocament del feixisme. Cal continuar la tasca empresa i estimular allò que és beneficiós a la nostra causa”²¹³.

El citat estudi sobre la fàbrica Nacional Sitjes aclareix que “lamentablement, a finals de 1937 va cessar tota l’activitat”, però abans s’hi produiria la cara de les col·lectivitzacions que probablement més s’ha conservat en la memòria dels sitgetans. Aquesta no és altra que la realització a la fàbrica, que passà a anomenar-se Popular Sitjes, “de blindatges per a camions i camionetes, així com transformant alguns xassís

²¹¹ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.464, publicat el vint d’agost de 1936.

²¹² Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.466, publicat el quatre de setembre de 1936.

²¹³ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.469, publicat el deu d’octubre de 1936.

d'automòbil en petits vehicles blindats"²¹⁴. Paradoxalment, no hi ha cap estudi històric que faci una referència més detallada a aquesta fabricació, que es produí en els primers dies de revolució i, per tant, abans de rebre l'encàrrec de fabricar ambulàncies, però hi ha consens a l'hora d'assenyalar que se n'arribaren a produir poques unitats i que la producció s'aturà per la seva poca efectivitat bèl·lica²¹⁵. Un testimoni coneixedor directe dels fets, ha aclarit que a la fàbrica s'hi haurien produït altres tipus de material bèl·lic, "*els recipients de les bombes de fum, que després omplien en un altre lloc, i també feien la part mecànica de la fabricació de les granades*"²¹⁶.

Al marge de les col·lectivitzacions encara hi quedaren alguns gremis, però la situació revolucionària que s'havia iniciat els garantiria poder negociar unes condicions més favorables. En aquest sentit, "*aquesta delegació (la de Treball) hagué d'arranjar una sèrie de conflictes relacionats amb minyones despatxades pels seus "senyors", fent pagar en casos d'acomiadament no legal sis mesos de sou, i en cas d'acomiadament amistós el sou de tres mesos*", i de mutu acord amb el sindicat de mariners, "*s'acordà que presentessin una demanda als patrons de les barques, demanant que de les 6 parts que el Patró es tira en les barques de llum es redueixin a 5*", i "*aquesta demanda (en funció del capgirament de forces en la negociació col·lectiva) fou acceptada pels patrons*"²¹⁷. Poc dies després es constituïa una junta del CADCI per representar als treballadors de la branca mercantil de Sitges²¹⁸, on almenys hi havia un representant d'Estat Català, Josep Pujol, establí quines serien les relacions laborals que regirien el sector, basades en una jornada de quaranta hores setmanals, que s'havien de complir seguint uns horaris determinats en funció del tipus de negoci²¹⁹. Pel que fa als barbers, ambdós dietaris citen la creació de la seva cooperativa a les darrerries de setembre²²⁰, i altres fonts indiquen que "*instal·laren una barberia única al carrer de sant Pau*"²²¹, i per les mateixes dates el setmanari revolucionari constatà que "*s'ha constituït a Sitges un Comitè de Transports compost per quatre companys*"²²², que treballaven de taxistes

²¹⁴ SITJES SELLARÉS, Lluís, Web Cit.

²¹⁵ Que els butlletins del CDS o cap altre document emès pels revolucionaris no en facin esment semblarien indicatiu que el projecte tingué uns èxits escassos.

²¹⁶ Entrevista realitzada a Joan Yll i Fontanals el dotze de gener de 2011.

²¹⁷ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.464, publicat el vint d'agost de 1936.

²¹⁸ L'Eco de Sitges, Òrgan del CDS núm.2.620, publicat el tretze d'agost de 1936.

²¹⁹ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.466, publicat el quatre de setembre de 1936.

²²⁰ Creació que quedaria reflectida al Fons de Matricula Industrial i Comercial (AHS).

²²¹ JOU i ANDREU, David, SIERRA i FARRERAS, Roland, TEIXIDÓ i PASCUAL, Robert, *La guerra civil de 1936-39 a Sitges, tres conferències*, GES, Sitges, 2001. Op. Cit. P. 8.

²²² Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.468, publicat el vint-i-sis de setembre de 1936.

entre el centre de Sitges i Terramar i que s'adheriren a la CNT, i no tardarien en fer el mateix "*Espectáculos Públicos, Músicos y Camareros*"²²³. Ja al mes de gener de 1937, com es detallarà per la seva importància clau, els forners "*crearen una altra entitat col·lectivitat i construïren un forn únic a l'antic Teatre Vell, i obriren punts de distribució*"²²⁴, i, al mes d'abril del mateix any, es municipalitzarien els bars i els cafès²²⁵. Per completar l'evolució de la transformació local del món del treball quedaria analitzar com afectà als treballadors del camp, les relacions laborals dels quals s'haurien transformat però no consta que iniciessin ocupacions de terres fins al desembre, i no fou fins a mitjans de 1937 que es constituí la Junta Municipal Agrària.

Retornant als acords presos a l'Assemblea Popular celebrada al Saló del Prado, respecte a la defensa de la població s'aprovà el manteniment i millora²²⁶ de les barricades instal·lades als punts neuràlgics de la població, és dir, els accessos a la mateixa, el cap de la Vila i el camí del Cementiri, i el funcionament de l'ordre públic a la població, que en aquells moments regulava un nombre indeterminat de milicians armats. La xifra de milicians que efectuaven guàrdia a Sitges al llarg de la Guerra Civil és difícil d'aclarir, ara bé, es conserva una llista completa dels que efectuaren aquella tasca durant la setmana del quatre al deu de setembre, un mes després de la celebració de l'Assemblea Popular. La llista aclareix que durant aquella setmana efectuaren guàrdia a Sitges seixanta-quatre milicians, Estat Català n'aportava sis, entre els que no es trobava Pere Curtiada i Ferrer, ERC deu i el PSUC, la CNT i el POUM setze cadascun²²⁷.

Tot i que s'establirien mesures per regularitzar i fer menys arbitraris els registres i detencions, aquests s'haurien incrementat, i, en aquest sentit, poc més d'una setmana després Caballol assenyalaria que:

"l'aspecte semitràquil que tenia la revolta a Sitges al principi sembla que tendeix a canviar. El preciós Packard del ric estiuejant Jaume Figueras que va ser

²²³ Solidaridad Obrera núm.1.442, `publicada el vint-i-sis de novembre de 1936.

²²⁴ JOU i ANDREU, David, SIERRA i FARRERAS, Roland, TEIXIDÓ, Robert, Op. Cit. P. 8.

²²⁵ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 110. i JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 84

²²⁶ En aquest sentit, a Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.465, publicat el vint-i-set d'agost de 1936, es parla dels treballs que s'estan realitzant per a la "*instal·lació de llums a la barricada del camí del Cementiri*", doncs es trobar-se fora del que llavors era el nucli urbà i no en tenia.

²²⁷ *Relació dels milicians de la Vila de Sitges que han prestat servei de guàrdia durant la setmana 36 del 4 al 10 de setembre de 1936*, Fons Isidor Cartró (AHS). Els milicians d'Estat Català eren Miquel Esteve, Isidre Mestres, Josep Romeu, Manuel Gudin, Jaume Ferret i Josep Montserrat.

confiscat pel Comitè des dels primers dies s'utilitza a tort i a dret. Quan veiem el famós cotxe negre estacionat davant de qualsevol casa, ja tremolem (...) es veu aquest vehicle anant de casa a casa on es guarden els Misteris que surten a les processons de Setmana Santa (...)

El Comitè, cinc o sis homes armats, atura el famós Packard negre davant d'una casa. Si està ocupada, truquen a la porta. Si no està habitada, amb un martell o una altra eina n'obren la porta. Un cop a dins de la finca, en menys de mitja hora d'investigació per veure si hi ha quelcom que valgui la pena d'emportar-se, obren els balcons o finestres i per allà llencen tot el que té caràcter religiós, imatges, estampes, quadres, tot allò que no els interessa”²²⁸.

Pel que fa als tradicionalistes detinguts, els sitgetans reunits en assemblea acordaren per una majoria que cap de les cròniques ni referències posteriors quantifica que els tradicionalistes no fossin jutjats per un tribunal revolucionari local, i dies més tard foren lliurats a la justícia ordinària, en un judici que acabaria generant un enfrontament dins de les pròpies esquerres.

Finalment, tot i que la crònica del CDS no en fes referència, Julià, vinculat a l'Eco de Sitges, assenyala que a l'Assemblea Popular també es tractà sobre els setmanaris locals. Tenint en compte onze dies després²²⁹ sortiria al carrer l'Eco de Sitges, Òrgan del CDS, tot indica que s'hi acordà la necessitat d'adoptar un dels setmanaris locals publicats fins al moment com a òrgan de l'organisme revolucionari. El següent número sortiria amb el nom de Baluard de Sitges, Òrgan del CDS, en veure's obligat a canviar de capçalera perquè el fins llavors director “la va destrossar en posar una fusta a la maquina d'imprimir, perquè no s'identifiqués amb l'Eco de sempre”²³⁰. D'aquesta segona capçalera del CDS se n'editaren set exemplars, publicats setmanalment²³¹ entre el vint d'agost i el deu d'octubre, i recollia els comunicats de les diferents delegacions del CDS, articles d'opinió, notes i referències de militants dels diferents partits i sindicats que el composaven. Tot i això, des del primer fins al darrer exemplar, el predomini de

²²⁸ CABALLOL I MOREU, Joaquima, Op. Cit. P. 43

²²⁹ La tradicional sortida dels setmanaris sitgetans en diumenge fou canviada als dijous per ambdues capçaleres del CDS.

²³⁰ Pròleg de Ventura Sella a CABALLOL I MOREU, Joaquima, Op. Cit. P. 10.

²³¹ Sols faltà a aquesta periodicitat quan no es publicà el dotze de setembre, hipotèticament per la festivitat de la jornada prèvia en que s'hauria haver d'imprès.

les consignes i referències al POUM s'hi feren evidents. De fet, quan el deu d'octubre desaparegué la segona capçalera, als quinze dies el POUM començà a editar el seu propi butlletí local, que recuperant el nom utilitzat pel BOC s'anomenaria Front, Òrgan del POUM de Sitges, i del que se n'editaren trenta-quatre exemplars entre el vint-i-cinc d'octubre de 1936 i el tretze de juny de 1937²³², desapareixent arran de la il·legalització del POUM.

Del setmanari revolucionari local caldria destacar-ne la publicació de les *“l·listes de contribuents a les despeses de les Milícies Antifeixistes”*, que incloïen tant donacions individuals, com col·lectives, ja fos dels treballadors d'una fàbrica o d'una barca de pesca o del recaptat per un partit local en un acte en favor de les milícies²³³. Entre els donants individuals hi apareixerien molts dels personatges esmentats al llarg d'aquest estudi, d'entre els que caldria destacar a Dolors Torralbes, la dona de Pere Curtiada i Ferrer, que hauria aportat deu pessetes²³⁴.

Centrant-nos en les primeres milícies antifeixistes, *“uns súbdits italians antifeixistes i fabricants de calçat sortiren cap a Saragossa”*²³⁵ en la Columna Durruti a les darreries de juliol. Desconeixent el nombre dels que haurien partit i si altres sitgetans més s'haurien sumat a aquesta o altres columnes del front d'Aragó, Julià documenta que el catorze d'agost haurien *“salido una docena de voluntarios de aquí, entre ellos Puig²³⁶, Montoya, Rosés, Alcántara y otros, para la conquista de Mallorca”*²³⁷, però una referència posterior aclariria que almenys foren seixanta-tres els sitgetans que participaren de l'expedició. A Front, Òrgan del POUM de Sitges, mesos després es recordaria *“la feina que es tingué per a formar les columnes que la Comarcal demanava per anar a Mallorca. Set homes tocaven entregar”* a cada una de les cinc forces amb representació a Sitges, és a dir, en total trenta-cinc, però almenys el POUM a

²³² Que la col·lecció conservada estigui completa entre aquelles dates, i que el darrer exemplar coincideixi amb el procés d'il·legalització patit pel POUM arran del desenvolupament dels Fets de Maig del 1937, semblarien indicar que els trenta-quatre exemplars esmentats foren tots els que s'arribaren a publicar.

²³³ En total es publicaren tres l·listes de donants, i s'haurien recaptat almenys vint-i-dues mil nou-centes quaranta-set pessetes amb noranta-cinc cèntims. Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.464, 1.465 i 1.466, publicats el vint i vint-i-set d'agost i el quatre de setembre de 1936.

²³⁴ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.465, publicat el vint-set d'agost de 1936.

²³⁵ La Veu de Catalunya núm.12.513, publicada el trenta-u de juliol de 1936.

²³⁶ Les notes de Jou, Muntaner i Sierra a JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P.40., Puig seria el socialista Pau Puig i Ramos, anteriorment citat per haver estat candidat per la coalició d'esquerreres local l'any 1934.

²³⁷ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 40.

part “*dels set homes per la Comarcal*” n’hauria aportat “*vint-i-vuit (més) per a engruixir la columna del Partit*”²³⁸.

A l’illa de Mallorca, tot i els intents de resistència armada produïts el vint de juliol “*a Pollença, a Manacor, a Sóller, a Binissalem, a Sa Pobla i a Esporles*” per part dels carabiners i de civils partidaris de la República, els militars colpistes prengueren ràpidament el control de tota l’illa, com també ho feren a Eivissa, quedant sols Menorca sota control republicà. Per fer front a aquesta situació, el capità Alberto Bayo Giroud presentà un pla per alliberar les illes que havien quedat en mans del bàndol nacional, que rebé el suport de la Generalitat i del comitè de Milícies Antifeixistes. A més de militars professionals, l’expedició dirigida pel capità Bayo va estar formada per centenars de milicians, del POUM, de la CNT i, sobretot, del PSUC i d’Estat Català, partit que marginat al front d’Aragó es volcà en l’expedició a Mallorca aportant-hi uns dos mil milicians. Sortiren columnes tant de Barcelona com de València, que el dia set prengueren Formentera i el dia vuit iniciaren la conquesta d’Eivissa que completaren en unes poques jornades. Els milicians sitgetans, que no haurien participat en aquestes operacions, s’haurien incorporat per participar a l’intent de conquesta de Mallorca. Aquest hauria començat el dia setze d’agost i hauria fracassat en gran part per la divisió existent entre els expedicionaris i la falta de recolzament del govern central, i, finalment, les tropes foren retirades entre el cinc i el dotze de setembre²³⁹.

El dinou d’agost, cinc dies després de partir els expedicionaris sitgetans cap a Barcelona per anar a prendre Mallorca, novament Julià recollí que havien “*salido para el frente de Aragón columnas de milicianos, entre los cuales figuraban varios de esta villa*”²⁴⁰, referència que Caballol completà repetint que “*es diu que uns seixanta joves del poble han marxat cap a Barcelona per incorporar-se a l’exèrcit roig*”²⁴¹. Aquests milicians s’haurien incorporat almenys a les milícies del POUM i del PSUC, com demostren els llistats de milicians i les tres cartes procedents del front d’Osca que publicaria el butlletí revolucionari local.

²³⁸ Front, Òrgan del POUM de Sitges n38, publicat el trenta de maig de 1937.

²³⁹ MASSOT I MUNTANER, Josep, *El desembarcament de Bayo a Mallorca Agost-setembre de 1936*, Publicacions de l’Abadia de Montserrat, Barcelona, 1987, CRUELLES, Manuel, *L’expedició a Mallorca any 1936*, Joventut, Barcelona, 1971.

²⁴⁰ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 40.

²⁴¹ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 48.

Baluard, Òrgan del CDS, també publicà tres llistes de milicians que es trobaven lluitant als diferents fronts. Les dues primeres, publicades el vint-i-set d'agost, recollien els noms dels quaranta-un milicians del POUM i dels vint-i-sis de la CNT i de la FAI²⁴², i la publicada el quatre de setembre els vint-i-sis que també hi tenia el PSUC²⁴³. Aquests noranta-tres milicians, més els que aportaren des d'Estat Català i des d'ERC, serien els “*más de cien luchadores (que) tiene nuestro pueblo en los diferentes frentes*”²⁴⁴ als que es referí en la seva següent edició.

De l'anàlisi dels tres llistats caldria destacar que si bé entre els militants del PSUC no semblaria identificar-se a cap milicià de nacionalitat estrangera, entre els de la CNT i la FAI s'identificaria a cinc italians i entre els del POUM a quatre alemanys. Respecte als italians serien el grup que s'hauria unit amb diversos sabaters sitgetans a la columna Durruti i estaven liderats per Bruno Castaldi, un italià que s'havia instal·lat anys enrere a Sitges. Els dietaris en recullen la detenció, i Jou, Muntaner i Sierra²⁴⁵ documentaren que un jutge l'acusà d'estar conxorxat amb un altre italià, el xofer de Durruti, amb qui hauria comés diversos robatoris a Sitges, i, sobretot, de “*que se trata de uno de los jefes del espionaje italiano que actúa en nuestras costas*”²⁴⁶. Informacions localitzades en el marc d'aquesta tesi doctoral documentarien que mesos després estaria lluitant al front, i juntament amb la seva trajectòria posterior i el fet que fos detingut poc després dels Fets de Maig de 1937 semblarien indicar que les acusacions d'espia tenien poc fonament²⁴⁷. Pel que fa als quatre milicians del POUM sitgetà d'origen alemany, almenys dos haurien mort lluitant al front, Erwin Bresler, en l'expedició a Mallorca²⁴⁸, i, posteriorment, la seva parella, Margaret Zimbal “*Puz*” que moriria lluitant al front d'Osca²⁴⁹. Els altres dos, ella Else Hamberger, “*activa agent d'enllaç i periodista, al mateix temps que locutora de la Radio del nostre Partit*”, ell Gerard Hensche,

²⁴² Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.465, publicat el vint-i-set d'agost de 1936.

²⁴³ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.466, publicat el quatre de setembre de 1936.

²⁴⁴ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.467, publicat el dinou de setembre de 1936.

²⁴⁵ A les notes que incorporaren a JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 97 i 98.

²⁴⁶ La Vanguardia núm. 22.898, publicada el tres d'agost de 1937.

²⁴⁷ Segons recull l'Institut Storico Grossetano della Resistenza e dell'Età Contemporanea en base a diversos estudis, havia estat secretari del líder anarquista Enrico Malatesta, marxà d'Itàlia per oposar-se a Mussolini i havia estat condemnat i expulsat de França, Bèlgica, i Luxemburg abans d'instal·lar-se a Sitges i obrir un taller de calçat. Va combatre a Saragossa i Terol, fou comandant de tres companyies, i garantint que fou absolt, en “*un combate el 28/4/1938* (mesos més tard de les acusacions) *sufre heridas en una pierna*”, i després d'instal·lar-se a Tunísia s'allistà “*como voluntario en la armada inglesa*”.

²⁴⁸ Segons notes de Jou, Muntaner i Sierra a JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 44.

²⁴⁹ La mort de la primera surt ressenyada a la portada de Front, Òrgan del POUM, núm.8, publicat el vint-i-cinc d'octubre de 1936, i posteriorment Front i La Batalla li dedicarien articles d'homenatge i en ressenyarien el seu enterrament.

“responsable d’un hospital de sang del POUM”²⁵⁰, s’acabarien casant a Sitges en una escapada des del front. També caldria destacar que si bé entre les files del PSUC no hi havia cap dona, com s’avançava n’hi havia dues d’origen alemany al POUM, i la CNT en tenia una, Teresa Surrius, l’única miliciana d’origen sitgetà localitzada.

Fotografia de la Columna Macià-Companys fent instrucció. Estava integrada, sobretot, per militants d’Estat Català i d’ERC i on presumiblement hi hauria algun sitgetà que publicà La Veu de Catalunya.

Pel que fa a Estat Català i a ERC, cap font localitzada aclareix quants milicians havien enviat al front per aquelles dates, més enllà dels set “*que la Comarcal demanava per anar a Mallorca*”, i sols podem deduir que havien contribuït a pujar la xifra dels tres partits anteriorment esmentats fins als més d’un centenar que com s’avançava hi havia a mitjans de setembre. De fet, sols es poden identificar amb noms i cognoms a sitgetans d’Estat Català lluitant al front a les darreries de novembre, quan Francesc Carbonell exercia de motorista a les milícies pirinenques²⁵¹ i Jaume Jornet, Ventura Pujol i, fins a cinc dels seus militants més joves²⁵², com es detallarà, més del deu per cent dels integrants d’una lleva, foren cridats a Cartagena. Pel que fa al primer milicià d’Estat Català del que tenim constància de la seva mort, Caballol recollí que ja a finals de gener d’aquell mateix any presencià “*l’enterrament d’un milicià d’Estat Català*” on els assistents “*en comptes de senyar-se alcen el puny tancat*”²⁵³, i l’estiu de 1938 almenys en moriria un altre, Juli Cubillos i Lluís, “*antic i ferm militant del nostre partit de*

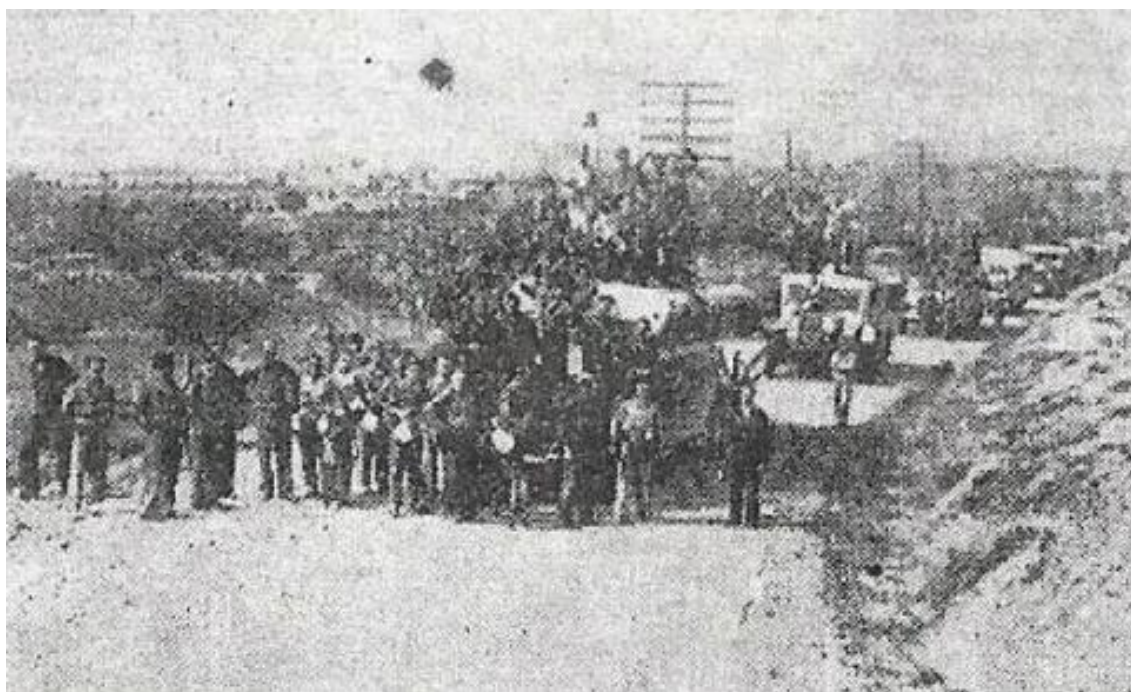
²⁵⁰ Front, Òrgan del POUM núm.9, publicat el primer de novembre de 1936.

²⁵¹ Diari de Barcelona, Portantveu d’Estat Català núm.289, publicat el nou de desembre de 1936.

²⁵² Informació a partir de la combinació de diverses fonts que es detallaran en analitzar el viatge a Cartagena dels milicians sitgetans.

²⁵³ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 92.

Sitges. Tenia vint-i-un anys”, que va “veure segada la seva vida després d’una llarga malaltia arran de la seva estada al front d’Andalusia”²⁵⁴.

Columna de milicians d’Estat Català al seu pas per Lleida al setembre de 1936 publicada pel seu diari.

Retornant a la crònica local, durant la segona quinzena d’agost, en que Pere Curtiada i Ferrer hauria continuat exercint com a representant d’Estat Català al CDS, a més de les qüestions ja analitzades s’haurien produït un bon nombre de fets destacats a nivell local.

Uns episodis que marcarien la població, i que foren decidits en el CDS, serien les confiscacions de finques i d’imatges religioses, així com l’exigència de treballs forçats als ociosos. Pel que fa a les confiscacions, foren comunicades el disset d’agost per milicians locals col·locant cartells a les portes de les finques afectades. Aquestes eren o bé finques propietat de gent adinerada que es trobaven buides, o bé, cases llogades a estiuejants, als quals se’ls comunicà que podien continuar ocupant-les fins a la fi de la temporada d’estiueig que estipulaven al trenta de setembre. Tot i aquest termini, com relatà Caballol la majoria haurien marxat de Sitges abans de cinc jornades. La primera d’elles es va fer una gran crema d’objectes religiosos a la platja de la Fragata, que els seus posseïdors havien lliurat arran que un pregó els convidés a fer-ho si volien evitar represàlies, però el que va fer decidir a la majoria d’estiuejants a marxar foren els reclutaments per a realitzar treballs forçats que es produïren des del dia vint. Julià s’hi

²⁵⁴ Diari de Catalunya, publicat el vint-i-tres d’agost de 1938.

referí escrivint que *“jóvenes y muchachas han sido destinados a trabajar en la playa, los primeros para borrar las huellas de las hogueras (on s’havien cremat els objectes religiosos), así como en la limpieza las segundas de los edificios ocupados por las milicias antifascistas”*²⁵⁵. Caballol completa la crònica exposant que algunes de les dones també haurien estat destinades a efectuar tasques de neteja a l’hospital de Terramar²⁵⁶, i que els joves haurien omplert sacs de sorra per a fer barricades. Solidaridad Obrera, en una crònica posterior, exposaria el procés descrit:

*“en los primeros días de la Revolución acudieron a Sitges, procedentes de Barcelona, buen número de burgueses con sus respectivas familias. Los orondos señores y las elegantes damiselas contaban hallar en Sitges, la paz, la tranquilidad de que antes gozaron. Fallaron sus propósitos (...) El Comité Revolucionario local tomó el acuerdo para con ellos de que las mujeres fuesen a barrer y fregar las viviendas incautadas por las organizaciones antifascistas. En cuanto a los hombres se les destinó a llenar sacos de arena para las barricadas. Hacerles trabajar, ellos que eran vagos de nacimiento, les desoló de tal manera que huyeron de Sitges aterrorizados”*²⁵⁷.

La fugida d’estiuejants fou tant evident com el seu efecte en l’economia local, que juntament amb l’aparició de diversos cadàvers als afores de la localitat, motivaren que el dia vint-i-tres el CDS aprovés dues disposicions, la primera per aturar els registres de domicilis i detencions fora del seu control, i la segona, que establia que els treballs que els darrers dies havien estat forçats passarien a càrrec de *“un voluntariat d’ambdós sexes”*²⁵⁸. Presumiblement, aquestes mesures, o d’altres no documentades, haurien portat a Julià a afirmar el vint-i-nou del mateix mes que *“continúan apareciendo en las carreteras cadáveres sin identificar, pero el ambiente local acusa cierta mejora por el predominio, al parecer, de los elementos revolucionarios más moderados”*, entre els que caldria suposar a Pere Curtiada i Ferrer.

Les mesures preses pel comitè no farien retornar als estiuejants fugits, i les finques que ocupaven, juntament amb les ja confiscades pel CDS, servrien per resoldre, sovint amb

²⁵⁵ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 40.

²⁵⁶ Al dia següent de l’Assemblea Popular foren requisats *“para hospitales de sangre el hotel del Terramar”* i el *“Golf Hotel”* seguint les ordres del Conseller de Governació Artemi Aiguadé i Miró. El nou hospital començà rebent vint convalescents però ja en serien una norantena al setembre, circumstància que acabà requerint la petició de matalassos als sitgetans.

²⁵⁷ Solidaridad Obrera núm.1.442, publicada el vint-i-sis de novembre de 1936.

²⁵⁸ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.465, publicat el vint-set d’agost de 1936.

escreix, les males condicions en que havien viscut gran part dels obrers sitgetans, com “*la falta de higiene de sus viviendas, de la falta de manutención*”, el “*amontonamiento de seres en un sola habitación, llena de insectos traidores, portadores de gérmenes infecciosos, en viviendas llenas de humedad*” i en “*barracones inmundos*”²⁵⁹.

Havent confiscat un bon nombre de finques, el CDS el dia vint-i-set va fer realitzar un pregó demanant “*la presentación de quienes hayan solicitado casa y de los que pretendan*”²⁶⁰, i al dia següent algunes ja s’hi haurien instal·lat, fet que Caballol va descriure molt críticament dies després escrivint que:

“*avui ha ocorregut un fet interessant a Sitges, un fet que vol dir que el comunisme prospera en aquesta regió. Distintes famílies proletàries han pres possessió (...) dels xalets d’en Fernàndez a la Ribera i s’hi han instal·lat més satisfets que unes pasqües (...) Mentrestant veiem la Villa Asturias, Villa Sitges i altres d’en Fernàndez que estan ocupades per un personal molt diferent del que acostumava a habitar-les. Això marca el començament d’apoderar-se de les cases de les cases de la gent rica i fer-se’n els amos. També ens assabentem que les villas d’en Ferratges a l’avinguda Sofia tenen inquilins proletaris*”²⁶¹.

Els dietaris referencien desenes de confiscacions de finques, i des del Comitè es requerí als propietaris de les finques per aclarir quins s’havien absentat, i als nous inquilins se’ls comunicà que haurien de fer front a les despeses en consum elèctric i que haurien de satisfer un lloguer “*tenido en cuenta las posibilidades económicas de cada obrero, en relación a los salarios que en sus respectivas ocupaciones percibe*”, l’import del qual es destinava a “*a obras públicas*”²⁶².

A l’hora de quantificar a quantes finques afecta el procés de municipalització de l’habitatge, l’única xifra localitzada, imprecisa i, de ben segur, exagerada o arrodonida seria de Solidaridad Obrera. S’hi afirmava que hi havia “*unos doscientos chalets en esta población (...) El Comité Revolucionario se incautó de todos, repartiendo viviendas a cuantos obreros de la población estaban en pésimas condiciones*”²⁶³.

²⁵⁹ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.464, publicat el vint d’agost de 1936.

²⁶⁰ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 41.

²⁶¹ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 54.

²⁶² Solidaridad Obrera núm.1.442, publicada el vint-i-sis de novembre de 1936.

²⁶³ Ibid.

Retornant a les darreries d'agost, el CDS hagué d'afrontar una tasca d'envergadura, el període de vacances escolars estava a punt d'acabar i calia organitzar el retorn a les aules dels alumnes de la localitat. Els revolucionaris sitgetans, preocupats per les males condicions en que els escolars de classe treballadora s'havien format fins al moment, queixa que havia expressat ja Pere Curtiada i Ferrer un lustre enrere en un article al primer Opinem...²⁶⁴, impulsaren unes importants millores.

La tasca de reforma de l'ensenyament va recaure en la Delegació de Cultura del CDS, que el dia vint-i-quatre va fer un ban on:

“per tal d'organitzar l'acoblament de les Escoles de nois i noies i de Pàrvuls, i poder començar les classes en el temps oportú, (es) recomana(va) a tots els pares de nois i noies compresos en edat escolar, això és de 4 a 15 anys, que passin a inscriure'ls per l'oficina que hi ha establerta a l'Ajuntament.

Caldrà, per tant, que els nois i noies vagin acompanyats de llur pare o mare, a fi de completar la inscripció en deguda forma”²⁶⁵.

Probablement Pere Curtiada i Ferrer complí amb aquest tràmit ràpidament, ja que es reunia al mateix edifici en el CDS, i l'hauria fet acompanyat dels seus dos fills, Pere, que tenia ja nou anys, i Dolors, que en tenia sis, que com confirma el padró d'aquell mateix any es trobaven en edat escolar²⁶⁶.

La descripció més detallada del procés posterior provindria d'una crònica escrita des de Sitges i publicada a Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català, que informaria que:

“Han començat a actuar el Comitè i (la) subdelegació local del Consell de l'Escola Nova Unificada. Són habilitats, a hores d'ara, diversos immobles per a instal·lar-hi les Escoles, en les quals s'efectuàrien les obres necessàries per tal de posar-los en condicions. Els 1.5000 infants compresos en l'edat escolar, amb que compta Sitges, seran atesos perfectament, en allò que pertoca a llur ensenyament”²⁶⁷.

²⁶⁴ Opinem... núm. 1, publicat el setembre de 1930.

²⁶⁵ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.465, publicat el vint-i-set d'agost de 1936.

²⁶⁶ Padró d'habitants de Sitges de 1936 (AHS).

²⁶⁷ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.218, publicat el setze de setembre de 1936.

Tot i que la crònica del diari separatista no donés més detalls, el butlletí revolucionari local informava que “*havent estat escollit aquest edifici (el de la conservadora família Vidal-Quadras) per l’Escola Nova Unificada per destinar-lo a escoles, s’està procedint actualment a l’arranjament de vàries dependències per poder començar seguidament el curs escolar*”²⁶⁸. Tot i que el curs 1937/1938 haurien “*estat creades ja un total de setze escoles a Sitges, cinc al barri de Vallcarca i una al de Garraf*”²⁶⁹, el curs 1936/1937, “*hasta que los nuevos locales estén en las debidas condiciones*”, es van haver d’establir “*dos turnos en las escuelas existentes*” per garantir que rebessin “*instrucción todos los niños y niñas de la localidad*”²⁷⁰, el curs no començà fins al setze de novembre, just el dia que Pere Curtiada fill complia onze anys, al desembre s’autoritza la reobertura de tres petites escoles privades per la impossibilitat d’acollir tot l’alumnat a l’escola revolucionària i a l’abril s’obrí “*otra escuela primaria en la casa n°7 de la calle Isla de Cuba*”²⁷¹.

Si el mes de setembre començà marcat per uns treballs que permeteren un inici de curs escolar amb unes condicions molt millors que les del curs precedent, continuaria protagonitzat per fets força més tràgics. El dia cinc de setembre tornaren a Sitges sols part dels milicians que havien partit a mitjans del mes de juliol per prendre l’illa de Mallorca, ja que en els combats sostinguts a l’illa hi havien mort deu militants del POUM local. Tot i que els seus noms i cognoms complets no foren publicats ni en el butlletí revolucionari local ni en cap altre font primària localitzada, els seus cognoms apareixen a la fotografia de l’acte²⁷² que s’organitzà per retre’ls homenatge, que Jou, Muntaner i Sierra completaren en part identificant-los com a “*Antonio Aznar Guillén, Lorenzo Baillo, (l’alemany) Erwin Bresler, Andrés Uclés, Josep Borderia, Tomàs Pellicer (...), Antonio Gimeno, Enric Buixadera (...), Miquel (o Joaquín) Sánchez i Jaume Ferret*”²⁷³. Sumats al militant mort en accident de cotxe en les primeres jornades revolucionàries ja sumaven onze milicians sitgetans morts, xifra que si llavors encara no arribava a la dotzena, ho faria abans de dues setmanes. El dinou de setembre ja s’homenatjava amb els anteriors a un caigut de cognom Ramón, al que la

²⁶⁸ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.468, publicat el vint-i-sis de setembre de 1936.

²⁶⁹ A tots els habitats de Sitges, ban de l’alcalde de Sitges Joan Santaló publicat el vint-i-u de juliol de 1938 (AHS).

²⁷⁰ Solidaridad Obrera núm.1.442, publicada el vint-i-sis de novembre de 1936.

²⁷¹ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 84.

²⁷² Dos apareixen però erròniament, el de l’alemany, que apareix a la pancarta com a Bresles en lloc de com a Bresler, i un dels sitgetans, que apareix com Buxadera quan es deia Buixadera.

²⁷³ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 44.

historiografia prèvia no hauria fet la més mínima referència, i que caldria identificar com al militant del PSUC Francesc Ramon i Junyent²⁷⁴.

Més enllà de l'efecte psicològic que tingueren les baixes patides a Mallorca, la conseqüència més tangible d'aquelles morts fou la revenja dels seus companys contra elements conservadors de la localitat. En aquest sentit, Julià recull que el mateix dia que arribaren “*de Mallorca los milicianos de esta villa de la columna de l'Estat Català (...) Tratan, al parecer, de vengarse de personas de aquí*”²⁷⁵, crònica que completà Caballol escrivint que “*pel poble corre la veu que han tornat part de les forces que van anar a prendre Mallorca. El grup de Sitges ha tornat amb nou baixes*”²⁷⁶. Aquest fet indigna la població. *Avui serà un dia negre. Es diu que han detingut al forner del carrer Bonaire, el sastre del cap de la Vila i l'Imburo*”²⁷⁷. Al dia següent Julià puntualitzava que els milicians haurien anat a cercar a altres conservadors sitgetans i haurien aconseguit detenir a més dels tres ja mencionats al propietari d'una masia de la localitat veïna, que havia passat a anomenar-se Ribes del Penedès. Finalment, segons Julià, “*no hallando a otros, dando a todos (cuatro) muerte*”²⁷⁸, fet que hauria provocat la fugida de més de mitja dotzena de famílies significades pel seu conservadorisme cap a diferents destinacions, principalment, a l'illa de Cuba.

Després d'aquells dos dies en que els sectors més extremistes, encapçalats pels milicians tornats de Mallorca i els militants del POUM, sobrepassaren al comitè local i aconseguirien venjar amb sang la mort dels seus companys, la Delegació de Defensa va fer públic un ban el matí del dia set, on es comunicava a “*tots els milicians actius i passius i a tots els ciutadans en general que si se'ls troba efectuant registres sense el control de les Delegacions de Defensa o Guerra seran sancionats severament*”²⁷⁹. El ban aconseguí aturar l'acció dels incontrolats, no produint-se cap fet similar en els dies posteriors, fet que hauria portat a Caballol a afirmar que “*el Comitè ha pres la decisió de no deixar matar ningú més*”²⁸⁰.

²⁷⁴ Entre els noranta-tres milicians sitgetans recollits a les llistes publicades sols aquest militant comunista tindria aquest cognom, i el més probable seria que morís lluitant al front d'Aragó.

²⁷⁵ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 44.

²⁷⁶ Caballol rebaixa a nou la xifra de morts per no considerar del poble a un alemany que havia vingut a Sitges ja iniciat el procés revolucionari.

²⁷⁷ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 55.

²⁷⁸ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 44.

²⁷⁹ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.469, publicat el deu d'octubre de 1936.

²⁸⁰ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 57.

Els registres i assassinats s'aturaren arran del ban, però la fermesa del CDS a l'hora d'evitar noves execucions hauria superat una dura prova al cap de poques setmanes. Com ressenya Julià el setze d'octubre *"Pablo Puig, regresado del frente aragonés, trajo la triste noticia de haber muerto (la jornada anterior) en la lucha siete milicianos²⁸¹ de aquí (tots set militants del POUM), tratándose algunos vengarse dando muerte a otras tantas personas no responsables de ello, pero hubo quien (integrants del CDS) lo impidió revolver en mano"*. Dos dies més tard, Julià advertia que *"la intranquilidad prosigue ante el propósito de algunos de vengar la muerte de milicianos de aquí matando a personas indefensas de la villa, si bien parece que algunos directivos (del CDS) se oponen con energía"*. Desconeixent si tingueren relació amb la voluntat de venjar la mort d'aquests set milicians, que havien fet pujar almenys a dinou la xifra de revolucionaris locals morts des de l'inici del conflicte, el dia vint es va despertar *"el vecindario con la emoción de haber sido muerto el señor Tomás de la Caja de Pensiones y otro que se dice es de Vallcarca"*²⁸².

Fotografia de l'acte d'homenatge als caiguts a Mallorca publicada per Front, Òrgan del POUM.

Retornant als deu milicians caiguts a Mallorca, reberen un homenatge a la nova Casa del Poble, l'antic Prado, a càrrec de Manuel Grossi, comandant de la milícia del POUM

²⁸¹ Segons notes de Jou, Muntaner i Sierra a JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit., P. 50. els set morts foren *"Emiliano Díez, Salvador Rossel, Abelardo Martínez, Francesc Borderia, Joan Pujadó i Joan Freixenedas. L'altre podria ser Nicasio (o José) Mondéjar"*. Posteriorment Manuel Grossi publicaria una crònica detallada de com es produí la mort dels milicians sitgetans a Front, Òrgan del POUM núm.14, publicat el sis de desembre de 1936.

²⁸² JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 52.

a Aragó on com s'avançava moririen diversos sitgetans. Segons crònica del butlletí revolucionari local, la conferència *“fou presidida pel camarada Sebastià Far en representació dels combatents de la JCI a Mallorca. Els noms dels camarades absents presidien el lloc d'honor. Muntaven la guàrdia la representació del POUM que lluità a Mallorca amb baioneta calada, a l'entorn de la Presidència la Secció Femenina i la JCI”*. Grossi *“sol·licità un minut de silenci per als camarades caiguts, que fou complert amb emoció, puny enlaire (...) i l'acte s'acabà cantant La Internacional”*²⁸³.

Arran de la mort dels milicians el POUM obrí també una llista de subscripcions per a recaptar fons per a les famílies dels militants caiguts, que obrí simbòlicament *“Margarette Simval, amb 110 pessetes, import del sou del seu company (Erwin Bresler) desaparegut”*²⁸⁴. La subscripció, que en publicar-se el darrer exemplar de Baluard, Òrgan del CDS havia reunit més de vint-i-sis mil pessetes, havia estat recaptada en base a aportacions individuals, però també col·lectives, ja fossin de grups polítics com el mateix POUM o de grups de treballadors com els de la piscina o d'un dels bancs locals, i en base a la recaptació d'actes organitzats amb aquesta finalitat. D'entre aquests, partits de futbol o vetllades de cinema soviètic al Prado i al Retiro, que pocs dies abans havien estat rebatejats com a Casa del Poble²⁸⁵ i Ateneu Cultural Proletari²⁸⁶ i que s'havien adjudicat la CNT i la UGT²⁸⁷ respectivament, caldria destacar-ne un que suposà la primera referència directa a Pere Curtiada i Ferrer després de dues setmanes on la seva actuació hauria quedat desdibuixada entre la dels seus companys en les fonts conservades.

Al butlletí revolucionari local quedà recollit que *“la Banda de Música que dirigeix el metre Montserrat, féu el proppassat diumenge un concert públic a benefici de les milícies. Ho remerciem degudament, tant pel benefici, que fou satisfactori, com per*

²⁸³ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.468, publicat el vint-i-sis de setembre de 1936. Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.468, publicat el vint-i-sis de setembre de 1936. En les seves memòries, Manuel Grossi explica les circumstàncies de la mort dels militants del POUM de Sitges: *“Los mataron a cuchilladas. Les cortaron los miembros y después de rociarles con gasolina les prendieron fuego (,,) Así han muerto aquellos heraldos hijos de Sitges, que con tanto amor sabían defender las ideas de la dignidad humana”*, a GROSSI, Manuel, *Cartas de Grossi*, Sariñena editorial, Sariñena, 2009, Pàg. 77.

²⁸⁴ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.467, publicat el dinou de setembre de 1936.

²⁸⁵ Aquesta nova denominació del Prado obliga a rebatejar l'antiga Casa del Poble, que segons Jou passà a anomenar-se Ateneu Cultural Eclèctic. JOU i ANDREU, David, SIERRA i FARRERAS, Roland, TEIXIDÓ i PASCUAL, Robert, Op. Cit. P. 8.

²⁸⁶ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.467, publicat el dinou de setembre de 1936.

²⁸⁷ L'adscripció sindical dels nous casinos no surt referenciada a la premsa revolucionària, doncs sols es detalla a JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 42.

l'increment de la cultura que significa el mencionat acte. Hi dedicarem, com és natural, l'espai que es mereix"²⁸⁸. Malgrat aquell compromís, tardà tres exemplars en fer-ne una nova referència, que es limità a referenciar dins la quarta llista de "donatius per a les víctimes del feixisme i de contribució a la lluita" que el "benefici (del) concert del dia 13 de setembre" havia estat de set-cents quaranta cinc pessetes i trenta cèntims. Sortosament, el Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català, ja havia recollit que:

"A la nit, al passeig Pi i Margall, tingué lloc un selecte concert a càrrec d'una orquestra de cinquanta professors, que interpretà acuradament un gran nombre de composicions que foren aplaudidíssimes per el públic. La recaptació, en aquest acte, fou considerable. El nostre company Pere Curtiada agrai amb paraules abrاندades, al poble de Sitges, l'ajut als lluitadors de la llibertat"²⁸⁹.

Abans d'avançar esdeveniments posteriors a aquell concert, caldria mencionar que a Sitges els revolucionaris confiscaren la farmàcia²⁹⁰ i les bodegues²⁹¹, que nomenaren una Junta Revolucionària per a gestionar l'Hospital de Sant Joan Baptista amb presència d'Estat Català²⁹² i de la resta de forces revolucionàries a excepció del PSUC²⁹³, i, finalment, potser amb participació de Pere Curtiada i Ferrer, l'onze de setembre "una comissió (de militants d'Estat Català de Sitges) es desplaçà al monument de (Rafael de) Casanova (a Barcelona) per retre honors a l'heroi del 1714, i, amb ell, als qui avui ofrenen la seva vida amb l'heroisme dels vells lluitadors per la llibertat de la pàtria i dels homes"²⁹⁴.

La segona meitat de setembre, a Sitges, més enllà de les qüestions ja detallades, caldria assenyalar que el CDS hauria destinat, com es va fer a gran part dels pobles catalans, "les campanes de l'ex-església (...) a ésser fosses per a la construcció de canons"²⁹⁵, que segons descripció de Julià s'haurien retirat el dia vint-i-u i el vint-i-dos feren el mateix amb les de la resta de centres religiosos. Desterrada la religió del nou ordre polític, l'església havia perdut les seves antigues funcions i fins i tot els qui es casaven

²⁸⁸ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.467, publicat el dinou de setembre de 1936.

²⁸⁹ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.218, publicat el setze de setembre de 1936.

²⁹⁰ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 45.

²⁹¹ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 57

²⁹² El representant del partit independentista fou Eudard Giralt i Esmerats, no Pere Curtiada i Ferrer.

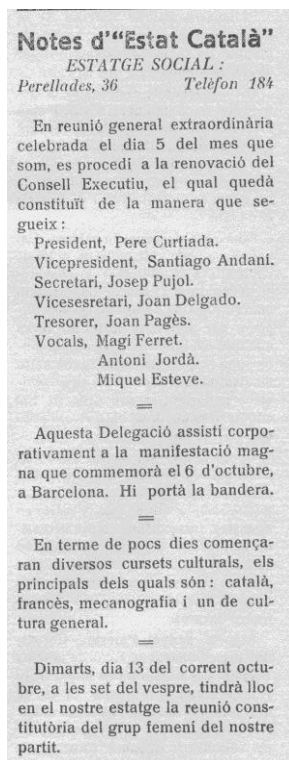
²⁹³ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 45.

²⁹⁴ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.218, publicat el setze de setembre de 1936.

²⁹⁵ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.467, publicat el dinou de setembre de 1936.

ho feien a la seu de la Delegació de Defensa²⁹⁶, i s'acabaria destinant l'edifici emblema de Sitges a la venda de carbó²⁹⁷.

Si durant l'analitzat mes de setembre les referències directes a Pere Curtiada i Ferrer localitzades es limitaven a referenciar el seu discurs en el concert per les milícies, en el mes d'octubre i següents serien abundants. La primera es remuntaria al dia cinc, quan la secció local d'Estat Català procedí a la renovació del seu Consell Executiu. Segons nota oficial de la secció publicada al darrer Baluard, Òrgan del CDS, Pere Curtiada i Ferrer continuava com a president, Santiago Andaní en seria el vice-president, Josep Pujol el secretari, Joan Delgado el vice-secretari, Joan Pagès el tresorer i Magí Ferret, Antoni Jordà i Miquel Esteve els vocals²⁹⁸.

Nota publicada pel setmanari revolucionari local.

Al dia següent, sis d'octubre, Caballol referencia que *“el celebren a Barcelona els d'Estat Català i altres partits, menys la FAI i la CNT. Encara que plou, la desfílada no*

²⁹⁶ El dia vint-i-sis *“en la secretaria de la De la Delegación de Defensa la unión de cinco compañeros con sus respectivas compañeras (...) los compañeros protagonistas del acto iban todos vestidos con los uniformes de milicianos del POUM cuatro y uno de la FAI”*. Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.469, publicat el tres d'octubre de 1936.

²⁹⁷ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 64.

²⁹⁸ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.469, publicat el deu d'octubre de 1936.

*s'interromp i acaba a les quatre de la tarda. A Sitges no se celebra*²⁹⁹. La mateixa nota del partit independentista que informava de la renovació del seu consell confirmà que *“aquesta delegació (presumiblement Pere Curtiada i Ferrer entre ells) assistí corporativament a la manifestació magna que commemorà el 6 d'octubre a Barcelona. Hi portà la bandera*³⁰⁰.

Completant l'activitat de l'organització independentista sitgetana durant el mes d'octubre, on cal pressuposar al seu president en els diferents actes, la citada nota del partit anunciava que *“dimarts, dia 13 del corrent octubre, a les set del vespre, tindrà lloc en el nostre estatge la reunió constituent del grup femení del nostre partit*³⁰¹. Una nota posterior del partit, aquest cop publicada al Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català, indicava que Salvadora Comes, coneguda popularment com *“la generala”*, de qui Lluís recorda que *“era bona, de les que cridaven, era de Còrdova”*, que *“era molt popular aquí”* i que *“ella sempre s'hi posava, donava la cara”*, esdevenia la presidenta del grup femení. Magdalena Escapa, esdevingué la vice-presidenta, i Berta Giralt la secretària, ambdues identificades per Lluís com *“de la colla”*³⁰² de la presidenta, Pura Adell, la tesorera i, Elisa Brunet, Mercè Gràcia i Rita Planes, les vocals³⁰³.

El dia disset del mateix mes Julià recollí que *“se organiza una tómbola benéfica por l'Estat Català a favor de las milicias”*³⁰⁴, acte que deuria resultar exitós i que es repetiria al mes següent com referenciaria el diari del partit:

*“hem organitzat una tómbola l'èxit de la qual està descomptat, i més si tenim en compte la gran quantitat d'objectes que han estat aportats pels ciutadans. En la tasca de recollida d'objectes, com en tantes altres avinentesa, hem pogut comprovar la simpatia que el nom del nostre Partit desvetlla en la nostra gent. Per al dia de la inauguració, si no hi ha cap contratemps, una cobla executarà sardanes davant el nostre Casal. Curarà de la tómbola la secció femenina”*³⁰⁵.

²⁹⁹ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 64.

³⁰⁰ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.469, publicat el deu d'octubre de 1936.

³⁰¹ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm. 1.469, publicat el deu d'octubre de 1936.

³⁰² Entrevista realitzada a Josep Lluís i Sarroca el divuit de febrer de 2010.

³⁰³ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.260, publicat el cinc de novembre de 1936.

³⁰⁴ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 50.

³⁰⁵ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.260, publicat el cinc de novembre de 1936.

Descrita l'activitat de la secció local d'Estat Català durant aquelles dates, caldrà fer menció a un decret de la Generalitat de Catalunya que transformaria la vida política sitgetana i de la resta de localitats catalanes i que Pere Curtiada i Ferrer viuria en primera persona.

Caldrà recordar abans que el vint-i-u de juliol s'havia creat, a proposta del president Companys, el Comitè de Milícies Antifeixistes, que tenia per objectiu organitzar militarment les forces que lluitaren contra l'alçament de Catalunya, i, a la vegada, servia per superar les reticències de la CNT i de la FAI a entrar formalment a un govern anomenat com a tal. L'organisme, que comptà amb presència de totes les forces polítiques i sindicals antifeixistes de certa envergadura a excepció d'Estat Català, no fou capaç de coordinar eficaçment les columnes del front ni d'aturar les actuacions incontrolades de bona part de les seves patrulles de control, i en aquest sentit, superant-se les reticències anarquistes inicials a integrar-se al govern de la Generalitat de Catalunya, tots els grups que integraven el Comitè de Milícies Antifeixistes entraren al govern i dissolgueren l'organisme revolucionari el vint-i-set de setembre de 1936.

Seguint amb aquest procés de regularització i normalització del procés revolucionari, el Consell de la Generalitat l'aplicà a la vida política local, que a Catalunya des de la revolució de juliol tenia tantes realitats diferents com poblacions hi havia. En iniciar-se el procés revolucionari, a cada localitat s'havien format comitès locals la composició dels quals havia quedat a criteri dels seus impulsors i respongué a la correlació de forces entre les diferents formacions polítiques o sindicals. ERC i la CNT havien estat les forces que havien esdevinguts hegemòniques en la majoria de comitès, i la resta de forces polítiques antifeixistes hi aconseguiren diferents graus d'implantació. Pel que fa a Estat Català, el partit de Pere Curtiada i Ferrer, analitzat l'estudi de Josep Pozo "*El poder revolucionari a Catalunya durant els mesos de juliol a octubre de 1936. Crisi i recomposició de l'Estat*", queda documentat que, a més de Sitges, aconseguí presència en almenys nou comitès revolucionaris locals més, en el de la veïna Vilanova i en els del Prat de Llobregat, Badalona, Sant Just Desvern, Martorell, la Granada, Manresa, Dosrius i les Borges Blanques³⁰⁶.

³⁰⁶ POZO i GONZÁLEZ, Josep, *El poder revolucionari a Catalunya durant els mesos de juliol a octubre de 1936 / Crisi i recomposició de l'Estat*, tesi doctoral presentada el 21 de juny de 2002 a la UAB.

Per tal de canviar aquesta realitat local de difícil gestió, des del nou Consell de la Generalitat de Catalunya es va fer públic que es decretava que els comitès locals revolucionaris havien de ser substituïts per “*la constitució dels nous Ajuntaments de Catalunya*”, per tal “*d’anar a la completa normalització de la vida municipal catalana*”. Aquesta normalització passava per que fossin “*constituïts per representants dels partits polítics i organitzacions antifeixistes, amb la mateixa proporció quant a llocs, que el Consell de la Generalitat*”³⁰⁷, és a dir, tres per a ERC i tres per la CNT, dos pel PSUC i un pel POUM, un de l’Acció Catalana i un de la Unió de Rabassaires.

El procés de negociacions entre els diferents components del CDS sobre com fer front al decret emès pel Consell de la Generalitat no pot ser documentat amb tot detall, ja que desaparegué el seu setmanari i no es conserva cap tipus d’acta fins a la constitució del nou Ajuntament. Tot i així, la crònica de Julià permet confirmar que el dia vint-i-dos arribaren puntualment a Sitges els diaris on es publicaven els “*decretos de la Generalidad disolviendo toda clase de comités en Cataluña, así como ordenando una nueva constitución de ayuntamientos*” i que correspondrien “*a Sitges 22 concejales*”. Novament Julià informà dos dies després que “*han sido convocados diversos partidos locales para, al parecer, designar sus respectivos representantes en el ayuntamiento en su nueva organización*”, que haurien continuat al dia següent “*en la Casa del Pueblo (El Prado) se ha celebrado una asamblea relacionada con la constitución del nuevo ayuntamiento, surgiendo graves divergencias que hicieron temer represalias a tiro limpio*”. Les negociacions haurien quedat fins a tal punt estancades que la mateixa crònica destacava que, més de dues setmanes després d’aprovar-se’n la dissolució, continuaven “*funcionando aquí los comités (revolucionarios)*”. Finalment, el dia vint-i-vuit d’octubre Julià escrivia que “*se asegura que por fin se ha llegado a un acuerdo para constituir el ayuntamiento*”, advertint que havien entrat “*en el mismo afiliados al Estat Català (entre ells Pere Curtiada i Ferrer) en contra de lo decretado*”³⁰⁸. Abans d’analitzar l’acord pres pels revolucionaris sitgetans i l’incompliment que cita Julià, així com la resta dels que es produïren respecte al decretat per la Generalitat, que seran analitzats adequadament en el proper capítol, caldrà fer una valoració de la tasca desenvolupada pel Comitè de Defensa de Sitges durant la seva existència i el paper que hi hauria desenvolupat Pere Curtiada i Ferrer i el seu partit.

³⁰⁷ La Veu de Catalunya núm.12.575, publica l’onze d’octubre de 1936.

³⁰⁸ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 52.

Pel que fa a la valoració de la feina realitzada pel comitè revolucionari local, caldrà assenyalar-ne els mèrits. L'organisme revolucionari solucionà amb èxit problemes endèmics de la població com la falta d'habitatge en condicions per als obrers i tingué la capacitat d'integrar a totes les forces antifeixistes locals, doncs a moltes localitats antigues rivalitats havien impedit un comitè revolucionari totalment plural. No menys important fou la tasca de la seva Delegació de Treball impulsant la col·lectivització de gran part de la producció, i sobretot, reorganitzant l'atomitzada indústria del calçat amb l'impuls de les noves fàbriques de la COCS, realitat que com es demostrà en el citat Ple Nacional de la Indústria de la Pell celebrat a València havia convertit els sabaters sitgetans en l'avantguarda del proletariat de la seva indústria a nivell estatal. Finalment, també caldria valorar que el Comitè de Defensa fou capaç de publicar puntualment el seu setmanari i que contribuí aportant milicians sitgetans des de la sortida de la primera columna cap al front, dels quals almenys vint havien mort³⁰⁹, tot i que la falta de dades més completes impedeixin valorar si ho feren en un nombre similar al de la resta de poblacions catalanes o si hauria hagut un diferencial important.

Pel que fa a les mancances de la seva gestió, caldria ressaltar que més enllà de jutjar la decisió política d'eradicar qualsevol tipus de culte o objecte religiós de la població, aquesta es realitzà d'una manera tan brusca i barroera que impedí generar consensos més amplis i generà rebuig, fins i tot, entre sitgetans no creients. Juntament amb la qüestió religiosa, l'actuació del CDS que li generà més animadversions fou la falta de control sobre l'ordre públic i l'activitat dels seus milicians. Extrems com haver de fer públic, quan ja es portaven més de dos mesos de revolució, un comunicat assegurant que *“este comité se ve obligado, dada la gran cantidad de coches inutilizados”* a recordar que *“todo aquel compañero que conduzca sin tener el carnet de chofer, se le retirará el coche”*, seria prou il·lustratiu del desgavell que hi podia arribar a haver entre les files dels propis milicians. El CDS demostrà falta d'autoritat entre els seus milicians, en aspectes anecdòtics com l'assenyalat però sobretot en moments puntuals com el retorn dels expedicionaris de Mallorca. A aquesta falta d'autoritat s'hi sumaria la falta de capacitat de fer aplicar les seves pròpies lleis, doncs coneixedors de qui eren els

³⁰⁹ A les baixes ja conegudes s'havia sumat la pèrdua de Margaret Zimbal, l'alemanya que havia perdut el company a Mallorca, que morí a les darreries d'octubre al front d'Osca i seria enterrada a Barcelona. Front, Òrgan del POUM núm.8, publicat el vint-i-cinc d'octubre de 1936. El llistat de caiguts que publicà inclou sols als seus divuit milicians, i per tant, hi ha la possibilitat que ja haguessin mort altres sitgetans lluitant de milicians amb altres partits a més dels anteriorment esmentats.

revolucionaris que havien venjat els caiguts a Mallorca matant quatre conservadors locals, els membres del CDS es limitaren a assegurar que es perseguirien tals actuacions però només si es tornaven a repetir. Amb justícia, però, el CDS va saber mantenir l'ordre públic i complir les lleis a un nivell superior al de moltes localitats catalanes, i essent “36 los asesinados enterrados”, una xifra no excessivament alta per aquelles dates, i a més, “la mayor parte de ellos no (estaven) identificados y (eren) procedentes de otras poblaciones”³¹⁰. A més, com s’ha detallat, almenys en alguna ocasió organitzà tribunals revolucionaris amb representació de diferents partits, no quedant la sentència en mans dels milicians que realitzaven la detenció, i fou capaç d’impedir que les morts al front d’Aragó generessin venjances similars a les ocasionades per les baixes a Mallorca.

Respecte al paper que desenvolupà Pere Curtiada i Ferrer com a representant d’Estat Català al CDS, tot i que no es conservin actes de les reunions del comitè revolucionari local, ni el testimoni directe de cap dels seus integrants, la seva participació en el salvament del rector Godayol fa que se li pugui pressuposar una actitud més moderada que la expressada pels representants d’altres forces polítiques i sindicals. A hores d’ara, amb la documentació existent, no podria detallar-se més enllà de l’expressat en aquest capítol, deixant fixat definitivament l’estat de la qüestió fins a la possible aparició de nous dietaris o testimonis que puguin aportar llum sobre la qüestió o més difícilment notes o directament les actes del Comitè de Defensa de Sitges.

Paral·lelament al seu paper dins el comitè revolucionari sitgetà, ocupà el més alt càrrec orgànic d’Estat Català a Sitges, la presidència de la secció local, però morts ja tots els seus integrants i no havent-se conservat l’arxiu les referències a l’exercici d’aquest que s’han pogut documentar són escasses.

Finalment, no ha estat possible localitzar cap testimoni de la participació de Pere Curtiada i Ferrer en el seu partit a nivell nacional durant 1936 més enllà de les referències a les seves intervencions en el congrés de refundació del partit. Tot i existir la certesa que encara no pertanyia al Comitè Central d’Estat Català, el fet que dirigís una de les escasses deu seccions del partit que aconseguiren integrar-se al respectiu

³¹⁰ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 50.

comitè revolucionari local li hauria garantit algun tipus de càrrec en l'estructura territorial del partit, presumiblement el de sots-delegat de la comarcal d'Estat català del Garraf, càrrec que se l'hi pot documentar a inicis de 1938³¹¹. Malauradament, la falta d'estudis sobre el partit més enllà de les biografies publicades sobre els seus dirigents³¹², i la no conservació de documentació nacional del partit, que a diferència de la CNT no tingué la visió o els mitjans per evacuar els seus arxius a l'estranger, impedeixen donar més detalls de l'actuació comarcal o nacional de Pere Curtiada i Ferrer al llarg de 1936.

³¹¹ El primer càrrec a l'estructura territorial del partit que s'ha pogut documentar és el de "sots-delegat de la Comarcal del Garraf" a inicis de 1938. Diari de Catalunya, Portantveu d'Estat Català núm.166, publicat el vint-i-set de febrer de 1938.

³¹² RUBIRALTA I CASAS, Fermí, *Joan Cornudella i Barberà (1904-1985), Biografia política: 50 anys d'independentisme català*, Publicacions Abadia de Montserrat, Barcelona, 2003 i *Daniel Cardona i Civit*, Editorial Afers, Catarroja, 2008, TOUS I VALLVÈ, Jordi, *Antoni Andreu i Abelló, Correspondència política d'exili (1938-1939). D'Estat Català al Front Nacional de Catalunya*, Edicions El Mèdol, Tarragona, 1999.

11) REGIDOR I ALCALDE PER LA REVOLUCIÓ

Si bé el decret publicat pel Consell de la Generalitat fixava amb tot detall que a una localitat amb la població de Sitges li corresponien vint-i-dos regidors, i que n'havien de correspondre sis a ERC i a la CNT, quatre al PSUC i dos al POUM, a Acció Catalana i a la Unió de Rabassaires aquest no es complí.

Afortunadament, les actes del Consell Municipal, a diferència de les del Comitè de Defensa s'han conservat, permetent conèixer amb detall l'incompliment, com es desenvoluparen les diferents sessions i el paper que hi tingué Pere Curtiada i Ferrer.

Després de les diverses reunions per deliberar sobre les qüestions enumerades per Julià, el dia vint-i-vuit d'octubre es dissolgué el Comitè de Defensa de Sitges i es constituí un nou consistori municipal, que com s'avançava, no complia amb els criteris fixats. Sense fer menció a l'incompliment i sota la presidència del jutge popular de la localitat Josep Serra i Vivó, Pere Curtiada i Ferrer i la majoria dels representants polítics i sindicals que serien designats regidors donaren per constituït un nou consistori municipal. Aquest, quedava integrat per vint-i-dos regidors, sis de la CNT, Alfred Campos i Pizá, Joan Aznar i Cabañate, Jacint Sastre i Descarrega, Francesc González i Gutiérrez, Josep Garcia i Solá i Alexandre Roca i Romeu, i quatre de la resta de forces polítiques, Pere Curtiada i Ferrer, Cristòfor Torres i Girona, Joan Montserrat i Torralbas i Antoni Jordà Altadill, per Estat Català; Josep Xambó i Miret, Joan Santaló i Camps, Antoni Hill i Canyameras i Emili Bella i Abadal, per ERC; Vicens Ibañez i Montserrat, Sebastià Vidal i Palau, Baldomer Campillo i Tomás i Teòfil Navarro i Martínez, pel PSUC; i Josep Elies i Artal, Sebastià Far i Boleda, Alfred Nicolás i García i Joan Alsina i Cabero, pel POUM.

Segons la mateixa acta del ple de constitució, es cedí *“la presidència al de més edat entre aquests (els regidors acabats de designar) que resultà ésser el company Josep Xambó i Miret”*, i després d'intervenir *“breument els companys Alsina, Campos i Curtiada”*, intervencions que no quedaren recollides a l'acta, es resolgué *“ajornar el nomenament de càrrecs al dia de demà”*³¹³.

³¹³ Llibre d'actes de sessions municipals de l'Ajunt. de Sitges, sessió del vint-i-vuit d'octubre de 1936.

El Consell Municipal constituït a Sitges complia amb el número de regidors decretat pel Consell de la Generalitat. A les poblacions de menys de cinc mil habitants els en corresponien onze, a les de més de vint mil, trenta-tres, i, encara que sembli mentida, a les que com la Blanca Subur quedaven entremig els hi corresponien vint-i-dos, un número parell que podia comportar fàcilment empats en les votacions, l'essencial era que el número fos múltiple d'onze i permetés exactament la mateixa proporció que es donava al Consell de la Generalitat. També es respecta el nombre de regidors que li corresponien a la CNT, sis, i al PSUC, quatre, però la resta de la composició diferia de l'establerta. Segons el decret, si una o vàries organitzacions no tenien representació en una localitat, els seus llocs quedaven temporalment vacants, mentre que a Sitges els que no podien ocupar les inexistents Acció Catalana i Unió Rabassaires, dos cadascun, s'atorgaren tots quatre a Estat Català. Completant l'incompliment, ERC rebé quatre regidors enlloc dels sis fixats pel decret, permeten atorgar-ne quatre al POUM, el doble de l'estipulat.

Els representants del Comitè de Defensa, argumentant que la composició fixada per la Generalitat no responia a la realitat sitgetana, havien constituït un Consell Municipal que la reflectís més fidelment. Més enllà d'excloure'n les formacions sense presència a Sitges, reconeixent la major representativitat de la CNT, que agrupava a més de dos-mil treballadors sitgetans, li atorgaren sis regidors, i als quatre partits revolucionaris locals, en un repartiment igualitari els n'atorgava quatre a cadascun.

La tarda del dia següent es realitzà la segona sessió, també amb l'assistència de Pere Curtiada i Ferrer, on bàsicament es va fer el repartiment de càrrecs de les comissions de govern municipal. Se'n constituïren cinc, Defensa i comunicacions³¹⁴, que quedà en mans del cenetista Francesc González, Hisenda i economia, encarregada al republicà Josep Xambó; Treball i Obres públiques, atribuïda al militant del POUM Alfred Nicolás; Cultura, Sanitat i Assistència Social, per la que es designà al psuquista Vicens Ibañez; i, finalment, la Comissió de Proveïments, quedà en mans de Pere Curtiada i Ferrer. És a dir, el repartiment de les comissions fou totalment equitatiu en atorgar el funcionament d'una comissió a cadascuna de les forces amb representació municipal, i a

³¹⁴ Tot i no constar a l'acta de la sessió, des de Front, Òrgan del POUM de Sitges núm.9, publicat el primer de novembre de 1936, s'assegurava que aquell partit hauria proposat que la "*Conselleria de Defensa estès (només) en mans del POUM i de la CNT*", però la resta de forces polítiques i sindicals ho rebutjaren.

més, aquest responsable estava auxiliat per un representant de les altres quatre forces, i, per tant, cada partit o sindicat a més d'encapçalar una comissió tenia presència en les altres quatre. Igual criteri es seguí amb la designació de *l'alcalde*, i tot i que el POUM proposà que aquest càrrec només pogués quedar en mans de militants d'una *"organització que admeti la lluita de classes"*, la resta de forces polítiques ho rebutjaren i es decidí que *"aquestes funcions siguin exercides per torn (per representants de les cinc forces representades) cada període de l'una a l'altra sessió ordinària del consell municipal"*³¹⁵, és a dir, l'alcaldia anava quedant en mans del representant d'un partit o sindicat diferent cada dos divendres.

Desconeixent el detall de la valoració que feu Pere Curtiada i Ferrer de la formació del Consell Municipal, que cal pressuposar com a molt positiva per haver-hi pogut mantenir la presència del seu partit tot i el decretat pel Consell de la Generalitat, i la de la majoria de partits que el composaven, s'ha conservat la del POUM, l'única força local que disposava de setmanari propi. Hi asseguraren molt críticament que:

"la formació del Consell Municipal no respon, no solament a les necessitats de la revolució, sinó ni a les característiques de la població. El nostre partit (...) tenia personalitat suficient per ocupar els llocs de més responsabilitat menant els destins de la població (...) diem que són els partits obrers qui deuen tenir una part preponderant al Consell Municipal (...)

*Si algun organisme creu que deuen seguir-se les orientacions de fora de Catalunya i fins i tot d'Espanya (referint-se al PSUC i al seu seguidisme de la consigna de Front Popular marcada des de la Internacional Comunista³¹⁶), nosaltres no ho consentirem. Fronts Populars subestimant la força creadora de la classe obrera és quelcom que Lenin qualifica d'optimisme liberal-burgés"*³¹⁷.

³¹⁵ Llibre d'actes de sessions municipals de l'Ajunt. de Sitges, sessió del vint-i-nou d'octubre de 1936.

³¹⁶ Trencant obertament amb les tesis aplicades des del Sisè Congrés de la Internacional Comunista, basades en la consigna de *"classe contra classe"* que impedia les aliances dels partits comunistes amb les forces social-demòcrates, la Komintern decidí a partir del seu setè congrés celebrat l'agost de 1935, davant l'ascens del feixisme a tot Europa, aplicar la tàctica del *"front popular contra el feixisme"* que animava a fer pactes no sols amb la social-democràcia sinó també amb els partits liberals de tendència progressista. Aquest plantejament era el que s'havia començat a aplicar a Catalunya amb el front d'Esquerres i a la resta de l'Estat amb el Front Popular, i havia arribat al seu punt culminant amb la creació del PSUC i la unió de diferents forces comunistes i socialistes catalanes.

³¹⁷ Front, Òrgan del POUM de Sitges núm.9, publicat el primer de novembre de 1936.

Pere Curtiada i Ferrer era un dels regidors de més edat del consistori, fet que li assegurava el grau de l'experiència, i més en l'àmbit de la gestió municipal, ja que era un dels pocs regidors que ja havia exercit aquella responsabilitat anteriorment. A més, la tasca de dirigir la Comissió de Proveïments, que aniria esdevenint cada cop un repte més important, era molt apropiada per a Pere Curtiada i Ferrer per conèixer amb detall els productes alimentaris, preus i proveïdors dels anys en els que havia gestionat la seva pròpia botiga de queviures. També estava molt preparat per representar a Estat Català a la Comissió de Treball i Obres Públiques, l'altra tasca que li fou assignada en el nou Ajuntament, la seva principal funció era supervisar la reorganització de la indústria del calçat de la que ell era un perfecte coneixedor per haver-hi treballat de jove, i, a més, el seu germà Josep era el vocal de la COCS.

Abans de la següent sessió, que es realitzaria el tretze de novembre, les dues comissions on participava el regidor independentista ja hagueren d'afrontar els primers reptes, la de proveïments, perquè el dietari de Julià ressenya que començaren a escassejar les patates que es va fer llegir un pregó *“contra el abuso de aumentos sin justificación de precios de los artículos de consumo, amenazando con sancionar las infracciones que se denuncien”*, i la de treball, perquè la mateixa font assegurà que *“entre los obreros de Vallcarca existen discrepancias, pues la gran mayoría de ellos quieren separarse de la CNT para reingresar en la UGT”*³¹⁸. Tot i això, durant els dies que transcorregueren abans de la següent sessió, les principals novetats a la població foren que s'apagà l'enllumenat públic de la població, i en algun moment la llum de tots els habitatges, arran de les notícies de l'atac d'un vaixell feixista a la ciutat de Roses, però sobretot els greus enfrontaments entre forces polítiques revolucionàries de la localitat que acabaren a trets. Julià escriví que *“anoche (sis de noviembre) el concejal socialista Baldomero Campillo fue perseguido a tiro limpio por afiliados del POUM según se afirma, resultando ileso”*³¹⁹. Desconeixent l'origen de l'incident, que podria haver estat provocat per discrepàncies en la Comissió de Defensa on Baldomer Campillo representava al PSUC, a la següent sessió municipal *“per unanimitat s'acorda fer constar en acta la protesta del Consell municipal per l'agressió de que fou objecte el company Conseller Campillo, i la satisfacció, al ensems, per haver-ne sortit il·lès”*³²⁰.

³¹⁸ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 56.

³¹⁹ Ibid. P. 54.

³²⁰ Llibre d'actes de sessions municipals de l'Ajunt. de Sitges, sessió del tretze de novembre de 1936.

Molt probablement per evitar nous incidents, el regidor del PSUC acabaria marxant a lluitar al front d'Aragó al cap de deu dies³²¹.

Aquells primers dies de novembre, fora de la població caldria destacar dos actes a la capital, on molt probablement participà Pere Curtiada i Ferrer. Un l'important míting que realitzà Estat Català al Gran Price, ja que al diari d'aquell partit hi consta l'assistència d'una representació de militants sitgetans³²², i l'altre una manifestació, doncs *“foren en gran nombre els companys que assistiren a la manifestació d'homenatge a la URSS, amb les banderes de la delegació sitgetana d'Estat Català”*³²³.

Centrant-nos en la tercera sessió del nou consistori, que es realitzà el tretze de novembre i donà la presidència al cenetista Alexandre Roca, començà amb el repàs de la feina feta per les diferents comissions. La Comissió de Defensa, després d'explicar la tasca desenvolupada per la homòloga delegació del dissolt comitè revolucionari, va exposar que *“pel que fa a la defensa de les costes”* s'havia *“resolt anar a la creació i ensinistrament d'una centúria de milicians que estarà integrada per vint representants de cada grup dels cinc que formen el Consell Municipal (...) juntament amb la conveniència de fortificar les esmentades costes”*³²⁴. Tot i que l'acta fixa que Pere Curtiada i Ferrer, com altres tres regidors, van fer intervencions en el debat posterior, no exposa el detall de que expressà.

A continuació la Comissió de Finances va explicar l'estat de la caixa municipal, i exposà que:

*“amb referència a una sol·licitud en la qual Estat Català demana que el Consell municipal vulgui cedir un objecte per a la tómbola que organitza a benefici dels caiguts en la lluita contra el feixisme la inauguració de la qual consistirà el proper dia 15 del que som a les onze del matí en un concert a base de sardanes no ballables, es acordat de concorre-hi i de cedir un objecte que escollirà i adquirirà la Comissió d'Hisenda”*³²⁵.

³²¹ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 58

³²² Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.258, publicat el tres de novembre de 1936.

³²³ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.266, publicat el dotze de novembre de 1936.

³²⁴ Llibre d'actes de sessions municipals de l'Ajunt. de Sitges, sessió del tretze de novembre de 1936.

³²⁵ Ibid.

El Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català, ja havia publicat el dia abans una nota on es deia que:

“Amb l'activitat necessària a l'organització d'una cosa de l'envergadura com és la tómbola que està en curs d'acabament a la nostra vila, s'han desenvolupat els treballs preliminars. Ara ja està tot a punt. Diumenge, dia 15 del mes que som, serà inaugurada la tómbola d'ESTAT CATALÀ de Sitges.

Els objectes que ens han estat aportats amb aquest fi, sumen diversos milers. A més a més tenim un quadre del pintor sitgetà, estimadíssim Joaquim Miró (1850-1914)³²⁶, així com un altre de la M. Cortés, muller del doctor Aiguader³²⁷. El primer és una escena de platja, amb tot el tipisme vuitcentista, i el segon retrata un milicià ferit al front aragonès, que passà la convalescència al Terramar. Ambdues obres són d'una vàlua considerabilíssima³²⁸ i seran objecte d'un sorteig especial, que no dubtem serà recercadíssim”.

El dia de la inauguració, la Cobla Mozart, executarà unes quantes sardanes davant el nostra Casal, al migdia.

La companya Anna Badia³²⁹ i altres, tenen anunciada la visita per al diumenge dia 15, a la tarda”³³⁰.

La crònica de l'acte l'oferia també el diari independentista en dues edicions posteriors a la celebració de l'acte. En la primera, del dia disset, exposaven:

“El diumenge fou inaugurada al Casal d'Estat Català de Sitges una tómbola a benefici de les milícies.

³²⁶ Més correctament Joaquim de Miró i Argenter (1849-1914), fou un pintor sitgetà deixeble del també pintor Arcadi Mas i Fontdevila, ajudà Joan Soler i Casanovas en la decoració del Prado i excel·lí en paisatges com el sortejat. El seu germà Josep participà de la Tercera Guerra Carlina, i ja instal·lat a Cuba, fou un destacat heroi de la Guerra d'Independència d'aquell país i arribà a ser general de divisió.

³²⁷ Que en aquells moments dirigia l'hospital de Terramar.

³²⁸ Desconeixent quant podria valer actualment el quadre de la senyora Cortés si es conservés, un quadre d'un paisatge parisenc de Miró fou subhastat per la prestigiosa casa de subhastes londinenca Christie's per gairebé quatre mil euros.

³²⁹ Important dirigent de la secció femenina, germana dels difunts militants d'Estat Català assassinats i que era membre del Comitè Central del partit.

³³⁰ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.266, publicat el dotze de novembre de 1936.

Fou tant gran l'èxit que assolí aquesta tómbola, que abans de les set de la tarda ja s'havien exhaurit tots els números i hagué d'ésser clausurada, enlloc de durar uns quants dies com era el propòsit dels organitzadors.

Visità la tómbola una nombrosa representació de les organitzacions barcelonines d'Estat Català, en la qual hi havia el Secretari General del Partit, Joan Torres Picart, els companys Llussà i Anna Badia, del Comitè Central, Pilar Vidal, de la Secció Femenina central, Anna Murià, del Diari de Barcelona, i altres. També hi assistiren delegats dels pobles del voltant i la Secció Femenina de Vilanova i la Geltrú”³³¹.

Tres dies després el diari independentista amplia la nota:

“Un èxit esclatant fou el que obtingué la nostra tómbola. Ampliem la nota que aparegué dimarts al “Diari” per tal de donar una idea més aproximada a la veritat de la nostra afirmació.

En la recollida d'objectes, es palesà la simpatia que ESTAT CATALÀ TÉ CONQUERIDA EN EL POBLE. Tothom es féu un deure i un honor de col·laborar-hi. En quinze dies es recolliren gran quantitat d'objectes. Entre els més valuosos, figuren dues teles de Joaquim Miró (1850-1914), i Carme Cortés d'Aiguader, que són objecte d'un sorteig a part, per la seva importància.

Tot diumenge, des que fou oberta la tómbola, fou corrua feta de gent que s'empenyia per tal de poder adquirir números. Tan gran fou la gernació que ens visità, que a les sis de la tarda no quedava cap objecte a la tómbola, i molta gent quedà sense poder cooperar a la nostra obra. No ens en planyem, perquè vam veure com responem al sentir del poble de Sitges.

Al migdia la cobla Mozart, declinant tota remuneració, va interpretar un concert de sardanes, clos amb l'himne nacional. La recaptació puja a unes 2.500 pessetes”³³².

Malauradament, tot i les detallades descripcions sobre la tómbola organitzada pels independentistes sitgetans, no podem concretar amb detall el paper que hi jugà Pere

³³¹ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.270, publicat el disset de novembre de 1936.

³³² Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.273, publicat el vint de novembre de 1936.

Curtiada i Ferrer, presumiblement la recepció dels alts càrrecs del partit que havien vingut des de la capital.

Retornant a la sessió municipal del tretze de novembre, la següent comissió en exposar la tasca desenvolupada fou la de proveïments, i en aquest sentit:

“El company Curtiada i, complementàriament, el company Roca, resumeixen la labor efectuada pel Comitè de Proveïments en matèria tal; i, després d’haver intervingut així mateix els companys Alsina, Santaló i Xambó, s’acorda per unanimitat que per la Delegació de Proveïments sigui establerta per tot el dia 23 del que som una Cooperativa de Consum les línies de la qual, si no poguessin ésser fixades dins de l’al·ludit període, seria convocat el Consell municipal a sessió extraordinària per la resolució pertinent”³³³.

Seguidament fou el torn de l’exposició de la Comissió de Treball i Obres Públiques, a càrrec d’Alfred Nicolàs, que generà un debat sobre la reconstrucció del Pavelló de Mar on hauria intervingut també Pere Curtiada i Ferrer en termes que no quedaren reflectits a l’acta. A continuació s’aprovaren les gestions per demanar un préstec *“per l’import de cinquanta-mil pessetes que serien destinades a varies obres i adquisicions d’interès municipal”*, i s’accedí *“una petició presentada per la Cooperativa de Flequers, demanant que, en endavant, no siguin concedits més permisos de construcció i obertura de forns de coure pa”*, però *“reservant-se el Consell municipal (i especialment la Comissió de Proveïments presidida per Pere Curtiada i Ferrer) la facultat de fiscalització en tot moment dels preus, distribució i control fins a la confiscació i tot, si calgués, dels forns de la Cooperativa sol·licitant”³³⁴.*

Tancat el repàs de la feina feta per les comissions, s’acordà que aquelles realitzessin llistats *“de tot el personal que depèn del Municipi; expressant els casos, de duplicitat de tasques o de sous, havers fruits i afecció o desafecció al Règim, de cadascuna”* i *“el seu pressupost parcial de despeses”³³⁵*, qüestions que generarien intensos debats en sessions posteriors.

³³³ Llibre d’actes de sessions municipals de l’Ajunt. de Sitges, sessió del tretze de novembre de 1936.

³³⁴ Ibid.

³³⁵ Ibid.

Més enllà dels informes i peticions per a les diferents comissions, es feren gestions per aclarir la situació legal de la fàbrica de gas, es feu la condemna de l'agressió patida pel regidor del PSUC ja comentada, s'interessaren per la situació del conservador Felip Font i es va debatre amb participació de Pere Curtiada i Ferrer sobre si calia canviar el nom dels carrers. També s'encarregà a la Comissió d'Hisenda l'elaboració d'una Carta Municipal i la gestió de les despeses que comportava l'Hospital de sang de Terramar, s'ajornà la decisió de què fer amb els menjadors populars, s'aprovaren impostos sobre els industrials i s'acordà enviar un telegrama a Madrid. Les qüestions tractades a la sessió municipal havien estat moltes, i això va fer que fos *“aixecada la sessió a dos quarts de dues de la matinada del dia següent després d'una durada de tres hores i tres quarts”*³³⁶.

Durant els deu dies que transcorregueren abans de la següent sessió, caldria destacar, a més de l'inici del curs, episodi ja comentat, la continuació dels enfrontaments entre els diferents sectors antifeixistes, el funcionament de les fàbriques Benazet i Termes, l'enterrament de Durruti i l'enviament de milicians al front.

Pel que fa a les divergències, s'haurien manifestat almenys el dia quinze, i ho feren intensament i per partida doble. A Vallcarca es produí *“un serio conflicto entre sus obreros por querer unos afiliarse a la UGT y otros continuar en la CNT”*, de tal magnitud que demanaren *“incluso apoyos armados a los respectivos partidos de Barcelona, mediante cuya intervención se evitó de momento una lucha peligrosa”*. Al centre històric de Sitges es reproduí un altre enfrontament entre forces antifeixistes, ja que *“el mismo domingo entre socialistas y afiliados a la FAI se promovió agria disputa por si los primeros o los segundos eran quienes dieron más contingente de afiliados locales a los milicianos del frente de batalla”*³³⁷.

També gràcies a la crònica de Julià queda constància que per aquelles dates *“la fábrica de calzado de Rafael Termes funciona como cooperativa de sus trabajadores, ejerciendo la gerencia su nombrado dueño. La de calzado de Hijo de Pablo Benazet*

³³⁶ Ibid.

³³⁷ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 56.

continúa intervenida por la Generalidad, siendo su representante el señor Casanovas”³³⁸.

Respecte a l’enterrament de Durruti, que havia mort en circumstàncies poc clares a Madrid, ambdós dietaris aclareixen que a Sitges es suspengueren els espectacles dominicals per facilitar l’assistència a la localitat catalana, que a Sitges fou nombrosa, i entre la que cal pressuposar a Pere Curtiada i Ferrer i bona part dels militants de la secció sitgetana d’Estat Català, que Solidaridad Obrera³³⁹ documenta que hi ofrenà una corona de flors en honor del lluitador anarquista.

Finalment, el mateix dia que es celebraria la quarta sessió del nou Consell Municipal, el dia vint-i-tres de novembre, sortiren cap a *“Barcelona 18 milicianos de Vallcarca para marchar a uno de los frentes de lucha, entre ellos el concejal Campillo*”³⁴⁰, el militant del PSUC que havia sofert l’agressió dies enrere.

A la nova sessió municipal, de nou amb l’assistència de Pere Curtiada i Ferrer, més enllà d’homenatjar al traspasat Durruti, es tractaren dues qüestions urgents que havien motivat la convocatòria extraordinària d’aquell ple, la creació de la Cooperativa de Consum i les escoles de nova creació.

Pel que fa al primer debat, que comptà amb la intervenció de Pere Curtiada i Ferrer, es resolgué *“nomenar una Comissió que, d’acord amb Proveïments i Economia i Hisenda, articuli els Estatus pertinents per a la implantació ràpida amb l’extensió que sigui possible*”³⁴¹. Respecte a la segona qüestió, s’aprovà:

“sol·licitar de la direcció general de primera Ensenyança, amb l’objecte que puguin rebre instrucció primària tots els nois de l’edat escolar, tant a Sitges com a les seves barriades de Vallcarca i de Garraf, la conversió a Sitges, de sis de les vuit escoles unitàries que ja funcionen, en un grup escolar compost de sis seccions ateses per tres mestres i tres mestresses, i que substitueixin les restants dues escoles unitàries; que substitueixin, a Sitges, les dues escoles per a pàrvuls ja existents, i que siguin creades

³³⁸ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 56.

³³⁹ Solidaridad Obrera núm.1441, publicada el vint-i-cinc de novembre de 1936.

³⁴⁰ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 58.

³⁴¹ Llibre d’actes de sessions municipals de l’Ajunt. de Sitges, sessió del vint-i-tres de novembre de 1936.

altres dues també a càrrec de mestresses i que sigui creat, a Sitges, un grup escolar compost de quatre (il·legible) i que aniria a càrrec de dos mestres i dues mestresses, i una escola de pàrvuls a càrrec de mestra; i, darrerament, que sigui creada, a la barriada de Garraf, una escola mixta a càrrec d'una mestra. Hom fa constar que, gràcies al lloable esforç i plausible labor desenvolupada pel dissolt Comitè de Cultura que actuà sempre d'acord perfecte amb el d'Obres públiques, estan ja ara habilitats els locals necessaris per a la instal·lació decorosa de tots els grups i escoles abans esmentats”³⁴².

Abans de la següent sessió, celebrada quatre dies després, no es produïren fets destacats a nivell local, però sí un fet que marcaria el futur d'Estat Català a nivell nacional. Des de l'inici de la Guerra Civil Estat Català havia viscut diversos enfrontaments amb els militants de la CNT, que a l'agost intentaren fins i tot assaltar la seu del partit per dissoldre'l i executar el seu secretari general Josep Dencàs. Tot i que l'assalt fou aturat pels milicians independentistes, gràcies a les armes aconseguides a la caserna de Sant Andreu, l'única sortida que trobaren per garantir la supervivència del partit i del seu màxim dirigent, fou escortar-lo fins al moll de Barcelona per embarcar-lo al primer vaixell que salpés, per a continuació declarar-lo expulsat del partit a través d'una nota publicada al seu diari i substituint-lo a la secretaria general per Joan Torres i Picart.

Sota la presidència de Torres Picart, segons assenyala Puigventós a l'estudi *Complot contra Companys*:

“Estat Català creia en una alternativa a la situació politico-social de Catalunya. Tenien una voluntat ferma d'excloure els anarquistes del poder i de treure Companys de la vida política del país per dos motius diferenciats: primer, perquè molts creien que era darrere l'assassinat dels germans Badia, (...) i, en segon lloc, perquè se'l considerava el principal responsable del poder aconseguit pels anarquistes i la situació en què es trobava el país”³⁴³.

Des del divuit d'octubre el càrrec de comissari general d'Ordre Públic va recaure en Andreu Rebertés, militant que havia entrat a ERC a través del sector d'Estat Català però

³⁴² Llibre d'actes de sessions municipals de l'Ajunt. de Sitges, sessió del vint-i-tres de novembre de 1936.

³⁴³ PUIGVENTÓS i LÓPEZ, Eduard, *Complot contra Companys. L'afar Rebertés i l trama nacionalista per aconseguir la Generalitat durant la Guerra Civil*, Societat Catalana d'Estudis Històrics, Barcelona, 2008.

s'havia mantingut al partit de Companys un cop els independentistes se n'havien escindit mesos enrere. Rebertés, entrà en relació amb “*Joan Casanovas, president del Parlament, menystingut com a cap de Govern i més endavant també apartat de la vida pública, que ha començat un acostament amb EC (Estat Català) fruit també de la seva no conformitat amb la situació política catalana*”³⁴⁴. Fruit d'aquest acostament la nit del vint-i-u de novembre Rebertés s'hauria reunit al seu despatx entre d'altres amb Joan Casanovas i amb el secretari general d'Estat Català, Joan Torres i Picart, i haurien iniciat el disseny d'un pla per eliminar als membres de la Generalitat³⁴⁵ i prendre el control de la situació amb l'ajuda de diferents destacaments armats com el de les Milícies Pirinenques³⁴⁶. El complot fou descobert pels membres de la CNT, que tenien infiltrats a la guàrdia personal de Rebertés i el detingueren per haver ordenat aprofitant el seu càrrec la detenció de la seva ex-madrastra únicament per rancúnies personals. Rebertés descobrí el complot esperant que així fos oblidat l'altre afer. Finalment, però, Rebertés fou executat, Joan Casanovas fugí a França en connivència amb les autoritats i Torres Picart fou empresonat fins al més d'abril, quan podria fugir a França després de ser alliberat per col·laboradors que fingiren que anaven a interrogar-lo³⁴⁷. Pel que fa a Estat Català, els seus militants Marcel·lí Perelló i Joan Cornudella aturaren els intents de sectors anarquistes de liquidar el partit independentista. Al diari del partit, que dirigia Perelló, es publicà una nota reafirmant el compromís d'Estat Català amb la causa antifeixista i convocant una Assemblea General de tots els Casals d'Estat Català, i Cornudella, realitzà una al·locució per la ràdio en termes similars. Cornudella, a més, gràcies a la seva relació d'amistat amb diversos dirigents anarquistes, i fora de tota sospita de no ser decididament antifeixista als ulls dels anarcosindicalistes, assegurà la supervivència del partit en esdevenir-ne el secretari general. El nomenament es ratificà en una assemblea celebrada en la que caldria situar entre els assistents, i probablement entre els que intervingueren en els debats, a Pere Curtiada i Ferrer.

³⁴⁴ PUIGVENTÓS i LÓPEZ, Eduard, Op. Cit. P. 49

³⁴⁵ Les diverses versions difereixen sobre si es volia eliminar també a Lluís Companys.

³⁴⁶ Les inicialment anomenades Milícies Alpines, es formaren espontàniament en iniciar-se la guerra per membres d'entitats esportives i per militants d'Estat Català, s'oferiren al Comitè de Milícies Antifeixistes per cobrir el front nord d'Aragó l'agost de 1936. La unitat restà sota la dependència directa de la Generalitat i després dels Fets de Maig de 1937 seria integrada a l'Exèrcit popular. Almenys un militant d'Estat Català en formà part, Francesc Carbonell, de qui consta que al desembre “*ha ingressat a les Patrulles Pirinenques, en qualitat de motorista*”. Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.289, publicat el nou de desembre de 1936.

³⁴⁷ PUIGVENTÓS i LÓPEZ, Eduard, Op. Cit.

A Sitges, l'Afer Rebertés, a més de tenir repercussió a la sessió municipal, com es detallarà a continuació, quedà reflectit al diari de Julià, que recull els falsos rumors que corrien per la població en que s'afirmava *“que la enfermedad de Companys es simulada y que en realidad está herido por disparo de Juan Torres Picart”*³⁴⁸, i també al setmanari del POUM, que ironitzà sobre *“que tots els partits deuen tenir militants més o menys dolents. El natural és que aquests, per regla general, siguin de la base. Però el que per alguns sectors els hi surtin pèssims tots els secretaris generals (referint-se a Estat Català, Dencàs i Torres) és quelcom desesperant”*³⁴⁹.

Ja centrant l'atenció en la cinquena sessió del Consell Municipal, celebrada el vint-i-set de novembre de nou amb l'assistència de Pere Curtiada i Ferrer, després de passar la presidència al poumista Josep Elies, com a temes menors s'actualitzà el padró municipal, s'amplià el nombre de matancers de l'escorxador i s'acceptà a l'adhesió dels treballadors municipals a l'Associació de Funcionaris municipals de la UGT.

Referent a les tasques desenvolupades per Pere Curtiada i Ferrer a la Comissió de Proveïments, es parlà *“que els carnisers de la vila desobeeixen amb massa freqüència ordres emanades de (les comissions de) Proveïments i de Finances”*, i s'acordà després d'un debat en que participà personalment que aquesta darrera comissió sancionés les conductes indegudes en el citat gremi, així com als comerciants que *“facin pagar els articles de primera necessitat (...) a major preu que el que sigui procedent”*³⁵⁰.

Pere Curtiada i Ferrer també intervingué en la següent qüestió tractada, la referent a la municipalització de la propietat urbana de Sitges, i desconeixem si participà en qüestions com la numeració i nomenclatura dels carrers, les inicials gestions per implantar la cooperativa de consum o una nova carta municipal, el repartiment d'habitatges, als que tenien *“preferència els familiars de milicians que lluiten al front com a voluntaris”*, o la confiscació dels hotels Subur i Sitges *“per a instal·lar-hi els refugiats del front de guerra”*³⁵¹. Tampoc ha quedat constància si intervingué en les qüestions relacionades amb l'ensenyament, la demanda a la Cooperativa de Fusters per a que preparés el mobiliari escolar per les escoles locals, la sol·licitud de fons per a

³⁴⁸ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 58 i 59.

³⁴⁹ Front, Òrgan del POUM de Sitges núm.14, publicat el sis de desembre de 1936.

³⁵⁰ Llibre d'actes de sessions municipals de l'Ajunt. de Sitges, sessió del vint-i-set de novembre de 1936.

³⁵¹ Ibid.

adequar futura noves escoles o l'autorització ja comentada d'obertura provisional a tres escoles particulars.

Pere Curtiada i Ferrer fou però protagonista d'un altre punt, el referent a l'Afer Rebertés i a Joan Torres, que recordem havia visitat la tómbola d'Estat Català de Sitges ni dos setmanes enrere, en que l'acta no constata que es produís cap torn de rèplica ni més intervencions, i que quedà reflectit en els següents termes:

*“el company Curtiada fa constar que, per haver actuat traïdorament ha sigut expulsat el qui fou Secretari General d'Estat Català, Joan Torres Picart de l'actitud de qui protesta dient que, si hagués prosperat, es consideraria indigne d'ocupar els escons del Consell Municipal”*³⁵².

Durant les jornades transcorregudes fins a la següent sessió municipal, caldria destacar-ne quatre. Primerament, l'accident ocorregut al cinema de la nova Casa del Poble, l'antic Prado, quan *“un miliciano de aquí, Diego, tuvo la imprudencia de llevar revolver, cayéndosele e hiriendo gravemente a otro de Terramar, González”*³⁵³, que acabaria morint a causa de la ferida després de passar diverses setmanes hospitalitzat. En un segon terme, caldria ressaltar que haurien seguit els enfrontaments entre les diferents forces antifeixistes, doncs Julià escriví que *“se asegura que, entre los que últimamente se buscaron de noche, figura el administrador de correos Navarro”*, que les notes de Jou, Muntaner i Sierra³⁵⁴ detallarien que es tractaria de Teòfil Navarro i Martínez, militant del PSUC que en aquells moments era regidor per aquell partit al Consell Municipal i que ja era el segon representant d'aquella força política que altres sectors revolucionaris volien eliminar. En tercer lloc, Caballol relatà que havien estat *“cridats els soldats mariners”* a Cartagena, però en retornaren quatre dies després incrèduls de no haver estat finalment incorporats a files a causa del desori i desorganització que regnava en l'exèrcit republicà. Una crònica posterior d'Estat Català donaria més llum als fets en aclarir que:

³⁵² Ibid.

³⁵³ Julià anomena en aquesta cita erròniament al milicià com a Sánchez, quan després l'identifiquen ell i el setmanari local del POUM com a González.

³⁵⁴ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 59.

“cinc companys d’aquest Casal³⁵⁵ eren compresos en la mobilització de les lleves de Marina dels anys del 1933 al 35, i, complint les ordres que els donaren, feren el viatge a Cartagena per tal d’incorporar-se a les unitats que els corresponia. En arribar a Cartagena, es trobaren que, en cap lloc responsable, no sabia ningú perquè hi havia anat a raure. No els donaren menjar ni allotjament, -l’únic oferiment que els feren va ésser d’encabir-los en un camp de concentració, situat a uns quants quilòmetres de la ciutat. Els nostres companys, juntament amb els altres d’aquesta localitat, van prendre el millor camí, que era el de tornar a casa”³⁵⁶.

Foto dels milicians sitgetans que es dirigiren a Cartagena, amb una bandera amb el lema “*Sitges diu no, no, no passaran*”, i entre els quals es pot identificar als militants independentistes Ventura Pujol, a la dreta de la fila inferior, i Jaume Jornet, el tercer de la fila superior començant per l’esquerra.

Més enllà dels detalls del viatge, la crònica, combinada amb la foto dels expedicionaris, permet establir que dels vint-i-tres milicians que foren convocats en aquella lleva, cinc, un onze i mig per cent, militaven a Estat Català, xifra que demostra l’arrelament que anava prenent l’organització independentista que dirigia Pere Curtiada i Ferrer entre el jovent sitgetà.

³⁵⁵ Dels cinc milicians d’Estat Català dos serien Ventura Pujol i Jaume Jornet.

³⁵⁶ Diari de Barcelona, Portantveu d’Estat Català núm.273, publicat el vint de novembre de 1936.

Finalment, abans d'analitzar la sisena sessió municipal, caldrà tractar el deteriorament de la qüestió de la disponibilitat de queviures a Sitges, que Pere Curtiada i Ferrer i la resta de membres de la Comissió de Proveïments que dirigia no haurien pogut solucionar. Caballol relatà el primer de desembre que escassejaven diversos productes, *“el sucre, les patates, les mongetes seques, els cigrons i el bacallà”*, tres dies després expressà que *“les dificultats són per al menjar, tema que fa anar a les dones de cap”*, i el dia sis que *“al mercat de Sitges hi ha hagut gresca, perquè unes dones feien cua”*, qüestió que aclareix Julià assegurant que *“al apuntar el día, se produjo en el mercado una alarma por disparo de armas a fin de espantar a las mujeres que esperaban turno para la compra desde las cinco de la mañana”*³⁵⁷.

El dia set de desembre es realitzà una nova sessió municipal, que era la sisena i de caràcter extraordinari, i només s'hi tractaren tres assumptes. Amb presència de Pere Curtiada i Ferrer però sense quedar constància que hagués intervingut, s'acordà autoritzar al republicà Josep Xambó a signar *“el conveni amb l'Institut contra l'Atur Forçós de Catalunya”* per un *“préstec de 35.000 pessetes reembolsables sense interès”* per *“l'execució de les obres”*. Seguidament s'acordà obrir un compte bancari en una caixa i un altre en un banc a nom del consell municipal, per l'ús dels quals serien necessàries dues de les tres signatures que s'autoritzaren, les dels regidors Josep Xambó, Josep Elies i Josep Egea Garcia³⁵⁸, i, finalment, fou *“acordada definitivament la municipalització de la propietat urbana”*³⁵⁹.

Durant els tres dies que passaren abans de la següent sessió municipal, el fet que caldria rellevar l'escrigué Caballol, que recollí que *“arriben a Sitges més milicians ferits i convalescents d'Osca i Barbastre”*³⁶⁰, però també s'estaven produint baixes. El Diari d'Estat Català publicà el dia vuit de desembre una nota on s'assegurava que la recaptació recollida en la tómbola d'Estat Català de Sitges es repartiria *“entre els familiars de les víctimes locals en la lluita antifeixista, els quals són en nombre de vint-*

³⁵⁷ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 59 i 61.

³⁵⁸ Josep Egea i Garcia havia substituït a Jacint Sastre i Descarrega com a un dels sis regidors de la CNT en la sessió del vint-i-tres de novembre.

³⁵⁹ Llibre d'actes de sessions municipals de l'Ajuntament de Sitges, sessió del set de desembre de 1936.

³⁶⁰ CABALLOL I MOREU, Joaquima, Op. Cit. P. 79.

i-tres”³⁶¹. Els divuit ja detallats pel POUM, almenys dos del PSUC i tres d’afiliació desconeguda.

Pel que fa a la sessió de l’onze de desembre, la setena del nou Consell Municipal, caldria destacar-ne diversos aspectes més o menys transcendents. Primer, caldrà analitzar la substitució del regidor del PSUC Baldomer Campillo, substituït pel Miquel Milà i Guillaumes, històric militant del BOC i del POUM sitgetans que ara hauria passat a les files del PSUC i que seria il·lustrativa de certa consolidació de l’organització a la localitat.

Pere Curtiada i Ferrer fou qui exposà la situació de la Cooperativa de Consum, assegurant que *“no s’ha pogut per ara estructurar per absència forçada d’alguns membres de la Comissió nomenada per a fer-ho i que, a més, interessa abans saber el que acordin els Sindicats respecte a cessió d’una jornada de treball cada setmana o bé d’allò que bonament sigui possible. Aquest import de treball seria repartit pel departament d’Hisenda”*³⁶². Més detalls donava el portaveu nacional d’Estat Català, que recollia que:

*“La conselleria de Proveïments de la qual és titular el company president del Casal d’Estat Català de Sitges, ha estudiat aquesta mesura tan important per a una distribució equitativa dels queviures de primera necessitat dels quals hi ha escassetat”*³⁶³.

L’altre intervenció de Pere Curtiada i Ferrer de la que ha quedat constància seria referent a la municipalització dels habitatges, en que els reunits acordaren ficar presses als encarregats d’emetre el dictamen sobre aquesta, però, per la relació que l’unia, caldrà destacar que entre la llista d’empleats municipals que el POUM presentà per a que fossin desposseïts del seu càrrec hi constava *“Antònia Curtiada Vilanova”*³⁶⁴.

La treballadora municipal referenciada seria l’àvia paterna de Pere Curtiada i Ferrer, Antònia Vilanova i Solé, que per estar casada se li assignava per primer cognom el del

³⁶¹ Diari de Barcelona, Portantveu d’Estat Català núm.289, publicat el nou de desembre de 1936.

³⁶² Llibre d’actes de sessions municipals de l’Ajunt. de Sitges, sessió de l’onze de desembre de 1936.

³⁶³ Diari de Barcelona, Portantveu d’Estat Català núm.8, publicat el nou de gener de 1937.

³⁶⁴ Llibre d’actes de sessions municipals de l’Ajunt. de Sitges, sessió de l’onze de desembre de 1936.

marit tot i la revolució que s'acabava de produir. Com es sabia en el moment de debatre's la seva destitució, just un mes després, era portera de l'Ajuntament i se'n digué que *“de sempre ha tingut una marcada activitat reaccionària”*³⁶⁵, afirmació que podria identificar-se com que a diferència del seu fill i del seu nét ella seria profundament religiosa i, per tant, considerada poc afí al procés revolucionari.

Més enllà de les dues qüestions en que ha quedat constància a l'acta que Pere Curtiada i Ferrer intervingué, i de la proposta de destitució de la seva àvia, respecte a defensa s'aprovà de fer les gestions per a que la Generalitat assumís el pagament dels salaris dels milicians que vigilaven la costa, xifra que setmanes abans consta que suposava una despesa setmanal de tres mil vuit-centes quaranta pessetes a raó de seixanta pessetes per cadascun dels seixanta-quatre milicians que se n'encarregaven³⁶⁶, i també del *“projecte de fortificació de les costes que s'ha d'executar de seguida”*³⁶⁷, i per les quals les joventuts del PSUC s'oferiren per a fer-hi treballs voluntaris. També es va debatre sobre les multes que calia imposar als carnisers que havien pujat preus, de qüestions relatives a les cooperatives de barbers i de calçat i de diversos temes menors.

Durant les dues setmanes que transcorregueren fins al dia de Nadal, que seria quan es celebraria la següent sessió municipal i Pere Curtiada i Ferrer seria designat president del Consell Municipal de Sitges, caldria destacar un bon nombre de qüestions.

Respecte al seu partit, caldria destacar l'organització de seccions juvenils. El divuit de desembre *“la companya delegada d'Esport i Pioners, acompanyada de la delegada d'Informació, estigueren a organitzar les seccions de Pioners d'ESTAT CATALÀ a Sitges, Vilanova i la Geltrú, Tarragona i Reus, dels quals llocs retornaren molt complagudes per les facilitats i atencions rebudes de les delegacions visitades (...) Esperem que dintre pocs dies ESTAT CATALÀ comptarà amb seccions de pioners a totes les delegacions”*³⁶⁸. Tot i aquest intent, la primera confirmació de la consolidació d'aquesta branca infantil del partit no es localitzaria fins força setmanes més tard, quan

³⁶⁵ Llibre d'actes de sessions municipals de l'Ajuntament de Sitges, sessió del onze de gener de 1937.

³⁶⁶ *Relació dels milicians de la Vila de Sitges que han prestat servei de guàrdia durant la setmana 36 del 4 al 10 de setembre de 1936*, Fons Isidor Cartró (AHS).

³⁶⁷ Llibre d'actes de sessions municipals de l'Ajuntament de Sitges, sessió del onze de desembre de 1936.

³⁶⁸ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.298, publicat el dinou de desembre de 1936.

Carles Mirabent i Antoni Barberà n'esdevingueren els responsables³⁶⁹. L'enquadrament dels sitgetans més joves no preocupava sols al partit de Pere Curtiada i Ferrer, ja que el POUM havia constituït prèviament la seva secció de pioners³⁷⁰.

Pel que fa als proveïments, que a la localitat dirigia la comissió presidida per Pere Curtiada i Ferrer, començaven a preocupar als sitgetans, fet que recull Caballol en afirmar que *“es parla molt de la mancança de menjar, encara que, per ara, no es pot dir que passem gana”*³⁷¹. També preocupava molt als sitgetans la possibilitat d'un atac d'un vaixell feixista com el succeït poc abans a Roses, o fins i tot d'un intent de desembarcament, i en aquest sentit el dia tretze es comença a fortificar la zona de les piscines, fortificació que hagué de ser remodelada poc després per no haver-se instal·lat adequadament, el dia dinou s'amplià la construcció de fortificacions al petit bosquet que hi havia a la Ribera i, a partir del vint, a la platja de la Fragata³⁷². La qüestió de la construcció de les fortificacions hauria generat de nou enfrontaments entre els seus defensors, i el mateix Julià ressaltà que s'haurien produït *“disputas e incluso bofetones entre obreros”*³⁷³. Caballol completaria la reconstrucció de la polèmica sorgida entre els revolucionaris assegurant que *“això (la construcció de les fortificacions) genera disputes i a la nit hi ha cops de puny al Retiro”*³⁷⁴.

La construcció de fortificacions a les costes no fou l'única acció relacionada amb la defensa que es realitzà durant aquelles dues setmanes de mitjans de desembre a la localitat. Novament Caballol escriví del dia catorze que les fàbriques haurien aturat la producció *“a les onze del matí perquè els homes vagin a fer la instrucció militar que serà al camp de futbol davant la broma de tot el poble”*, situació que s'hauria confirmat al dia següent quan Caballol assegura que *“la instrucció militar canvia de terreny (probablement a la seva ubicació definitiva a l'autòdrom) per evitar que els mirons es rifin dels instructors i dels alumnes”*, i al cap d'una setmana assenyalà que *“continuen fent la instrucció militar un escamot d'uns setanta-cinc joves a qui instrueix un carabiner i uns quants paisans”*³⁷⁵.

³⁶⁹ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.81, publicat el quatre d'abril de 1937.

³⁷⁰ Front, Òrgan del POUM de Sitges núm.14, publicat el sis de desembre de 1936.

³⁷¹ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 81.

³⁷² Ibid. P. 80 i 81.

³⁷³ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 61.

³⁷⁴ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 79.

³⁷⁵ Ibid. P. 80.

Més polèmiques encara serien però les altres tres qüestions que centrarien les converses dels sitgetans. Per una banda la desaparició de l'industrial Rafael Termes, que en tornar, confirmà que havia estat uns dies detingut a la capital catalana per haver-hi intentat aconseguir un passaport fraudulentament³⁷⁶. Encara més transcendental fou la sentència a unes lleus multes econòmiques en el Tribunal Popular número quatre de Barcelona per dos dels detinguts en els primers dies de revolució, els tradicionalistes Valls i Cartró, que s'havia produït en gran part gràcies a que tres militants d'ERC havien testimoniat al seu favor. En aquest sentit:

“en reunió general celebrada el dia 17 del corrent (desembre) per Esquerra republicana de Sitges va ser aprovada per unanimitat l'expulsió del Partit, dels afiliats Sebastià Pasqual, Ramon Planes i Feliu Ventura, els quals, al marge d'acords concrets del Partit, varen informar favorablement en la vista de la causa seguida contra Enric Valls i Isidor Cartró, que va tenir lloc el dia 15 del corrent, davant del Tribunal Popular n°4 de Barcelona”³⁷⁷.

Les represàlies contra els expulsats foren diverses, destacant les sofertes per Sebastià Pasqual. En la sessió municipal del trenta de desembre *“per unanimitat s'acorda que sigui fet abans de fi d'any el quiosquet de periòdics que el company Pasqual té a la Ribera, i que es faci, si ell se n'excusa per compte seu”³⁷⁸*. Caballol confirmaria que el u de gener *“ens hem trobat que el quiosc de diaris de la Ribera l'han fet pols”³⁷⁹*, informació confirmada i ampliada per Julià, qui del mateix dia va escriure que *“el quiosco de periódicos de Sebastián Pascual ha aparecido destrozado, despidiéndosele con sus familiares de la fábrica de Termes en represalia por declarar a favor de Cartró y de Valls”³⁸⁰*. Desconeixent els greuges que hauria patit Feliu Ventura, la primera setmana de 1937 s'hauria registrat la casa de Ramon Planes amb el *“pretexto de incautación de radios”³⁸¹*.

³⁷⁶ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 62.

³⁷⁷ Front, Òrgan del POUM de Sitges núm.17, publicat el vint-i-set de desembre de 1936 i Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.300, publicat el vint-i-dos de desembre de 1936.

³⁷⁸ Llibre d'actes de sessions municipals de l'Ajunt. de Sitges, sessió de l'onze de desembre de 1936.

³⁷⁹ CABALLOL I MOREU, Joaquima, Op. Cit. P. 87.

³⁸⁰ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 67.

³⁸¹ Ibid. Ibid.

També fou molt polèmica l'expulsió de la secció de paletes locals de la UGT, que acabarien adherint-se a la CNT³⁸², i de la que el POUM informà en el seu butlletí el vint de desembre. Per analitzar aquesta expulsió, caldrà remuntar-se a com havia quedat la realitat sindical sitgetana arran del procés revolucionari. No disposant de xifres exactes sobre la correlació de forces entre la CNT i la UGT a Sitges, Solidaridad Obrera assegurava a finals de novembre que la CNT hi “controlaba en esta población unos 2.500 afiliados, incluidos particularmente en los siguientes ramos o profesiones: Ramo de la Piel, Transportes, Espectáculos Públicos, Músicos y Camareros”, i que “construcción y algunos gremios más se hallan controlados por la UGT”³⁸³. Tot i que la xifra de dos mil cinc-cents afiliats sitgetans de la CNT aportada per Solidaridad Obrera segurament s'arrodoní a l'alça, cal assenyalar que el seu control sobre els dos oficis de la localitat ja li suposava aplegar mil cinc-cents afiliats, els vuit-cents sabaters³⁸⁴ i els set-cents treballadors del ciment³⁸⁵, i si no havien aconseguit mil afiliats en la resta de seccions sindicals que controlaven per la representativitat d'aquelles professions en una localitat com Sitges no n'haurien quedat gaire lluny. Pel que fa a la implantació de la UGT, no s'ha localitzat cap font parcial o imparcial que porti una dada total dels afiliats sitgetans a les darreries de 1936, de fet la darrera seria la ja citada de dos-cents vint-i-dos per a les darreries de 1931, quan controlava les seccions d'agricultors, pescadors, peons de paleta i oficis varis³⁸⁶. Si bé la UGT mantenia l'any 1936 el domini sobre alguns dels gremis més tradicionals, pescadors, agricultors i paletes, i ja iniciada la revolució havia aconseguit agrupar almenys els treballadors del comerç a través del CADCI i els municipals a través de la seva associació de funcionaris municipals, la representativitat d'aquest oficis a la localitat no permetia aplegar una xifra de treballadors sitgetans comparable a la CNT i presumiblement hauria quedat per sota o al voltant del miler d'afiliats.

La lluita per l'hegemonia sindical no donava quarter, i en aquest sentit cal inscriure els descrits intents de la UGT per implantar-se a Vallcarca que s'han ressenyat a mitjans de novembre, ja que arrabassant la direcció de la factoria a la CNT podien aconseguir una situació d'equilibri entre ambdues. La qüestió s'hauria complicat més a finals de

³⁸² Front, Òrgan del POUM de Sitges núm.27, publicat el set de març de 1937.

³⁸³ Solidaridad Obrera núm.1.442, publicada el vint-i-sis de novembre de 1936.

³⁸⁴ Vuit-cents foren els sabaters sitgetans representats al Ple Nacional de la Indústria de la Pell i del Calçat celebrat l'octubre a València. Solidaridad Obrera núm.1.418, publicada el trenta d'octubre de 1936.

³⁸⁵ Baluard de Sitges, Òrgan del CDS núm.1.468, publicat el vint de setembre de 1936.

³⁸⁶ Segons carta de la federació a l'Ajuntament de Sitges citada a SELLA, V. Op. Cit.

novembre, i des del setmanari local del POUM, organització que es declarava partidària d'unificar la UGT i la CNT en una sola sindical, es denunciava l'actitud de la direcció dels primers, ja que s'assegurava que el Secretariat Regional de la UGT havia enviat *“circulars a les seves Seccions Locals que com Sitges són dintre d'una Federació junt amb Sindicats de la CNT dient-los, ordenant-los millor dit, que surtin d'aquesta espècie absurda de Federació junt amb la CNT i en facin una de la UGT”*. El secretariat sindical del POUM de Sitges cridà a oposar-se *“als propòsits d'una burocràcia que pretén d'una manera infame desunir-nos en un poble que com el nostre des d'un munt d'anys s'ha mantingut aplegat en una sola Casa del Poble i una sola Federació local”*, afegint en un altre referència a la qüestió que *“A Sitges els obrers sempre han estat units. Fer dues Federacions Locals de Sindicats és separar-los. La responsabilitat, si això succeís, anirà per a aquells que no tenen comprensió de la necessitat d'anar junts, basant-se amb la llei de majories. La responsabilitat, repetim, anirà per a ells. I les hòsties (laiques) també”*³⁸⁷. Desconeixent si la resta de seccions de la UGT s'haurien sotmès a la directriu del seu Secretariat Regional, almenys la de paletes s'hauria negat a acceptar-la i com s'avançava hauria estat expulsada del sindicat a mitjans de desembre.

Finalment, el dia de Nadal, que Caballol confirma que aquell any fou laborable, fou *“acceptat com a President fins a la vinent sessió ordinària el company Pere Curtiada Ferrer qui passà a ocupar la presidència”*. El seu nomenament com a president del Consell Municipal, que era com s'havia decidit anomenar als alcaldes revolucionaris, fou l'únic punt de la sessió. La baixa assistència, *“per vàries causes fonamentades”*, obligà a suspendre-la i fer-ne una d'extraordinària quatre dies després³⁸⁸.

Probablement la primera gestió de Pere Curtiada i Ferrer com alcalde fou encarregar el pregó del dia vint-i-sis *“para continuar el siguiente Domingo el Trabajo de fortificación”*³⁸⁹, i no fou l'únic pregó que decretaria abans de tancar l'any, ja que dos dies després en decretà un altre que s'ha conservat i probablement fou redactat per ell mateix:

“Es ben sabuda de tots els veïns de Sitges la fama de netedat del nostre poble, la qual cosa és un orgull legítim per a tots nosaltres.

³⁸⁷ Front, Òrgan del POUM de Sitges núm.13, publicat el vint-i-nou de novembre de 1936.

³⁸⁸ Llibre d'actes de sessions municipals de l'Ajunt. de Sitges, sessió de l'onze de desembre de 1936.

³⁸⁹ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 62.

No podem permetre que aquesta fama sigui trencada, pel fet que hi hagi algunes persones poc curoses de les lleis elementals de polidesa i d'higiene, que deixen molta estona les galledes d'escombraries al carrer.

Per tant, preguem que es treguin les escombraries al carrer, en el moment precís de passar el carro a recollir-les. La contravenció d'aquesta mesura serà castigada amb tota rigorositat. Sitges, 28 de desembre del 1936. El President del Consell Municipal, PERE CURTIADA”³⁹⁰.

Més enllà dels bans, durant els dies que transcorregueren abans de la sessió municipal extraordinària la notícia més transcendent fou l'arribada de la centúria de l'italià Bruno Castaldi, que s'instal·laren a l'hotel Subur³⁹¹ i l'inici d'una nova activitat de la secció d'Estat Català de Sitges de la que informà el diari del partit. En una nota que també anunciava entre d'altres qüestions que “*cada quinze dies, és canviat, el president del Consell municipal. Aquesta vegada, és titular el nostre company Pere Curtiada, cap de la minoria municipal d'ESTAT CATALÀ*”, i que “*el ritme de creixença del partit d'ESTAT CATALÀ no es detura. Cada setmana hi ha diversos altes de socis, bons elements nacionalistes i obrers*”³⁹², s'anunciava la realització d'unes sessions culturals de política dos cops per setmana, que inaugurarà el dia vint-i-vuit Cristòfor Torres parlant “*de política nacional i (que) feu un historial del partit ESTAT CATALÀ*”, i que continuaria Joan Pagès que “*parlà de política internacional*”³⁹³. No ha quedat constància de l'assistència de Pere Curtiada i Ferrer en aquelles dues primeres conferències, com tampoc en la tercera, tot i que seria més que probable, podent confirmar la seva participació en la quarta per ser-ne el ponent.

Centrant-nos en la sessió del dia vint-i-nou de desembre, la segona sota presidència de Pere Curtiada i Ferrer, més enllà de dues qüestions menors relacionades amb l'ús d'un solar i d'una dualitat de treballs d'un carter de Garraf, i de multar dos carnissers locals per vendre carn fora de la localitat, contra l'estipulat per la Comissió de Proveïment que presidia Pere Curtiada i Ferrer, a la sessió es tractaren diversos aspectes destacats. Pel

³⁹⁰ Full Municipal de Sitges núm.1, publicat el nou de gener de 1937.

³⁹¹ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 82 i 84.

³⁹² Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.300, publicat el vint-i-dos de desembre de 1936.

³⁹³ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català publicat el cinc de gener de 1937.

que fa als milicians que prevenien un hipotètic intent de desembarcament feixista, es determinà que:

“1er.- Que sigui reduït el seu nombre a mesura que puguin obtenir col·locació en algun treball o fàbrica.

2on.- Que s’insisteixi prop de la Federació Local de Sindicats demanant que aportin el seu ajut, en hores de treball extraordinari, per a contribuir al pagament de les despeses pel manteniment dels milicians que actuïn i de la Cooperativa de Consum en projecte.

3er.- Que s’adrecin singles comunicats als Sindicats locals demanant si hi ha possibilitat de col·locar més personal.

4rt.- Que s’estudiï si hi ha manera d’establir la municipalització dels serveis públics de gas i electricitat, dels espectacles i de tota la producció en general, segons proposem els representants del POUM i ja està previst en l’avantprojecte de Carta Municipal que s’està confeccionant pel secretari del municipi; i

5è.- Prosseguir les gestions amb l’objecte d’aconseguir que els havers dels milicians siguin satisfets pels havers de la Generalitat de Catalunya”³⁹⁴.

Respecte als menjadors populars es decidí que *“limitin els seus serveis a administrar els àpats a les persones que depenguin d’assistència social”*, i es tractaren tres qüestions relatives a la Comissió de Defensa. Respecte a la construcció de les fortificacions, es decidí *“obligar tots els individus dretistes”* a participar-hi, contra el criteri del PSUC que proposà que fos obligatori per *“als homes útils de la Vila des de 18 a 40 anys d’edat”³⁹⁵*. La segona qüestió, que si bé es tracta diferenciada de la tercera hi estava molt relacionada, feia referència a *“que tots els vehicles usdefruitats pel municipi depenguin de la delegació de defensa”*, inclòs el del metge Benaprés, *“anotant-se les Delegacions o persones que les utilitzin”*. La tercera qüestió, també relacionada amb l’acció incontrolada de milicians locals, feia *“referència a la brigada especial d’investigació creada per la Delegació de Defensa”*, de la que es va resoldre *“que totes les actuacions que efectuï necessitin el manament signat per la Conselleria”*, i el PSUC, que n’hauria patit en pell pròpia l’actuació, hi hauria fet constar *“que no està conforme en la forma con fou creada i perquè no hi tenen representació tots els grups representats al si del Consell Municipal”³⁹⁶*. Sintetitzant, si durant els primers fets

³⁹⁴ Llibre d’actes de sessions municipals de l’Ajunt. de Sitges, sessió del vint-i-nou de desembre de 1936.

³⁹⁵ Ibid.

³⁹⁶ Llibre d’actes de sessions municipals de l’Ajunt. de Sitges, sessió del vint-i-nou de desembre de 1936.

revolucionaris locals a Estat Català i a ERC no els hi havien subministrat armes, ja que fou “lliurat sistemàticament tot l’armament als militants anarquistes i comunistes, i una part als socialistes”³⁹⁷, i aquests darrers afirmaven no tenir representació en la patrulla encarregada de les detencions, quedà documentat que aquesta estava composta exclusivament per militants de la CNT i del POUM i que haurien continuat actuant al marge del decidit en la Comissió de Defensa del nou Consell Municipal on estaven representats tots els partits fins a l’arribada a l’alcaldia de Pere Curtiada i Ferrer, a partir del mandat del qual ja deixaren de ser habituals els assassinats de sitgetans.

Tancada l’anàlisi de les qüestions referents a la sessió municipal del dia vint-i-nou de desembre, que durà cinc hores i mitja, caldria passar directament a l’anàlisi de la següent, que es celebrà al cap d’unes poques hores.

En aquesta darrera sessió de 1936, tot i que es tractaren més d’una dotzena de qüestions diferents i s’allargà de dos quarts d’onze a un quart de cinc, encara un quart d’hora més tard que la de la nit abans, les més importants foren l’aprovació dels vint articles que regirien la municipalització de l’habitatge i qüestions referents als proveïments, que com assenyalava Caballol tant preocupaven i que continuava dirigint Pere Curtiada i Ferrer, com el fet “de que és ja a impremta el model de la tarja de racionament que s’implantarà aviat”, passar a estudi la “municipalització, de les vaqueries de Sitges”, revisar les multes imposades a carnisseres locals i “un impost per ajut de guerra equivalent al deu per cent del valor de tots els articles sumptuaris, mitjançant un segell municipal”. Altres qüestions importants que s’aprovaren fou “la publicació periòdica d’un Full municipal”, en certa manera hereu i substitut de Baluard de Sitges, Òrgan del Comitè de Defensa de Sitges, que el POUM passés un llistat amb els càrrecs que atribuïa als treballadors municipals que volia destituir per a que fossin valorats un a un o que a proposta d’un dels regidors del POUM es fes “una revisió dels llibres de la <biblioteca Santiago Rusiñol i d’eliminar els que pugin ésser l’opi del poble pel seu contingut més o menys feixista o reaccionari”³⁹⁸. Finalment, en aquesta acta es troba la primera font primària que fa referència a l’ocupació de terres, assenyalant que “van efectuant-se repartiments de les terres d’acord amb el Sindicat de Producció Agrícola”, i s’assenyalaria una intervenció de Pere Curtiada i Ferrer definidora del seu caràcter i

³⁹⁷ Diari de Barcelona, Portantveu d’Estat Català núm.176, publicat el vint-i-nou de juliol de 1936.

³⁹⁸ Llibre d’actes de sessions municipals de l’Ajunt. de Sitges, sessió del vint-i-nou de desembre de 1936.

compromís militant. Quan s'aprovà que *“la col·lectivització HUSA (nom d'una empresa hotelera establerta a la localitat) per tal de que organitzi sessions vermut i concerts selectes a piscina Maria Teresa”, “el company Curtiada fa constar la seva protesta perquè hi hagi companys que vagin a Vilanova i d'altres llocs per a esbargir-se ballant en aquestes circumstàncies”*³⁹⁹.

L'any 1936 es tancava al dia següent de la sessió municipal amb l'única nota destacable de la ja mencionada destrossa del quiosc de Sebastià Pasqual, i s'obria un 1937 ple d'incertes que Pere Curtiada i Ferrer afrontava des de l'alcaldia d'una població on a més dels problemes de subministrament de proveïments s'hi agreujava cada cop més el problema de l'atur. En aquest sentit, només al gremi de la construcció eren *“dos-cents seixanta companys que necessiten feina”*, tot i que *“un bon nombre que presten guàrdia (com a milicià) i, per tant, tenen en part el problema solucionat”*⁴⁰⁰.

Si a la tradicional nit de reis Caballol asseguraria irònicament que *“els camarades Gaspar, Melcior i Baltasar no els ha gosat enumerar ningú, i així han robat o matat la il·lusió de la quitxalla”*⁴⁰¹, l'afirmació era sols parcialment certa. Si bé la celebració de connotacions religioses fou suprimida el Consell Municipal presidit per Pere Curtiada i Ferrer, havia organitzat una alternativa laica, la *“festa de l'infant”*. Organitzada pels *“grups feminals dels partits locals”*⁴⁰², consistia en *“una sessió de cinema infantil”*⁴⁰³ celebrada la tarda del dia tres, que es complementava el dia quatre al matí quan *“es repartiren joguines als infants refugiats i als necessitats de la vila”*⁴⁰⁴. Així, els nens i nenes de Sitges, tot i que probablement reberen regals humils per les penúries de la guerra, els reberen abans que amb la celebració cristiana, i ho feren alhora educant-se en l'igualitarisme i fins i tot potser en la no discriminació per raó de sexe, ja que *“el repartiment (de les joguines) es farà dins del procediment que és costum en les tómboles, a fi que la major equitat la presideixi”*⁴⁰⁵.

³⁹⁹ Llibre d'actes de sessions municipals de l'Ajunt. de Sitges, sessió del trenta de desembre de 1936.

⁴⁰⁰ Front, Òrgan del POUM de Sitges núm.18, publicat el tres de gener de 1937.

⁴⁰¹ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 89.

⁴⁰² Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.8, publicat el nou de gener de 1937.

⁴⁰³ Full Municipal de Sitges núm.1, publicat el nou de gener de 1937.

⁴⁰⁴ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.8, publicat el nou de gener de 1937.

⁴⁰⁵ Full Municipal de Sitges núm.1, publicat el nou de gener de 1937.

Les celebracions laiques dedicades als infants i l'alegria que generaven no podien tancar però que *“el problema del menjar és el que més obsessiona el poble”*⁴⁰⁶, problema d'àmbit general, doncs com assenyalà Julià *“escasea aquí como en Barcelona el pan y otros comestibles”*⁴⁰⁷. Per pal·liar la situació es decidí centralitzar la producció de pa, per assegurar així que no es perdés farina o pa en els antics obradors particulars. Divendres vuit Caballol ja assenyalà que *“dilluns vinent s'inaugurarà la cooperativa de forners i es tem amb raó que això portarà complicacions i cues”*⁴⁰⁸, de l'estrena Julià va descriure que *“ha comenzado hoy a expendirse pan elaborado en el antiguo teatro a cargo de los panaderos y dependientes constituidos en cooperativa”*, i es queixà que s'havien obert *“tan solo cuatro expendedurías en toda la villa”*⁴⁰⁹, i Caballol recollí que si bé s'hauria *“produït certa confusió. El pa que han servit no està malament, sense ésser cap prodigi”*⁴¹⁰.

Més enllà de la festa de l'infant i dels canvis en la producció i distribució del pa, durant els primers dies de gener previs a la sessió municipal del dia onze caldria destacar la continuació del cicle de xerrades formatives de la secció local d'Estat Català i la publicació del primer Full Municipal de Sitges. Pel que fa a l'activitat del partit independentista, el vespre del dia cinc celebraren la seva tercera conferència, on el regidor Joan Montserrat dissertà sobre *“la història política del nostre país”*, i el dia vuit o el dia nou⁴¹¹, la quarta, que anà a càrrec de Pere Curtiada i Ferrer, Segons la crònica:

“la dissertació de divendres anà a càrrec del company President, Pere Curtiada, el qual feu una veritable història del moviment politico-cultural local en relació amb la política general catalana. El nostre company, que ha viscut totes les lluites sindicals i patriòtiques del poble, documentà llargament la joventut del Casal, en aquesta contesa de l'esperit català contra la inconsciència dels pensament tancats encara a la gran veritat de la personalitat catalana.

⁴⁰⁶ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 89

⁴⁰⁷ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 67.

⁴⁰⁸ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 89

⁴⁰⁹ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 67.

⁴¹⁰ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 90

⁴¹¹ La conferència de Pere Curtiada i Ferrer ha quedat documentada gràcies a Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.8, publicat el nou de gener de 1937, però malauradament un error de redacció en la nota sobre Sitges l'ubica un cop en dijous i un altre en divendres.

Nombrosos associats intervingueren en les discussions que seguiren ambdues dissertacions”⁴¹².

Pel que fa a la publicació del primer Full Municipal de Sitges, s’havia aprovat en la darrera sessió municipal, i com anunciava estava:

“destinat a fer conèixer al poble de Sitges totes aquelles resolucions i actuacions del Consell Municipal, en aquestes hores de plasmació d’un ordre social nou, que tenen tanta intensitat i extensió, aquest Consell Municipal saluda tots els que habiten a la nostra vila, tant els que hi són de fa anys com els qui procedents de les regions ibèriques ensangonades per la fe feixista, es refugia momentàniament sota el nostre cel acollidor i noble.

L’averany millor que desitgem per a aquesta publicació novella, és que ben aviat puguem donar la nova que hem acabat i hem guanyat la guerra”⁴¹³.

Més enllà d’aquesta presentació, el Full Municipal de Sitges incloïa íntegre el decret de municipalització d’edificis i solars de Sitges aprovada el penúltim dia de l’any traspassat, la crònica de la festa de l’infant, diversos bans, i, sobretot, un article signat per Pere Curtiada i Ferrer titulat *“la tasca de la Conselleria de Proveïments”*:

“No són els temps normals perquè el subministrament de la població hagi d’ésser qüestió d’una tasca d’administració. Una localitat com la nostra, la producció agrícola de la qual pot ésser considerada nul·la, necessita importar tot allò indispensable per a la subsistència. Per això, en aquests temps que, si no és a base d’intercanvi, no pot aconseguir-se res de les localitats productores dels articles de primera necessitat, el pes carregat damunt aquesta Conselleria és ben feixuc.

Una clara visió de les nostres necessitats, ens ha facilitat la solució de molts problemes difícils. Que hi ha escassetat de molts productes i manca absoluta d’altres, cal reconèixer-ho, però no ens pot ésser imputat a nosaltres, puix que molts eren importats de les regions sotmeses al feixisme i d’altres de l’estranger. D’allò que era possible d’aconseguir àdhuc en condicions penibles, no hem planyut esforços per a aconseguir-ho. Hem voltat tot Catalunya, València, Osca, àdhuc hem importat gèneres francesos i

⁴¹² Diari de Barcelona, Portantveu d’Estat Català núm.8, publicat el nou de gener de 1937.

⁴¹³ Full Municipal de Sitges núm.1, publicat el nou de gener de 1937.

holandesos en quantitats importants, a preus que han estat remuneradors per al municipi”⁴¹⁴.

Endinsant-nos en la següent sessió municipal, celebrada l'onze de gener, on Pere Curtiada i Ferrer fou rellevat per Josep Xambó, que tornava a ocupar l'alcaldia per ERC en haver-la exercit ja un representant de cada força amb representació. Després d'haver-se tractat dues qüestions menors referents a la municipalització de l'habitatge i a un pressupost de mobiliari escolar, s'abordà el tema central de la sessió que s'arrossegava des de les darreries de setembre, la proposta de destitució de funcionaris municipals que havia presentat la minoria municipal del POUM. Sense entrar en detall l'anàlisi de cada cas, el resultat de les votacions sobre els empleats municipals seria el reflectit en la següent taula:

Nom de l'empleat municipal	Feina que exercia	Acusacions	Posició del POUM	Posició de la CNT	Posició d'ERC	Posició d'Estat Català	Posició del PSUC	Resolució Consell Municipal
Fèlix Ventura	Jardiner municipal	Declarar a favor d'Isidor Cartró.	Destitució	Destitució	Mantenir-lo.	Sanció menor.	-	Ajornar decisió.
Josep Maria i Farrerons	Cap brigada municipal	"de la màxima confiança dels elements facciosos"	Destitució	Mantenir-lo.	Mantenir-lo.	Mantenir-lo.	Mantenir-lo.	Mantenir-lo amb sou menor.
Josep Massip	Cap brigada municipal	"Per esbrancar i denunciar als treballadors" ⁴¹⁵ .	Destitució	Destitució	Destitució	Destitució	Destitució	Destitució
Josep Massip i Mitjans	Auxiliar intervenció.	"ha desaparegut pel seu caràcter feixista".	Destitució	Destitució	Destitució	Destitució	Destitució	Destitució
Josep Matas	Empleat d'oficina	"Buròcrata al servei de la reacció"	Destitució	Mantenir-lo.	Mantenir-lo.	Mantenir-lo.	Mantenir-lo.	Mantenir-lo amb sou menor.
Joan Torres	Caporal dels serenos	"(actuació) satisfactòria pels elements facciosos"	Rebaixa categoria: passa a sereno.	Rebaixa categoria: passa a sereno.	Rebaixa categoria: passa a sereno.	Rebaixa categoria: passa a sereno.	Rebaixa categoria: passa a sereno.	Rebaixa categoria: passa a sereno.

⁴¹⁴ Full Municipal de Sitges núm.1, publicat el nou de gener de 1937.

⁴¹⁵ També s'acusava a Josep Massip, àlies Moreno, d'haver "pertanyut a la vegada al partit tradicionalista i al socialista" fins que fou expulsat del segon es descobrir-se la seva altra militància.

Antònia Curtiada	Portera de l'ajuntament	"Sempre ha tingut una marcada activitat reaccionària"	Destitució	Destitució	Destitució	Mantenir-la.	Destitució	Destitució
Martínez	Empleat d'oficina	"Activitat durant la dictadura".	Destitució	Destitució	Destitució	Mantenir-lo.	Destitució	Destitució
Josep Lluís ⁴¹⁶	Empleat de l'escorxador.	"Home de marcada significació reaccionària".	-	-	-	-	-	Es decideix jubilar-lo per la seva incapacitat física per a la feina.
Josep Carbonell	Empleat a l'asil municipal	Tenia altra feina i era millor donar-la a qui no en tingués cap.	-	-	-	-	-	Decisió pendent futur de l'asil.
Josep Valls	Agutzil del mercat.	"(Causes) anàlogues a Josep Lluís".	Mantenir-lo.	Destitució	Mantenir-lo.	Mantenir-lo.	Mantenir-lo.	Mantenir-lo.
Salvador Bové	Empleat al fielat	"marcada significació reaccionària" i "dualitat de treball".	Destitució	Destitució	Destitució	Destitució	Destitució	Destitució

En funció de l'expressat a la sessió municipal, cap altra minoria municipal no acceptà totes les propostes de destitució presentades pel POUM, la CNT ho va fer amb set d'elles, ERC i el PSUC amb cinc i, finalment, Estat Català ho va fer sols amb tres d'elles. Aquesta postura més moderada del partit independentista, l'havia decidit la seva secció local, i fou expressada al ple per Pere Curtiada i Ferrer. Respecte a Fèlix Ventura expressà que *"per haver-hi anat enganyat, procedeix imposar-li una sanció inferior"*, sobre Vicenç Martínez que el seu partit *"no vol que aquest cas sigui objecte de votació"*, i, en definitiva, exposà l'anàlisi fet pel seu partit quan es parlava del cas de Josep Matas, assegurant *"que dels empleats municipals, els únics electorers són els Massip ja destituïts"*⁴¹⁷.

⁴¹⁶ Es tracta d'un Josep Lluís que no seria Josep Lluís i Sarroca, entrevistat per a aquesta tesi doctoral.

⁴¹⁷ Llibre d'actes de sessions municipals de l'Ajuntament de Sitges, sessió de l'onze de gener de 1937.

Anàlisi a part mereix la proposta d'exclusió d'Antònia Curtiada, l'àvia paterna de Pere Curtiada i Ferrer. Quan llegint els greuges expressats pel POUM, aquests expressaren que:

*“Aquesta dona de sempre ha tingut una marcada activitat reaccionària i, per tant, proposem que sigui substituïda per una de les moltes companyes mereixedores de la confiança de l'actual Consistori”*⁴¹⁸.

En arribar el torn de debatre'n la destitució, l'acta reflecteix *“surt el company Curtiada”*, que es mantingué fora de la sala de plens mentre es produïa el debat per la vinculació personal que l'unia a l'afectada, i el resultat del debat quedà recollit en els següents termes:

*“Amb el vot contrari d'Estat Català, es resolta la separació definitiva de la portera del Casal municipal, Antonia Curtiada Vilanova pel seu descarament contra les esquerres i pel seu reaccionarisme extremat”*⁴¹⁹.

Més enllà de les destitucions, en aquesta sessió on Pere Curtiada i Ferrer deixà d'exercir la presidència del Consell Municipal, es van debatre un bon nombre de qüestions, i les principals foren l'elecció dels càrrecs de Justícia popular, que acapararien la CNT, ERC i el PSUC⁴²⁰, la distribució dels refugiats arribats de Madrid, la possibilitat *“que siguin allotjades a Sitges forces d'Intendència de l'exèrcit popular”* o *“una secció de fabricació d'automòbils”* de General Motors, i s'aprovà destinar gairebé deu mil pessetes a la construcció d'una guarderia d'infants i *“posar sagetes indicadores dels soterranis utilitzables, cas de bombardeig, per al millor guiatge del públic”*⁴²¹.

Ja com un regidor més, però encarregat de gestionar la Comissió de Proveïments, Pere Curtiada i Ferrer hauria continuat afrontant una tasca que les circumstàncies del país convertien en un repte sense fi. El dia dotze Julià recollí que *“se han pregonada bajo la firma de Curtiada (per ja no ser alcalde com a president de la Comissió de Proveïments)*

⁴¹⁸ Llibre d'actes de sessions municipals de l'Ajuntament de Sitges, sessió de l'onze de gener de 1937.

⁴¹⁹ Ibid.

⁴²⁰ *“Per a jutge popular i Procurador suplent, la CNT ha designat respectivament els companys Carles Fransoy Garcia i Salvador Monteagudo Córdoba; per a Jutge Suplent la Esquerra Republicana de Catalunya ha designat el company Josep Serra Vivó, i per a procurador popular el PSUC ha designat el company, Joan Vidal i Palau”*. Llibre d'actes de sessions municipals de l'Ajuntament de Sitges, sessió del l'onze de gener de 1937.

⁴²¹ Llibre d'actes de sessions municipals de l'Ajuntament de Sitges, sessió de l'onze de gener de 1937.

*órdenes prohibiendo colas en la venta de pan*⁴²². Aquest ban, que no es conserva, no fou respectat ja que Caballol recull que *“les dones que feien cua pel pa han aconseguit fer fugir del camió que anava a detenir-les”*⁴²³, i Julià que *“el desbarajuste en la venda de pan ha motivado altercados entre mujeres, quedando muchas familias sin tan indispensable alimento”*, mentre que pel dia següent asseguraria que *“el conflicto en la distribución de pan continua privando a muchas familias de adquirir el necesario”*⁴²⁴. Aquell mateix dia, catorze de gener, amb l'objectiu d'aconseguir solucionar els problemes d'abastiment de queviures, la Comissió de Proveïments que presidia Pere Curtiada i Ferrer va emetre un ban que feia pública la definitiva llum verda a l'entrada en vigor de les targetes de racionament:

“Hom fa evident a tot el veïnat que, a partir del proper dilluns dia 17 del que som, entraran en vigor les targetes de racionament.

Aquesta conselleria confia que tots els companys sabran col·laborar degudament amb el bon sentit i fent-se càrrec de les restriccions que tots ens havem d'imposar per tal de contribuir, des de la rereguarda, a garantir les necessitats alimentàries dels qui lluiten esforçadament als fronts, en defensa de la causa revolucionària del proletariat.

*Totes les suggestions i reclamacions justes poden ésser exposades, amb la seguretat que seran escoltades i ateses en quant sigui pertinent*⁴²⁵.

En compliment del ban, el dia dinou va ser *“pregonado que mañana de 3 a 8 de la tarde deberán recogerse las cartillas de racionamiento familiar mediante el abono de 0'75 céntimos”*, i el vint-i-u, *“ha comenzado a regir la cartilla familiar para la compra de comestibles”*. Tot i que la mesura estava ben intencionada i podia suposar una millora de la distribució, al dia següent Caballol assegurava que *“la qüestió pa es posa cada dia més negra. La targeta familiar inaugurada ahir no soluciona el problema”*⁴²⁶, provocant que hagués de ser pregonat aquella mateixa jornada *“la reducción de cuota de pan y de carne, promoviéndose manifestaciones de mujeres y alborotos, no consiguiendo nosotros pan hasta la cena”*⁴²⁷. No foren aquests problemes d'un dia, ja

⁴²² JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 70

⁴²³ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 90

⁴²⁴ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 70

⁴²⁵ Full Municipal de Sitges núm.2, publicat el setze de gener de 1937.

⁴²⁶ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 91.

⁴²⁷ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 71.

que si bé el dia vint-i-tres Caballol assenyalava que *“la qüestió del menjar porta a la gent de cap, malgrat no ser la situació desesperada”*⁴²⁸, Julià, més crític o més ben informat, assegurava al dia següent que *“la falta de pan motivó anoche alborotos contra los hornos de la cooperativa”*⁴²⁹.

Paral·lelament a la seva dificultosa tasca al capdavant de la Comissió de Proveïments, Pere Curtiada i Ferrer continuava exercint de president del Casal i de la secció local d'Estat Català a Sitges, condició que renovà el dia dinou d'aquell mateix mes amb la nova denominació de secretari general. Segons crònica publicada a Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català:

“El dia 19 es celebrà una reunió general al Casal d'Estat Català per tal de reorganitzar el Consell Directiu. Queda constituït d'aquesta manera: Secretari general, Pere Curtiada; Subsecretariat i propaganda i premsa: Josep Pujol; Milícies, Antoni Jordà; Cultura, Cristòfor Torres; Organització i Control, Joan Montserrat; Administració, Joan Pagès; (il·legible), Ventura Pujol i Joan Carbonell; Comissió de Propaganda, Joan Montroig, Llorenç Barners i Jaume Jornet; Bibliotecari, Isidre Almirall; Socors Roig, Jaume Andani; Comissió Socors Roig, Joan Marcer, Llorenç Barners i Manuel Cubillos.

*Aquesta distribució novella d'activitats, ha de portar una eficiència excel·lent en les tasques d'encarrilament del Partit a Sitges, que per la seva creixença ha fet necessària aquesta modificació del Consell per tal de no aturar la marxa ascendent d'aquest Casal”*⁴³⁰.

Com a màxim dirigent d'Estat Català a la localitat, diumenge vint-i-quatre, sempre que no es realitzés entre dos quarts d'onze i la una, que és quan es produí el ple, hauria participat del míting del seu partit a l'antic Bosc, just al costat dels hotels Subur i Sitges, que aquell mateix dia foren *“incautados, entregando sus dueños las llaves”*⁴³¹. La breu crònica del míting independentista es limità a ressenyar que *“donà una impressió*

⁴²⁸ CABALLOL I MOREU, Joaquima, Op. Cit. P. 92.

⁴²⁹ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 71.

⁴³⁰ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.23, publicat el vint-i-set de gener de 1937.

⁴³¹ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 71.

excel·lent, el míting, de (il·legible) responsable, que ESTAT CATALÀ celebrà diumenge al Bosc”⁴³².

Arribada l’hora d’analitzar la sessió municipal que es produí el matí d’aquell diumenge vint-i-quatre de gener, a excepció de l’autoritzar a realitzar balls a les piscines “*mentre els companys del ram gastronòmic ocupats en aquell establiment no puguin obtenir els seus jornals gràcies als rendiments dels serveis de banys o restaurant*”, totes tenien una relació directa amb Pere Curtiada i Ferrer. Primerament el “*Comitè de Control de la Indústria lletera de Vilanova i de Sitges demana que s’autoritzi la puja de la llet fins a una pesseta el litre*”, qüestió per a la que es destinà una comissió de diversos membres “*presidits pel Delegat de Proveïments*”⁴³³, és a dir, Pere Curtiada i Ferrer. Més complexes d’abordar serien les altres dues qüestions que es tractaren a la sessió, una referent també als proveïments, lògicament la qüestió del pa, principal preocupació del sitgetans, i l’altre referent a la situació d’insubmissió en que vivia el consistori sitgetà des de feia més de tres mesos.

Respecte a “*l’assumpte pa*”, l’acta de la sessió municipal recull que:

“Els companys Curtiada, Roca, Santaló i Navarro expliquen àmpliament l’actuació de la Delegació de Proveïments, pel que fa a l’abastament de pa, a satisfacció de tots els reunits. Al llarg de les seves intervencions s’ha dit: el company Curtiada, que aquests darrers dies ha sobrat farina i ha sobrat pa, però han trobat resistència en la Cooperativa a fer treballar als obrers de nit per a eliminar o almenys atenuar moltíssim les cues, i fins i tot, ha hagut de proporcionar el Consell Municipal la farina que la Cooperativa excusà oportunament adquirir”⁴³⁴.

Roca hi afegí “*que hi ha un sector del poble que dificulta el normal comés de proveïments*” i “*que cal fer-nos a l’ambient de guerra*”, Santaló que el “*obstacle més gran ha estat la Cooperativa*”, i que “*el dia que ha escassejat el pa no ha estat per falta de farina*”, i “*que no es pot consentir que el pa sigui venut sense pesar i en tants poques sucursals*”, Navarro “*que fou proposat a la Cooperativa que venguessin pa em més punts, però replicà que no ho podien fer sense que el Consell municipal no es*

⁴³² Diari de Barcelona, Portantveu d’Estat Català núm.23, publicat el vint-i-set de gener de 1937.

⁴³³ Llibre d’actes de sessions municipals de l’Ajunt. de Sitges, sessió del vint-i-quatre de gener de 1937.

⁴³⁴ Llibre d’actes de sessions municipals de l’Ajunt. de Sitges, sessió del vint-i-quatre de gener de 1937.

carregués les despeses de lloguers i de personal de venda”, Alsina proposa com a solució “*per a obviar totes les dificultats sigui municipalitzada l’elaboració i la distribució del pa si la seva socialització no marxa prou bé, siguin nomenats comissaris especials d’acord amb Defensa, i que siguin els obrers obligats a treballar quan convingui*”, Roca expressà que “*la municipalització podria minvar la potencialitat de les Sindicals*”, Navarro de nou afegí “*que hi ha bastantes targes de racionament duplicades i uns tres-cents individus que no utilitzen la tarja o bé figuren en més d’una d’elles*”, Xambó destacà que si bé aquesta qüestió havia fallat “*el preu de la vedella és a Barcelona a raó de 10 pessetes el quilo, i ací, a set*”⁴³⁵, i Roca de nou afegí que saldo econòmic de la comissió era positiu. Finalment:

*“Després d’haver determinat que Proveïments reculli els suggeriments fets. Pels diversos Consellers que han intervingut, és resolt de no prendre acords mentre no estigui res acordat respecte a la forma de constitució definitiva del Consistori”*⁴³⁶.

Aquesta referència a una constitució definitiva del consistori venia provocada per l’altre punt tractat prèviament a la reunió, i que marcaria el futur de la política local, especialment el d’Estat Català i el de Pere Curtiada i Ferrer. Per analitzar aquest punt el més adequat serà adjuntar la detallada nota sobre la qüestió que publicà el diari del partit separatista:

*“Els decrets del conseller en Cap del Govern a Catalunya, els celebres 58 decrets publicats al Diari Oficial del dia 18 de gener proppassat, han reportat una tongada d’activitats a els medis polítics sitgetans. En virtut del decrets vuitè i novè, era virtualment bloquejada l’economia de tots els Ajuntaments que no fossin constituïts d’acord amb les disposicions del Govern Català promulgades l’onze d’octubre del 1936. Com que Sitges es trobava en aquest cas, per haver-se fet la distribució del Consell Municipal segons les característiques locals (o sigui, amb quatre consellers del POUM en lloc dels dos que li corresponien segons el decret, quatre consellers d’ESTAT CATALÀ), distribució força més justa que no la que assenyalen les normes de constitució i per voluntat de totes les tendències polítiques de la Vila es plantejà aquesta qüestió en la sessió del Consell del 24 de gener”*⁴³⁷.

⁴³⁵ Llibre d’actes de sessions municipals de l’Ajunt. de Sitges, sessió del vint-i-quatre de gener de 1937.

⁴³⁶ Ibid.

⁴³⁷ Diari de Barcelona, Portantveu d’Estat Català núm.43, publicat el dinou de febrer de 1937.

La importància de la decisió a prendre va portar els diferents grups consistorials a acordar l'ajornament per a una sessió municipal extraordinària quatre dies després, durant els que caldria destacar que, concretament el vint-i-cinc, Caballol presència *“l’enterrament d’un militant d’Estat Català (...) en comptes de senyar-se alcen el puny”*⁴³⁸. Pressuposant que hauria mort lluitant al front, aquest milicià del qual no s’ha localitzat cap font que pugui acreditar-ne la identitat, presumiblement era el primer milicià independentista sitgetà caigut en combat, i pujava la xifra de milicians sitgetans morts fins almenys fins als vint-i-cinc⁴³⁹.

Retornats a la qüestió que monopolitzava el debat polític local, que continuà en la sessió municipal del dia vint-i-vuit, i que el Diari de Barcelona, Portantveu d’Estat Català exposà amb detall:

*“El criteri dels representants de la C.N.T. i del POUM, és que cal deixar de banda els decrets i continuar el Consell tal com està constituït; el del PSUC d’acatament absolut al decret del onze d’octubre, el de l’ERC ple de mitges tintes i el d’ESTAT CATALA que, en no acceptar de romandre al Consell en caràcter d’adjunts, puix que no podem acceptar càrrecs sense la plena responsabilitat, creiem que cal acatar el decret del Govern, tot expressant la intenció decidida de continuar com fins ara, la lluita contra el feixisme; i amb el ben entès que si advoquem pel compliment del decret, és per tal d’evitar els perjudicis que l’actitud contrària podria reportar al poble de Sitges, però mai per a defugir responsabilitats. Finalment, però, s’acordà de celebrar una assemblea popular, per tal que el poble expressés quina era la seva opinió en aquest assumpte, i així els acords tinguessin la validesa que només pot conferir-li una assemblea popular”*⁴⁴⁰.

Respecte a l’anàlisi de la postura dels diferents grups, la del PSUC era la única fermament partidària de l’aplicació del decret. Aïllats a nivell local de la resta de l’esquerra i combatuts durament pels seus rivals del POUM, veien en aquest decret i en futures mesures provinents de la Generalitat la seva única via de sortida. Pel que fa a ERC, tot i que a nivell personal fos una decisió difícil i fossin conscients que el nou

⁴³⁸ CABALLOL I MOREU, Joaquima, Op. Cit. P. 92.

⁴³⁹ La darrera xifra localitzada de milicians sitgetans morts, ja referenciada prèviament i datada de principis de desembre, seria de vint-i-tres, i posteriorment sols hauria quedat documentada la mort del milicià González a principis de gener a Terramar per la ferida accidentalment rebuda al Prado dies abans.

⁴⁴⁰ Diari de Barcelona, Portantveu d’Estat Català núm.43, publicat el dinou de febrer de 1937.

repartiment era poc apropiat a la realitat política sitgetana, i en aquest sentit s'ha d'entendre que prèviament haguessin renunciat a dos dels regidors que els corresponien, a nivell nacional la postura del seu partit respecte a la reorganització del procés revolucionari era clara i no els deixava marge de maniobra. El POUM, que s'havia confirmat en la força política amb més militants a la localitat, i gràcies a això havia pogut imposar als consells municipals els seus plantejaments amb més força de la que numèricament permetien els seus regidors, veia com qualsevol imposició des de d'alt els perjudicaria en tenir molta menys implantació al conjunt de Catalunya que a Sitges, i en aquest sentit foren fermes opositors al decret arrossegant amb ells a la CNT, sindicat que a la localitat tenien força satel·litzat. Amb dos minories municipals apostant per opcions contràries la postura d'Estat Català d'acceptar el decret fou significativa, i Pere Curtiada i Ferrer l'expressà així en les seves diverses intervencions:

“Expressa que, tot i no estar esmentat el seu partit en el Decret, han vingut actuant al si del Consell municipal d'acord amb la resta d'organitzacions polítiques i sindicals, però, com que no poden actuar, de seguir actuant, com Adjunts i, per tant, sense plena responsabilitat i entenent que han d'ésser acatades les disposicions que emanen del Govern de la Generalitat, on tots directament o indirecta hi són representats, creuen que han de deixar de pertànyer al Consell municipal a la vegada que s'ofereixen en tot i per a tot el que puguin ésser útils per tal de contribuir a l'aixafament definitiu de la fera feixista”⁴⁴¹.

“Insisteix a sostenir que han de sortir del Consell municipal on, segons els ha dit el Conseller de Seguretat Interior no poden estar mentre regeixi aital Decret que acorden i repeteix posant-se a la disposició de tots per a seguir combatent fins a la fi el feixisme”⁴⁴².

“Repeteix que estan disposats a anar on calgui en defensa de l'objectiu comú, però tenen el criteri de que no acceptar el Decret seria equivalent a desautoritzar els integrants del Govern de la Generalitat i, a més, no volen donar lloc amb la seva permanència al Consell municipal a que poguessin esdevenir perjudicis al poble, però finalment diu Estat Català que, si tots els sectors del Consell creuen que han de

⁴⁴¹ Llibre d'actes de sessions municipals de l'Ajunt. de Sitges, sessió del vint-i-quatre de gener de 1937.

⁴⁴² Ibid.

continuar integrant el Consell municipal, acataran el resultat de l'Assemblea Popular la convocatòria de la qual ha suggerit el company Bellver"⁴⁴³.

La postura d'Estat Català expressada al ple per Pere Curtiada i Ferrer responia a la línia del seu partit a nivell nacional, basada en pregonar que per acabar amb el desgovern i poder guanyar la guerra les diferents forces polítiques i sindicals havien d'acatar les ordres dictades des de la Generalitat, és a dir, en temps de guerra màxima disciplina i obediència al govern català. A més, si Estat Català s'hagués sumat a la insubmissió al decret com foren convidats pel POUM i la CNT, que digueren que *"l'Estat Català no ha de sortir del Consell municipal i li demanen que deixi a banda aquestes actituds heroiques (...) que no poden permetre l'eliminació d'Estat Català, (i) que la revolució s'escriu al carrer"*⁴⁴⁴, a més d'abocar la localitat a una situació de ruïna assegurada, hauria dificultat les negociacions que Cornudella mantenia al voltant del Consell de la Generalitat per a aconseguir-hi la integració d'Estat Català que mai no arribaria a produir-se. Finalment però, la decisió final quedà en mans de l'Assemblea Popular.

De l'Assemblea Popular celebrada el dia trenta no se n'ha conservat l'acta, però si el ban que la convocà i les cròniques de Caballol, Julià i del Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català. Pel que fa al ban, anunciava:

*"Hom fa evident que avui a les tres i mitja de la tarda, al teatre de la Casa del Poble (abans Prado), hi haurà una assemblea popular per tal de que quedi integrat el Consell Municipal. Hi podran concórrer tots els companys que tinguin carnet sindical o be d'alguna organització antifeixista"*⁴⁴⁵.

Caballol simplement hauria ressenyat que *"se celebra una assemblea al Prado per expulsar el POUM i Estat Català de l'Ajuntament"*⁴⁴⁶, i Julià escriví que *"se ha convocado asamblea de partidos para que Estat Catalá y POUM continúen en el Ayuntamiento, designándose una comisión a fin de que la Generalidad lo consienta contra lo por ello decretado"*⁴⁴⁷. La referència del diari d'Estat Català completaria la crònica en assenyalar que:

⁴⁴³ Ibid.

⁴⁴⁴ Ibid.

⁴⁴⁵ Full Municipal de Sitges núm.3, publicat el trenta de gener de 1937.

⁴⁴⁶ CABALLOL I MOREU, Joaquima, Op. Cit. P. 93.

⁴⁴⁷ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 72.

“en aquesta assemblea, tots els partits estigueren d’acord en demanar al Govern Català que respectés la constitució actual del Consell, i com que aquesta posició fou refrendada unànimement pel poble, s’acordà el nomenament d’una comissió per tal de dur aquesta decisió al Govern”⁴⁴⁸.

Del dia següent d’aquella assemblea, diumenge trenta-u de gener, caldria destacar-ne la continuació dels exercicis a la zona de l’autòdrom, ja que *“los reclutas han ido a Can Baró para maniobrar en batalla simulada”*, i l’activitat dels militants del POUM, doncs *“autorizado un baile de tarde en la Piscina, el POUM local impidió su realización”⁴⁴⁹* i dels d’Estat Català, que realitzaren una vetllada teatral on caldria suposar a Pere Curtiada i Ferrer de la que tenim crònica prèvia i posterior del diari del seu partit:

“el nostre Casal ha organitzat una vetllada teatral a benefici de les Milícies del Poble i de l’Hospital de Sitges. Es representaran les obres “Els milions de l’oncle” i “Tres i no res” de Soldevila i Crehuet respectivament”⁴⁵⁰.

“La vetllada teatral que organitzà ESTAT CATALÀ, i celebrada a la Casa del Poble, obtingué un èxit remarcable, tant d’assistència com d’interpretació. El producte líquid ha estat repartit entre l’Hospital de la Vila i les Milícies del front”⁴⁵¹.

Dilluns u de febrer Julià escriví que ja *“visitaron la Generalidad los interesados en continuar en continuar en el Ayuntamiento contra lo por ello decretado”*, on es podria donar per segura la participació de Pere Curtiada i Ferrer, i la resposta del govern que es conegué el dia set quan de nou Julià manifestà que *“la Generalidad se opone a que el Estat Català i el POUM tengan representantes en el ayuntamiento”⁴⁵²* i que Diari de Barcelona, Portantveu d’Estat Català, completaria assenyalant que:

“del Govern però, no en fou aconseguida cap altra cosa sinó l’oferta que els consellers d’ESTAT CATALÀ romanguessin al Consell amb caràcter d’adjunts, o bé amb dos llocs que pogués cedir-nos un altre partit, solució que ESTAT CATALÀ no

⁴⁴⁸ Diari de Barcelona, Portantveu d’Estat Català núm.43, publicat el dinou de febrer de 1937.

⁴⁴⁹ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 72.

⁴⁵⁰ Diari de Barcelona, Portantveu d’Estat Català núm.23, publicat el vint-i-set de gener de 1937.

⁴⁵¹ Diari de Barcelona, Portantveu d’Estat Català núm.43, publicat el dinou de febrer de 1937.

⁴⁵² JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 73.

acceptà, i cursà la dimissió irrevocable per tal de facilitar la tasca de constitució del Consell nou”⁴⁵³.

Tres dies després van ser “convocadas asambleas en el Prado de antifascistas para tratar de la nueva constitución del ayuntamiento” el resultat de la qual recollí Julià assegurant que “al parecer fue acordado, en la asamblea de ayer constituir de nuevo el ayuntamiento según las normas ordenadas por la Generalidad”⁴⁵⁴, i que els independentistes ressenyaren en el següents termes:

“l’Assemblea popular per tal de retre comptes la comissió que anà a entrevistar-se amb el Conseller de Seguretat Interior, la decisió del qual fou objecte de blasme unànime per part de l’assemblea. Com que fou exposat el parer del POUM que calia respectar la composició del Consell Municipal d’acord amb la voluntat del poble, ESTAT CATALÀ manifestà amb tota energia que no estàvem disposats a ocasionar cap destorb en la marxa del poble per la qual cosa demanàrem que fos llegida la dimissió que, en previsió de posicions contraproductes, havia estat cursada”⁴⁵⁵.

Tot i que el POUM hagués arribat a acceptar el paper majoritari en l’assemblea com referencia la crònica d’Estat Català, l’edició del seu setmanari del dia set, per tant tres dies després de l’assemblea i cinc abans de la sessió consistorial on es prendria la decisió definitiva, amenaçava en fer públic “un document que tenim a la vista i que publicarem al seu moment, el POUM es una de les organitzacions més nodrides de Sitges”⁴⁵⁶. Ja havent acceptat el Consell Municipal la seva reforma, des del POUM insinuarien el contingut del document, assegurant que “...47 vots per una banda i 75 per una altra han fet dir a un company que nosaltres de vegades i sense avisar a ca la “Petronilla” en tenim més de noranta”⁴⁵⁷. Aquestes xifres de vots correspondrien amb tota seguretat als militants locals que haurien votat en les darreres assemblees d’ERC i del PSUC, presumiblement quaranta-set a la dels republicans i setanta-cinc a la del comunistes, mentre que el POUM com el partit amb més implantació a Sitges, i que quedava sols per darrera de les forces sindicals a nivell d’afiliació, sense fer una convocatòria especial podia arribar a reunir una norantena de militants. Les insinuacions

⁴⁵³ Diari de Barcelona, Portantveu d’Estat Català núm.43, publicat el dinou de febrer de 1937.

⁴⁵⁴ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. p. 73.

⁴⁵⁵ Diari de Barcelona, Portantveu d’Estat Català núm.43, publicat el dinou de febrer de 1937.

⁴⁵⁶ Front, Òrgan del POUM de Sitges núm.23, publicat el set de febrer de 1937.

⁴⁵⁷ Front, Òrgan del POUM de Sitges núm.24, publicat el catorze de febrer de 1937.

acabarien personalitzant-se cada cop més clarament en edicions posterior, afirmant-hi que:

“El POUM és el Partit que ha donat més guàrdies voluntàries. El POUM ha prestat sempre les que li pertocaven obligatòriament. En canvi d’altres sols n’han pogut prestar la meitat. I nosaltres tenim dos Consellers i els altres (ERC) sis. Ens consola, però, el saber que som una de les organitzacions més nodrides de Sitges”⁴⁵⁸

“...Diuen que a Rússia es feu un procés perquè hi havia comunistes que treballaven contra els Soviets i per la democràcia burgesa. A casa nostra en aquest sentit tindriem de processar a partits (el PSUC) sencers”⁴⁵⁹.

“Si recordem que al iniciar-se el moviment (...) el sector reformista de la població (el PSUC), sí hi era. Però hi era sense que en els moments de perill i responsabilitat pogués proporcionar quadres d’acció (...) Pel que fa referència a l’Esquerra, sentirem la seva veu dintre el Comitè Antifeixista quan la situació estava ja aclaridíssima (...) Recordem encara la feina que es tingué per a formar les columnes que la Comarcal demanava per anar a Mallorca. Set homes tocaven entregar a aquests sectors. S’estripaven carnets de milícies, i el treball per a trobar-los no fou precisament per a nosaltres”⁴⁶⁰.

Centrats ja en la sessió municipal del dotze de febrer, el dia que Lola Curtiada complia set anys, que era de convocatòria extraordinària per a aplicar l’acatament del decret emès per l’Assemblea Popular:

“Estat Català pel boca del company Curtiada, expressa que accepta allò disposat per la Generalitat i, en retirar-se del Consell municipal, a la vegada que desitja al nou Consell municipal una sèrie ininterrompuda d’encerts, s’ofereix incondicionalment per a tot el que signifiqui col·laborar en la lluita contra el feixisme animal”⁴⁶¹.

Les declaracions de Pere Curtiada i Ferrer al ple quedarien complementades per la crònica de Diari de Barcelona, Portantveu d’Estat Català, que posteriorment recollí que:

⁴⁵⁸ Front, Òrgan del POUM de Sitges núm.25, publicat el vint-i-u de febrer de 1937.

⁴⁵⁹ Front, Òrgan del POUM de Sitges núm.28, publicat el catorze de març de 1937.

⁴⁶⁰ Front, Òrgan del POUM de Sitges núm.38, publicat el trenta de maig de 1937.

⁴⁶¹ Llibre d’actes de sessions municipals de l’Ajuntament de Sitges, sessió del dotze de febrer de 1937.

“Es així doncs, com ESTAT CATALA ha sortit del Consell Municipal de Sitges, després d’una tasca eficient en el govern del poble, i per voler del governants, no pas perquè no ens acompanyés l’escalf popular, que ha manifestat d’una manera rotunda la seva simpatia pel partit que sap interpretar-lo i ponderar cada passa per tal que en surti el bé del poble de Catalunya”⁴⁶².

En aquella darrera sessió municipal amb participació de Pere Curtiada i Ferrer:

“les altres representacions de partits i organitzacions sindicals es planyen de que hagin de prescindir del concurs que sempre ha estat igualment valuós i entusiasta dels companys que representen a Estat Català, esperant que els mancarà poc temps”⁴⁶³.

Així, després de dos mesos d’actuació en el Comitè de Defensa i de tres mesos i mig en el Consell Municipal, la forçada aplicació del decret de la Conselleria d’Hisenda de la Generalitat aconseguia treure Estat Català de la màxima institució del municipi.

Tot i això, com es detallarà, Estat Català va poder mantenir la seva influència política en òrgans menors de l’administració local, com la Junta Municipal Agrària, realitat que es documentarà detalladament, en d’altres organismes revolucionaris locals la composició dels quals no fixava la Generalitat, com el Comitè Local Pro-Infància i el Comitè d’Ajut a Madrid, ja que a l’abril de 1937 *“ESTAT CATALÀ forma part d’ambdós comitès, representat en el primer per la companya Salvadora Comes, i en el segon per la companya Magdalena Escarpa”⁴⁶⁴.*

Abans d’avançar esdeveniments caldrà fer una valoració del paper desenvolupat per Pere Curtiada i Ferrer en el Consell Municipal i de l’evolució de la secció local d’Estat Català que presidia i que tancaran aquest capítol.

Respecte al paper de Pere Curtiada i Ferrer, a la Comissió de Treball i Obres Públiques hi hauria tingut un paper més aviat representatiu i no ha quedat constància de les seves gestions. Com a conseller de la Comissió de Proveïment hauria liderat la lluita contra l’escassetat d’aliments a la població, feina titànica a la que avocà infinitat d’esforços i

⁴⁶² Diari de Barcelona, Portantveu d’Estat Català núm.43, publicat el dinou de febrer de 1937.

⁴⁶³ Llibre d’actes de sessions municipals de l’Ajuntament de Sitges, sessió del dotze de febrer de 1937.

⁴⁶⁴ Diari de Barcelona, Portantveu d’Estat Català núm.81, publicat el quatre d’abril de 1937.

que evità que s'arribés a passar gana, probablement viatjant també ell mateix en busca de farines i altres productes per les regions productores, però no fou capaç de garantir que la seva comissió gestionés tot l'eficientment que caldria la inscripció dels sitgetans per a les targetes de racionament o el conflicte amb els integrants de la Cooperativa de Forners. Com a regidor caldria destacar-ne l'actuació moderada, demanant poques destitucions de càrrecs municipals, però alhora coherent, criticant als revolucionaris que anaven a ballar a d'altres localitats. També la seva constància, per ser un dels pocs regidors que assistí a totes les catorze sessions del Consell Municipal que es realitzaren durant el seu mandat. Finalment, dels dies que exercí com a president del Consell Municipal en datarien algunes de les mesures més destacades de les que es prengueren durant el procés revolucionari, i mentre fou alcalde s'aprovaren mesures tant destacades com la municipalització de l'habitatge i es va posar fi als assassinats de sitgetans conservadors per part dels milicians més exaltats tot i que els registres continuarien sent una constant.

Respecte al casal i a la secció local d'Estat Català que presidia, caldria destacar la seva consolidació tot i el context polític advers, amb una actuació i presència al carrer importants, incorporant-s'hi cada cop més sitgetans i arran de l'impuls de la secció femenina també sitgetanes, creixent sobretot entre els joves, entre els quals aconseguí una implantació considerable a jutjar pel no gens menyspreable més de deu per cent de militants del partit en la lleva que s'ha pogut analitzar degudament.

12) LA GUERRA CIVIL DES DEL COMITÈ CENTRAL D'ESTAT CATALÀ

Quan el dotze de febrer de 1937 Pere Curtiada i Ferrer es veié forçat a deixar d'exercir la tasca de regidor continuà presidint la secció local d'Estat Català, però la notorietat que havia aconseguit arran de la seva participació en el Comitè de Defensa i l'Ajuntament de Sitges dins el seu partit motivà que hi comencés a jugar un paper més important a nivell nacional. En aquest sentit, sols una setmana després el Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català anunciava que en "*un grandios míting de propaganda de l'ideari del partit a l'espaiós local del Cinema Odeón*"⁴⁶⁵ hi intervindria Pere Curtiada i Ferrer precedint al membre del Comitè Central Joaquim Casamitjana i al secretari general Joan Cornudella.

Delegació de St. Andreu
(Pons i Gallarza, 3)

*Diumenge vinent, dia 21,
la Delegació de Sant An-
dreu celebrarà un gran-
diós míting de propaganda
de l'ideari del partit a
l'espaiós local del cinema
Odeón. En aquest acte
parlaran els companys*

Pere Curtiada
Joaquim Casamitjana
Vicenç Borrell
Joan Cornudella

Presidirà el company
Joan Allart

A aquest acte hi són particular-
ment invitats tots els Casals de
Barcelona i de tot Catalunya.
Pel nostre Partit. Per Catalu-
nya. Assistihi.

Anunci del míting del diari independentista.

⁴⁶⁵ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.44, publicat el vint de febrer de 1937.

Del míting que va fer Pere Curtiada i Ferrer al barri de Sant Andreu de la capital catalana, se'n conserva la crònica que en realitzà el portaveu del partit separatista:

“El grandios míting d’ESTAT CATALA al cinema Odeon de Sant Andreu:

A l’hora de començar el míting organitzat per la delegació d’ESTAT CATALA a Sant Andreu, l’espaiós cinema Odeon d’aquella barriada presentava un brillantíssim aspecte. A l’entrada del local hi havia una gran pancarta igual al gravat publicat en l’edició de diumenge del nostre diari en la qual el nostre Macià demana que per Catalunya ens unim. A l’interior de la sala i a l’estrada hi havia dues monumentals pancartes ensems que una gran bandera estelada. Repartides per la sala hom hi veia bon nombre de banderes de diferents casals del nostre partit. En una llotja vàrem poder saludar una nodrida representació de la Secció Feminal, la qual amb la seva presència donà una nota d’un colorit força simpàtic a l’acte.

Presidi l’acte el company Joan Allart, el qual saludà els assistents a aquest acte, principalment a les representacions del nostre partit. Seguidament i després d’explicar la finalitat de l’acte, cedeix la paraula al company PERE CURTIADA de la delegació de Sitges.

En començar el seu brillant parlament adreçà una salutació als assistents en nom de la comarca de Garraf. Fa constar que si el que esperen és un discurs, segurament que quedaran decepcionats, puix que a les comarques més que discursos, el que fan es parlar clar i ell ve a parlar amb tota claredat.

En referència a la celebració del congrés d’ESTAT CATALA en el qual es va acordar separar-se de l’Esquerra. Manifestà com en aquell congrés s’invità a tots els que tenien un càrrec representatiu i es deien militants d’ESTAT CATALA perquè vinguessin amb nosaltres. No han vingut; millor per nosaltres, puix que així havem pogut constatar que el que els interessava era romandre amb els que els prometien i els donaven una pometa.

Posa de relleu el fet que com sigui que el nostre partit no té figures oficials i que tots són militants de la mateixa categoria, quan els comarcans venen al Comitè Central hi troben uns militants com ells, i és degut a aquesta comprensió, es degut a l’absència de tot encarcament oficial el perquè ESTAT CATALÀ ha agermanat la ciutat i les

comarques i ambdues s'han entrelaçat per a laborar conjuntament per la nostra llibertat (aplaudiments).

A les comarques, concretament a la del Garraf, ni quan el 6 d'octubre ni quan el 19 de juliol, els homes del nostre partit no tingueren necessitat que se'ls cridés, puix que tots ells i conjuntament amb els homes dels altres partits i organitzacions sindicals, compliren amb el seu deure de catalans i de revolucionaris (aplaudiments).

Amb tota la claredat i amb arguments contundents explica de la manera com ESTAT CATALÀ ha estat obligat en virtut d'un dels famosos decrets Tarradellas a deixar de formar part del Consell municipal de Sitges.

Posa de manifest que malgrat que els sitgetans en una grandiosa manifestació palesaren la seva voluntat perquè el nostre partit continués formant part de l'Ajuntament d'aquella població. ESTAT CATALÀ amb gran sentit de responsabilitat i amb dignitat exemplars ha renunciat, per a no crear dificultats, als càrrecs que venia ocupant.

Diferents partits ens han ofert uns llocs; nosaltres a les corporacions no hi podem entrar per la porta del darrera. Quan entrem a un lloc, ho fem amb dignitat i per la porta del davant (grans aplaudiments).

A ESTAT CATALÀ no hi cap tothom. Per a formar part del nostre partit cal que es demostrï que es treballa, que s'és productor. Nosaltres a Sitges, a aquell que no porta un carnet de les dues sindicals li vedem l'ingrés als nostres rengles.

Degut a l'actuació noble d'ESTAT CATALÀ no hi ha poble que no vibri pels nostres postulats de llibertat (aplaudiments) ”⁴⁶⁶.

El seu paper a nivell nacional no es limitaria a ser el teloner dels dirigents en els mítings del partit, doncs abans de tres setmanes es celebrà un Ple de Delegacions Comarcals d'Estat Català on Pere Curtiada i Ferrer fou elegit membre del Comitè Central del partit com a representant del Departament Politico-Social, i l'onze de març prengué possessió del càrrec com reflectiria al dia següent el diari del partit⁴⁶⁷.

⁴⁶⁶ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.44, publicat el vint de febrer de 1937.

⁴⁶⁷ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.46, publicat el vint-i-tres de febrer de 1937.

Complint els acords i l'elecció del darrer Ple de Delegacions Comarcals, ahir tingué lloc la constitució del nou Comitè Central el qual quedà format de la següent manera:	
Secretari General	Joan Cornudella
Departament Femení . . .	Anna Badia
Departament Polític - Social.	Pere Curtiada
Departament de Defensa. . .	Francesc Mur
Departament de Propaganda .	Joaquim Casamitjana
Departament de Finances . .	Lluís Serres
Departament de Relacions	Marcel·lí Perelló

Nota anunciant el nomenament de Pere Curtiada i Ferrer pel Comitè Central.

Si els dietaris, les diferents publicacions locals i nacionals i sobretot les actes municipals han permès documentar amb força detall el paper desenvolupat per Pere Curtiada i Ferrer a l'Ajuntament sitgetà, serà molt més difícil de concretar el que jugà al Comitè Central per la no conservació de les actes de l'òrgan i perquè, lògicament, i més en temps de guerra, no explicaven en el seu diari les diferents posicions mantingudes en un Comitè Central que havia almenys d'aparentar que era un bloc monolític. S'hi afegeix que la bibliografia sobre el funcionament de l'organització a nivell nacional és escassa, i sols s'ha localitzat una obra que faci referència al Comitè Central en que s'integrà Pere Curtiada i Ferrer.

Rubiralta en la seva biografia sobre Joan Cornudella assenyalava que:

“Resultava lògic esperar que el secretari general (Cornudella) es rodegés de persones de la seva confiança i que elegís una direcció molt més homogènia. Per aquest raó, hom pot apreciar entre els noms del nou Comitè Central la manca de coreligionaris de Vicenç Borrell i, per contra, per l'ascendent referit de Joan Cornudella entre les noves generacions de militants, per l'amistat i l'estreta col·laboració amb el principal cap militar del partit, Antònia Blàvia, una majoria de joves militants sense experiència en càrrecs de responsabilitat política, amb l'excepció de dos exmilitants del PNC, companys de redacció del Diari de Barcelona, Marcel·lí Perelló, el director del diari, i Joaquim Casamitjana”⁴⁶⁸.

⁴⁶⁸ RUBIRALTA I CASAS, Fermí, Op. Cit.

Si bé Anna Badia⁴⁶⁹, Francesc Mur⁴⁷⁰ o Lluís Serres⁴⁷¹ podien ser considerats “*joves militants sense experiència en càrrecs de responsabilitat política*”⁴⁷², òbviament aquella definició no podia ser aplicada a Pere Curtiada i Ferrer que, forjat en mil lluites, era sols un any més jove que Perelló, que amb trenta-nou o quaranta anys era el membre més veterà⁴⁷³ d’aquell Comitè Central acabat de nomenar.

Respecte a la consideració de Pere Curtiada i Ferrer com a proper a les tesis de Cornudella, no consta que s’haguessin conegut personalment abans que el segon obtingués la secretaria general quatre mesos enrere. Des de llavors, Cornudella havia combatut als sectors que representaven un nacionalisme més intransigent⁴⁷⁴ en un aprofundiment del missatge antifeixista, i amb el nomenament del Comitè Central on ingressà Pere Curtiada i Ferrer desplaçava als membres del sector liderat per Vicenç Borrell. Borrell apostava per un posicionament obertament marxista i alhora subordinat al PSUC, mentre que Cornudella, de tradició més pròxima al moviment llibertari, apostava per un acostament a ERC i a la Generalitat⁴⁷⁵.

Descartada totalment la seva adscripció a l’òrbita més conservadora simbolitzada per Cardona, si bé la influència i formació marxista de Pere Curtiada i Ferrer l’hauria pogut situar proper a algunes tesis de Borrell, que aquest darrer apostés per una confluència amb el PSUC hauria impedit l’entesa entre ambdós i hauria arrencat al sitgetà amb el secretari general del partit. Si bé la coincidència ideològica de Pere Curtiada i Ferrer amb Cornudella era limitada, a tall d’exemple el secretari general evitaria que Estat Català es definís clarament com a partit obrer i aquesta proposta de ben segur comptà

⁴⁶⁹ Anna Badia ja era representant del Departament Femení d’Estat Català en l’anterior Comitè Central, molt probablement per la seva condició de germana dels destacats militants d’Estat Català assassinats.

⁴⁷⁰ Desconeixent l’edat de Francesc Mur, la seva activitat prèvia hauria estat també limitada, doncs la referència localitzada més antiga dataria d’uns pocs mesos abans organitzant mítings a la zona de Lleida.

⁴⁷¹ De Lluís Serra i Descarrega sols se n’han localitzat referències posteriors, de quan esdevingué un dels vocals del primer Consell Executiu del Front Nacional de Catalunya (d’ara en endavant FNC) i quan fou empresonat amb quaranta-vuit militants més d’aquella organització a la presó Model a finals de 1943.

⁴⁷² RUBIRALTA I CASAS, Fermí, *Joan Cornudella i Barberà (1904-1985)*, Op. Cit.

⁴⁷³ Marcel·lí Perelló i Domingo nasqué al 1897, Joan Cornudella i Barberà al 1904. De Joaquim Casamitjana i Riqué se’n coneix la data de la seva mort, 1943, quan fou assassinat i detingut per la Gestapo a Tolosa de Llenguadoc per resistir a l’ocupació nazi en la xarxa Maurice, però no la de naixement. Tot i això, el fet que la seva primera militància política coneguda fos a les Joventut d’Acció Catalana, l’assenyalaria com a més jove que els anteriors.

⁴⁷⁴ En aquest sentit el quinze de desembre de 1936 foren expulsats d’Estat Català els responsables de la publicació *Ferms!*, Periòdic de combat adherit a Estat Català, que havien imprès al butlletí una línia divergent a l’oficial que s’expressava a través de *Diari de Barcelona*, *Portantveu d’Estat Català*.

⁴⁷⁵ RUBIRALTA I CASAS, Fermí, *Joan Cornudella i Barberà (1904-1985)*. Op. Cit.

amb el suport del sitgetà, la seva aliança enfront el sector liderat per Borrell s'allargaria fins a l'exili.

Davant la falta de documentació del partit, l'actuació nacional de Pere Curtiada i Ferrer un cop ja fou nomenat representant del Departament Politico-social s'haurà de documentar exclusivament a través de les notes de Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català. La primera referència la trobaríem en l'edició del vint-i-u de març, quan presentant els cinc "*actes de propaganda per als propers dissabte i diumenge*"⁴⁷⁶, s'anunciava la participació de Pere Curtiada i Ferrer al que es realitzava dissabte a les nou del vespre a Bellver de Cerdanya i als que es realitzaven diumenge a les deu del matí a la Seu d'Urgell i a les sis de la tarda a Oliana. L'edició del dia següent substituïa a Pere Curtiada i Ferrer a l'acte de Bellver de Cerdanya i l'indicava com un del ponents que intervindrien dues hores abans a Martinet de Cerdanya, però les cròniques posteriors demostren que acabaria intervenint als actes de les quatre localitats mencionades.

A l'acte que es celebrà dissabte vint-i-sis de març a Martinet de Cerdanya "*amb la sala plena de gom a gom*" hi intervingueren Joan Bertran⁴⁷⁷, que destacà la importància de llegir i difondre el diari del partit, Amadeu Bonet⁴⁷⁸, representant del Bloc Escolar Nacionalista que afirmà que "*avui solament hi ha un partit a Catalunya que defensi les doctrines nacionalistes, i aquest Partit és ESTAT CATALÀ*"; Joaquim Casamitjana, company del sitgetà al Comitè Central on s'encarregava de la propaganda i digué que "*no són els nouvinguts els qui han de donar la terra als camperols; són els organismes oficials*", i "*atacà els qui confisquen les terres dels petits camperols*"⁴⁷⁹, i el tancà Pere Curtiada i Ferrer:

"Saluda els assistents i fa constar que ell també és de Comarques, ESTAT CATALA no ve a demanar-vos res! Ve a exposar-vos els seus sentiments que sens dubte

⁴⁷⁶ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.47, publicat el vint-i-quatre de febrer de 1937.

⁴⁷⁷ Joan Bertran i Deu ja havia estat un destacat militant de l'Estat Català de Macià durant la dictadura de Primo de Rivera i hauria participat de Bandera Negra. Posteriorment a la Guerra Civil acabaria acollit per la lògia Gran Orient de França gràcies a la seva condició de maçó.

⁴⁷⁸ D'Amadeu Bonet i Blancos, com a estudiant, no en consta cap militància política prèvia, però sí posterior, al FNC, per la que fou empresonat a finals de 1943 amb altres quaranta-vuit militants.

⁴⁷⁹ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.76, publicat el trenta de març de 1937.

són idèntics que els vostres. ESTAT CATALA us recorda que està al vostre costat per tot el que calgui.

Fa fe de separatisme i n'esmenta els motius. Catalunya ha d'ésser regida pels catalans. Explica l'actuació dels homes d'ESTAT CATALÀ en el Consell Municipal de Sitges i diu que acatant les disposicions del Govern han hagut de ser separats d'aquell organisme. Fa constar però que les diverses organitzacions representades en ell i àdhuc el poble demanaren que fossin respectats en el seu lloc els representants d'ESTAT CATALÀ.

Acaba recordant la frase d'un poeta en la qual fa la imatge d'un cercle estret i fort que no pot ésser romput per l'enemic”⁴⁸⁰.

En acabar l'acte Pere Curtiada i Ferrer s'hauria dirigit a Bellver de Cerdanya, on el mateix vespre hi havia programat l'altre acte del partit. L'acte, on “*el local estava completament ple*”, l'inicià Joan Massana, que va voler “*fer constar la meva admiració pel vostre gest heroic de dignitat catalana*” i que “*la seva gesta⁴⁸¹ ha servit per despertar la consciència de molts catalans i especialment a les esferes governamentals*”⁴⁸², i el continuà Florenci Tort, que digué “*que Catalunya serà malgrat els “incontrolats”*”, i que “*a Catalunya l'assisteix la raó i que, si convé, la farà valer amb la força*”. Seguidament intervingué Pere Curtiada i Ferrer en els següents termes:

⁴⁸⁰ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.76, publicat el trenta de març de 1937.

⁴⁸¹ A Puigcerdà des de juliol de 1936 s'havia instal·lat un comitè revolucionari dominat per la CNT que, liderat per Antonio Martín, conegut com “*El Cojo de Málaga*”, havia imposat sovint per la força els seus postulats als comitès de la resta de poblacions ceretanes establint el que Pous qualificà de “*cantó llibertari*”. L'excepció a aquest domini anarquista fou Bellver de Cerdanya, on es mantingué la composició del consistori municipal electe dominat per ERC fins al vint-i-u d'octubre de 1936. Llavors els de Puigcerdà haurien imposat un comitè format exclusivament per membre de la CNT i de la UGT que funcionà fins al set de desembre, quan l'Ajuntament es constituí amb la composició que indicava el decret emès per la Generalitat analitzat en aquest estudi per haver provocat la sortida de Pere Curtiada i Ferrer i d'Estat Català de l'Ajuntament de Sitges. L'ERC local anà controlant el consistori en un procés que completà el deu de febrer de 1937, quan el republicà Joan Solé obtingué l'alcaldia rebent el suport del conjunt de forces polítiques i sindicals locals. El nou consistori liderà l'oposició dels bellverencs a la centralització a Puigcerdà de la producció lletera i càrnica que exigia el comitè de la capital, que aquest darrer intentà imposar desplaçant efectius armats a Bellver. La resistència del veïnatge, que va rebre l'ajut de les milícies alpines on es trobaven enquadrats molts militants d'Estat Català, aconseguí aturar els anarquistes de Puigcerdà i finalment reberen el recolzament de la Generalitat. En aquesta conjuntura de calma tensa es produí l'acte de Pere Curtiada i Ferrer i d'Estat Català a Bellver, celebrat un mes abans que esclatés definitivament el conflicte amb l'intent d'assalt de Bellver per part d'uns tres-cents cinquanta cenetistes, en el que moriren Antonio Martín i d'altres assaltants i que suposà la reimplantació de la legalitat republicana a la comarca a una setmana de l'esclat dels Fets de Maig de 1937. POUS I PORTA, Joan i SOLÉ I SABATÉ, Josep Maria, *Anarquia i república a la Cerdanya (1936-1939)*, *El “Cojo de Málaga” i els Fets de Bellver*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1988.

⁴⁸² Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.76, publicat el trenta de març de 1937.

“Després de saludar els concurrents diu que ESTAT CATALÀ donarà la ma al poble de Bellver i a tots els pobles de Catalunya. No venim ací a atacar cap partit, perquè nosaltres sabem respectar les idees alienes. Detalla l’actuació de ESTAT CATALÀ el 19 de Juliol, el 6 de Octubre i molt abans encara. Parla dels revolucionaris que han esdevingut antirevolucionaris, molts dels quals, abans del 19 de Juliol, anaven a captar amb la caixeta de les ànimes, ESTAT CATALÀ acata els decrets del Govern. Els qui formant part del Govern l’ataquen des dels seus òrgans de premsa, per què - pregunta - no en retiren llurs representants? La crisi actual l’han produïda els contra-revolucionaris. Nosaltres estem al costat del Govern sempre que vulgui fer respectar les Lleis Catalanes. Recorda els morts que ESTAT CATALÀ ha tingut al front i compara la seva actuació amb aquells que es titulen revolucionaris, que tenen fusells, però que els guarden a casa. ESTAT CATALÀ és una organització separatista, però també té un programa social.

Volem una Catalunya lliure, però regida per Catalans, perquè som nosaltres els únics que podem comprendre les inquietuds del nostre poble”⁴⁸³.

Després de Pere Curtiada i Ferrer intervingué Bonet, amb un discurs similar al realitzat a Martinet de Cerdanya, seguit per Casamitjana, que digué que *“ESTAT CATALÀ, en canvi, s’enforteix cada dia més, però és que a ESTAT CATALÀ hi ha una consistència ideològica que no hi ha en altres partits”*, i Cornudella, que arribà tard, tancà l’acte remarcant que *“quan ESTAT CATALÀ tingui representació a la Generalitat –que n’hi tindrà!- exigirà que tothom compleixi les Lleis. Si un home d’ESTAT CATALÀ posa la signatura en un document, o s’ensorra ESTAT CATALÀ o es compleix el compromís”⁴⁸⁴.*

Desconeixent on feren nit Pere Curtiada i Ferrer i la resta de ponents, al dia següent tenien convocat un nou míting a la Seu d’Urgell, que la crònica detalla que no pogué començar com es tenia programat:

“Els companys de la Delegació de la Seu d’Urgell havien destinat que l’acte que havia de tenir lloc a aquella població fos celebrat a una plaça. A tal fi havia estat muntat un entarimat. La plujà privà que el míting pogués tenir lloc a l’aire lliure, i

⁴⁸³ Diari de Barcelona, Portantveu d’Estat Català núm.76, publicat el trenta de març de 1937.

⁴⁸⁴ Ibid.

davant de la impossibilitat de poder disposar d'un local capaç per a encabir l'enorme gentada que esperava escoltar els parlaments dels nostres companys, s'habilità el balcó del propi estatge, en el qual fou instal·lat el micròfon que connectava amb els diversos altaveus repartits pels porxos del carrer Major"⁴⁸⁵.

Després de Bonet, que inicià l'acte dient que els estudiants volien "la total independència de Catalunya" i "l'alliberament dels obrers i dels camperols", fou ja el torn de Pere Curtiada i Ferrer:

"Començà dient que ESTAT CATALÀ ve a parlar clar. Se'ns ha volgut assenyalar com a components de la cinquena columna. A ESTAT CATALÀ, que té morts a Mallorca i a tots els fronts de lluita, no és comprensible que es pretengui fer-lo passar com antirevolucionari. Volem una Catalunya lliure no pas exclusivament per als catalans; la volem per tots aquells que saben respectar les nostres coses.

Dins d'ESTAT CATALÀ hi cabem tots els homes d'idees generoses. Solament posem una condició. Que els companys que hi vulguin ingressar han de posseir el carnet de l'una o de l'altra sindical.

Fa esment de la constitució de l'Ajuntament de Sitges i detalla la tasca realitzada pels homes d'ESTAT CATALÀ que en formaven part.

ESTAT CATALÀ no té líders ni en vol. Hi hagué un moment que uns aprofitadors volien apropiarse de l'aureola que deixà el nostre Macià. Aquells homes hagueren de marxar o els traguérem de la nostra organització.

Volem fer un front per combatre el feixisme, però també volem reconstruir"⁴⁸⁶.

El discurs de Pere Curtiada i Ferrer fou seguit pel de Massana, que remarcà "la necessitat que els catalans s'enrolin a les rengleres d'ESTAT CATALÀ per la llibertat nacional i social", pel de Tort, que ressaltà la necessitat de la unitat i "que entre tots imperi una sola consigna: "Guanyar la guerra"", pel de Casamitjana, que reflexionà que "Catalunya té dos problemes primordials a resoldre. Primer, llibertat dels treballadors. Segon, llibertat nacional. No es possible la llibertat individual si aquesta

⁴⁸⁵ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.76, publicat el trenta de març de 1937.

⁴⁸⁶ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.76, publicat el trenta de març de 1937.

no va aparellada amb la llibertat col·lectiva com a poble”, i finalment pel de Cornudella, que exposà que “al costat de l’heroic Ascaso caigueren germans d’ESTAT CATALÀ” i que eren “revolucionaris autèntics. Volem una república de treballadors”⁴⁸⁷.

Sense gaire temps per descansar el grup s’hauria dirigit a Organyà, on estava programat un míting per a les tres de la tarda on havien d’intervenir Bertran, Tort, Massana i Casamitjana, però com el mateix Pere Curtiada i Ferrer explicà poques hores després a Oliana no es celebrà. A l’acte d’Oliana *“esmenta l’incident esdevingut a Organyà”, detallant que “el conseller primer, representant de la CNT, privà ESTAT CATALÀ de parlar al poble”⁴⁸⁸.*

L’acte havia començat amb retard, probablement per l’incident descrit, i *“l’entusiasme per escoltar la veu dels homes d’ESTAT CATALÀ no era menys que l’experimentat en altres pobles”*. Després del president local, que presentà l’acte, intervingué Massana, qui va fer *“història de les diferents invasions que ha sofert la nostra terra des del 1714, i diu que avui sofrem una altra invasió”⁴⁸⁹*, i després Bonet, que novament destacà el paper dels estudiants. Seguidament:

“Pere Curtiada diu que fa dos dies que anem per aquelles contrades escampats els postulats del catalanisme. Es hora de fer catalanisme, nacionalisme i obrerisme. Recorda la consigna de les armes (pel front) i manifesta que als controls hi hem vist moltes armes apropiades per anar al front. Esmenta l’incident esdevingut a Organyà, on el conseller primer, representant de la CNT, privà a ESTAT CATALÀ de parlar al poble. Esperonà les dones per tal que indueixin els homes a combatre el feixisme”⁴⁹⁰.

L’acte acabà amb les intervencions de Tort, que *“declara que ESTAT CATALÀ seguirà la seva ruta amb passa lenta però segura”, i de Casamitjana, que acabà “demanant la col·laboració de tots per la llibertat de Catalunya”⁴⁹¹.*

⁴⁸⁷ Ibid.

⁴⁸⁸ Diari de Barcelona, portaveu d’Estat Català núm.77, publicat el trenta-u de març de 1937.

⁴⁸⁹ Ibid.

⁴⁹⁰ Ibid.

⁴⁹¹ Ibid.

Quatre dies després dels actes celebrats a la Seu d'Urgell i a Oliana, el primer d'abril, a Sitges es celebrà *“una reunió general reglamentària al casal d'ESTAT CATALÀ”*⁴⁹², però abans caldrà exposar l'esdeveniment a Sitges des de que Pere Curtiada i Ferrer fou nomenat membre del Comitè Central.

Havia marxat una nova petita columna del POUM sitgetà cap al front, d'entre setze i vint militants⁴⁹³, hauria mort almenys un milicià sitgetà no afiliat a aquell partit⁴⁹⁴ i es celebrà una nova Assemblea Popular on *“van aprofitar per tirar-se coses per cara: els que han ocupat xalets no paguen, el preu desorbitat dels pocs queviures, i com a punt extrem un panet valdrà trenta cèntims”*⁴⁹⁵. També s'havia confiscat un cèntric taller a l'encreuament de les carreteres de Ribes i de Vilanova *“para fabricar pertrechos de guerra”* i *“un almacén de granos”*⁴⁹⁶ per al sindicat de pagesos, i Caballol demostrava que ja existia una quinta columna organitzada i en contacte amb l'altre banda del front en assenyalar que li havien facilitat *“un calendari de la zona facciosa”*⁴⁹⁷. Finalment, s'instal·laren diversos canons i metralladores en uns búnquers destinats a la defensa de les costes⁴⁹⁸ i s'hauria fet *“la reunió d'acomiadament de la Federació Local”*⁴⁹⁹ que trencava la històrica convivència entre seccions afiliades a la UGT i a la CNT es trencava i cada central establí a Sitges una federació local pròpia.

Entrant ja en la *“reunió general reglamentària al casal d'ESTAT CATALÀ”* del 4 d'abril, Pere Curtiada i Ferrer fou reelegit president; el càrrec de secretari polític quedà per a Cristòfor Torres; el de delegat de cultura, per a Eduard Giralt; els representants dels pioners serien Carles Miravent i Antoni Barberà; el delegat de joventuts, Isidre Almirall; i els integrants de la comissió, Joan Montroig i Joan Marcer; la delegada del

⁴⁹² Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.81, publicat el quatre d'abril de 1937.

⁴⁹³ Segons Caballol, que acomiadà a un dels milicians, l'acompanyaven divuit joves més, Julià parla d'una vintena, i al número vint-i-vuit de front surten referenciats setze noms, entre els quals no està inclòs el Feliciano a qui acomiadà Caballol. La xifra de Caballol es d'un testimoni directe, i en cas de certa, podria indicar que o bé s'afegiren tres militants del POUM més que els mencionats per Front, o bé als setze militants del POUM els acompanyaven tres sitgetans que no hi estaven afiliats.

⁴⁹⁴ A Front, Òrgan del POUM núm.29, publicat el vint-i-u de març de 1937 i successius se li fa una subscripció, a la que contribuí Josep, el germà de Pere Curtiada i Ferrer, però no se'l referencia com a militant seu fet un recompte exhaustiu i detallat de les baixes patides pel seu partit al front.

⁴⁹⁵ CABALLOL I MOREU, Joaquima, Op. Cit. P. 103.

⁴⁹⁶ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 80.

⁴⁹⁷ CABALLOL I MOREU, Joaquima, Op. Cit. P. 104

⁴⁹⁸ La instal·lació es referencia a JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit., P. 81 i es pot conèixer amb tot detall a CABEZAS I SÁNCHEZ, Adrià, La Guerra Civil a Vilanova i la Geltrú (1936-1939): Aspectes militars, Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès, 2009.

⁴⁹⁹ A Front, Òrgan del POUM núm.26, publicat el vint-i-vuit de febrer de 1937.

nucli femení, Magdalena Escapa; i, finalment, Lluïsa Santaló i l'esposa de Pere Curtiada i Ferrer, Dolors Torralbas i Fontanals. Aquesta nota, més enllà de la simple constatació dels càrrecs que s'haurien aprovat i de certificar la permanència de Pere Curtiada i Ferrer com a president de la secció, seria la primera prova localitzada de la militància de Dolors Torralbas a l'organització separatista. Finalment, a la reunió també s'hauria aprovat *“la creació de l'Escola del Militant d'Estat Català, així com la represa de les converses politico-culturals començades temps ha”*⁵⁰⁰.

Després d'aquella assemblea, de la resta del mes d'abril no consta cap referència directa a Pere Curtiada i Ferrer, però presumiblement hauria assistit al Ple de Delegacions Comarcals d'Estat Català celebrat el dia tres⁵⁰¹, i les jornades següents hauria estat gestionant o almenys supervisant les tasques d'inscripció dels militants de les diverses seccions del partit a comarques. En aquest sentit, a l'edició del Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català del dia divuit i d'altres edicions posteriors⁵⁰², el departament que presidia feia la següent crida:

“Remarquem a tots els Casals, la necessitat ineludible de donar compliment a l'article 13 bis dels estatuts del Partit, així com de trametre, aquells Casals que no ho hagin fet encara, la relació d'associats, amb tota urgència.

Igualment, remarquem que, per a ésser militant d'ESTAT CATALÀ, cal posseir el Carnet. Els secretaris de cada Casal posaran la màxima cura que en un termini molt breu cap militant del Partit deixi de posseir-lo.

*Com que aquestes mesures són necessàries per a la bona organització del Partit considerem un mancament no complir-lo amb tota la rapidesa possible”*⁵⁰³.

També caldria suposar-lo el dia vint-i-vuit a Barcelona quan *“el Comitè Central retrà homenatge als herois assassinats vilment per la causa de Catalunya, assistint, a dos quarts d'onze del matí, al cementiri on reposen les seves despulles”*⁵⁰⁴, quan a les dotze

⁵⁰⁰ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.101, publicat el vint-i-vuit d'abril de 1937.

⁵⁰¹ El ple fou convocat des de les pàgines de Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.78, 79, i 80 publicat el u, dos i tres d'abril de 1937.

⁵⁰² Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.93, 95, 102 i 103 publicat el divuit, vint-i-u, vint-i-nou i trenta d'abril de 1937.

⁵⁰³ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.93, 95, 102 i 103 publicat el divuit, vint-i-u, vint-i-nou i trenta d'abril de 1937.

⁵⁰⁴ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.101, publicat el vint-i-vuit d'abril de 1937.

es va descobrir una placa al lloc on caigueren els germans Badia i potser a les deu de la nit en una conferència de Joan Cornudella, i al dia següent a la tercera lliçó de l'escola del militant al Casal d'Estat Català de Sitges⁵⁰⁵. A Sitges ja s'hi hauria instal·lat en un luxós xalet el consol rus a Barcelona, Vladimir A. Antonov-Ovseenko⁵⁰⁶, i sobretot caldria destacar la detenció de Josep Xambó, el fins llavors alcalde de la població.

A l'acta municipal del vint-i-tres d'abril el poumista Alsina hauria preguntat per l'absència de Xambó i el republicà Hill li hauria contestat que estava *“gaudint d'una llicència de quinze dies per tal d'atendre al restabliment de la seva salut”*⁵⁰⁷, però en una sessió extraordinària celebrada quatre dies després s'aclaria que:

*“fou sorprès i detingut quan anava des de Pobla de Lillet a Castellar d'En Hug juntament amb la companya Maria Rovira Aixà, i ara l'un i l'altra estan retinguts al local del departament de Defensa mentre s'aclareixi la seva situació al front del departament (d'economia) susdit; finalment, i per unanimitat de tots els presents s'acorda: nomenar una Comissió encarregada d'examinar els llibres i justificants de comptabilitat, la qual Comissió, sota la presidència del company Alcalde-President, serà integrada per dos companys designats per cadascuna de les quatre organitzacions representades al sí del Consell municipal i per dos companys que nomenaran la UGT un i la CNT l'altre. Hom determina que els dos retinguts a Defensa restin a la disposició de l'expressada Comissió fins que ella determini”*⁵⁰⁸.

Julià aclareix que a l'alcalde i l'acompanyant els haurien detingut *“algunos de los directivos de aquí, entre ellos el Caliqueño, el Largo y Alejandro Roca, (que) le obligaron a volver a Sitges”*⁵⁰⁹, i Caballol que estigueren *“detinguts a l'Hotel Subur i es diu que portaven or i altres articles de valor per poder fugir i fer-ne diners”*⁵¹⁰. No conservant-se l'acta de la comissió que realitzà la investigació, caldrà acceptar amb cautela la versió de Julià qui assegurà el dia vint-i-vuit que:

⁵⁰⁵ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.102, publicat el vint-i-nou d'abril de 1937.

⁵⁰⁶ Mentre que Caballol assegura que el disset d'abril ja s'hi hauria instal·lat definitivament, Julià ho retarda al vint-i-tres de maig.

⁵⁰⁷ Llibre d'actes de sessions municipals de l'Ajuntament de Sitges, sessió del vint-i-tres d'abril de 1937.

⁵⁰⁸ Llibre d'actes de sessions municipals de l'Ajuntament de Sitges, sessió del vint-i-set d'abril de 1937.

⁵⁰⁹ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 84.

⁵¹⁰ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 110.

*“Al parecer se ha arreglado el asunto Xambó, poniendo a éste en libertad, alegando el mismo que otros también se habían apropiado de dinero ajeno, en cuyo caso debían igualmente sufrir la pena de muerte propuesta por POUM para dicho detenido”*⁵¹¹.

Tots aquests successos portarien a afirmar en el diari d'Estat Català del dia següent que:

*“Parlarem aviat de les coses que parlen a la Casa de la Vila. Som enemics de les petites facetes de la política local, però en arribar a les qüestions d'ètica, s'imposa que els ciutadans fem sentir la nostra veu per tal que recapacitin els qui en tinguin necessitat”*⁵¹².

La fugida de Xambó no s'ha d'analitzar en clau estrictament personal, sinó que cal contextualitzar-la dins la tensió prèvia als Fets de Maig de 1937, ja que el pumista Alsina, a més de per Xambó, també havia preguntat per l'absència de *“tots els integrants de la minoria del PSUC dient-se-li que les Federacions Locals de les dues Sindicals estan parlant d'aquest assumpte”*, i quan l'alcalde, el cenetista Pere Bellver, parlà *“telefònicament amb el local del PSUC li han respost que no hi havia cap Conseller d'aquest partit”*⁵¹³.

Si durant els primers mesos posteriors al cop d'Estat militar les diferències entre organitzacions polítiques i sindicals catalanes havien quedat esmorteïdes per la necessitat d'organitzar i enviar milícies al front i garantir els subministraments i la marxa de l'economia, aquestes s'havien anat accentuant i havien conformat dos blocs en funció de l'orientació que volien donar al procés revolucionari i a la guerra. Al primer bloc, conformat pel PSUC, ERC, Estat Català, Acció Catalana, la UGT i la Unió de Rabassaires, el definia un programa de revolució democràtica que pretenia restituir el poder polític a la Generalitat i prioritzava el fet de guanyar la guerra per davant de qualsevol altra consideració, i al segon, integrat per part de la CNT i pel POUM, el caracteritzava la voluntat de mantenir les patrulles de control i els organismes de poder revolucionari i aprofundir en les transformacions socioeconòmiques com a fórmula per a guanyar la guerra. Després d'una setmana en que s'havia produït l'assassinat del

⁵¹¹ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 84.

⁵¹² Diari de Barcelona, portaveu d'Estat Català núm.102, publicat el vint-i-nou d'abril de 1937.

⁵¹³ Llibre d'actes de sessions municipals de l'Ajuntament de Sitges, sessió del vint-i-set d'abril de 1937.

militant del PSUC Roldán Cortada a Barcelona i a Puigcerdà el ja citat *“Cojo de Málaga”* i dos militants de la FAI més moriren en un enfrontament amb les forces d'ordre públic, l'espurna que va fer saltar l'enfrontament entre els dos sectors descrits esclatà el tres de maig quan una companyia de guàrdies d'assalt dirigits pel comissari general Rodríguez Salas intentaren ocupar l'edifici de la Telefònica, a la plaça Catalunya, que es trobava en mans sindicals. L'oposició armada que oferiren des de l'edifici n'evità la presa i la notícia d'aquells fets s'escampà per tota Barcelona, formant-se barricades als principals punts de la ciutat i produint-se els primers enfrontaments entre les forces de la FAI, el POUM i part de la CNT, per una banda, i les forces d'ordre públic i la resta de formacions sindicals i polítiques, per l'altra. Entre aquestes darreres es trobaria Estat Català, demostrant *“l'enfocament polític de lleialtat als òrgans de govern del poder autònom català, a favor dels quals no dubtarà ni un moment a decantar-se durant aquells esdeveniments”*⁵¹⁴.

Cap testimoni aclareix on era Pere Curtiada i Ferrer el dia tres quan esclataren els Fets de Maig, però en cas d'estar reunit a la seu del Comitè Central, situada a la Rambla de Catalunya cantonada amb Gran Via, hauria estat protagonista directe dels següents fets:

“Tal com dèiem ahir, alguns dels nostres casals han estat assaltats pels “incontrolats”; abusant de llur superioritat en nombre i en armament, assalts gairebé efectuats tot per sorpresa.

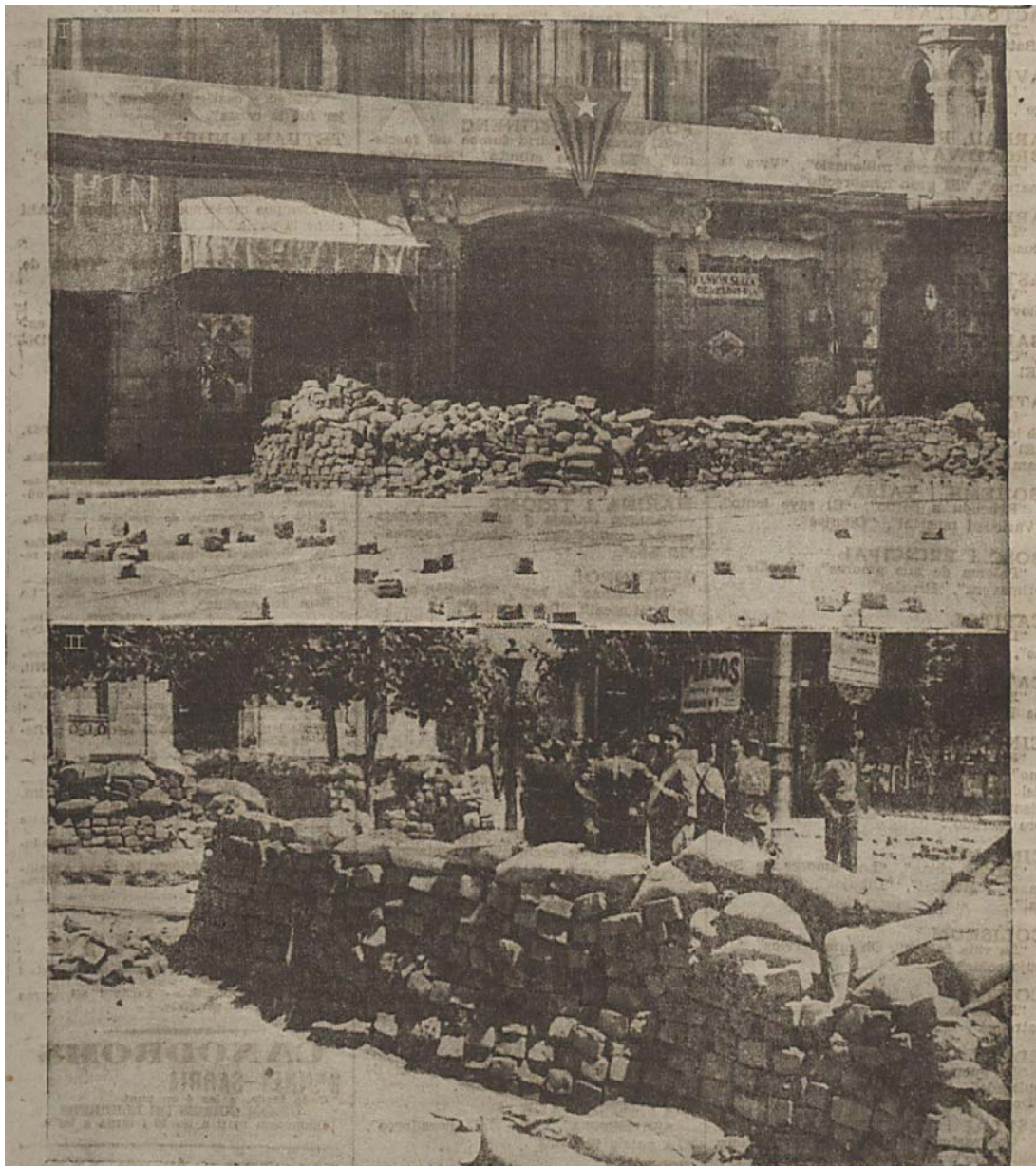
Però allà on més es destacà la fúria dels revoltats fou en el local del Comitè Central d'ESTAT CATALÀ situat al carrer de les Corts Catalanes, xamfrà a la Rambla de Catalunya.

Des de distints llocs i a partir del dimarts (dia tres), el nostre casal tou constantment tirotejat. Des dels parapets emplaçats, a les tribunes i a les balconades, els nostres homes repel·lien les agressions. En vista que aquestes prenién tons alarmants, el cap de la força que defensava el Casal disposà la construcció de barricades estratègicament orientades per a una millor protecció de l'edifici.

Durant tot el dimarts i el dimecres, ultra el constant tiroteig dirigit a les balconades de l'esmentat edifici, sofrírem múltiples atacs per part dels camions blindats que des de

⁵¹⁴ RUBIRALTA I CASAS, Fermí, *Joan Cornudella i Barberà (1904-1985)*. Op. Cit. P. 95

feia dies venien exhibint-se per la nostra ciutat. En un d'aquests atacs les nostres forces avariaren un dels esmentats camions.

Imatges del Comitè Central d'Estat Català durant els Fets de Maig publicades pel diari del partit.

UN INTENT D'ASSALT A L'EDIFICI DEL NOSTRE COMITÈ CENTRAL Al voltant de les set de la tarda del dijous (cinc), mentre els nostres xicots procedien a fortificar la vorera del carrer de les Corts Catalanes, enfront del Casal del districte VI, situat entre la Rambla de Catalunya i el carrer de Balmes, s'organitzà un atac en regla per a assaltar els esmentats locals.

Moments abans; poguérem veure en front de la central de les Patrulles de Control tres camions blindats que es preparaven per a l'atac. Seguidament emprengueren la marxa en direcció a la Plaça de la Universitat. Arribats que foren davant dels nostres casals iniciaren un violent foc de metralladora acompanyat de foc de fuselleria i de pistola metralladora produït per un nombrós grup que, en cotxes lleugers i homes armats a peu acompanyaven els tres camions blindats.

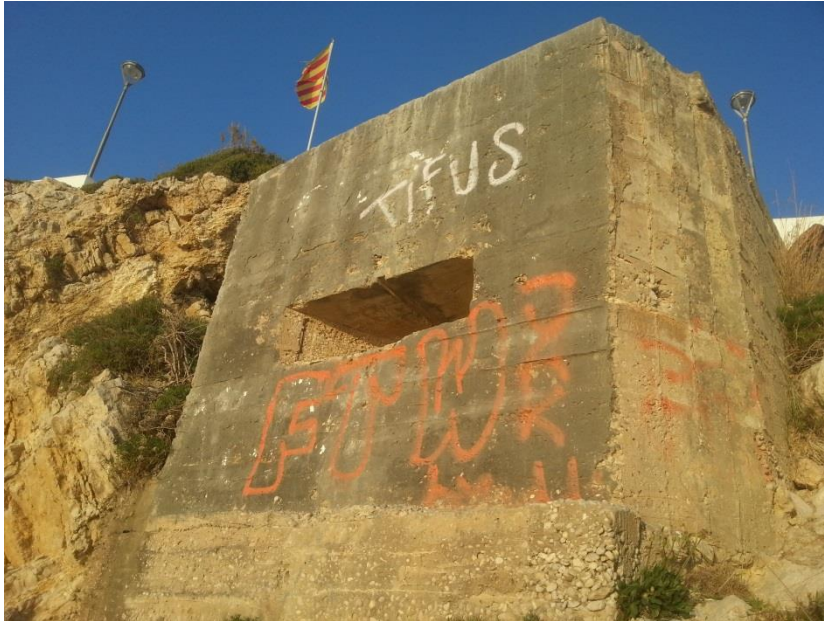
La inesperada agressió ocasionà una sobtada impressió als nostres companys. Immediatament, però, i degut a l'experiència d'alguns dels nostres que ja han combatut al front, la nostra gent reaccionà de manera meravellosa i, refugiant-se a les pròpies barricades, inicià un violentíssim contraatac. Des de les balconades dels nostres casals es coopera a la defensa, i des dels mateixos terrats es repel·lia altres tantes agressions que des de diversos terrats també s'efectuaren contra la nostra gent.

Des dels parapets, els homes d'ESTAT CATALA intensificaren el contraatac emprant granades de mà, una de les quals aconseguí avariar un dels camions blindats atacants. El tiroteig quo havia pres proporcions esfereïdores, sobretot amb les explosions de les bombes, ben tost el blindat donà mostres d'haver estat tocat, anà minvant corrent-se, però vers la Plaça de Catalunya”⁵¹⁵.

En cas d'haver-se trobat a Sitges quan s'iniciaren els fets, Pere Curtiada i Ferrer no hauria viscut episodis tan greus com els que s'havien produït al voltant de la seu del partit i a gran part de Barcelona, però també hauria patit ben directament les conseqüències dels fets. Desconeixent si es produí algun fet destacat el dia tres, el quatre Caballol escriví que “Aquí tornem a veure armats tots els del 19 de juliol del 1936. ¡Parece que fue ayer!”, i Julià assenyalà que “en esta villa dichos partidos extremistas (referint-se a la CNT, la FAI el POUM) han desarmado a socialistas, esquerristas y Estat Catalá, rondando con armas largas y trabajando en construir barricadas en el cruce de las carreteras a Villanueva y Ribas. Parece que los cañones aquí instalados han sido transportados a Barcelona”⁵¹⁶.

⁵¹⁵ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.109, publicat el vuit de maig de 1937.

⁵¹⁶ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 85.

Fotografia actual del búnquer d'on els militants del POUM retiraren el canó.

Centrada la lluita als carrers de Barcelona, Caballol assenyala el dia cinc que *“aquí (a Sitges) no passa res encara que es noten molts nervis en certs elements”*⁵¹⁷ i Julià el dia sis escriví que *“en esta villa el malestar, incluso entre las varias centrales sindicales, es muy grande”*, indicant que no s’hauria produït cap incident destacat més enllà del desarmament de les forces partidàries del govern. Lluitant als carrers de Barcelona hi havia mort però el jove militant del POUM Antoni Carbonell i Raventós⁵¹⁸, una de les dues-centes vuitanta⁵¹⁹ víctimes mortals succeïdes durant aquelles jornades.

Després que les crides a la calma de destacats líders anarquistes com Joan Garcia Oliver o Frederica Montseny, o comunistes com Rafael Vidiella, aconseguissin calmar els ànims, el pacte que signaren les diferents forces polítiques i sindicals *“feia inviable qualsevol temptativa de transformar el que era una resposta espontània dels militants anarquistes a una acció de la Generalitat, en un moviment insurreccional encaminat a instaurar un nou ordre revolucionari”*⁵²⁰, els revoltats abandonaren les barricades que havien alçat i les forces d’ordre públic anaren recuperant el control de la situació. Amb

⁵¹⁷ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 111.

⁵¹⁸ Front, Òrgan del POUM núm.29, publicat el setze de maig de 1937, donà una crònica detallada de la trajectòria militant i la mort del sitgetà, que confirmen Caballol i Julià. Julià recollí erròniament la mort d’un altre militant local del POUM, que en no sortir referenciat en cap article ni llistat posterior, caldria identificar com *“un dels joves que havien donat per mort en el curs dels disturbis barcelonins”*.

⁵¹⁹ Xifra aportada a AA.VV., *Catalunya durant la Guerra Civil dia a dia, volum 13, els Fets de Maig del 1937*, Edicions 62, Barcelona, 2006.

⁵²⁰ AA.VV., *Catalunya durant la Guerra Civil dia a dia, volum 13, els Fets de Maig del 1937*, Edicions 62, Barcelona, 2006.

una normalitat pràcticament ja restablerta, el dia sis el govern central s'atribuí les competències d'ordre públic de Catalunya i arribaren a Tortosa els centenars de guàrdies d'assalt que havia desplaçat des de València per controlar la situació.

Les conseqüències immediates dels fets foren un enfortiment de la posició del PSUC respecte a la resta de forces polítiques catalanes i una subordinació del govern de la Generalitat al de la República, una important pèrdua d'influència de la CNT i la persecució i posterior il·legalització del POUM.

No existint fonts que documentin el paper desenvolupat per Pere Curtiada i Ferrer en les jornades immediatament posteriors als Fets de Maig, caldria suposar-lo a Sitges, on el dia deu *“llegaron por la tarde guardias de asalto con la misión de desarmar a los afiliados del POUM y de la FAI, obligándoles además a deshacer las barricadas por ellos construidas en las carreteras”* i van ser *“instalados de nuevo en las Forcas los cañones que fueron transportados a Barcelona en los días de los sangrientos sucesos”*⁵²¹. El dia onze Caballol ja *“parla d'elements que han fugit”*⁵²², i el dotze Julià assegura que *“los guardias de asalto han comenzado a desarmar individualmente algunos directivos de la FAI y del POUM. Por la tarde se ha libertado a Xambó y a su compañera”*⁵²³. Ja el dia tretze els guàrdies d'assalt haurien confiscat una finca del carrer Illa de Cuba com a quarter, on pregonaren que calia entregar-hi totes les armes i explosius i començaren a patrullar per la ciutat.

En mig d'aquest ambient, Pere Curtiada i Ferrer s'hauria hagut de desplaçar a Barcelona, doncs el dia divuit a les onze del matí es realitzà una reunió *“on cal que cap del membres que integren aquest Comitè Central no deixi d'assistir-hi”*⁵²⁴. A la reunió, convocada per decidir el rumb i la política d'aliances que havia de seguir Estat Català en unes circumstàncies tan dificultoses, el Comitè Central no hauria pogut acordar una postura comuna o bé la volgué sotmetre a les millores, aportacions o rectificacions que

⁵²¹ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 87.

⁵²² CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 113.

⁵²³ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. Haurien estat detinguts per militants del POUM disconformes que la comissió encarregada del cas els hagués alliberat quan ells n'havien demanat la pena de mort.

⁵²⁴ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.114 i 115, publicats el quinze i setze de maig de 1937.

poguessin presentar els seus militants, i, en aquest sentit, uns dies després el diari del partit publicava el “*manifest del Comitè Central d’Estat Català*”⁵²⁵:

“Els passats esdeveniments, en els quals el nacionalisme català, representat exclusivament pel nostre Partit, ha tingut una intervenció per contra-cop directa⁵²⁶, han posat aquest Comitè Central sobre unes vies de responsabilitats greus.

El màxim s’ha esdevingut a Barcelona, però és innegable que a les comarques hi ha hagut -més o menys intensament- repercussions d’aquests fets sagnants.

Aquest Comitè Central es creu en el deure ineludible d’adreçar-se a tots i cada un dels seus militants per mitjà dels organismes que representen el Partit a les regions i a les comarques de Catalunya.

Des d’abans de la tràgica setmana de maig ESTAT CATALÀ reclamava, des del seu òrgan oficial a la premsa, una política d’afirmació en contra de la política fluctuant i en definitiva negativa que, pels organismes indiferents a l’espiritualitat catalana, s’exercia des del Govern de la Generalitat de Catalunya. Hem demanat insistentment una política nacional, es a dir, una política d’afirmació nacionalista.

Resolta la crisi agudidíssima que Catalunya ha passat, els nacionalistes tenim l’obligació d’aprofitar el període que s’ha obert de tranquil·litats encara insegures per a marcar una pauta que doni caires prestigiosos a la Revolució de juliol. Que no es perdi Catalunya per manca d’unitat, per manca de nervi, per manca de valor dels patriotes catalans. Que aquest període de tranquil·litats insegures esdevingui un període de retrobament que porti el segell inconfusible de la nacionalitat catalana.

Hem passat etapes de morbositat, hem passat moments d’angúnia, però el Partit té l’orgull de dir que ni la morbositat ni l’angúnia no han estat capaces d’ofegar la seva veu, que ha parlat en tot moment arriscant el que calia en nom de Catalunya ¿que no arriscarem ara que albirem una perspectiva de possibilitats enormes que s’obre davant el poble de Catalunya? Hem perdut materialment unes quantes coses, atreviríem a dir, encara sembli paradoxal, que hem salvat la dignitat.

⁵²⁵ Diari de Barcelona, Portantveu d’Estat Català núm.126, publicat el vint-i-nou de maig de 1937.

⁵²⁶ Estat Català va perdre dos militants durant els Fets de Maig de 1937, un a Hospitalet de Llobregat i l’altre a Barcelona.

El Partit ha estat al seu lloc de combat contra la violència. Això és senzill, però voldriem dir que sobre Catalunya es projecten ofensives de tons no violents i, per tant, més difícils de contrarestar. I ens cal estar a l'aguait. Els nacionalistes catalans hem de demostrar que som a més a més d'un valor combatiu, un valor polític; que som capaços de refer Catalunya amb les nostres pròpies mans; que som capaços d'orientar Catalunya amb el nostre pensament; que som capaços d'organitzar Catalunya amb les nostres energies.

Què ens cal fer? Aquest Comitè Central que ha demanat repetidament una política nacional, avui creu que és com mai necessària i que aquesta política ha de recolzar necessàriament damunt la significació del nostre Partit.

Tots coneixeu la composició del bloc del qual hem format part mentre han durat els fets de maig. Tots sabeu que, finida la tragèdia, cadascun dels partits de l'esmentat bloc ha recobrat la seva llibertat d'acció.

Amb quins elements cal comptar per a fer una tasca immediata en pro de la revalorització de Catalunya? És a dir, amb quins elements creieu que es pot comptar per a fer aquesta política nacional? El partit afirma els seus postulats que responen a dues consignes del moment: democràcia, Catalunya.

Aquest Comitè Central reclama la col·laboració de tota els organismes del partit per a una tasca de responsabilitats profundes i us repeteix la pregunta més amunt esmentada: Què ens cal fer?

Suggeriu, comuniquen al Comitè Central les conclusions que pugueu treure de l'opinió dels militants. Tots serem responsables del camí que emprengui Catalunya. El Comitè Central us quedarà agraït per la vostra contestació ràpida. Us saluda per Catalunya lliure”⁵²⁷.

Finalment, com exposà Rubiralta, Estat Català adoptà un discurs que “sota el lema <Democràcia, Catalunya>, el secretari general s’encarregà d’expandir en els mítings de propaganda”, i al que la “nova situació, en que la preponderància comunista anava de bracet d’una creixent política intervencionista del govern central dirigida a retallar

⁵²⁷ Diari de Barcelona, portaveu d’Estat Català núm.126, publicats el vint-i-nou de maig de 1937.

l'espai de poder conquerit en la pràctica per la Generalitat, tindrà la virtut de donar un contingut molt més coherent i arrodonit"⁵²⁸.

Retornat a Sitges de la reunió al Comitè Central, Pere Curtiada i Ferrer hauria presenciat el procés de desplaçament dels sectors revolucionaris que havien perdut els Fets de Maig, que s'hauria produït en tres etapes. La primera, basada en recuperar l'ordre públic, havia començat amb l'arribada i el patrullat dels guàrdies d'assalt⁵²⁹ desplaçats a la població, però s'intensificà a partir del dia dinou quan ja haurien impedit la confiscació d'alguns habitatges i mobles, feren netejar l'església i la tancaren, com també tancaren el local del Comitè de Defensa a les antigues Mercedàries i posaren fi als controls i escorcolls dels milicians a l'estació de tren⁵³⁰.

Recuperat el monopoli de l'ordre públic per part de les autoritats policials, la segona etapa consistí en la dissolució dels organismes de poder revolucionari, que seria ratificada en una sessió extraordinària convocada pel dia vint-i-u pels vots de la CNT i d'ERC i l'oposició dels representants del POUM. A la sessió municipal es començà parlant d'un dels grups municipals, el socialista, que ja no havia assistit al darrer ple i arran del desenvolupaments dels Fets de Maig presentava la dimissió dels seus regidors *"al·legant que els fou retirada la confiança i que foren desarmats els dies dels fets passats darrerament"*. Si bé els dos representants del POUM que assistiren al ple pretenien que *"la retirada s'ha de donar com un fet consumat"*, la majoria que representaven ERC i la CNT apostà per *"ratificar la confiança als dimissionaris i tornar totes les armes i efectes bèl·lics que foren recollits als socialistes sota el control i amb l'autorització de la Conselleria de Defensa"*, i des d'ERC, a més, s'exigí com a condicions per a la seva permanència a l'òrgan la reincorporació dels regidors del PSUC i que els hi fossin retornades les armes confiscades a dos dels seus militants. Seguidament es dissolgué la Conselleria de Defensa i es creà la de governació, i amb els vots favorables d'ERC i de la CNT, que *"ara no les entenen necessàries puix, a més,*

⁵²⁸ RUBIRALTA I CASAS, Fermí, *Joan Cornudella i Barberà (1904-1985)*. Op. Cit. P. 98

⁵²⁹ Segons l'acta municipal del vint-i-u de maig de 1937, a Sitges s'hi haurien instal·lat, contra l'opinió del Consell Municipal vint-i-cinc guàrdies d'assalt permanentment. A més, gran part de les tropes desplaçades de València cap a Barcelona haurien passat per Sitges, on fins hi tot Caballol observà davant de l'estació *"molts camions"* i *"uns tancs molt moderns que han carregat gasolina"*, que en passar-hi el dia vint-i-dos caldria considerar en el camí de tornada a València.

⁵³⁰ Segons detallen JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 89. i CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 97.

*econòmicament no poden ésser mantingudes*⁵³¹, i els del POUM en contra, fou acordat de dissoldre les milícies avançant-se així a la seva dissolució a nivell català que es produiria el cinc de juny.

Finalment, la tercera etapa per a l'arraconament dels qui havien perdut els Fets de Maig, que a Sitges eren principalment els integrants del POUM, seria la persecució d'alguns dels seus líders i la recomposició del Consell Municipal. El dia vint-i-sis de maig Julià ja recollia que *“se asegura que el cambio de ayuntamiento será a base del partido socialista⁵³² local y del de Esquerra Republicana”*, però el canvi tardaria en consolidar-se. El dia cinc de juny ERC es sumava al PSUC i abandonava el Consell Municipal, i finalment probablement ho hauria fet la CNT, quan *“el ayuntamiento, retiradas todas sus minorías excepto la del POUM”* es veié forçat a desplaçar-se *“a Barcelona para solucionar la crisis municipal”*⁵³³. Els representants sitgetans no haurien aconseguit res més que el compromís d'enviar *“un delegado de la Generalidad para procurar la constitución de un nuevo ayuntamiento”*⁵³⁴, compromís que probablement no es compliria al ser il·legalitzat el POUM dos dies després per ordre del govern Negrín.

El POUM de Sitges, que en iniciar-se el mes de juny havia perdut vint milicians⁵³⁵ als diferents fronts, tenint-ne vint-i-vuit més que encara hi lluitaven, i que el dia sis des del seu butlletí encara ironitzava que *“si no fos per la por al ridícul, el GEPCI⁵³⁶ també demanaria la dissolució del POUM”*⁵³⁷, el dia tretze defensava que *“el Consejo Municipal de Sitges esté en manos de las organizaciones revolucionarias CNT-FAI y POUM”*, pas previ a la creació d'uns *“Comités de Defensa que, con un programa común de reivindicaciones proletarias, tome la dirección de la vida de la población”*⁵³⁸.

⁵³¹ Llibre d'actes de sessions municipals de l'Ajuntament de Sitges, sessió del vint-i-set d'abril de 1937.

⁵³² Julià es referia al PSUC, que a Sitges s'havia format bàsicament a partir del PSOE local.

⁵³³ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 92.

⁵³⁴ Ibid. Ibid.

⁵³⁵ Com es detalla a Front, Òrgan del POUM núm.38, publicat el trenta de maig de 1937, serien els deu que moriren a Mallorca, els vuit que moriren al front d'Aragó, Carbonell que morí a Barcelona i un tal Brull encara no citat que hauria mort al front de Granada.

⁵³⁶ Sigles corresponents a Gremis i Entitats de Petits Comercials i Industrials, un grup de pressió conservador impulsat pel PSUC integrat per divuit mil petits comerciants i majoristes que demanà el retorn al mercat lliure. EALHAM, Chris, *La lucha por Barcelona: clase, cultura y conflicto, 1898-1937*, Alianza, Madrid, 2005.

⁵³⁷ Front, Òrgan del POUM núm.39, publicat el sis de juny de 1937.

⁵³⁸ Front, Òrgan del POUM núm.40, publicat el tretze de juny de 1937.

Tres dies després el seu partit com s'avançava fou il·legalitzat i ja no sortiria al carrer cap més exemplar de Front, Òrgan del POUM de Sitges, amb el que la premsa local desapareixeria fins a la reobertura de l'Eco de Sitges ja acabada la Guerra Civil. A més, el dia vint-i-tres *“los guardias de seguridad, cumpliendo órdenes superiores, han clausurado los centros⁵³⁹ del POUM”*, jornada que es tancà a la nit amb les detencions del seu regidor Joan Alsina i de Manuel Grossi, dirigent d'aquell partit d'origen asturià que des del gener s'havia instal·lat a Sitges. Julià ja assenyalava que *“hay orden superior de detener a varios otros, siguiéndose además sumario contra los artilleros que utilizaron los cañones de la batería local en los disturbios de Barcelona durante los primeros días del pasado mayo”⁵⁴⁰*. Dos dies després recollia que *“al ir a detener a directivos del POUM la guardia de seguridad los encontró fuera de Sitges”, que posteriormente aclarí que serien “los Feo, Largo y otros (que) se han ausentado de esta villa temerosos, al parecer, de verse detenidos como Alsina”, i el dia vint-i-vuit assegura que “escortados por guardias de seguridad, llegaron en autos unos individuos que ordenaron acordonar la casa consistorial”⁵⁴¹*.

Amb els dirigents del POUM en busca i captura, el dia dos de juliol es constituí un nou Ajuntament format exclusivament per regidors d'ERC i de la CNT, *“no queriendo los socialistas actuar con los extremistas que en mayo les desarmaron”⁵⁴²*. D'entre els nous regidors caldria destacar la presència de Josep Curtiada, germà de Pere Curtiada i Ferrer, en representació de la CNT. Havent designat com alcalde al cenetista Francesc Richart i Planes, al dia següent haurien constituït unes comissions de govern integrades cadascuna per un regidor de cada formació, quedant el germà de Pere Curtiada i Ferrer integrat a la de Treball i Obres Públiques. Posteriorment, s'hauria produït la detenció del poumista Alfredo Nicolás i Garcia *“el Feo”*, que s'amplià arran de l'arribada del jutge Bertrán de Quintana. El magistrat s'instal·là a la població, i a més de revisar els enterraments produïts al municipi des de l'inici del conflicte, ordenà una sèrie d'actuacions que portaren a Julià a afirmar al mes d'agost que *“los detenidos acusados de asesinatos y de robos son 17”⁵⁴³*. Gràcies a les anotacions de Julià, i a les notes de

⁵³⁹ A més del local ja referenciat al passeig de la Ribera, el setmanari del POUM referencià dues adreces on hauria tingut la seva redacció i administració, la de carrer Parellades onze, i la de Ferrer i Guàrdia trenta-set a partir de gener de 1937.

⁵⁴⁰ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 94.

⁵⁴¹ Ibid. Ibid.

⁵⁴² Ibid. P. 95.

⁵⁴³ Ibid. P. 99.

Jou, Muntaner i Sierra⁵⁴⁴, podem aclarir que entre els detinguts s'hi trobaven dos sitgetans d'origen italià, el milicià Bruno Castaldi i el xofer de Durruti, Pietro Paolo Vagliacindri, juntament amb quinze sitgetans d'origen no italià. Més enllà de la seva afiliació sindical, entre els detinguts es podria identificar a militants de tres partits locals, del POUM, com Josep Elies i Artal, del PSUC, com Vicenç Ibàñez i Montserrat, o d'ERC, com Emili Bella i Abadal. Sols un dels partits que a Sitges havien sobreviscut a la revolució, Estat Català, hauria quedat lliure d'aquestes disset imputacions, com sembla que tampoc es veié implicat en les diverses detencions⁵⁴⁵ que es continuaren produint les següents jornades.

Desconeixent el paper que hagués pogut exercir Pere Curtiada i Ferrer a Sitges durant aquella profunda crisi del govern municipal, i en definitiva de model de revolució, el diumenge tretze hauria tingut un protagonisme destacat a la localitat en un acte que suposà una petita pausa en mig de tanta tensió. De les tres cròniques que hi fan referència, la més breu, la de Julià, recollí que:

“La delegación local de Estat Catalá organizó un festival de sardanas y de fútbol a beneficio de Euskadi, no pudiéndose terminar el partido arbitrado por Curtiada a causa de haber éste castigado a un jugador, protestando sus compañeros”⁵⁴⁶.

Més complet, i crític amb Pere Curtiada i Ferrer, seria el testimoni que escriví Caballol:

“Els que manen es preparen per celebrar demà diumenge el dia d'Euskadi, amb sardanes al matí i futbol a la tarda (...)

Tal com s'havia anunciat se celebrà el dia d'Euskadi. L'Adelita i jo com a representants de la família presenciem les sardanes i a la tarda cap al futbol al camp del passeig Marítim cantonada avinguda Sofia. Hi ha un bon públic amb cert entusiasme. Ens asseiem a terra i comença el partit arbitrat per en Curtiada i la cosa segueix un curs normal en aquests casos. De cop i volta els jugadors queden parats en mig del camp. Tot el públic es posa dret, aixeca el braç i tanca el puny. Nosaltres

⁵⁴⁴ Ibid. P. 98.

⁵⁴⁵ Les notes de Julià impedeixen detallar-ne el nombre, però almenys haurien estat mitja dotzena més.

⁵⁴⁶ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 92.

seguim assegudes a terra no entenenent què passa. Un jove a prop nostre ens diu: aixequem el braç i poseu-vos dretes. Ens canta la Internacional (...)

Es reprèn el partit i acaba amb com el rosari de l'aurora perquè en Curtiada actua amb poca tàctica i pocs coneixements esportius. En conjunt un fracàs”⁵⁴⁷.

Les cròniques dels dietaris del dia d'Euskadi organitzat per Estat Català es veurien completades per les que en va fer, prèvia i posteriorment, el diari del partit, i que permetrien saber des de quins equips s'enfrontaren fins al resultat final:

“el Casal d'ESTAT CATALÀ d'aquesta Vila, ha organitzat una diada d'ajut als herois lluitadors d'Euskadi.

Entre els actes organitzats, figuren dues audicions de sardanes, al matí i al vespre, un partit de futbol per a la tarda, entre un equip basc i una selecció de jugadors sitgetans, i una sessió de cinema per a la nit.

L'activitat que despleguen la joventut del Casal, i la secció femenina, fan esperar que, juntament amb al finalitat d'ajut i d'homenatge al poble basc que tan cara és al poble català, els resultats de la diada seran falaguera per als organitzadors”⁵⁴⁸.

“Diumenge, 13 del corrent, se celebraren els actes que el Casal d'ESTAT CATALÀ de Sitges, organitzà per tal d'homenatjar i ajudar l'heroic poble basc.

L'èxit millor acompanyà la tasca dels organitzadors. El poble s'associà a l'homenatge, amb la seva simpatia, i la recaptació obtinguda arriba a una xifra elevada, que donarem un cop n'hagin estat descomptades les despeses.

Cal que des d'aquest lloc remerciem tots els qui cooperaren, d'una manera o d'una altra, la festa. En primer lloc, hi ha la Delegació d'Euskadi a Catalunya, que es posà a la nostra disposició per a tot el que ens fos necessari, així com la Cobla Mozart i el Sindicat d'Espectacles Públics.

Fou especialment animada la segona audició de sardanes que tingué lloc al vespre, davant el nostre Casal, amb diverses amples rodones de dansaires. La Cobla Mozart

⁵⁴⁷ CABALLOL i MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 118

⁵⁴⁸ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.138, publicat el dotze de juny de 1937.

executà encertadament uns programes de sardanes triades, que foren escoltades per un públic nombrós.

El partit de futbol entre un equip local i una selecció basca, va atreure els aficionats de l'esport al camp de la Ribera. Es canviaren rams de flors i banderes entre els dos equips. Els integraven pels bascos (...) i pels locals: Rosés, Guillamón, Capdevila, Cubillos III, Vidal, Alemany, Cubillos II, Banús, Alcalá, Arnan, Cazulla i Montroig⁵⁴⁹, de suplent. Arbitrà, Pere Curtiada. El partit es desenvolupà amb un ritme mogut, i finalitzà amb un resultat de 4 a 1 a favor dels locals.

Com a final de festa, es projectà un programa de pel·lícules al Cinema “Retiro”, amb la sala plena”⁵⁵⁰.

La setmana següent d'aquella jornada per Euskadi Pere Curtiada i Ferrer va fer publicar al Diari de Catalunya una nota on, a més de comunicar-se el trasllat de “*la Secció de Comarques*”, es pregava als “*casals i delegacions del Partit a les comarques*” on “*no hi hagi constituït encara el Comitè Polític Comarcal*” el “*seu nomenament*”⁵⁵¹. L'aplicació de la nota no s'hauria realitzat en alguns casos seguint els estatuts vigents, fet que obligà a Pere Curtiada i Ferrer a publicar una nova nota on aclaria “*que no té autorització d'aquest Comitè Central ningú que no porti i exhibeixi una credencial del Partit que l'autoritzi, per a dur a terme els treballs de constitució de Casals, excepció feta dels membres del Comitè Central i dels delegats comarcals*”⁵⁵².

Aquesta darrera nota fou publicada el vint-i-sis de juny al Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català, que també anunciava “*per al dissabte dia 3 de juliol*” un nou “*Ple de Delegacions Comarcals del Partit*” on es presentaria un “*Informe del Comitè Central*” al que pertanyia Pere Curtiada i Ferrer i s'obria la possibilitat de presentar-hi preguntes o propostes, pel que “*la importància del Ple exigeix l'assistència de totes les Delegacions*”⁵⁵³. La no conservació de les actes impedeix poder confirmar l'assistència de Pere Curtiada i Ferrer, que pel seu càrrec al Comitè Central podríem donar com a

⁵⁴⁹ Entre els jugadors es poden identificar a militants d'Estat Català i del POUM.

⁵⁵⁰ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.140, publicat el quinze de juny de 1937.

⁵⁵¹ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.145 i 146, publicats el vint i vint-i-dos de juny de 1937.

⁵⁵² Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.150, publicat el vint-i-sis de juny de 1937.

⁵⁵³ Ibid.

pràcticament segura, i una referència posterior del diari ens permetria conèixer el seu suport a una proposició presentada per una de les comarcals del partit,

“D’acord amb la proposta de la comarcal “Ribera”, aprovada per unanimitat pel Ple de Delegats Comarcals últimament celebrat, ha quedat constituïda sota el guiatge i control d’aquest departament, una agrupació que sota el títol “Amics del portantveu d’ESTAT CATALÀ” tindrà per única i exclusiva finalitat, l’ajut econòmic i moral del periòdic del Partit, fins assolir per al nostre rotatiu aquella divulgació i preponderància que Catalunya reclama i que els nacionalistes ens comprometem a que tingui”⁵⁵⁴.

Acompanyava la nota una llista dels primers disset membres de l’agrupació, que havien compromès a fer aportacions mensuals d’entre cinc i vint-i-cinc pessetes, on entre d’altres dirigents i membres destacats del partit trobaríem a Pere Curtiada i Ferrer amb un donatiu mensual de deu pessetes. La proposta sorgia del mal estat financer del partit, que en no estar representat a la Generalitat disposava de menys fons, impeding fer front puntualment als salaris dels treballadors del diari, i acabaria suposant la seva fi com a portaveu d’Estat Català. Després de deu dies de suspensió del diari arran de la publicació d’un article, el seu consell d’empresa va fer públic l’u d’agost un comunicat on informaven que:

“salimos a la luz pública completamente desligados del partido <Estat Català> que desde el 19 de julio venía imprimiendo su tónica política en las columnas de nuestro <Diario> (...)

Ha coincidido, precisamente, el término de la suspensión con la rescisión del contrato que tenía establecido esta Empresa con <Estat Català> decisión acordada con anterioridad al aviso suspendiendo el <Diario>”⁵⁵⁵.

El nou projecte del treballadors de Diario de Barcelona tindria una vida efimera, mentre que Estat Català llançaria el Diari de Catalunya des de les rotatives que abans de la guerra utilitzava el *Diario del Comercio*. La nova maquinària, però, era de pitjor qualitat, i amb personal exclusivament militant i amb una cada cop major escassetat de paper no pogué recuperar els estandards de qualitat de l’anterior rotatiu. Malgrat tot, el

⁵⁵⁴ Diari de Barcelona, Portantveu d’Estat Català núm.164, publicat el tretze de juliol de 1937.

⁵⁵⁵ Diario de Barcelona núm.173, publicat el u d’agost de 1937.

trasllat de la redacció a la seu del Comitè Central serví a aquest per a poder exercir un major control sota la línia del rotatiu, que quedà dirigida per d'Antoni Andreu i Abelló.

Després de la seva suposada participació al Ple de Delegacions Comarcals i del seu compromís a donar suport econòmic al portaveu del partit, Pere Curtiada i Ferrer continuà complint les seves tasques de responsable del Departament Politico-Social exigint que “segons l'acord pres en el darrer Ple de Delegacions Comarcals i als efectes de la celebració del Congrés del Partit”, que com es detallarà adequadament es celebraria a principis d'octubre, “és indispensable que sigui tramesa seguidament a aquest Departament Politico-Social, la llista completa de militants de cada Casal”⁵⁵⁶.

Si la preparació d'un congrés d'Estat Català obligà a Pere Curtiada i Ferrer a actualitzar el cens militant de l'organització, la modificació d'un decret del Consell d'Agricultura de la Generalitat li giraria més feina tant a nivell nacional com local. El Diari de Catalunya anunciava el vint-i-u d'agost en un gran titular que, a diferència dels Consells Municipals, “Estat Català pot tenir representació a les Juntes Municipals Agràries”⁵⁵⁷. Com detallava a continuació:

“La catalaníssima organització sindical dels treballadors de la terra <Unió de Rabassaires>, d'ençà del 19 de juliol està resistint formidables escomeses, però, per fortes i hàbils que siguin, nosaltres tenim la certesa que en sortirà vencedora. Acaba de guanyar una batalla, iniciada amb el Decret pel qual fou creat el Consell d'Agricultura i les Juntes Municipals Agràries. El triomf no és absolut, però sí molt important. Ens referim a la rectificació apareguda ahir al Diari Oficial, el qual disposa que al Consell d'Agricultura tindran representació, ultra les organitzacions sindicals, els partits polítics que formen el Govern de la Generalitat i a les Juntes Municipals Agràries tots els partits polítics que existeixin a les localitats. Això vol dir que la <Unió de Rabassaires> tindrà, als pobles, el recolzament d'aquelles organitzacions catalanes que fins ara havien estat excloses de totes les activitats oficials, entre elles, la més important de totes, ESTAT CATALÀ”⁵⁵⁸.

⁵⁵⁶ Diari de Catalunya, publicat el quinze d'agost de 1937.

⁵⁵⁷ Ibid.

⁵⁵⁸ Diari de Catalunya, publicat el quinze d'agost de 1937.

Des del seu càrrec al Comitè Central Pere Curtiada i Ferrer es dedicà fins al quatre de setembre, que era la data que *“fineix el termini d’admissió”*, a impulsar la implantació del partit en les juntes municipals agràries del màxim de localitats catalanes. Calia que cada secció nomenés un representant, sent *“precis que es dediqui als treballs del camp”*, i *“presentar-lo per escrit a l’alcalde”*⁵⁵⁹.

Malauradament no existeix cap estudi exhaustiu sobre la composició de les juntes municipals agràries que es crearen arreu de Catalunya que permeti fixar quantes seccions d’Estat Català hi sol·licitaren l’admissió seguint les directrius expressades per Pere Curtiada i Ferrer o quantes, finalment, ho aconseguiren.

Pel que fa a Sitges, la Junta Municipal Agrària s’havia constituït inicialment el vint-i-vuit de juliol seguint el primer decret de la Generalitat, que fixava que cada Junta Municipal Agrària quedaria presidida per l’alcalde de la localitat, i la resta de membres representarien als sindicats agrícoles de la localitat i els partits en quedarien exclosos. A Sitges fou designat com a president Francesc Richart i Blanes, cenetista que llavors exercia l’alcaldia, i com a Sitges no hi havia *“treballadors de la terra adherits a la CNT ni a la Unió de Rabassaires”*, s’acordà que fos constituïda sols amb *“representació de la UGT, sindical a la qual pertany el Sindicat de Producció Agrícola”*⁵⁶⁰. Més que probablement en compensació per haver-los hagut d’excloure del Consell Municipal, més enllà del càrrec de vocal nat, que per força havia de recaure en el president del sindicat Rossend Mirabent i Mirabent, els altres dos càrrecs, el de vocal propietari i el de vocal suplent, quedaren en mans de camperols ugetistes que alhora eren militants d’Estat Català, l’exregidor Joan Montserrat i Torralba i Joan Marcer i Marcer respectivament.

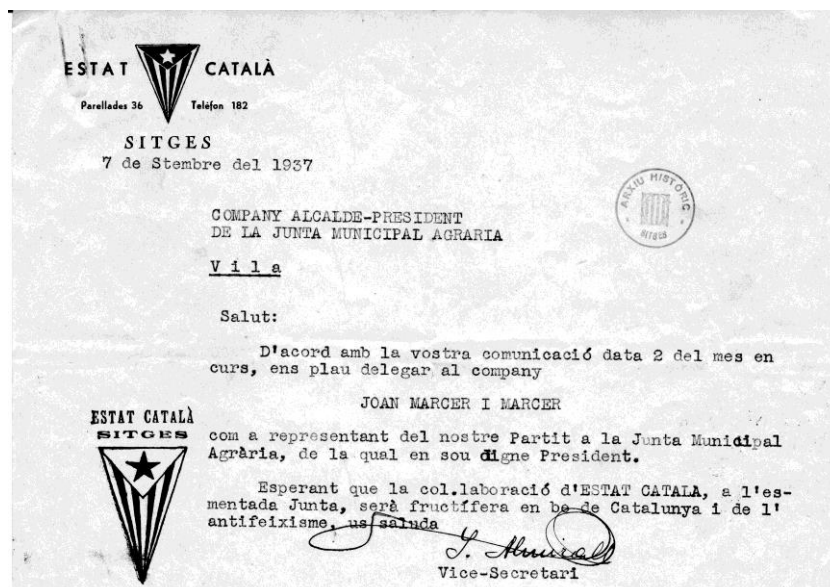
En la quarta reunió de la Junta Municipal Agrària, la tasca principal de la qual fou posar pau entre les dues candidatures que es volien proposar per a dirigir el Sindicat de Producció Agrícola, ja es va parlar de la necessitat de reformar la seva composició per *“formar-hi part les organitzacions sindicals i (ara també) polítiques”*⁵⁶¹. En aquest sentit, l’alcalde i alhora president de la Junta Municipal Agrària convidà per carta a

⁵⁵⁹ Diari de Catalunya, publicat el 4 de setembre de 1937.

⁵⁶⁰ Junta Municipal Agrària, sessió del vint-i-vuit de juliol de 1937, fons Isidor Cartró (AHS).

⁵⁶¹ Junta Municipal Agrària, sessió del vint-i-tres d’agost de 1937, fons Isidor Cartró (AHS).

Estat Català “al nomenament d’un representant de la vostra organització (...) per tal d’assistir a la reunió de constitució de la nova Junta Municipal Agrària, (que) tindrà lloc el dia 7 de setembre”⁵⁶².

Carta delegant a Joan Marcer com a representant d’Estat Català a la Junta Municipal Agrària (AHS).

Joan Marcer pogué exercir la representació fins a la reunió del dia dinou de setembre, quan, tot i la complicitat de l’alcalde cenetista i del representant d’ERC Sebastià Mora, el bloc format pels representants de la UGT i del PSUC exercí la majoria que representaven per excloure Estat Català de la nova Junta Municipal Agrària⁵⁶³, exclusió que l’alcalde comunicà al dia següent a Pere Curtiada i Ferrer com a president d’Estat Català en els següent termes:

“Per la present se vos fa evident que la reunió celebrada el dia 19 del mes en curs per la Junta Municipal Agrària, fou protestada la vostra representació a l’esmentada Junta, per part del delegat del Partit Socialista (Unificat de Catalunya), el del Sindicat de Producció Agrícola (UGT) i del President del Sindicat Agrícola i en la que per majoria, doncs, heu estat exclosos de la Junta Municipal Agrària”⁵⁶⁴.

A més d’aquests canvis en la composició de la Junta Municipal Agrària, a Sitges, arribà una nova partida de guàrdies assalt que fins i tot revisaren el mobiliari de diverses cases

⁵⁶² Carta de l’alcalde Francesc Richart i Blanes a Estat Català del quatre de setembre de 1937. Fons Isidor Cartró (AHS).

⁵⁶³ SANTASUSANA I CORZAN, Marc, Op. Cit. P. 58.

⁵⁶⁴ Carta de l’alcalde Francesc Richart i Blanes a Pere Curtiada i Ferrer del vint de setembre de 1937. Fons Isidor Cartró (AHS).

per comprovar-ne la propietat, s'agregjà *“la carencia de artículos de comer, beber y arder necesarios para la subsistencia”*⁵⁶⁵ i simptomàticament la secció que la UGT havia aconseguit implantar a Vallcarca desbancava a una CNT tocada pels Fets de Maig en la junta de la fàbrica. Aquestes qüestions però, Pere Curtiada i Ferrer les deuria seguir de lluny enfeinat en les seves tasques nacionals, prioritàriament el tancament de les llistes d'adherits al partit de les diferents localitats per al primer Congrés ordinari d'Estat Català.

Respecte a procés congressual Rubiralta assenyala que:

*“a partir de l'estiu de 1937, dins d'Estat Català semblen aguditzar-se els enfrontaments entre la direcció <cornudellista> i el sector <borrellista>”, i “aprofitant una conjuntura en que l'hegemonia del PSUC en la política catalana els resulta molt favorable, el sector que encapçala Vicenç Borrell aprofundirà la seva línia d'oberta oposició al Comitè Central (...) Totes aquestes discrepàncies i l'evidència que el partit nacionalista radical, després de més d'un any d'existència, ni per a ratificar el procés d'unificació no ha tingut l'oportunitat encara de reunir el conjunt de la militància, porten la direcció encapçalada per Joan Cornudella (i on estava integrat Pere Curtiada i Ferrer) a decidir convocar el que, per fi, serà el Primer Congrés ordinari d'Estat Català que, en primera sessió, es reunirà el dissabte 2 d'octubre a l'Orfeó Gracienc del carrer Astúries de Barcelona”*⁵⁶⁶.

La participació de Pere Curtiada i Ferrer hi hauria quedat reflectida a la crònica que en va fer La Vanguardia:

“el secretario general del partido, Cornudella, dio lectura a un intensísimo informe, en cuya discusión intervinieron varios assembleístas, aprobándose finalmente la labor política realizada por el Comité Central. Después se discutió el informe de Curtiada, sobre la labor del Departamento político social de Estat Català, que igualmente fue aprobado por el Congreso, lo mismo que el informe de Casamitjana acerca de las funciones del Departamento de Propaganda y Prensa. Al abordar la discusión del informe Perelló, sobre Hacienda, las deliberaciones de la asamblea tuvieron que suspenderse por causa del bombardeo de Barcelona, por parte de un

⁵⁶⁵ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 101.

⁵⁶⁶ RUBIRALTA I CASAS, Fermí, Joan Cornudella i Barberà (1904-1985). Op. Cit.

*barco faccioso. Restablecida la normalidad prosiguieron las deliberaciones, entrando de lleno en la discusión de las ponencias. Después de aprobarse diferentes artículos del proyecto de Estatutos del partido, entre los cuales están los que fijan la composición de los diferentes Comités, se procedió a nombrar el Consejo Ejecutivo, y después el Comité Permanente*⁵⁶⁷.

Òbviament el Diari de Catalunya d'Estat Català realitzà una crònica més detallada de les diferents sessions, i sobre la presentació de Pere Curtiada i Ferrer recollí:

“Tot seguit s'aixeca per llegir el seu informe Pere Curtiada, cap del Departament Politico-Social.

Donà compte de la seva actuació durant els mesos que ha estat al front de l'esmentat Departament. Invita els delegats perquè exposin qualsevol dubte o demanin els aclariments que jutgin necessaris.

Com sigui que ja és hora avançada, la mesa de Discussió atenint-se a la proposició presentada a la sessió anterior, la qual en determina l'hora de durada, el President aixecà la sessió per reemprendre-la a les quatre. (...)

Un delegat de Sant Andreu demana certs aclariments a l'informe, intervenen els delegats de Manresa i Sitges, aquest defensant l'actuació de Pere Curtiada.

El cap del departament Politico-Social explica i amplia el seu informe atenent els aclariments demanats.

*Els promou un breu i viu debat entre ells i alguns delegats i finalment s'aprova l'informe*⁵⁶⁸.

Tot i que més extensa, la crònica del Diari de Catalunya no dóna detalls del contingut de l'informe presentat per Pere Curtiada i Ferrer, que malauradament no es conserva, impeding analitzar amb un mínim detall la tasca realitzada des de que fou elegit membre del Comitè Central i responsable d'aquell departament ni tampoc permet identificar qui foren els delegats que intervingueren en el debat.

⁵⁶⁷ La Vanguardia núm.22.952, publicada el cinc d'octubre de 1937.

⁵⁶⁸ Diari de Catalunya núm.44, publicat el sis d'octubre de 1937.

L'extensió dels debats impedí *“acomplir tota l'estesa tasca que fou assenyalada a aquest Congrés”*⁵⁶⁹, convocant-se una nova sessió per al cap de dos dissabtes, però abans ens renovà l'òrgan directiu del partit. Segons crònica del rotatiu independentista:

*“La major part d'aquesta sessió (la de diumenge a la nit) es dedicada a elegir els membres del Comitè Executiu*⁵⁷⁰*: resultaren elegits Cornudella, Andreu, Casamitjana, Paniello, Murià (A.), Cunyat, Rosell”*⁵⁷¹.

Si Rubiralta considerava que a l'anterior òrgan directiu Joan Cornudella, el secretari general, estava rodejat *“de persones de la seva confiança”* en *“una direcció molt més homogènia”* que la precedent i on ja no hi havien *“coreligionaris de Vicenç Borrell”*, del que ja no en formaria part Pere Curtiada i Ferrer n'afirmaria que *“a més del secretari general, Joan Cornudella, l'únic nom repetit respecte a l'anterior serà el de Joaquim Casamitjana, com a responsable de premsa i propaganda, el qual junt amb Antoni Andreu i Abelló al departament de finances, que accedia per primer cop a la direcció, componien el sector <cornudellista> de la direcció. La resta de membres, en canvi, Francesc Paniello, Anna Murià, Joan Cunyat i Ricard Rossell (...) es trobaven arrencats dins el sector borrellista”*⁵⁷².

No conservant-se les actes del Congrés ni cap referència alternativa que pugui confirmar si Pere Curtiada i Ferrer descartà presentar-se a la reelecció o bé fou desplaçat per un dels membres del sector borrellista del partit, que representaven l'única oposició organitzada a Cornudella, Pere Curtiada i Ferrer deixà el seu lloc a la direcció del partit ja entrada la nit del diumenge tres d'octubre de 1937.

Per tal d'avaluar adequadament la seva etapa com a representant nacional al Comitè Central d'Estat Català, caldrà considerar que el seu càrrec com a responsable del Departament Polític-Social no li permeté una presència mediàtica comparable a la de Cornudella o de Casamitjana, que a la pràctica representaven la cara pública de l'organització. Més enllà de la seva participació en una les expedicions propagandístiques del partit, la seva tasca fou de caire intern. La responsabilitat de

⁵⁶⁹ Diari de Catalunya núm.44, publicat el sis d'octubre de 1937.

⁵⁷⁰ Comitè Executiu seria una nova nomenclatura per referir-se al màxim òrgan del partit, fins llavors anomenat Comitè Central, i no un òrgan paral·lel.

⁵⁷¹ Diari de Catalunya núm.44, publicat el sis d'octubre de 1937.

⁵⁷² RUBIRALTA I CASAS, Fermí, *Joan Cornudella i Barberà (1904-1985)*, Op. Cit. P. 110.

presidir el Departament Politico-social consistia en les tasques avui anomenades d'organització interna, que es traduïren en la constitució de nous casals i de consells comarcals del partit, en impulsar la participació independentista en les juntes municipals agràries i en assegurar que els censos militants s'actualitzessin correctament. En definitiva, tasques que donaven poca repercussió a la premsa, fet que juntament amb la no conservació de la documentació del partit separatista ni de l'informe que presentà al Primer Congrés ordinari d'Estat Català n'impedeixen un anàlisi més rigorós.

Més difícil encara serà valorar les tasques realitzades com a membre del Comitè Central més enllà de les pròpies de presidir el seu departament. La inexistència d'actes o testimonis que en documentin les reunions sols permet suposar que, si bé partidari de Cornudella enfront Borrell, donava la visió més obrerista d'aquell Comitè Central.

Finalment, respecte al seu paper en la presidència del partit a Sitges, càrrec que un cop més renovà, caldria assenyalar que la seva gestió hauria estat prou encertada, doncs les dades aportades demostren que Estat Català tenia a Sitges una implantació militant cada cop més important, especialment entre el jovent, i més enllà de les conferències i petits actes realitzats, la jornada de suport a Euskadi organitzada pels independentistes superava amb escreix tant per magnitud com per èxit de participació qualsevol dels actes realitzats pel PSUC o per ERC al llarg de tota la Guerra Civil.

13) LA DERROTA REPUBLICANA DES DE LA CIUTAT DE SITGES

Havent quedat desplaçat del seu càrrec al Comitè Central bé per membres del sector borrellista del partit o bé per voluntat pròpia, Pere Curtiada i Ferrer hauria participat de la segona part del primer Congrés Ordinari d'Estat Català. Abans que es celebrés però, la nova direcció del partit on ja no es trobava integrat va prendre una decisió que probablement impedí que Pere Curtiada i Ferrer esdevingués novament regidor de la seva localitat. En el titular del Diari de Catalunya del dia quinze d'octubre el nou Comitè Executiu expressava que *“ESTAT CATALÀ no té cap pressa. No accepta la concessió excepcional de favor d'intervenir en cap Consell Municipal de Catalunya”*⁵⁷³, posició que ampliava en una editorial que exposava que:

“Ha sortit, per fi, la modificació de l'antic decret (que deixà Pere Curtiada i Ferrer i Estat Català sense regidors) que establia la proporcionalitat als Consells municipals segons la proporcionalitat de representants de Partits i Sindicals al Govern de Catalunya.

En el decret acabat d'elaborar, s'exclou un Partit, s'accepta una Sindical que no té representants al Govern (Unió de Rabassaires) i es deixa –amb màxima flexibilitat i deixant la porta oberta per a altres representacions- la porta oberta perquè altres Partits del Front Antifeixista puguin excepcionalment cobrir vacants als llocs on no hi hagi representants dels Partits que esmenta el decret i que componen el Govern de Catalunya (...)

ESTAT CATALÀ no té cap pressa i declina l'honor d'ésser excepcionalment part integrant de cap Consell municipal de Catalunya.

Tot i reconeixent la bona disposició que per part del Govern de la Generalitat hi ha en fer les amplíssimes concessions que fa per si algú te ganes de presumir una regidoria.

*Nosaltres no som presumits”*⁵⁷⁴.

⁵⁷³ Diari de Catalunya núm. 51, publicat el quinze d'octubre de 1937.

⁵⁷⁴ Ibid.

El nou Comitè Executiu d'Estat Català havia pres la decisió de rebutjar aquesta via, que li hauria permès obtenir presència als consells municipals de les poblacions on tingués força i no hi tinguessin presència totes les forces presents a la Generalitat, és a dir, poblacions petites o de mida mitjana com Sitges, esperant que les circumstàncies del conflicte facilitessin la seva entrada al Govern de Catalunya i de retruc presència a la majoria de consells municipals.

A diferència de Pere Curtiada i Ferrer, cap dels integrants del nou Consell Executiu que prengué aquella decisió no tenia cap tipus d'experiència municipalista, realitat que probablement condicionà la seva decisió. Pere Curtiada i Ferrer, en cas d'haver-se mantingut a la direcció del partit, més conscient de la utilitat real d'entrar als Ajuntaments, presumiblement hi hagués defensat l'entrada d'Estat Català encara que fos per la porta petita. En cas d'haver estat una altra la decisió, probablement hagués suposat la seva reentrada i la del partit al Consell Municipal de Sitges, perquè la no implantació ni de la Unió de Rabassaires ni d'Acció Catalana Republicana havia deixat llocs vacants com els referits a la reforma del decret.

Ja centrats en la segona part del primer Congrés ordinari d'Estat Català, que es celebrà el diumenge disset d'octubre i en la que el Diari de Catalunya deixà constància de l'important paper que hi desenvolupà Pere Curtiada i Ferrer, s'hi discutien els estatuts del partit i l'enfocament que calia donar a la qüestió social. La qüestió més polèmica i que encetà el congrés fou la proposta de la delegació de Vilanova i la Geltrú, que presentà el delegat vilanoví Rossell, anava *“en el sentit que ESTAT CATALÀ prengui la denominació de partit obrer”*, i que fou combatuda per Joan Cornudella qui argumentà que els actuals estatuts ja establien *“que solament tenen cabuda als seus rengles aquells que tenen com a mitjà de vida el treball”*. Seguidament *“s'originà un lleuger debat entre els companys Bernat i Rossell i el membre del Comitè dimissionari Curtiada”*, i tot i que la crònica no n'especifica el sentit, caldria atribuir al sitgetà una defensa clara de declarar Estat Català com a partit obrer. Aquesta no s'hauria produït amb tanta claredat com desitjava, ja que després de les intervencions de Senties i Josep Maria Murià, Joan Cornudella proposà i s'aprovà solucionar-ho afegint *“a l'article primer*

*dels Estatuts <ESTAT CATALÀ és un partit de treballadors manuals, intel·lectuals i tècnics que lluiten per la independència nacional de Catalunya.>*⁵⁷⁵.

Si el debat sobre la denominació del partit havia monopolitzat la sessió del matí, la de la tarda s'encetà amb un debat en que alguns delegats volgueren contraposar el model cooperativista i el col·lectivista, però la majoria del congrés optà per no apostar per cap dels dos models en exclusiva i fer-los compatibles en funció de cada cas. Posteriorment s'aprovaren amb lleugeres modificacions les tres darreres ponències, les d'agricultura, cultura i finances i s'obrí el torn dels precs i preguntes que estrenà *“una proposició de Sitges, referent al decret per a la constitució dels Ajuntaments”*. La proposició, caldria entendre que defensant l'entrada del partit als consells municipals on això fos possible o almenys en el de Sitges *“Curtiada la defensa calorosament”*⁵⁷⁶. Joan Cornudella defensà la decisió presa pel Comitè Executiu que presidia, defensant que no podien *“acceptar una excepcionalitat ni un favor”* i que no era *“una porta que se'ns ofereix en la participació als Ajuntaments, sinó sols una esclatxa”*, i que el partit *“quan entri a participar en funcions de Govern, municipals o nacionals, hi entrarà amb el cap ben alt”*. Seguidament intervingué el delegat de Vilanova, qui s'expressà *“en termes favorables a la resolució adoptada”*, però coneixedor de la realitat sitgetana, recordà *“el cas excepcional de la seva població”*. Finalment, s'aprovà *“amb absoluta i unànime aprovació de tots els assembleistes”* es va acordar *“de trametre una protesta escrita al President de Catalunya, contra el decret de constitució dels Ajuntaments”*⁵⁷⁷.

Finalitzat el llarg procés congressual, Pere Curtiada i Ferrer continuava presidint Estat Català a Sitges i presumiblement exercint el càrrec de sots-delegat de la comarcal del Garraf que se li pot documentar sols quatre mesos després.

A falta de referències a Pere Curtiada i Ferrer, cada cop més escasses per haver desaparegut tot tipus de premsa local i haver quedat reduït el diari separatista a la mínima expressió, a les darreries de 1937 *“la situació interna del (seu) partit, sacsejada fins aleshores per baralles i dissensions internes, semblava prendre, per fi, el camí de la*

⁵⁷⁵ Diari de Catalunya núm.54, publicat el dinou d'octubre de 1937.

⁵⁷⁶ Ibid.

⁵⁷⁷ Ibid.

normalitat”, tot i que “no serà més que una treva temporal”⁵⁷⁸, mentre que a Sitges a més del jutge Bertrán de Quintana s’hi instal·là el Ministre de Justícia Irujo, quan “els cadàvers exhumats al cementiri són ja cinquanta-nou”⁵⁷⁹, i tres qüestions monopolitzaven les preocupacions dels habitants, la cada cop més gran escassetat de menjar, l’absència de pràcticament tots els joves per trobar-se lluitant en els diferents fronts de guerra i el pas cada cop més freqüent i preocupant d’avions franquistes que tot i no atacar Sitges ja havien bombardejat altres poblacions catalanes.

L’any 1938 s’encetà a la localitat amb les mateixes preocupacions però incrementades, la gana i els bombardejos. Caballol assenyalà que ja es consumien les garrofes antigament destinades al farratge i la pèrdua de pes de molts sitgetans, realitats que en part resolgué la creació de la Cooperativa Proletària de Sitges, i també que l’aviació nacional bombardejà en diverses ocasions les principals fàbriques de la veïna Vilanova.

La primera referència a Pere Curtiada i Ferrer de 1938 no es localitzaria però a Sitges, doncs gràcies al Diari de Catalunya es documenta que el dissabte vint-i-sis de febrer arribà l’hora d’un nou Ple de Delegacions Comarcals d’Estat Català, on “*la presidència de la mesa de discussió fou atorgada unànimement*”, pels trenta-quatre delegats comarcals i els dotze de barcelonins, “*al company Pere Curtiada, del Casal de Sitges, i sots-delegat de la Comarcal del Garraf*”⁵⁸⁰. Les sessions s’allargaren la tarda i la nit de dissabte i tot el diumenge, i les inaugurà Joan Cornudella, que presentà l’informe de gestió del Comitè Central i hagué de presentar la dimissió del seu càrrec de secretari general del partit, no pas per la contestació interna sinó per haver estat cridada la seva lleva a files. Entre la nit de dissabte i la jornada de diumenge els responsables dels diferents departaments llegiren els seus informes: Antoni Andreu exposà l’estat de les finances del partit i del diari, que volien tirar des d’un nou local i millor rotativa per a incrementar-ne la qualitat d’impressió; Casamitjana les gestions fetes pel Departament de Propaganda, en gran part en col·laboració amb el portaveu del partit; Murià donà compte de la “*constitució de la Comissió Agrària*”, on demanà que s’hi integressin “*representants comarcals (...) puix que la majoria dels actuals components coneixen l’agricultura d’una manera teòrica i amb l’aportació d’elements comarcals*

⁵⁷⁸ Ibid.

⁵⁷⁹ CABALLOL I MOREU, Joaquima, Op. Cit. P. 146,

⁵⁸⁰ Diari de Catalunya núm.166, publicat el vint-i-set de febrer de 1938.

s'acoblaran la pràctica i la doctrina"; Paniello, que havia rellevat a Pere Curtiada i Ferrer en el Departament Politico-Social, exposà que calia continuar constituint els nuclis pendents, fer *"un cens de militants d'ESTAT CATALÀ a cada sindical"* i impulsar una borsa de treball en el seu departament; i tancà les exposicions dels departaments Joan Cunyat, que explica que ja estaven constituïdes les joventuts del partit a Barcelona però encara no a comarques i que es plantejava organitzar *"un ampli gimnàs on els nostres joves puguin ampliar i practicar una completa cultura física"*⁵⁸¹.

Completats els informes dels diferents departaments, davant la mencionada dimissió del secretari general s'elegí un nou Consell Executiu, on s'elegí a Andreu, Casamitjana, Rossell, Serres, Borrell, Perelló i Paniello⁵⁸², i, a continuació, *"el Ple dedicà la seva atenció a establir una línia d'actuació"*, que generà diverses intervencions de delegats i entre elles caldria destacar la de *"Edonis, de Sitges"*⁵⁸³, militant separatista sitgetà del qual no se n'ha localitzat cap altre referència anterior o posterior. Respecte a política nacional, s'aprovà fer *"una política intensament catalanista que és el camí que ha de portar-nos a l'alliberament total de Catalunya"* i es ressaltà *"el magnífic estat d'opinió contrària a tota assimilació"*⁵⁸⁴, pel que fa a la política de guerra *"continuar la seva aportació entusiasta i decidida per a contribuir a un immediat aixafament del feixisme internacional"*, de política internacional recordar-li a la Societat de Nacions que *"a la península Ibèrica existeix la Catalunya nació que se sent incorporada a la lluita mundial antifeixista"* i de política social *"refermar els postulats de progrés i millorament de l'organització social aprovats en el darrer Congrés"*⁵⁸⁵.

Com recull el Diari de Catalunya, la clausura del Ple de Delegacions Comarcals anà a càrrec del president de la taula, és a dir, de Pere Curtiada i Ferrer:

"Aprovades que foren les precedents conclusions, el company Pere Curtiada, que presidí les sessions d'aquest Ple Ordinari de delegacions Comarcals, pronuncià un

⁵⁸¹ Diari de Catalunya núm.167, publicat el u de març de 1938.

⁵⁸² Diari de Catalunya núm.168, publicat el dos de març de 1938, aclariria que el secretari general seria Perelló, Serres presidiria el Secretariat Comarcal Agrari, Casamitjana el de Premsa i Propaganda, Paniello el d'Organització, Borrell el de Política Social, Rosell el de les joventuts i Andreu el de Finances.

⁵⁸³ Diari de Catalunya núm.167, publicat el u de març de 1938.

⁵⁸⁴ El Casal del districte sisè de Barcelona, liderat per Borrell, havia arribat a fer pública el trenta d'agost de 1936 una nota donant per feta la integració d'Estat Català al PSUC.

⁵⁸⁵ Diari de Catalunya núm.167, publicat el u de març de 1938.

emocionant parlament, posant de manifest la tasca profitosa que en bé de Catalunya i de la guerra havien realitzat els Delegats.

Amb paraules plenes del més profund sentiment, el company Curtiada evocà la memòria de tots els combatents que amb fe i amb ardors defensen la causa del poble arreu de la Península, ensems que tingué paraules d'enaltiment i de record per aquells que han pagat el seu tribut a la causa popular regant amb la seva sang i amb la pèrdua de la vida el terror que ha de fructificar una nova societat humana i justiciera.

I amb un crit unànime i entusiasta de Visca Catalunya lliure i Mori el feixisme finalitzà la seva tasca el Ple de Delegacions Comarcals del Partit ESTAT CATALÀ”⁵⁸⁶.

Havent quedat l'organització separatista sota el lideratge de Marcel·lí Perelló, aquesta hagué de fer front als cada cop més freqüents atacs del PSUC en un context on la línia del front s'apropava perillosament a Catalunya amb la caiguda de Barbastre i Fraga. A Sitges, al llarg del mes de març l'alcaldia passava a mans del republicà Joan Santaló⁵⁸⁷, company de Pere Curtiada i Ferrer al sometent de Sitges i al vaixell Uruguai l'octubre de 1934, i amb l'alliberament del militant del POUM Joan Alsina quedaven en llibertat tots els revolucionaris sitgetans detinguts⁵⁸⁸.

Ja al mes d'abril, el dia que Lleida i d'altres ciutats catalanes quedaren sota les mans de les tropes franquistes, caldria suposar a Pere Curtiada i Ferrer a la nova Casa del Poble a “un mitin convocado por el Frente Popular” de la que Caballol escriví que “segons versions, (els elements revolucionaris) s’han mostrat una mica conservadors”⁵⁸⁹, i Julià que s’acordà “la supresión de bailes y otras diversiones”, “la recluta de voluntarios para la guerra y para fortificaciones” i s’hauria “amenazado la Seguridad de personas tildadas de derechistas”⁵⁹⁰. La caiguda de Lleida suposà un greu impacte per a la moral dels antifeixistes, i sembla que en aquest context caldria ubicar l’assassinat de dinou acusats de quintacolumnisme que el Servei d’Investigació Militar hauria tret del vaixell-presó Vila de Madrid per executar-los i deixar-los enterrats als límits del terme municipal de Sitges amb el de Castelldefels.

⁵⁸⁶ Diari de Catalunya núm.167, publicat el u de març de 1938.

⁵⁸⁷ Llibre d’actes de sessions municipals de l’Ajuntament de Sitges, sessió del dinou de març de 1938.

⁵⁸⁸ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 127. i CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 175.

⁵⁸⁹ CABALLOL I MOREU, Joaquina, Op. Cit. P. 179.

⁵⁹⁰ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 129.

De la resta del mes d'abril i del mes de maig, en que no s'haurien conservat referències directes a Pere Curtiada i Ferrer, caldria destacar que l'activitat nacional del seu partit era cada cop més limitada per estar la majoria dels seus afiliats destinats al front, que s'enfonsava per moments amb l'entrada de les tropes franquistes a Vinaròs del quinze d'abril, derrota que deixava a Catalunya aïllada de la resta del territori republicà, i que a Sitges a les penúries pròpies de l'escassetat d'aliments s'hi haurien afegit sovintejudes apagades elèctriques i que el germà de Pere Curtiada i Ferrer hauria estat rellevat del càrrec de regidor⁵⁹¹ per la cenetista Manuela Rosés i Capdet, que tot i que la historiografia no ho hagi rellevat fins al moment esdevingué la primera regidora de la història de Sitges.

A les darreries de juny, mes marcat per la caiguda de Castelló de la Plana en mans dels nacionals, concretament els dies vint-i-cinc i vint-i-sis s'hauria celebrat un nou Ple de delegacions comarcals d'Estat Català, on tot i que les cròniques que en realitzà el Diari de Catalunya no en documentin cap intervenció caldria donar per segura la participació de Pere Curtiada i Ferrer com a sots-delegat de la comarcal del Garraf. Al Ple s'elegí un nou Consell Executiu, on tot i que Marcel·lí Perelló conservà la secretaria general del partit, la marxa al front de Lluís Serres, Ricard Rosell, Joaquim Casamitjana i Antoni Andreu, que eren declarats "*membres honoraris del Consell Executiu*"⁵⁹², deixava l'òrgan de direcció del partit amb una majoria favorable al llavors responsable del Departament Comarcal-Agrari Vicenç Borrell⁵⁹³. El sector liderat per Borrell passava a controlar a més, a través del càrrec de responsable del Departament de Premsa i Propaganda d'Anna Murià, la direcció del Diari de Catalunya, que a partir d'aquell moment expressaria una línia més propera a les tesis del PSUC.

Després d'un juliol marcat pels preparatius i per l'inici de la Batalla de l'Ebre, que esclatà el vint-i-cinc de juliol, i per la impossibilitat de l'Ajuntament sitgetà "*de poner a la venda productos de comer, beber y arder desde que se halla cerrada la frontera con*

⁵⁹¹ Llibre d'actes de sessions municipals de l'Ajuntament de Sitges, sessió del de 1938.

⁵⁹² Diari de Catalunya publicat el dinou de juliol de 1938.

⁵⁹³ A més de Perelló com a secretari general, Borrell com a responsable del Departament Comarcal-Agrari i els citats quatre membres honoraris que es trobaven lluitant al front, el nou Consell executiu el formaven Paniello, Figueres, Cunyat, Llussà i Anna Murià com a responsables dels departaments Social, de Finances, Joventuts, Organització i Premsa i Propaganda respectivament. Diari de Catalunya publicat el dinou de juliol de 1938.

*Francia*⁵⁹⁴, el mes d'agost serà recordat a la població per haver-se iniciat els bombardejos de l'aviació franquista. Aquests s'iniciaren el vuit d'agost, quan atacaren el centre urbà de la població, ensorrant algunes cases i provocant les dues primeres víctimes, ambdues civils, i que a partir del dia disset s'haurien concentrat a la zona de la fàbrica de Vallcarca i del seu port on provocaren més víctimes mortals i ferits. No serien aquelles les úniques víctimes sitgetanes, doncs foren diversos els joves que perderen la vida a conseqüència de les lluites desenvolupades al front per aquelles dates, com seria el cas de Juli Cubillos i Lluís, company de militància de Pere Curtiada i Ferrer a l'Estat Català de Sitges, la defunció del qual documentà l'article "*un altre patriota mort*"⁵⁹⁵ del Diari de Catalunya del vint-i-tres d'agost:

"Un altre nom a la llista de lluitadors que han donat la seva vida en defensa de la causa antifeixista.

Un company del Casal de Sitges ha vist segada la seva vida després d'una llarga malaltia arran de la seva estada al front d'Andalusia.

Aquest company és Juli Cubillos i Lluís, antic i ferm militant del nostre partit de Sitges. Tenia vint-i-un anys.

Un altre germà que haurem d'enyorar; una altra vida que s'ha sacrificat a la causa de la llibertat.

*Rebin els seus familiars i ESTAT CATALÀ de Sitges el nostre més sentit condol per la pèrdua de tan volgut company*⁵⁹⁶.

Ja al mes de setembre, que s'inicià amb nous bombardejos sobre Vallcarca, el Diari de Catalunya publicà una sèrie de llistes de donacions "*Pro-Combatents Diada de l'11 de Setembre*", i concretament a la setena hi consta una donació de vint-i-cinc pessetes a nom de la "*família Curtiada, de Sitges*"⁵⁹⁷, en el que seria la darrera referència a Pere Curtiada i Ferrer apareguda en el diari independentista.

⁵⁹⁴ A tots els habitants de Sitges, ban de l'alcalde de Sitges Joan Santaló publicat el vint-i-u de juliol de 1938 (AHS).

⁵⁹⁵ Diari de Catalunya publicat el vint-i-tres d'agost de 1938.

⁵⁹⁶ Ibid.

⁵⁹⁷ Diari de Catalunya publicat el set de setembre de 1938.

Durant aquell mes de setembre, malgrat que a Sitges s'alleugerí l'escassetat alimentària gràcies a diferents jornades d'important pesca de sardines, les notícies que arribaven no podien ser pitjors, doncs l'ofensiva republicana a l'Ebre havia estat aturada i el dia vint-i-tres marxaven les Brigades Internacionals en compliment de la decisió del Comitè de No-intervenció.

En un sentit paral·lel, també es desinflava el partit de Pere Curtiada i Ferrer, que el trenta de setembre *“havia conegut el nom del tercer secretari general en el termini de vuit mesos”*⁵⁹⁸ quan Vicenç Borrell substituï a Marcel·lí Perelló, i el sector que liderava aconseguia fer-se, finalment, amb la direcció de l'organització. Síntoma més d'aquest desgast, el dotze d'octubre el Comitè Executiu i el Consell Comarcal de Barcelona hagueren d'abandonar la fins llavors seu nacional d'Estat Català i traslladar-se a *“un local molt més modest al principal del número 18 del passeig Pi i Margall, xamfrà amb la Gran Via”*⁵⁹⁹.

La derrota definitiva de l'exèrcit republicà en la Batalla de l'Ebre, que la tarda del quinze de novembre creuà el pont de ferro de Flix en retirada abans de volar-lo, suposaria l'inici d'un avenç continu de les tropes franquistes davant la desbandada general de l'exèrcit enemic. En aquestes circumstàncies es convocà el dia vint-i-set d'aquell mateix mes el darrer Ple de Delegacions Comarcals que celebraria l'organització independentista, el que hauria estat l'últim acte públic independentista en el que pogué participar Pere Curtiada i Ferrer a Barcelona, i que pel ràpid avanç de les tropes franquistes acabà esdevenint un míting amb els parlaments del secretari general, Vicenç Borrell, i de Marcel·lí Perelló, que, tot i haver perdut aquell càrrec, continuà formant part del Comitè Executiu d'Estat Català⁶⁰⁰.

Tot i que al llarg de la Guerra Civil l'escassetat de menjar havia sigut una constant que s'havia anat agreujant amb el pas del temps, seria a les darreries de desembre quan es produïren les que sembla que serien les tres úniques morts atribuïbles a la fam a Sitges durant tot el conflicte⁶⁰¹.

⁵⁹⁸ RUBIRALTA I CASAS, Fermí, *Joan Cornudella i Barberà (1904-1985)*, Op. Cit. P. 120.

⁵⁹⁹ Ibid. Ibid.

⁶⁰⁰ Diari de Catalunya publicat el 14 de desembre de 1938.

⁶⁰¹ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 163.

L'any 1939 s'obria amb l'avanç de les tropes franquistes, que el dia vuit de gener ja dominaven tot el front des d'Artesa de Segre fins a l'Ebre, i quan el general Francisco Franco decidí des del quarter general que tenia instal·lat a Raimat d'ordenar avançar ràpidament cap a la captura de la ciutat de Barcelona. En aquest context, del dia tretze de gener dataria la darrera referència localitzada a Pere Curtiada i Ferrer abans de veure's forçat a marxar cap a l'exili per evitar una segura sentència a mort. Julià escriví sobre aquell dia que *“el Frente Popular de esta villa convocó en el Prado (per uns dies més encara Casa del Poble) una reunió para alentar al pueblo a su defensa, amenazando Curtiada y otros a quienes desfallecieran”*⁶⁰².

Dos dies després, però, havien caigut, entre d'altres, Reus i Tarragona, i Sitges patia un bombardeig que s'allargà de la tarda a la *matinada* *“ametrallando la vía férrea en los túneles de Vallcarca repletos de material de guerra, destrozando el hospital de San Juan Bautista en su parte central, pero afortunadamente sin víctimas, y tirando bombas en la avenida Sofía y otros sitios”*⁶⁰³, que s'hauria repetit dos, quatre i cinc dies després, el disset i el dinou i el vint de gener.

Com a molt tard entre la nit del vint-i-u i la matinada del dia vint-i-dos, Pere Curtiada i Ferrer hauria emprés el camí de l'exili per una ruta i dates que no han pogut ser fixades, en tot cas creuant la frontera per un lloc indeterminat abans que les tropes franquistes arribessin a la frontera el deu de febrer completant així l'ocupació de Catalunya. Pere Curtiada i Ferrer deixava enrere, a més de la seva vila natal i els records de tantes i tantes lluites per les llibertats socials i nacionals, a la seva esposa, Dolors Torralbas i Fontanals, i als seus fills, Pere i Dolors Curtiada i Torralbas, que ja comptaven amb dotze i vuit anys respectivament.

Les tropes franquistes que encapçalava el general Yagüe entraren a Sitges sense trobar resistència a un quart de tres del dia vint-i-dos, cedint l'autoritat a una gestora de notables encapçalada per Isidor Cartró, que poc després esdevindria alcalde de Sitges.

Tot i que les referències a Pere Curtiada i Ferrer des de que deixà el seu càrrec a la direcció d'Estat Català l'octubre de 1937 fins que hagué de marxar a l'exili el gener de

⁶⁰² JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 168.

⁶⁰³ Ibid. Ibid.

1939 siguin escasses, sols el simple fet de poder-lo documentar fent donacions pels combatents en les vigílies de la darrera diada nacional, o que uns pocs dies abans de la caiguda de la població encara es mantingués ferm i apel·lant a la resistència, quan molts ja havien fugit, serien reflexes d'un caràcter forjat en gairebé tres dècades de lluita.

14) EL CAMP DE CONCENTRACIÓ DE BARCARÈS I ESTADA A VILANOVA DE RAÓ

Desconeixent el punt en que creuà la frontera cap a l'Estat francès, que es produí durant la darrera setmana de gener o la primera de febrer de 1939, la primera referència localitzada de Pere Curtiada i Ferrer a l'exili la donaria la correspondència del dirigent separatista Antoni Andreu, l'ubicaria al camp d'internament establert a la platja de la localitat nord-catalana del Barcarès i dataria del vint-i-dos d'abril, tres setmanes després que el general Franco anunciés la seva victòria definitiva en la Guerra Civil. Si bé en una carta enviada per Joaquim Casamitjana a Antoni Andreu des del camp d'internament de Bram el primer li comunicava que *“hem sol·licitat la situació d'en Curtiada”*⁶⁰⁴, seria la carta que li envià Francesc Roure des del Barcarès la vigília de sant Jordi que li confirmava el confinament de Pere Curtiada i Ferrer en el mateix camp d'internament que ell en assegurar-li que *“pel Curtiada he sabut la mort de la nostra companya Francesca Enric, una víctima més d'aquesta maleïda guerra”*⁶⁰⁵.

El camp d'internament del Barcarès l'havien organitzat les autoritats franceses a mitjans de febrer, i si bé no era un camp de concentració i la seva funció oficial no era repressiva, el perímetre es trobava fortament vigilat. Les instal·lacions, a més, no eren sinó una sèrie de barracons instal·lats sobre la sorra de la platja, on dormien els interns, i uns flats de fil-ferro espinós que delimitaven el perímetre del camp. Els republicans que hi acabaren internats majoritàriament provenien d'altres camps d'internament, principalment dels d'Argelers i de Sant Cebrià, com fou també el cas de Pere Curtiada i Ferrer, que en referir-se a la seva estada a *“camps de concentració”*⁶⁰⁶ en plural confirmaria l'estada prèvia en almenys un altre camp abans d'arribar al del Barcarès.

Antoni Andreu comunicà el dia vint-i-quatre d'abril a Joaquim Casamitjana i Lluís Serres i Descàrrega, que es trobaven ambdós a Bram, que *“hem escrit avui mateix al*

⁶⁰⁴ Carta del dinou d'abril de 1939 des del camp d'internament de Bram de Joaquim Casamitjana a Antoni Andreu i Abelló, Fons Antoni Andreu i Abelló, Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià.

⁶⁰⁵ Carta del vint-i-dos d'abril de 1939 des del camp d'internament de Barcarès de Francesc Roure a Antoni Andreu i Abelló, Fons Antoni Andreu i Abelló, Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià.

⁶⁰⁶ Carta del vint-i-vuit d'abril de 1939 des del camp de concentració del Barcarès de Pere Curtiada i Ferrer a Antoni Andreu i Abelló, Fons Antoni Andreu i Abelló, Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià.

*Borrell i al Perelló, que es troben junts, al Curtiada i al Paniello*⁶⁰⁷. En la carta dirigida a Vicenç Borrell i Marcel·lí Perelló, que es trobaven internats a Argelers-sur-Mer, els comunicava que “*avui escrivim al Serres, al Casamitjana, al Curtiada i al Paniello, únics elements directius que hem pogut localitzar*”⁶⁰⁸, i a Francesc Paniello que “*tenim localitzats el Borrell, el Perelló, el Casamitjana, el Serres, el Curtiada i a vós*”⁶⁰⁹. Finalment, la carta que Antoni Andreu dirigí a Pere Curtiada i Ferrer al Barcarès exposava:

“Bon amic Curtiada:

En Roure ens diu que us trobeu a prop d’ell i per la seva intervenció us passo aquestes ratlles que rebreu junt amb d’altres de Cornudella.

Celebro que us trobeu salvat a França i desitjo que tingueu bones noves dels vostres si restaren a Catalunya. Altre dia em vagarà parlar de coses nostres. Avui us escric com a un membre directiu del Partit. Hi ha afers que requereixen el criteri de tots, i en el mateix sentit, hem escrit a Perelló, Borrell, Paniello, Serres i Casamitjana. No hem pogut localitzar, fins ara, a cap altre dirigent del Partit. Apart de que sabem de la presència a París de Cunyat i Anna Murià, els qual suposem actuen d’acord amb el Borrell i com a representants del Partit, per haver-nos assabentat que han rebut per aquest algun subsidi. Com que no coneixem la seva adreça, és als únics que no escrivim.

Es tracta de que a París rutllen organismes catalans i espanyols que entre altres coses fan les següents; reparteixen subsidis als refugiats; D’acord amb el Govern francès van a establir Camps per a Catalans, en els quals hi hauran delegats dels Partits vetllant i cuidant pel millorament de la vida dels que s’hi trobin acollits; Organitzen l’emigració a Amèrica, facilitant els visats i el passatge; gestionen la sortida dels Camps, quan hi ha possibilitats de subsistència fora d’ells, etc. etc.

⁶⁰⁷ Carta del vint-i-quatre d’abril de 1939 des de Sant Aigòls d’Antoni Andreu i Abelló a Joaquim Casamitjana i Lluís Serres i Descàrrega, Fons Antoni Andreu i Abelló, Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià.

⁶⁰⁸ Carta del vint-i-quatre d’abril de 1939 des de Sant Aigòls d’Antoni Andreu i Abelló a Vicenç Borrell i Gambús i Marcel·lí Perelló i Domingo, Fons Antoni Andreu i Abelló, Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià.

⁶⁰⁹ Carta del vint-i-quatre d’abril de 1939 des de Sant Aigòls d’Antoni Andreu i Abelló a Francesc Paniello i Grau, Fons Antoni Andreu i Abelló, Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià.

No creieu que el nostre Partit ha d'intervenir, si pot, en totes aquestes coses? I tenint en compte que l'ER de C. na ajudat ja EC amb els donatius dels quals us parlo, no considereu d'absoluta necessitat que a París s'hi trobi immediatament algú que gaudeixi a més a més de la representació degudament autoritzada del Partit, de les condicions personals i de prestigi suficient per a jugar amb avantatge la personalitat política de la nostra organització?

Però és que si és altament convenient que amb la màxima urgència s'intervinguin i ordenin les coses que deixo apuntades, encara ho és més vetllar de ben a prop les orientacions polítiques que des de França mantinguin els altres partits catalans i de no poder-ne imposar una de ben nostra, almenys fer-la sentir i tirar-ne el màxim de profits per la Catalunya nació. No ho enteneu també així? Una conflagració europea, -i qui sap si n'estem massa allunyats- podria posar en primer pla la personalitat política catalana. No creieu que cal estar previnguts i anar d'acord, amb la finalitat ja apuntada d'intervenir-ho amb tota l'autoritat i evitar contradiccions que només ens perjudiquen?

Una reunió en les circumstàncies que tots ens trobem és impossible. Només intentem recollir el criteri de tots els que hem pogut localitzar i a vos en aquest sentit ens adrecem. Vulgueu parlar-ne si ho estimeu convenient als companys que hi hagi junt amb vos. Llegiu la carta al Roure i que ens hi digui també la seva. Jo, faria marxar tot seguit Cornudella a París. Que us sembla? Em penso que trobaríem els diners que pel viatge es necessiten. I confio que una volta posat allí ja s'arreglaria i podria arreglar moltes altres coses per a tots vosaltres.

Espero les vostres ratlles. Mentre tant amb una forta encaixada, al vostre affim. Amic⁶¹⁰.

Pere Curtiada i Ferrer no tardaria en respondre a Antoni Andreu, doncs amb data del vint-i-vuit d'abril li va escriure des del camp del Barcarès:

“A l'amic Andreu:

⁶¹⁰ Carta del vint-i-quatre d'abril de 1939 des de Sant Aigols d'Antoni Andreu i Abelló a Pere Curtiada i Ferrer, Fons Antoni Andreu i Abelló, Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià.

He reunit als companys Roure, Sabater, Carol, Pedrola i Torrell, els quals han manifestat, a la meua visita, la seva absoluta conformitat d'adhesió al que en la mateixa dieu referent a enviar l'amic Cornudella a París, per fer qüestions que d'una manera tant específica indiqueu. He tingut interès a fer-ho, d'aquesta manera per dos motius, que no dubto que aprovareu. Primer, perquè en fer-ho així, fuig d'ésser una indicació personal⁶¹¹ meua, i segon, que en la diguem-ne reunió al Casal <Marca> hi hem donat una major amplària i per tant autoritat, tota vegada que és l'opinió màxima que han manifestat els representants oficiosos de la majoria de companys del partit. Suposo que tant a vós com en Joan us plaurà més que s'hagi fet d'aquesta forma, perquè així s'evita per el dia de demà <quelques momàs>.

Jo estic a punt de sortir d'aquest camp, almenys m'ho espero així, reclamat per uns familiars que m'han sortit de cop i volta ací a França, i els qual ja m'han vingut a veure'm; malgrat això no penso pas perdre el contacte que avui inicio contestant el vostre i el que jo he començat amb en Joan fa uns dies;

Per altre part ací hi ha un gran nombre d'homes i companys del partit que fins ara hem establert un contacte amical que no deixa d'ésser interessant i que té el lloc de diguem-ne "directiva" en el grup que es reuneix diàriament a prendre cafè al "Casal Marca" aquest ha estat prèviament el que m'ha indicat l'opinió de comentar el contingut de la vostra lletra a aquest nucli;

Bé, Andreu, des que soc a camps de concentració he perdut uns 10 quilos, tot i que fins ara feia de cuiner. És cert innegablement que gran part d'aquesta disminució es produïda per la manca absoluta dels meus, que cada dia em fa més terrible la meua estada a l'exili, és innegable que l'ociositat en que estem en aquests camps ho fa encara més terrible, més que fer? La pàtria, l'idea ho exigeix, doncs aguantar i res més;

Jo voldria dir-vos més coses, però la monotonia d'aquests llocs la trenca, precisament el rebre noves dels amics que com vos i en Joan s'han descobert amb llaços tant estrets que ja ni el temps ni les dissorts poden fer més que accentuar d'una manera més cordial i afectiva;

⁶¹¹ Els subratllats serien obra de Pere Curtiada i Ferrer.

Jo no soc un home per escriure gaire, més avui ho faig amb una facilitat i extensió en mi desacostumades i és perquè voldria reflectir-vos l'alegria que m'ha produït l'escrit, visió exacta de la realitat que havent tingut en decidir-vos plantejar la necessitat d'enviar en Joan a París per les gestions possibles a fer.

Ho faig perquè sé, com tots els companys a que ho he comentat, que ell és precisament l'home que és d'una manera que, si més no farà sentir en els llocs tot el pes de la força que ha estat, és i serà el nostre partit quan de Catalunya es parla.

Rebeu una forta abraçada del vostre amic

Pere Curtiada

*Nova adreça: Marguerite Vda. Bertand. Chez M. Bertrand Pierre (P.O) Villanueve de la Rahó*⁶¹².

El deu de maig, data en que “Joan Cornudella, finalment, arriba a París”⁶¹³, Francesc Vallverdú demanava a Antoni Andreu “Vols donar-me tu les (adreces) dels amics: Marian, Torell, Pedrola, Curtiada, Casamitjana i Roure?”⁶¹⁴, i Antoni Andreu, a més de comunicar a Marcel·lí Perelló que “partidaris d'aquesta gestió i assabentats, ja que va a realitzar-la el Joan, en són tots els dirigents que hem pogut localitzar: Curtiada, Roure, etc.”⁶¹⁵, respongué a Pere Curtiada i Ferrer en la darrera carta conservada entre ambdós:

“Bon amic Curtiada,

Contesto la vostra carta del dia 28.

Us suposo a hores d'ara fora del Camp de Concentració i així us adreço aquesta lletra a la nova residència que ja m'indiqueu. No cal que us digui que celebri hagueu pogut sortir de l'infern. I també, com comprenc el problema greu que us suposa la separació de la família. Jo us diria que aquest fet em té completament paralitzat. He tingut

⁶¹² Carta del vint-i-vuit d'abril de 1939 des del camp de concentració del Barcarès de Pere Curtiada i Ferrer a Antoni Andreu i Abelló, Fons Antoni Andreu i Abelló, Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià..

⁶¹³ RUBIRALTA I CASAS, Fermí, *Joan Cornudella i Barberà (1904-1985)*, Op. Cit. P. 128.

⁶¹⁴ Carta del deu de maig de 1939 des d'Autariba de Francesc Vallverdú i Baró a Antoni Andreu i Abelló, Fons Antoni Andreu i Abelló, Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià.

⁶¹⁵ Carta del deu de maig des de Sant Aigols d'Antoni Andreu i Abelló a Marcel·lí Perelló i Domingo, Fons Antoni Andreu i Abelló, Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià.

manera de fer arribar a la dona el desig que passi la frontera i vingui a reunir-se amb mi. Fins ara res no m'ha contestat i us confesso que ho veig molt difícil. Ella i els companys del Partit que es troben als Camps de Concentració, són les dues inquietuds que no em deixen viure tranquil. Aquesta mateixa intranquil·litat, però, es converteix en reactiu i m'empeny i em força a aguantar fins i tant no estigui tot reeixit. Us asseguro que altrament ja seria camí d'Amèrica, on crec no em seria difícil situar-me.

El Cornudella ja es cap a París. Es proposava passar uns quants dies a casa d'uns parents a Grenoble i continuar el viatge. Calculo que des de dimarts ja hi és. La parada era obligada per a poder-se vestir un pèl (va passar amb l'uniforme de soldat) i intentar fer-se amb alguns mitjans per a aguantar. Puix que la llibertat en aquest país – i ja ho podreu comprovar- resulta molt cara.

El Joan (Cornudella) que s'ha emportat l'adreça de tots, a tots us deurà posar al corrent de les seves gestions. Avui escric a Perelló proposant-li una reunió del Consell Executiu –Ell, Borrell, Serres, Casamitjana, Paniello i jo- a la qual també podria assistir Cornudella en atenció a les gestions que en nom de la majoria del Consell ve realitzant. Sabeu que Rosell es presoner a Bilbao? Ja us tindrem al corrent del que es decideixi. Puix que un projecte de Perelló a estudiar es de donar vida al Consell Permanent.

Bé, Curtiada. No deixeu d'anar escrivint-me. Entre tots ens donem forces per a aguantar. No sabeu res encara dels vostres? Les noves, sovint contradictòries, de Catalunya son dolentes. L'entrada fou horripilant. I encara ara, van fent per mitjà de les denúncies i delacions que estan a l'ordre del dia.

*Una afectuosa abraçada*⁶¹⁶.

Set dies després, el dia disset, Joan Bertran comunicava des de Perpinyà, on havia arribat després de fer-se escàpol del camp de Barcarès, que havia “*estat en contacte, darrerament, amb el Curtiada*”⁶¹⁷, i tres dies després, el vint de maig, Lluís Serres, comunicava des del camp de Bram:

⁶¹⁶ Carta del deu de maig de 1939 des de Sant Aigòls d'Antoni Andreu i Abelló a Pere Curtiada i Ferrer, Fons Antoni Andreu i Abelló, Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià.

⁶¹⁷ Carta del disset de maig de 1939 des de Perpinyà de Joan Bertan i Déu a Antoni Andreu i Abelló, Fons Antoni Andreu i Abelló, Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià.

“D’acord, Anton, amb la reunió projectada; la finalitat potser seria susceptible d’alteració per les raons que a continuació t’exposaré. El partit ha rebut ja la subvenció que al·ludeixes i el repartiment s’ha fet, al meu criteri equivocadament, de la manera següent: Borrell, 300 fr; Perelló, 300; Paniello, 300; Casamitjana, 300; Cunyat, 300; Figueres, 300; A. Murià, 300; F. Llussà 200; Serres 200; Curtiada 50; Cruells 50; Josep Mª Murià, 50; Cornudella 50; Camp de (Perellada) 50; Camp de (Tramunt) 50, Besiers (Paniello) 50, Camp d’Argelès... (Gairet) 100; despeses de correus, 50. = total 3.000 frs”⁶¹⁸.

Recapitulant la informació aportada per la correspondència d’Antoni Andreu, complementada amb informació bàsica sobre la implantació dels diversos camps d’internament i les completes notes de Tous⁶¹⁹, Pere Curtiada i Ferrer hauria arribat al Barcarès, després d’haver estat internat en almenys un altre camp, entre la segona quinzena de febrer i la primera d’abril. En aquell camp hauria coincidit amb molts militants d’Estat Català, deu d’ells identificats; Francesc Roure⁶²⁰, Joan Carol⁶²¹, Estanislau Pedrola⁶²², Josep Prunera C., Josep Sabater, Grau i diversos militants de Reus, Pere Torell, Marca, Faiges i Duce, no constant que n’hi hagués cap més de Sitges i d’on ell era l’únic que rebia la consideració d’element directiu per part del Consell Executiu.

Pere Curtiada i Ferrer hauria rebut a mitjans o finals d’abril una visita d’uns familiars nord-catalans, que li haurien servit de garantia per poder sortir del camp els darrers dies d’abril o bé ja al maig i instal·lar-se a la seva residència a la localitat nord-catalana de Vilanova de la Raó. Situada a la comarca del Rosselló i, per tant, molt propera a

⁶¹⁸ Carta del vint de maig de 1939 des de Perpinyà de Lluís Serres i Descàrrega a Antoni Andreu i Abelló, Fons Antoni Andreu i Abelló, Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià..

⁶¹⁹ TOUS I VALLVÈ, Jordi, Op. Cit.

⁶²⁰ Francesc Roure havia entrat a Estat Català procedent del PNC, on exercí de tesorero del seu Consell Central de Govern. Fou administrador del Diari de Barcelona, Portantveu d’Estat Català i després del camp del Barcarès acabaria al d’Agde, on tot i ser majoria els partidaris de Vicenç Borrell defensà les tesis de Joan Cornudella. Retornà de l’exili entre 1940 i 1941.

⁶²¹ Joan Carol i Ventosa, militant d’Estat Català que dirigiria, de gener de 1941 fins que fou detingut el setembre del mateix any, el Servei d’Informació Militar de Catalunya treballant en col·laboració amb els serveis secrets britànics i francesos.

⁶²² Estanislau Pedrola i Rovira provenia del Foment Nacionalista Republicà de Reus, fou empresonat pels Fets d’Octubre i després comissari del Batalló de Muntanya d’Estat Català, passà pel camp de Barcarès i d’Agde, d’on fugí i s’uní a la resistència. Finalment, detingut per la Gestapo, passà per diversos camps de concentració fins arribar al de Flossenbürg, on morí el set de desembre de 1944.

Perpinyà, la petita localitat, famosa pel seu gran llac, tenia poc més de sis-cents habitants⁶²³ i era eminentment agrícola.

Un cop instal·lat, encara exercint de membre directiu d'Estat Català, hauria rebut en funció d'aquest càrrec un ajut de cinquanta francs, que a nivell d'escala salarial el col·locava sols per sota dels membres del Comitè Executiu i com un dels únics quatre militants que no en formaven part que rebia una assignació personal. Les crítiques sobre aquest repartiment que expressava el membre del Consell Executiu Lluís Serres a Antoni Andreu en la darrera carta citada caldria emmarcar-les clarament en el procés de divisió dins d'Estat Català entre cornudellistes i borrellistes, que a l'exili acabaria portant a la ruptura del partit en un procés no gaire diferent del que patiren altres moviments polítics.

Com s'exposava, la direcció sorgida del Ple de Delegacions Comarcals d'Estat Català de l'onze de març de 1937, de la que formava part Pere Curtiada i Ferrer, suposà que el secretari general Joan Cornudella "*elegís una direcció molt més homogènia*" sense "*coreligionaris de Vicenç Borrell*", mentre que la que rellevà el tres d'octubre del mateix any, on ja no es trobava integrat el sitgetà, Borrell continuava com a secretari general però dels sis altres membres quatre "*es trobaven arrengrerats dins el sector borrellista*"⁶²⁴. Ja a inicis de 1938 Cornudella perdia la secretaria general per haver de marxar al front, quedant el càrrec en mans de Marcel·lí Perelló, acompanyat d'un Comitè Executiu on a més de diversos borrellistes hi entrava el mateix Vicenç Borrell. La direcció s'hagué de renovar a principis d'estiu a causa de la marxa de quatre dels seus membres al front, Serres, Rossell, Casamitjana i Andreu, que quedaren declarats "*membres honoraris de Consell Executiu*"⁶²⁵. I, tot i que Perelló continuà com a secretari general els partidaris de Borrell copaven la majoria de llocs del Comitè Executiu i passaven a dirigir el diari del partit. Finalment, el trenta de setembre de 1938, amb la guerra a les seves acaballes i quan tot just un parell de setmanes abans Pere Curtiada i Ferrer complí la quarantena, Vicenç Borrell aconseguia rellevar a Marcel·lí Perelló en la direcció i obtenia la secretaria general que encara ostentava quan es produí

⁶²³ Segons dades del cens aportades per l'edició francesa de la viquipèdia.

⁶²⁴ RUBIRALTA I CASAS, Fermí, *Joan Cornudella i Barberà (1904-1985)*, Op. Cit. P. 110

⁶²⁵ Diari de Catalunya publicat el dinou de juliol de 1938.

la caiguda de Catalunya i la majoria dels membres directius d'Estat Català creuaren la frontera amb les restes de l'exèrcit republicà i desenes de milers de refugiats.

Joan Cornudella, creuà la frontera amb Antoni Andreu, amb qui aconseguiren evitar l'internament en un camp i dirigir-se a la residència del germà del segon a Sant Aigòls, a la costa Blava⁶²⁶. Des d'allí Cornudella, que havia perdut la condició oficial de dirigent en marxar al front abans que s'acordés declarar membres honoraris del Comitè Executiu als que es trobessin en aquella situació, fou delegat per Andreu i els elements directius que aquest havia localitzat als diferents camps, entre ells Pere Curtiada i Ferrer, a dirigir-se a París per aconseguir ajudes pels militants del partit. A París hi arribà el deu de maig, però ja abans “*un membre del sector <borrellista>, Anna Murià o Joan Cunyat*”, hauria “*lliurat a Tarradellas una llista de militants del Comitè Executiu*”⁶²⁷ on n'haurien exclòs a Andreu, Casamitjana i Serres, tots tres membres de ple dret de la direcció vinculats a Cornudella. Les gestions haurien reportat a Vicenç Borrell, que ja hauria arribat a París⁶²⁸, tres mil francs, la distribució dels quals s'ha detallat prèviament i d'on Pere Curtiada i Ferrer n'hauria rebut cinquanta⁶²⁹.

El deu de juny Borrell ratificava la composició del Comitè Executiu elegit el juny de 1838, però la meitat dels seus membres, Perelló, Casamitjana, Andreu, Serres i Llussà, després d'haver proposat una reunió conciliadora li presentaren la dimissió el dia setze i al dia següent publicaven un Butlletí d'Estat Català sota el guiatge de Cornudella. Les gestions d'aquest darrer al voltant de Tarradellas i de la Generalitat, que li reportaren set mil francs a principis de juliol, en certa manera “*rubricava d'alguna manera l'existència de dos Estat Català diferenciats*”⁶³⁰.

Per acabar amb aquestes divergències “*del 19 al 22 de juliol de 1939, a Montalban, tenia lloc l'esperada reunió dels dirigents més destacats d'Estat Català a l'exili francès i que, en principi, havia d'arranjar les diferències que separaven ambdues fraccions*”⁶³¹. Tres dies després d'aquella reunió Borrell dimitia com a secretari general

⁶²⁶ RUBIRALTA I CASAS, Fermí, *Joan Cornudella i Barberà (1904-1985)*, Op. Cit. P. 123.

⁶²⁷ Ibid. P. 128.

⁶²⁸ TOUS I VALLVÈ, Jordi, Op. Cit.

⁶²⁹ Carta del vint de maig de 1939 des de Perpinyà de Lluís Serres i Descàrrega a Antoni Andreu i Abelló, Fons Antoni Andreu i Abelló, Arxiu Montserrat Tarradellas i Macià.

⁶³⁰ RUBIRALTA I CASAS, Fermí, *Joan Cornudella i Barberà (1904-1985)*, Op. Cit. P. 128

⁶³¹ Ibid. P. 134

d'Estat Català, i es feia públic un nou Comitè Executiu amb Cornudella rodejat d'afins com Perelló, Andreu, Serres, Llussà i Casamitjana, on sols quedava Murià com a representant del sector borrellista i on no es fixava qui era el nou secretari general. Finalment Borrell *“no sols feia marxa enrere en la seva dimissió sinó que designava un nou Comitè Executiu, format per ell mateix com a secretari general i per (...) Florenci Tort, Francesc Paniello, Joan Cunyat i Antoni Figueres”*⁶³². Amb dos consells executius paral·lels es certificava definitivament l'existència de dos Estat Català i es passava a concretar l'escissió entre les bases separatistes.

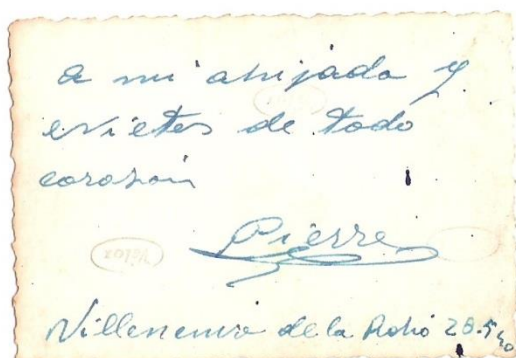
Tot i que a priori caldria situar Pere Curtiada i Ferrer alineat amb l'Estat Català que lideraria Cornudella, per la col·laboració mantinguda quan el sitgetà estigué a la direcció del partit i pel seu recolzament a enviar Cornudella a París a entrar en contacte amb el govern català, cap font localitzada ho podria acreditar. De fet, la citada carta de Serres a Andreu del vint de maig, on explicant el repartiment dels tres mil francs indirectament identifica a Pere Curtiada i Ferrer com a element directiu d'Estat Català, seria la darrera referència localitzada que acredita una militància política al sitgetà.

En el cas d'haver-se mantingut més o menys al sector d'Estat Català liderat per Cornudella, a priori la hipòtesi més raonable, Pere Curtiada i Ferrer hauria tingut algun tipus de participació en la creació i funcionament del Front Nacional de Catalunya (d'ara en endavant FNC). El FNC sorgí arran d'un procés de confluència entre Nosaltres Sols i l'Estat Català de Cornudella, al que s'aplegarien posteriorment altres sectors i individualitats, i que es concretà a una reunió celebrada el quatre de maig de 1940 a París amb presència dels principals dirigents d'ambdós sectors independentistes.

El FNC, més enllà de les activitats pròpies de propaganda armada que desenvolupà a l'interior de Catalunya, es centrà en col·laborar amb els serveis secrets anglesos i francesos informant dels vaixells que partien cap a Itàlia o a Alemanya des dels ports catalans, estudiant les defenses costaneres i frontereres i, sobretot, establint xarxes a través de la frontera per passar documentació de la resistència francesa al consolat anglès de Barcelona i evadir pilots aliats abatuts en territori sota ocupació alemanya. Precisament en aquestes xarxes d'evasió és on hauria pogut tenir algun tipus de

⁶³² Ibid. P. 136.

participació el sitgetà, que resident a un tranquil poble proper a Perpinyà podia ser un dels contactes d'aquelles xarxes. Ni la bibliografia publicada sobre el FNC⁶³³ ni cap altra documentació consultada no han pogut però confirmar ni desmentir aquest extrem. Pocs dies després de la creació del FNC a París, Pere Curtiada i Ferrer ja mantenia, sota pseudònim, correspondència amb els seus familiars de Sitges, de la que se'n conserva una fotografia seva amb un altre home no identificat, enviada pel primer des de Vilanova de la Raó el vint-i-vuit de maig de 1940 i que signant com a “Pierre” es dirigia “a mi ahijada y nietos de todo corazón”⁶³⁴.

a mi ahijada y
nietos de todo
corazón
Pierre
Vilanova de la Raó 28.5.40

Fotografia de Pere Curtiada i Ferrer des de l'exili datada del vint-i-cinc de maig de 1940 (AFMT).

Tres dies després hauria enviat una nova fotografia, aquesta realitzada en un estudi fotogràfic, on signant novament com a “Pierre”, i sense especificar-ne l'origen, es dirigeix “a Lola, Pierre ne Lolette”⁶³⁵, fàcilment identificables com a la seva esposa i

⁶³³ AUTORS VARIS, Memòries del Front Nacional de Catalunya, *Cavalcant damunt l'estel*, Arrel Editors, Barcelona, 2006, DIAZ I ESCULIES, Daniel, La resistència dels nacionalistes catalans al règim de Franco: el Front Nacional de Catalunya : 1939-1947, tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 1981, *El Front Nacional de Catalunya (1939-1947)*, Edicions La Magrana, Barcelona, 1983, El catalanisme polític a l'exili 1939-1959, La Magrana, Barcelona, 1991, Una història del Front Nacional de Catalunya (1940-1990), Pagès, Lleida, 2006, RUBIRALTA I CASAS, Fermí, *Joan Cornudella i Barberà (1904-1985)*, Op. Cit. i *Daniel Cardona i Civit*, Op. Cit., VILADROSA, Octavi, *Sang, dolor, esperança. La Generalitat republicana i la primera resistència independentista (1931-1946)*, Duxelm, Barcelona, 2010.

⁶³⁴ Carta de Pere Curtiada i Ferrer als seus familiars residents a Sitges enviada des de Vilanova de Raó el vint-i-vuit de maig de 1940.

⁶³⁵ Carta de Pere Curtiada i Ferrer als seus familiars residents a Sitges enviada des de Vilanova de Raó el trenta-u de maig de 1940.

els seus dos fills, que llavors comptaven amb quaranta, catorze i deu anys respectivament.

Fotografia de Pere Curtiada i Ferrer des de l'exili datada del trenta-u de maig de 1940 (AFMT).

Aquesta darrera fotografia coincidiria amb la descripció que en faria Carles Montserrat, qui en la entrevista afirmà que:

“el tinc present físicament i... psicològicament, com una persona... com un número deu vaja, una persona alta, elegant, esvelta, sempre... el tret destacat del seu... del seu llaçet, no la... diguem-ne <pajarita>, (...) sempre anava amb la seva camisa i amb un... amb un llaçet, llarg, ample, negre...”⁶³⁶.

Finalment es conservaria una tercera fotografia de Pere Curtiada i Ferrer a l'exili, on sortiria en una plaça sense identificar amb una pilota de rugbi i un trofeu que podria haver guanyat practicant aquell esport. Carles Montserrat il·lustraria aquesta fotografia en l'entrevista que realitzà afirmant:

⁶³⁶ Entrevista realitzada a Carles Montserrat i Milà el dotze d'abril de 2010.

“Sí, esportivament quan va venir de França va venir molt, molt aficionat al rugbi, perquè quan va estar... els anys que va estar a Vilanova de la Raó, prop de Perpinyà, allà saps que hi ha molta afició al rugbi, i venia ell... explicant excel·lències d’aquest esport, el que passa que aquí ni es practicava i em sembla que poca gent sabia el que era. Però si fins i tot tinc una fotografia d’ell amb un trofeu amb el rugbi”⁶³⁷.

Fotografia enviada des de l'exili documentant l'afició pel rugbi (AFMT).

L'enyorança dels éssers estimats i, no oblidem-ho, l'enginy, haurien permès a Pere Curtiada i Ferrer aconseguir que els seus familiars i amics poguessin sentir la seva veu, que Montserrat descriuria com *“una veu potent”*⁶³⁸. Ja acabada la Guerra Mundial⁶³⁹:

“va anar fins a Andorra, i Andorra, no se per quins sets ous, a radio Andorra, va cantar, o parlava, una entrevista, i a més a més va cantar, i això ens va arribar notícia a casa, i a casa perquè jo en aquell moment vivia allà, i la ràdio que tenia la meva tia, la seva dona i família, no era prou potent per agafar les ones de Radio Andorra. I un amic, em sembla que va ser la família Lucas, un amic del fill, del Pere fill, se que va venir amb un aparell més gran en allà a la

⁶³⁷ Ibid.

⁶³⁸ Ibid.

⁶³⁹ Tot i que Carles Montserrat i Milà no en recordés la data exacte, la seva edat permet almenys acotar-ho fins a aquest punt.

casa, i sí, sí, amb aquell aparell més gran, amb més potència, amb més <làmpares> que es deien llavors, es va poder escoltar Radio Andorra, que era al migdia, i vam sentir la veu i... a l'oncle cantant”⁶⁴⁰.

Finalment, totalment desvinculat del FNC, que arran de la desarticulació de la seva secció militar el juny de 1946 i veient descartada la possibilitat d’una intervenció aliada quedà hivernat a partir de l’octubre de 1947, Pere Curtiada i Ferrer podria retornar a Sitges l’any 1948, esdevenint un dels primers exiliats que pogué retornar a la localitat, sens dubte el primer del seu rang militant. Aquesta reflexió obligava a intentar aclarir quins foren els motius que permeteren el seu retorn quan tot just anava a complir una dècada d’exili, i davant la falta de documents que ho acreditessin ha calgut anar a cercar la informació en els contemporanis del fets.

Una anàlisi detallada de la Causa General de Sitges indica que, respecte a la “*organización que una vez implantado el dominio rojo se dio al terror marxista*”, Pere Curtiada i Ferrer hi és acusat de dirigent del moviment, de participant en “*actos de ejecución o colaboración*”, d’haver estat membre del Comitè de Defensa del Comitè Revolucionari, de dirigent d’Estat Català i d’agitador i propagandista destacat, però no fou inclòs en la categoria de “*elementos de acción que capitanearon patrullas o tuvieron actuación destacada en las mismas*” ni en la de “*asesinos, colaboradores, inductores y excitadores al asesinato*”⁶⁴¹.

Carles Montserrat, llavors un nen que portava cinc anys afillat per Dolors Torralbas en la llar familiar de Pere Curtiada i Ferrer, recorda com “*Julio Martínez (i Avila, alcalde franquista entre setembre de 1947 i juliol de 1952), com passava cada dia per davant de la botiga per anar cap a l’Ajuntament, jo havia vist la tia (Dolors Torralbas) preguntant-li –què?, no se què. Preguntant les seves coses, o sigui, la tia com demanant-li a favor, o demanant-li com estava l’assumpte de que pogués tornar el seu marit (Pere Curtiada i Ferrer), això sí saps, o sigui que li anava al darrera, i segur que com a alcalde... L’alcalde tenia que donar el vist i plau, sinó, impensable*”⁶⁴².

⁶⁴⁰ Entrevista realitzada a Carles Montserrat i Milà el dotze d’abril de 2010.

⁶⁴¹ *Causa General de la revolució marxista en Barcelona y su provincia, ramo primero número 307, Sitges*. Caixa 1.603, expedient núm.6. Ajuntament de Sitges, 1939.

⁶⁴² Entrevista realitzada a Carles Montserrat i Milà el dotze d’abril de 2010.

Més definitiu seria encara el testimoni de Joan Yll qui assegura que *“Pere Curtiada (li) confirmà que tenia la conformitat del rector (Godayol, a qui havia salvat la vida) per poder tornar”*. El mateix testimoni, que assegura que Godayol abandonà Sitges a finals de 1948 perquè *“els falangistes el burxaven per haver donat diversos avals, i avorrit se’n va anar a Sarrià”*, obriria però altres vies que podrien indicar que Pere Curtiada i Ferrer hauria tingut també algun tipus de recolzament per part de les autoritats franceses. En aquest sentit, el testimoni recorda que *“quan venia Franco a Barcelona l’anaven (a Pere Curtiada i Ferrer) a buscar (per retenir-lo), un dia però es va quadrar i els hi va dir que (si se l’enduien per la força) se les veurien amb el consolat francès de Barcelona”*⁶⁴³. Caldria entendre que si des de París tenien quelcom que agrair a un sabater roig i separatista, seria la seva col·laboració en la lluita contra l’ocupació nazi bé a través del FNC o bé vinculat directament a una de les cèl·lules que la resistència francesa tenia establertes al Rosselló. Aquesta possibilitat, que no deixa de ser una hipòtesi sense proves solvents que la corroborin, seria perfectament coherent amb la trajectòria política del sitgetà i el fet que difícilment hauria restat impassible davant dels horrors que comportà l’ocupació nazi sobre territori francès, els que li tocaren més d’a prop la deportació de cinquanta-set militants d’Estat Català i del poumista Sebastià Arnan i d’altres sitgetans que acabarien morint a Mauthausen-Gusen i d’altres camps d’extermini nazis.

⁶⁴³ Entrevista a Joan Yll i Fontanals el dotze de gener de 2011.

15) RETORN A SITGES, CIUTAT BLAVA

Pere Curtiada i Ferrer havia deixat enrere en partir cap a l'exili a la seva esposa Lola i als seus dos fills, que quan tornà tenien ja vint-i-tres i divuit anys i havien passat la joventut allunyats del seu pare que aquell any en compliria ja cinquanta. Durant la seva absència, la seva muller havia afillat el nét de la seva germana, Carles Montserrat, el testimoni privilegiat del qual ens permet recrear l'ambient que es visqué a la llar familiar quan l'exiliat pogué tornar a casa. Montserrat recorda com:

“El que també tinc molt gravat, perquè són d'aquestes coses que te'n recordes tota la vida, és el dia que va arribar. No se si va arribar al dematí o a la tarda, no... recordo del primer dia que va venir en Pere Curtiada a Sitges, el que tinc molt present, per l'impacte que em va quedar, és la nit, la nit a l'hora de sopar, ens vam reunir tots al voltant de la taula, la família i altres familiars doncs que no vivien a la casa i... bé, el sopar suposo que va ser normal, llàgrimes, benvingudes, abraçades, però en un moment donat es va aixecar de la taula, i amb aquella personalitat i amb aquella veu que tenia va posar a cantar l'emigrant. És que, a part de que em va fer plorar... lògicament ja era un sentiment de plorar però és que jo recordo allò i és... quasi, quasi es pot dir que ploraria ara. Repeteixo, crio, no et saps ni la missa la meitat de lo que ha passat, tens noció i consciència de sí, moltes coses, però almenys jo era incapaç d'assimilar-ho tot, però sentir aquella veu i cantar l'emigrant d'aquella manera doncs se't revelen moltes coses això sí, sentir cantar aquella nit l'emigrant va ser impressionant, va ser per mi, obrir-te a... a partir d'aquell dia em sembla que quan cantava al col·legi el “cara al sol” i tot això ja no el cantava de la mateixa manera ja”⁶⁴⁴.

Pere Curtiada i Ferrer no tornava a la ciutat roja que havia forjat junt amb els obrers locals sinó a la blava Sitges que les autoritats portaven deu anys intentant assimilar als principis del nacional-catolicisme imperant. Aquest xoc el descriu Montserrat, qui va viure a la llar familiar durant els primers mesos del retorn de Pere Curtiada i Ferrer, i que recorda com:

“Hi havia un cert silenci... de... de no remoure ni explicar temes, República ni passats, un silenci fins i tot dintre de la mateixa família, dintre de la mateixa casa, com

⁶⁴⁴ Entrevista realitzada a Carles Montserrat i Milà el dotze d'abril de 2010.

si aquells anys s'haguessin... esborrat de la memòria (...) les coses havien canviat, i les coses havien canviat molt, per exemple jo era un crió i em portaven al col·legi dels escolapis, o sigui catòlic (...) jo venia de capellans i allà pues com un crió explicava que sí, que avui a la missa el rector ha dit allò, que si hem cantat el “cara al sol”, imagina't tu, el Pere Curtiada, acabat de venir d'allà, (...) ara... seu amb un crió i expliques que si a la missa ha dit això, que si els capellans han fet l'altra, que si han passat el rosari i a més a més han fet cantar el cara el sol, amb ell això se li deuria... interiorment... (...) aquest xoc, que ell tenia que acceptar... crec jo, això m'ho imagino jo per algunes mirades, algunes coses que en aquell moment no les intueixes, però després les vas deduint, de que... veies que ell... tornava, i es trobava... amb tot això, de que els crios a la religió, els capellans s'apoderaven de tot, es militaritzava...”⁶⁴⁵.

Tot i que allunyat de l'activitat opositora organitzada i havent de conviure amb la nova situació política i social, Pere Curtiada i Ferrer es mantenia ferm als seus ideals. Joan Yll relata com els onze de setembre el protagonista d'aquest estudi passava pel seu taller del carrer Sant Damià, per on quasi forçosament havia de passar per anar de la casa a la feina, i li recordava “avui fa 247⁶⁴⁶ anys de la pèrdua de les nostres llibertats”⁶⁴⁷ i la família conservà la il·lustració que acompanya aquestes línies.

Il·lustració de dos milicians d'Estat Català (AFMT).

⁶⁴⁵ Ibid.

⁶⁴⁶ L'escena s'hauria repetit diversos anys segons l'entrevistat, que espontàniament digué la xifra de dos-cens quaranta-set anys de la pèrdua de les llibertats catalanes, situant el record concret a l'any 1961.

⁶⁴⁷ Entrevista realitzada a Joan Yll i Fontanals el dotze de gener de 2011.

Montserrat recorda a Pere Curtiada i Ferrer com “*un apassionat de la seva feina que eren les sabates*”, i com després de tornar va “*fer un petit talleret de sabates familiar, allà al carrer sant Sebastià a casa del seu germà Josep*”, on “*s’hi van ficar a treballar en Josep, en Pere (Curtiada i Ferrer) i els seus fills, en Lluís Curtiada i en Pere Curtiada, o sigui, els dos germans amb els seus dos fills, els quatre van muntar un talleret de sabates*”⁶⁴⁸.

Joan Yll, que per la seva professió en diverses ocasions havia reparat la maquinària de l’empresa familiar dels Curtiada, recorda que Pere Curtiada i Ferrer a part d’encarregar-se d’anar a ensenyar les mostres la resta del temps al taller familiar hi feia de tallador, tasca a la que també es dedicava el seu fill, mentre que Josep Curtiada s’encarregava de la secció de la maquinària i Lluís Curtiada feia la muntura.

Imatge de Pere Curtiada i Ferrer a Sitges un cop retornà de l’exili (AFMT).

L’agost de 1950 consta l’alta a la matrícula industrial de l’empresa “*Calzados Curtiada*”⁶⁴⁹, que s’obrí a nom de Josep Curtiada. Aquest darrer també havia estat perseguit a través de la causa general franquista, on fou inclòs entre els “*participantes*”

⁶⁴⁸ Entrevista realitzada a Carles Montserrat i Milà el dotze d’abril de 2010.

⁶⁴⁹ Altes de Matricula Industrial i Comercial de 1930 (AHS).

con actos de ejecución o colaboración” i els “*dirigentes de sindicatos*”⁶⁵⁰, i segons consta en les notes de Jou, Muntaner i Sierra hauria estat condemnat a mort però se li commutà per una pena de presó que ja havia complert en retornar el seu germà de l'exili⁶⁵¹.

L'empresa tenia la seva seu social al carrers Sant Sebastià vuit, i com als altres tallers humils els hi consta una màquina de “*desvirar cantos*”, però no les de “*clavar tacones*”, “*coser suelas*”, “*puntear*”, “*coser Blacke*” o de “*montar*”⁶⁵² que sí tenien les fàbriques o els tallers mitjans, en definitiva, el que com Montserrat Lluís qualificà de “*un talleret familiar*”⁶⁵³. A més de treballar fabricant sabates al taller, que l'any 1956 es traslladà del número vuit del carrer Sant Sebastià al trenta-dos bis del mateix carrer⁶⁵⁴, Pere Curtiada i Ferrer:

*“un parell de vegades a l'any*⁶⁵⁵ *sortia (...) a ensenyar les mostres, portava en un parell de maletes les mostres de les sabates i es corria mig Catalunya... ensenyant els seus productes, ensenyant les seves mostres de sabates i que fessin les seves comandes. Se que començava per Barcelona, per unes cases del carrer Hospital i anava a parar, em sembla que arribava fins a Ripoll, i tot arreu on anava em costa que era molt ben rebut, un altre vegada per la seva personalitat, pels seus orígens... per les seves coses polítiques, era molt ben rebut per tot arreu, per les fondes on es quedava a dormir, i això ho feia un parell de vegades a l'any, a ensenyar els models de sabates d'estiu i els models de sabates de l'hivern*”⁶⁵⁶.

Els temps d'esplendor de la indústria del calçat sitgetana havien passat i problemes econòmics portaren l'empresa “*Calzados Curtiada*” a tancar les seves portes el vint-i-set de juny de 1967⁶⁵⁷. Pere Curtiada i Ferrer llavors tenia ja seixanta-vuit anys i una salut desmillorada:

⁶⁵⁰ *Causa General de la revolució marxista en Barcelona y su provincia, ramo primero número 307, Sitges. Caixa 1.603, expedient núm.6. Ajuntament de Sitges, 1939.*

⁶⁵¹ JULIÀ I MASÓ, Bonaventura, Op. Cit. P. 306.

⁶⁵² Fons de Matrícula Industrial i Comercial (AHS).

⁶⁵³ Entrevista realitzada a Josep Lluís i Sarroca el divuit de febrer de 2010.

⁶⁵⁴ Fons de Matrícula Industrial i Comercial (AHS).

⁶⁵⁵ En l'entrevista realitzada a Joan Yll i Fontanals el tres de setembre de 2013 exposà amb ple coneixement de causa que poc abans es feien quatre viatges, ja que es feia una temporada per cada estació, recordant que en una de les dates de sortida dels venedors de sabates era l'endemà de reis, quan sobre una vintena de sabaters esperaven el tren per vendre les sabates de la temporada de primavera.

⁶⁵⁶ Entrevista realitzada a Carles Montserrat i Milà el dotze d'abril de 2010.

⁶⁵⁷ Fons de Matrícula Industrial i Comercial (AHS).

“L’edat no va perdonar i es va posar diabètic (...) la tia Lola tenia problemes amb ell, era tossut, com tots, basta que li prohibissin alguna cosa perquè fos el que més volia, i d’amagat de la tia se’n anava al pot on tenia les ametlles torrades i les figues seques, que amb el sucre que portaven (...) en una botiga de queviures tenia tot allà exposat i quan no se’n donava compte la tia anava i li fotia el grapadet d’ametlles, se les fotia a menjar al carrer, o fumava pipa, era un gran fumador de pipa”⁶⁵⁸.

Tot i l’edat avançada i els problemes de salut, *“quan el talleret no anà bé, feia de representant per altres fàbriques o tallers”⁶⁵⁹*, entre elles *“Calçats Francesc Rossell”* del passatge Sant Mus⁶⁶⁰, i fou precisament fent un viatge per ensenyar les mostres de la següent temporada d’hivern que el setembre de l’any 1968 va perdre la vida arran d’un darrer acte d’heroïcitat. El tràgic episodi quedaria narrat en un article recollit en la portada de l’Eco de Sitges del vint-i-dos de setembre de 1968 amb l’il·lustratiu títol de *“un idealista”⁶⁶¹*:

“Ha mort en Pere Curtiada, víctima d’un accident al pas de la carretera per Arenys de Mar. Diu que es va abalançar per salvar una dona que passava distreta, i ell fou víctima de la topada amb un cotxe. Ha tingut la mort que li esqueia, perquè ell era un home abrandat per uns ideals i aquest no era el menor, la bondat del cor”⁶⁶².

Més enllà d’aquest article, l’edició del setmanari local també en recolliria una l’esquela:

“En las primeras horas de la madrugada del domingo 8 del corriente falleció don Pedro Curtiada Ferrer, a raíz de un accidente ocurrido en Arenys de Mar unos días antes.

El extinto contaba la edad de 70 años⁶⁶³ y su vida profesional la dedicó por entero a la construcción de calzado, en lo que era una persona muy competente. En los años de la República fue concejal del ayuntamiento de nuestra villa.

⁶⁵⁸ Entrevista realitzada a Carles Montserrat i Milà el dotze d’abril de 2010.

⁶⁵⁹ Entrevista realitzada a Joan Yll i Fontanals el dotze de gener de 2011.

⁶⁶⁰ Entrevista realitzada a Joan Yll i Fontanals el tres de setembre de 2013.

⁶⁶¹ L’Eco de Sitges núm.3.986, publicat el vint-i-dos de setembre de 1968.

⁶⁶² L’Eco de Sitges núm.3.986, publicat el vint-i-dos de setembre de 1968.

⁶⁶³ La dada seria imprecisa, quan morí li faltava una setmana per complir els setanta.

Su muerte fue muy sentida ya que el Sr. Curtiada gozaba de mucha simpatía en todas las esferas de Sitges. Fue un buen padre de familia y amó siempre el hogar. En su juventud se sintió atraído por el deporte y figuró en uno de los primeros clubs de fútbol de Sitges, el Racing, que junto con el Athletic aupaban el deporte local.

El acto del sepelio constituyó una gran manifestación de condolencia acompañándole a su última morada gran número de amigos y de sitgetanes.

Transmitamos a su esposa doña Dolores Torralba Fontanals, hijos Pedro y Dolores, hijos políticos y demás deudos el testimonio de nuestro pésame”⁶⁶⁴.

De l’enterrament, que es realitzà al cementiri de Sant Sebastià de Sitges, l’entrevista a Montserrat n’aportaria un important gest simbòlic:

“Quan va morir, com que no podien cobrir el taüt amb una bandera catalana, el meu pare, que era jardiner, va demanar-li amb la d’aquí, on es fan els rams de flors, sota ca la xut, aquí al carrer Sant Francesc que fan els rams de flors, a demanar-li com que hi havia amstat del mateix gremi, deixeu-me fer el ram de flors pel Pere Curtiada, deixeu-me’l fer a mi, i sí, sí, li va deixar fer, i el més dissimulat, i el més discret, li va fer un centre de flors on hi havia les quatre barres fetes amb clavells. Però d’una manera que es veiessin que hi havia les quatre barres però... o potser els altres ho van veure, total que va ser enterrat sinó amb la bandera catalana, sí amb un centre de flors amb les quatre barres”⁶⁶⁵.

Imatge actual del nínxol familiar del cementiri de Sant Sebastià on fou enterrat Pere Curtiada i Ferrer.

⁶⁶⁴ L’Eco de Sitges núm.3.986, publicat el vint-i-dos de setembre de 1968.

⁶⁶⁵ Entrevista realitzada a Carles Montserrat i Milà el dotze d’abril de 2010.

Pere Curtiada i Ferrer moria deixant enrere a la seva esposa, que comptava amb seixanta-nou anys, al seu fill Pere de quaranta-dos i a la seva filla Lola de trenta-vuit, que ja l'havia fet avi, però també un Sitges i una Catalunya on una nova generació de lluitadors, que majoritàriament encara no havien nascut quan es produí la Guerra Civil, prenien el relleu de Pere Curtiada i Ferrer per les llibertats socials i nacionals dels catalans.

CONCLUSIONS

D'aquest treball que s'ocupa de la vida de Pere Curtiada i Ferrer (1898-1968), més enllà de les referències estrictament personals i de la seva trajectòria professional com a tallador de calçat, botiguer i viatjant, podem extreure un bon nombre de conclusions de la seva evolució personal i política i del context familiar i local que la feren possible.

Començant pel citat context, més enllà de ressaltar la implicació de gran part dels seus familiars en el moviment obrer local, especialment el seu pare, que fou candidat socialista i president del Centre Obrer, i que lògicament marcà la seva formació i evolució posterior, cal concloure que fou la peculiaritat política i sindical sitgetana la que va fer possible una figura única en la política catalana del moment.

La peculiar implantació quasi hegemònica del socialisme entre el moviment obrer sitgetà durant les tres primeres dècades del segle XX, facilitada per haver-s'hi instal·lat una indústria amb escassa presència a la resta de Catalunya i que feia menys imprescindible la vinculació a la resta de l'obrerisme català, predominantment anarquista, facilità que en aquella població als anys vint i trenta es pogués produir una major confluència entre obrerisme i catalanisme de la qual Pere Curtiada i Ferrer fou el màxim exponent.

Respecte a la seva trajectòria sindical, documentada la seva afiliació a la UGT des de març de 1912, a l'edat de tretze anys, l'escassetat de fonts localitzades ha impedit documentar adequadament la seva participació al sindicat socialista. Coneixent sols que l'abril de 1924 exercia de vocal de la Secció de Constructors de Calçat de Sitges, el viratge professional que l'empenyí a obrir un petit comerç abans que passés mig any d'aquella data posaria fi a la seva trajectòria sindical.

Corresponsal, articulista i cara visible de la USC a Sitges, vice-president i president de l'Ateneu El Centaure, director d'Opinem..., candidat per les esquerres antidinàstiques, regidor pel sector d'Estat Català d'ERC, president de la secció local d'ERC de Sitges, sots-cap del sometent, president local i sots-delegat comarcal d'Estat Català, membre del CDS i qui dirigia la seva Delegació de Proveïments, regidor i l'únic militant d'Estat Català que obtingué una alcaldia durant la Guerra Civil, membre del Comitè Central del

partit separatista on dirigia el Departament Polític-Social i encara element directiu a l'exili. Sols l'enumeració dels seus càrrecs més rellevants ja és un complet testimoni d'un ampli currículum polític, d'on caldria destacar-ne els elements més significatius de cada període polític:

Durant la dictadura de Primo de Rivera Pere Curtiada i Ferrer va ser l'introduïdor del socialisme d'orientació catalanista a Sitges, i alhora, fou l'impulsor de la primera alternativa política orgànica obrera al PSOE implantant-hi una agrupació de la USC. A més, impulsant l'Ateneu El Centaure obrí una porta al món per on als sitgetans els hi poguessin arribar les idees culturals i científiques més avantguardistes, contribuint decisivament a la formació i desvetllament cultural dels obrers sitgetans i a que les esquerres comencessin a qüestionar l'hegemonia cultural a la burgesia local. En definitiva, cal considerar a Pere Curtiada i Ferrer com la cara més visible i efectiva de l'oposició durant els més de sis anys de dictadura.

Pel que fa a les dictadures de Berenguer i Aznar obtingué la presidència de l'Ateneu El Centaure, que polititzà definitivament completant la seva faceta de principal centre opositor cultural a l'àmbit polític. Des d'aquella base impulsà i dirigí la publicació *Opinem...*, la primera expressió política en atrevir-se a qüestionar pública i obertament els fins llavors omnipotents casinos locals, evidenciant-ne el seu caràcter de classe i que constituïen "*vertaders partits de torn que s'alternen en el domini dels destins municipals*" i que actuaven com "*la força més temible al servei de la reacció*"⁶⁶⁶. Finalment, conscient de les aliances que implicava el pacte de Sant Sebastià i de la força que els casinos, setmanaris i controlar l'economia local donava a les dues faccions burgeses sitgetanes, participaria de la confluència de tots els colors de l'oposició a la dictadura sota una sola candidatura.

Només proclamar-se la República Pere Curtiada i Ferrer jugaria el paper més transcendent per al futur polític local, doncs si bé les conseqüències del canvi de règim haurien arribat igualment a la població sense les seves gestions a l'entorn de l'encara president de la República Catalana, possiblement les esquerres s'haguessin quedat un cop més sense l'alcaldia sitgetana.

⁶⁶⁶ *Opinem...* núm. 1 (AHS), publicat el setembre de 1930.

Durant el Bienni Progressista, cal concloure que, fruit de la seva formació en l'obrerisme local i de la seva vinculació al sector d'Estat Català d'ERC, fou el regidor sitgetà amb un discurs i pràctica més rupturista respecte a qüestions socials i nacionals. Malgrat tot, el record de la seva actuació com a regidor que més present es trobaria, encara avui en dia, en la memòria dels sitgetans de més edat, seria que aconseguí prohibir la processó de Festa Major en el seu esforç per esborrar el culte religiós de l'esfera pública. Finalment caldria destacar la seva estrena com a orador en mítings davant milers de persones, que tot i en principi limitar-se a Sitges o a ciutats properes, superaven amb escreix l'assistència dels actes que havia realitzat amb anterioritat.

Pel que fa al Bienni Negre, quan arribaren unes noves eleccions municipals fou vetat com a candidat de la coalició ERC-USC pels seus plantejaments excessivament obreristes en un intent d'atreure els votants moderats, fet que no indicava que estès perdent pes dins la secció local d'ERC, ja que poc després n'acabaria exercint la presidència. Ja ocupant aquell càrrec fou nomenat sots-cap del sometent sitgetà, tasca que començaria desarmant els antics membres del cos voluntari d'orientació dretana. Posteriorment, durant els Fets d'Octubre, fou capaç d'assegurar que a Sitges es mantingués l'ordre públic i possiblement de jugar-se la vida per salvar la parròquia local de ser cremada pels insurrectes vilanovins, fets pels quals paradoxalment fou detingut i empresonat gairebé un mes al vaixell-presó Uruguai.

Un cop la victòria del Front Popular acabà amb la situació d'excepcionalitat política, Pere Curtiada i Ferrer, per primer cop, tindria una actuació destacada al congrés d'un partit, concretament al de refundació d'Estat Català, organització de la qual n'esdevindria el president local.

L'esclat i fracàs del cop d'Estat militar a Catalunya obriria un procés revolucionari del que, sense participar dels seus excessos, com indica l'episodi amb el rector Godayol i les imputacions que li atribuï la Causa General, fou un dels seus màxims protagonistes. Tot i que breu, la seva crònica dels primers fets revolucionaris ocorreguts a Sitges a Diari de Barcelona, Portaveu d'Estat Català, seria l'única que s'ha conservat d'un sitgetà partidari d'aquell procés. Més enllà d'aquest fet, la seva inclusió al CDS, on jugà un paper moderador, garantí no només la presència del partit independentista a l'organisme revolucionari, realitat que es donà a deu localitats més, sinó que va

permetre que quan es convertís en Consell Municipal hi obtingués quatre regidors en un cas únic a nivell nacional.

Ja constituït el Consell Municipal, a més del seu nomenament com a regidor cal destacar la seva important labor en la direcció de la Delegació de Proveïments, tasca essencial i excepcionalment complicada en les circumstàncies del moment. Arribat a president del Consell Municipal pel sistema de torns que havien establert a Sitges, del seu breu mandat caldria destacar que s'hauria posat aturador a l'actuació incontrolada de la Conselleria de Defensa i la celebració de la Festa de l'Infant alternativa als religiosos reis d'orient. Perduda la seva condició d'alcalde, al cap de poc perdria la de regidor junt amb els companys de la seva minoria municipal en fer-se evident la necessitat d'aplicar el decret emès per la Generalitat si no volien deixar el consistori i, en definitiva, la població en bancarrota. Paral·lelament a l'actuació descrita en els diferents òrgans municipals, sota la seva presidència, la secció local d'Estat Català s'apoderà d'una finca per establir-hi un casal, aconseguí una implantació militant molt superior a la de les seves homòlogues de la immensa majoria de ciutats catalanes i desenvolupà una activitat molt important, on caldria destacar la xerrada de formació on Pere Curtiada i Ferrer fou ponent i la celebració de l'exitosa tómbola per a les milícies.

Tancada la participació de Pere Curtiada i Ferrer al Consell Municipal, continuà presidint la secció local d'Estat Català, l'activitat més destacada de la qual seria la organització d'una jornada del Dia d'Euskadi. Ara bé, si el sitgetà havia estat dels principals protagonistes de la vida política municipal dels darrers quinze anys, la projecció que havia aconseguit dins del seu partit arran de la seva participació en el Comitè de Defensa i l'Ajuntament de Sitges el catapultà a la direcció del partit. En aquest sentit, després de realitzar els seus primers mítings fora de Sitges des de l'esclat bèl·lic, al cap de poc s'integraria al Comitè Central d'Estat Català, on presidí el Departament Político-Social.

Durant els sis mesos que va pertànyer a l'organisme directiu del partit independentista, durant els quals es succeïren episodis tan transcendents com els Fets de Maig, Pere Curtiada i Ferrer arribà als trenta-vuit anys d'edat al punt àlgid de la seva carrera política. Malauradament, la falta d'actes del Comitè Central d'Estat Català o d'altres

fonts alternatives ha impedit fixar amb més detall la influència o el paper que desenvolupà dins aquella direcció.

Un cop abandonà aquell càrrec a nivell nacional, se li'n pot atribuir un altre a nivell comarcal, el de sots-delegat del Garraf, que probablement ja exercia quan pertanyia al Comitè Central o fins i tot abans d'entrar-hi. Centrant la major part de la seva actuació a Sitges estigué a punt d'esdevenir-hi de nou regidor, doncs així ho hauria permès la reforma de la Generalitat que oferia als partits fins llavors exclosos els llocs vacants dels consistoris, però la direcció nacional del partit a la qual ja no pertanyia ho impedí al rebutjar acceptar entrar-hi "*per la porta del darrera*"⁶⁶⁷.

De les darreries del conflicte bèl·lic caldria ressaltar els destacats discursos que realitzà, el de clausura del Ple de Delegacions Comarcals que presidí i que finalitzà amb un crit de "*Visca Catalunya lliure i Mori el feixisme*"⁶⁶⁸, i el pronunciat davant els sitgetans animant a resistir quan no quedaven ni deu dies per l'ocupació de la ciutat.

Mantenint el seu caràcter d'element directiu d'Estat Català durant el seu internament a Barcarès i un cop establert a Vilanova de la Raó, la clandestinitat exigida i la falta de fonts conservades han impedit documentar la participació que hauria pogut tenir en les xarxes del FNC, i aquí en certa manera clouria la seva biografia política.

Tornat a Sitges conservant les seves idees separatistes i obreristes, doncs ni la pèrdua de la guerra ni els internaments ni l'exili havien pogut esborrar els seus anhels de llibertat, la vigilància a la que podia ser sotmès en una petita població i la falta d'activitat opositora que caracteritzà la dècada del cinquanta l'haurien fet centrar-se en la família i el treball.

Ja ben entrada la seixantena, tot i veure com les formacions històriques a les que havia militat es veien abocades a la quasi extinció, doncs la UGT, ERC i EC/FNC havien quedat pràcticament reduïdes a unes sigles, hauria observat amb satisfacció el sorgiment d'una nova oposició d'esquerres predominantment marxista que dirigia les lluites dels moviments de masses que es multiplicaven a les fàbriques, a les universitats i als barris,

⁶⁶⁷ Diari de Barcelona, Portantveu d'Estat Català núm.44, publicat el vint de febrer de 1937.

⁶⁶⁸ Diari de Catalunya núm.167, publicat el u de març de 1938.

i com Òmnium Cultural o la Nova Cançó suposaven una nova esperança per a la cultura catalana. Potser conscient que els fets que havien succeït al mes de maig a París en certa manera canviarien el món, el setembre de 1968 moria Pere Curtiada i Ferrer, precisament l'any que es creà el PSAN, primer partit en defensar clarament i sense ambigüitats la necessitat de construir un estat català independent i socialista pel qual el sitgetà ja havia començat a lluitar dècades enrere.

ARXIUS, FUNDACIONS I BIBLIOTEQUES

ARCHIVO HISTÓRICO NACIONAL.

ARXIU FAMILIAR CURTIADA I PARETAS (SITGES).

ARXIU FAMILIAR MONTSERRAT I MILÀ (SITGES).

ARXIU HISTÒRIC DE LA DIPUTACIÓ DE BARCELONA.

ARXIU HISTÒRIC DE SITGES.

ARXIU HISTÒRIC DE LA CIUTAT DE BARCELONA.

ARXIU MONTSERRAT TARRADELLAS I MACIÀ DEL MONESTIR DE POBLET.

ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA.

BIBLIOTECA DE CATALUNYA.

BIBLIOTECA JOSEP ROIG I RAVENTÓS (SITGES).

BIBLIOTECA SANTIAGO RUSIÑOL (SITGES).

BIBLIOTECA UNIVERSITAT DE BARCELONA.

FUNDACIÓ JOSEP IRLA.

FUNDACIÓ RAFAEL CAMPALANS.

FUNDACIÓ PABLO IGLESIAS.

FUNDACIÓ COMAPOSADA.

ISTITUTO STORICO GROSSETANO DELLA RESISTENZA E DELL'ETÀ
CONTEMPORANEA.

PAVELLÓ DE LA REPÚBLICA (UNIVERSITAT DE BARCELONA).

ACTES DE CONGRESSOS, ORGANISMES POLÍTICS O SINDICALS I INSTITUCIONS PÚBLIQUES

Actes de la Comissió Executiva de la UGT (1904-1933).

Actes Ajuntament de Sitges (1922-1939).

Actes Consell Municipal de Sitges (1936-1938).

Actes Junta Municipal Agrària (1937-1938).

Llistat d'assistents al Segon Congrés de la UGT (1890).

Llistat d'assistents al Tercer Congrés de la UGT (1892).

Llistat d'assistents al Quart Congrés de la UGT (1894).

Llistat d'assistents al Cinquè Congrés de la UGT (1896).

Llistat d'assistents al Sisè Congrés de la UGT (1899).

Llistat d'assistents al Setè Congrés de la UGT. (1902).

Llistat d'assistents al Vuitè Congrés de la UGT (1905).

Llistat d'assistents al Novè Congrés de la UGT (1908).

Llistat d'assistents al Congrés de Constitució de la Confederació Regional de Societats de Resistència-Solidaritat Obrera (1908).

Llistat d'assistents al Congrés de Constitució de la CNT (1910).

Llistat d'assistents al Desè Congrés de la UGT (1911).

Llistat d'assistents al Primer Congrés de la CNT (1911).

Llistat d'assistents al Onzè Congrés de la UGT (1914).

Llistat d'assistents al Dotzè Congrés de la UGT (1916).

Llistat d'assistents al Congrés de Sants de la CNT (1918).

Llistat d'assistents al Tretzè Congrés de la UGT (1918).

Llistat d'assistents al Congrés del Teatre de la Comèdia de la CNT (1919).

Llistat d'assistents al Catorzè Congrés de la UGT (1920).

Llistat d'assistents al Primer Congrés de la Federació Regional Catalana de la UGT (1922).

Llistat d'assistents a la Conferència extraordinària de la Confederació Regional del Treball de Catalunya (1922).

Llistat d'assistents al Quinzè Congrés de la UGT (1922).

Llistat d'assistents al Congrés extraordinari de la UGT (1927).

Llistat d'assistents al Setzè Congrés de la UGT (1928).

Llistat d'assistents a la Conferència Regional de la CRTC (1931).

Llistat d'assistents al Tercer Congrés Confederal de la CNT (1931).

Llistat d'assistents al Ple de Sindicats de la CRTC (1931).

Llistat d'assistents al Dissetè Congrés de la UGT (1932).

Llistat d'assistents al Congrés de Sindicats d'Oposició (1933).

Llistat d'assistents a la Conferència extraordinària de la CRTC (1936).

Llistat d'assistents al Quart Congrés Confederal de la CNT (1936).

Llistat d'assistents al Segon Congrés de la Federació de Camperols de Catalunya de la CNT (1936).

CORRESPONDÈNCIA PERSONAL O INSTITUCIONAL

CORRESPONDÈNCIA DE L'AJUNTAMENT DE SITGES (ARXIU HISTÒRIC DE SITGES).

CORRESPONDÈNCIA ANTONI ANDREU I ABELLÓ (ARXIU MONTSERRAT TARRADELLAS I MACIÀ DEL MONESTIR DE POBLET).

CORRESPONDÈNCIA OFICIAL DEL PRESIDENT FRANCESC MACIÀ (ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA).

CORRESPONDÈNCIA OFICIAL DEL PRESIDENT LLUÍS COMPANYS (ARXIU NACIONAL DE CATALUNYA).

CORRESPONDÈNCIA DE PERE CURTIADA I FERRER DES DEL MARROC (ARXIU FAMILIAR MONTSERRAT i TORRALBAS).

CORRESPONDÈNCIA DE PERE CURTIADA I FERRER DES DE VILANOVA DE LA RAÓ (ARXIU FAMILIAR MONTSERRAT i TORRALBAS).

PREMSA PERIÒDICA

ANDREUENC, L, (1930).

BALUARD DE SITGES, EL, (1901-1924, 1930-1936).

BALUARD DE SITGES, EL, Òrgan del Comitè de Defensa de Sitges (1936).

BATALLA, LA (1930-1937).

BOLETÍN DE LA UNIÓN GENERAL DE TRABAJADORES DE ESPAÑA (1929-1937).

CARRER, EL, Periòdic català d'esquerra (1930-1931).

CARRER, EL, Periòdic català d'esquerra, Portaveu del Centre d'Esquerra-Estat Català (1931-1933).

CARRER, EL, Periòdic Nacionalista Radical, (1932-1936).

CARRER, EL, Portaveu del Centre d'Esquerra-Estat Català (1936).

DIARI DE BARCELONA, Portantveu d'Estat Català (1936-1937).

DIARI DE CATALUNYA (1937-1939).

ECO DE SITGES, L', (1886-1936, 1942-2011).

ECO DE SITGES, L', Butlletí del Comitè de Defensa de Sitges (1936).

ESTELA, (1929-1931).

FITA, LA (1930-1931).

FRONT, Òrgan del BOC de Sitges, (1934).

FRONT, Òrgan del POUM de Sitges, (1936-1937).

FULL OFICIAL DELS DILLUNS (1936).

FULL MUNICIPAL (1937).

GAZETA (2010).

HUMANITAT, LA (1931-1937).

GASETA DE SITGES, LA (1929-1930).

JUSTICIA, Órgano de la Federación Catalana de la Unión General de Trabajadores y portavoz de los principios socialistas (1928-1930).

JUSTICIA SOCIAL, Órgano de Partido Socialista Obrero (Federación Catalana), (1909-1916).

JUSTÍCIA SOCIAL, setmanari socialista (1923-1926).

JUSTÍCIA SOCIAL, Òrgan de la Unió Socialista de Catalunya (1931-1936).

MUNDO DEPORTIVO, EL (1924).

NAU, LA, (1929).

OPINEM... (1930-1932).

OPINEM, Setmanari òrgan de l'Esquerra Republicana (1932-1933).

OPINIÓ, L', Surt els dissabtes (1928-1929).

PUNTA, LA, Semanario independiente, de la vida local sitgetana y sus irradiaciones (1924-1930).

PUBLICITAT, LA (1936).

RENOVACIÓN, Órgano de la Federación de Juventudes Socialistas de España (1909-1936).

SOCIALISTA, EL, Órgano del Partido Obrero, (1886-1931).

SOLIDARIDAD OBRERA (1936-1939).

TREBALL, (1930-1931).

UNIÓN OBRERA, LA, Órgano oficial de la Unión General de Trabajadores (1896, 1906-1916).

VANGUARDIA, LA, Diario independiente (1881-2011).

VEU, LA (1899-1937).

VEU/VOZ DE SITGES, LA (1894-1898).

FONTS ORALS

Entrevista a Montserrat Curtiada i Paretas, néta de Pere Curtiada i Ferrer, realitzada el novembre de 2009.

Entrevista a Salvador Curtiada i Paretas, nét de Pere Curtiada i Ferrer, realitzada el novembre de 2009.

Entrevista a Sílvia Curtiada i Paretas, néta de Pere Curtiada i Ferrer, realitzada el novembre de 2009.

Entrevista a Vinyet Curtiada i Paretas, néta de Pere Curtiada i Ferrer, realitzada el novembre de 2009.

Entrevista a Carles Montserrat i Milà, fill d'un militant destacat d'Estat Català que fou afillat per la dona de Pere Curtiada i Ferrer durant part dels anys quaranta, realitzada el dotze d'abril de 2010.

Entrevista a Josep Lluís i Sarroca, realitzada el divuit de febrer de 2010.

Entrevista a Joan Yll i Fontanals, amic de Pere Curtiada i Ferrer, aficionat a la història local i especialment coneixedor de la indústria del calçat on treballà. Realitzada el dotze de gener de 2011.

Segona entrevista a Joan Yll i Fontanals realitzada el tres de setembre de 2013.

FONTS VÀRIES

Causa General de la revolució marxista en Barcelona y su provincia, ramo primero número 307, Sitges. Caixa 1.603, expedient núm.6. Ajuntament de Sitges, 1939.

Guía Telefónica de España, Telefónica, 1937.

BIBLIOGRAFIA CITADA

AA.VV, *Catalunya durant la Guerra Civil dia a dia*, Edicions 62, Barcelona, 2006.

AA.VV, *Cent anys de premsa sitgetana 1877-1977*, Ajuntament de Sitges, Sitges, 1977.

AA.VV, *Diccionari dels partits polítics de Catalunya segle XX*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 2000.

AA.VV, *Història de la Catalunya Contemporània*, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1999.

AA.VV, *75 aniversari Unió Socialista de Catalunya*, Valls, Mediterrània, 1989.

AA.VV, *Memòries del Front Nacional de Catalunya, Cavalcant damunt l'estel*, Arrel Editors, Barcelona, 2006.

BALCELLS i GONZÁLEZ, Albert, *Campalans, el debat amb Fabra i Ribas i el naixement de la USC*, dins: AA.VV *75 aniversari Unió Socialista de Catalunya*, Valls, Mediterrània, 1989.

BALLESTER i MUÑOZ, David: *Marginalitats i hegemonies: l'UGT de Catalunya (1888-1936) De la fundació a la II República*, Columna, Barcelona, 1996.

BARRACHINA BENAGES, Esteban, *Geografia local de Sitges, número 4 de Quaderns de Sitges*, Patronat Municipal de Sitges comunicació, 1993.

BARRERRA, Agustí, *Conferència sobre Estat Català, Revista Estat Català 80 aniversari*, Barcelona, 2002.

BONAMUSA, Francesc, *El Bloc Obrer i Camperol: els primers anys, 1930-1932*, Curial, Barcelona, 1974.

BRUSCO, Ramon, *Les milícies antifeixistes i l'exèrcit popular a Catalunya*, Edicions El jonc, Lleida, 2003.

CABALLOL i MOREU, Joaquina, *La Guerra de 1936-1939 a Sitges (Un dietari personal)*, Grup d'Estudis Sitgetans, Sitges, 1999.

CABEZAS i SÁNCHEZ, Adrià, *La Guerra Civil a Vilanova i la Geltrú (1936-1939): Aspectes militars*, Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès, 2009.

CABRERA CALVO-SOTELO, M. *Proclamación de la República, Constitución y reformas*, dins JULIÀ, S. (Coordinador) *República y Guerra en España (1931-1939)*, espasa Calpe, Madrid, 2006.

CASALS i FREIXES, Josep, ARRUFAT, R., *Catalunya, poble dissortat*, J. Vila Fontseré, Barcelona, 1933.

CASTELLS i DURAN, Antoni, *Les col·lectivitzacions a Barcelona 1936-1939: la col·lectivització-socialització de la indústria i els serveis i a Barcelona (ciutat i província): les agrupacions i concentracions d'empreses*. Barcelona, Hacer, 1993.

COBB, Christopher, *Teatre del proletariat – teatre de masses. Barcelona 1931-1934*, web *Racó català*.

CONESA i SÀNCHEZ, Ricard, *La democràcia fugaç, Sitges durant la Segona República (1931-1936)*, Ajuntament de Sitges, Sitges, 2011.

CRUELLES, Manuel, *L'expedició a Mallorca any 1936*, Joventut, Barcelona, 1971.

CRUELLES i PIFARRÉ, Manuel, *El separatisme català durant la Guerra Civil*, Dopesa, Barcelona, 1975.

DIAZ i ESCULIES, Daniel, *La resistència dels nacionalistes catalans al règim de Franco: el Front Nacional de Catalunya: 1939-1947*. Tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 1981.

DIAZ i ESCULIES, Daniel, *El Front Nacional de Catalunya (1939-1947)*, Edicions La Magrana, Barcelona, 1983.

DIAZ i ESCULIES, Daniel, *El catalanisme polític a l'exili 1939-1959*, La Magrana, Barcelona, 1991.

DIAZ i ESCULIES, Daniel, *Una història del Front Nacional de Catalunya (1940-1990)*, Pagès, Lleida, 2006,

DENCÀS i PUIGDOLLERS, Josep, *El 6 d'Octubre des del Palau de Governació*, Barcelona, Mediterrània, 1935.

DURGAN, Andrew Charles, *BOC 1930-1936 El Bloque Obrero y Campesino*, Editorial Laertes, Barcelona, 1996.

EALHAM, Chris, *La lucha por Barcelona: clase, cultura y conflicto, 1898-1937*, Alianza, Madrid, 2005.

ENRECH i MOLINA, Carles, *Indústria i ofici: conflicte social i jerarquies obreres a la Catalunya tèxtil (1881-1923)*, Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra, 2005.

FERRAN OLIVA, Joan M., *La Constitució Catalana de l'Havana*, Pagès editors, Lleida, 2005.

FOGUET i BOREU, Francesc, *POUM: cultura i teatre a la rereguarda republicana (1936-1939)*, Serra d'Or n°491, publicat el novembre de 2000.

GONZÁLEZ i VILALTA, Arnau, *Militància i implantació territorial d'ERC a les comarques de Barcelona (1932-1934)* dins: *AA.VV, Republicans i republicanisme a les terres de parla catalana: actes del Sisè Congrés de la CCEPC: Barcelona, 2, 3 i 4 de novembre de 2006*, Coord. De Centres d'Estudis de Parla Catalana, Barcelona, 2008.

GROSSI, Manuel, *Cartas de Grossi*, Sariñena editorial, Sariñena, 2009.

ISTITUTO STORICO GROSSETANO DELLA RESISTENZA E DELL'ETÀ CONTEMPORANEA, *Volontari antifascisti toscani tra guerra di Spagna, Francia dei campi, Resistenze*, http://www.isgrec.it/sito_spagna/esp/all_esp_details.asp?offset=90&id=2456.

IVERN i SALVÀ, Dolors, *Esquerra Republicana de Catalunya (1931-1936)*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1988.

JOU i ANDREU, David, SIERRA i FARRERAS, Roland, TEIXIDÓ i PASCUAL, Robert, *La guerra civil de 1936-39 a Sitges, tres conferències*, Grup d'Estudis Sitgetans, Sitges, 2001.

JOU David, SELLA Ventura i VIGÓ, Antoni, *La fàbrica de calçat Benazet de Sitges (1904-1959)*, Grup d'Estudis Sitgetans, Sitges, 2006.

JULIÀ i MASÓ, Bonaventura, *Diari de guerra i postguerra Sitges 1936-1942*, Grup d'Estudis Sitgetans, Sitges, 2002.

LÓPEZ i ESTEVE, Manel, *Els fets del 6 d'octubre de 1934*, Base, Barcelona, 2013.

LLADONOSA i VALL-LLEBRERA, Manuel, *El Congrés de Sants*, Editorial Nova Terra, Barcelona, 1975.

MARTÍN i RAMOS, Josep Lluís: *Els orígens del Partit Socialista Unificat de Catalunya (1930-1936)*, Curial, Barcelona, 1977.

MARTÍNEZ i FIOL, David, *Els "voluntaris catalans" a la Gran Guerra*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1991.

MARTÍNEZ i SUÀREZ, Sandra, *Converses amb "biberons" de Sitges*, Ajuntament de Sitges, Sitges, 2006.

MASSOT I MUNTANER, Josep, *El desembarcament de Bayo a Mallorca Agost-setembre de 1936*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1987.

MIRABENT i MUNTANÉ, Antoni, *Autòdrom Nacional; vida efímera d'una gran obra*, l'autor, Sant Pere de Ribes, 1999.

MOLAS i BATLLORI, Isidre (edit.), *Diccionari dels Partits Polítics de Catalunya segle XX*, Enciclopèdia catalana, Barcelona, 2000.

PAGÈS i BLANCH, Pelai, *Diccionari biogràfic del Moviment Obrer als Països Catalans*, Edicions Universitat de Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2000.

PAGÈS, BLANCH, Pelai, *Dissidències comunistes al sí de la Tercera Internacional: l'Esquerra Comunista d'Espanya*. Tesi doctoral, 1975.

PÉREZ i VALLVERDÚ, Eulàlia, *Fantasmes rojos. La venjança falangista contra Catalunya 1939-1940*, A Contra Vent Editors, Barcelona, 2009.

POUS I PORTA, Joan i SOLÉ I SABATÉ, Josep Maria, *Anarquia i república a la Cerdanya (1936-1939), El "Cojo de Málaga" i els Fets de Bellver*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1988.

POZO i GONZÁLEZ, Josep, *El poder revolucionari a Catalunya durant els mesos de juliol a octubre de 1936 / Crisi i recomposició de l'Estat*, tesi doctoral presentada el 21 de juny de 2002 a la UAB.

PLANES i IZABAL, Ramon, *Memòries*, Grup d'Estudis Sitgetans, Sitges, 1987.

PEIRATS i VALLS, Josep, *La CNT en la revolució espanyola*, Ruedo Ibérico, París, 1971.

RODÉS, Jesús Maria, *Socialdemocràcia catalana i qüestió nacional (1910-1934)*, Recerques núm. 7, 1977-1978.

ROIG, Emerencià, *Sitges dels nostres avis*, Catalònia, Barcelona, 1934.

RUBIRALTA I CASAS, Fermí, *Joan Cornudella i Barberà (1904-1985), Biografia política: 50 anys d'independentisme català*, Publicacions Abadia de Montserrat, Barcelona, 2003.

RUBIRALTA i CASAS, Fermí, *Una història de l'independentisme polític català: De Francesc Macià a Josep Lluís Carod-Rovira*, Pagès editors, Lleida, 2004.

RUBIRALTA I CASAS, Fermí, *Daniel Cardona i Civit*, Editorial Afers, Catarroja, 2008.

SANTASUSANA i CORZAN, Marc, *La determinant aportació sitgetana als projectes d'alliberament nacional, les trajectòries de Salvador Carbonell i Puig, Ramon Planes i Izabal i Pere Curtiada i Ferrer*, Grup d'Estudis Sitgetans, Sitges, 2010.

SELLA i BARRACHINA, Ventura, *Joan Duran i Ferret, Biografia d'un socialista històric català*, El Pati Blau edicions, Sitges, 2003.

SIERRA i FARRERAS, ROLAND, *Diccionari biogràfic de sitgetans*, Ajuntament de Sitges, Sitges, 1998.

SIERRA, Roland, *Sitges, gener de 1939/juliol 1941*, Consell Comarcal del Garraf i Institut d'Estudis Penedesencs, [s.l.], 1993.

SITJES SELLARÉS, Lluís, *Nacional Sitjes (1935-1937), La petjada automobilística d'una branca Sitjes*, <http://www.autopasion18.com/IMAGENES-COCHES-REALES-HISTORIAS-PDF/NACIONAL%20SITJES%20-%20Documento%20biografico.pdf>, Barcelona, 2011.

SOLANO, Wilebaldo, *El POUM en la historia (Andreu Nin y la revolución española)*, Los libros de la catarata, Madrid, 2000.

SOLER i BECERRO, Raimon, *80 anys d'Esquerra Republicana de Catalunya al Penedès. L'organització d'ERC, 191-1936*, El país de la gent <http://canestasi.blogspot.com.es/2011/08/80-anys-desquerra-republicana-de.html>.

SOLER i CARTRÓ, Josep, *Costums perduts*, Ajuntament de Sitges, Sitges, 1995.

TORELLÓ i JUNYENT, Josep, *Sitges 1865-1877: revolució, guerra i música*, Grup d'Estudis Sitgetans, Sitges, 2001.

TOUS I VALLVÈ, Jordi, *Antoni Andreu i Abelló, Correspondència política d'exili (1938-1939). D'Estat Català al Front Nacional de Catalunya*, Edicions El Mèdol, Tarragona, 1999.

VIGÓ i MARCÉ, Antoni, *La fàbrica Tarrida (1874-1908)*, Grup d'Estudis Sitgetans, Sitges, 1987.

VIGÓ i MARCÉ, Antoni, *La vaga de l'any tretze en el ram del calçat*, Butlletí del Grup d'Estudis Sitgetans, núm.6, juny de 1977.

VILADROSA, Octavi, *Sang, dolor, esperança. La Generalitat republicana i la primera resistència independentista (1931-1946)*, Duxelm, Barcelona, 2010.